

DREPTURILE COPILULUI DREPTUL LA EDUCAȚIE

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

**DREPTURILE COPILULUI
DREPTUL LA EDUCAȚIE**

Editura I.R.D.O.

Autori: Adrian Bulgaru (coord.)
Eugen Stoica
Maria-Dorina Stoica
Anca Moț

Traduceri: Andreea Moroianu, Adina Nikolic
Redactor: Marius Mocanu

Au colaborat: Silvia-Mona Iorgulescu, Marius Mocanu, Mihaela Scarlat

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI
(București)
Drepturile copilului : dreptul la educație / Institutul Român pentru
Drepturile Omului. - București : Editura I.R.D.O.,
2019
ISBN 978-606-8650-07-4

341.123

Copyright © 2019
Institutul Român pentru Drepturile Omului
București, Piața C.A. Rosetti, nr. 4
Telefon: +40 21 3114921
e-mail: office@irdo.ro

I.S.B.N.: 978-606-8650-07-4

Cuvânt înainte

În contextul aniversării a 30 de ani de la adoptarea Convenției cu privire la drepturile copilului, document care instituie o nouă concepție asupra copilului și a drepturilor lui, Institutul Român pentru Drepturile Omului propune specialiștilor și tuturor celor interesați de acest domeniu o lucrare sinteză conținând informații, comentarii și analize referitoare la protecția și promovarea drepturilor copilului.

Chiar dacă și alte instrumente internaționale conțin dispoziții referitoare la copii, acest document este singurul instrument consacrat exclusiv copilului; este tratatul cel mai complet, conținând toate drepturile fundamentale ale copilului.

Drepturile copilului sunt drepturi ale omului, având ca scop protejarea copilului ca ființă umană. Astfel, ca și drepturile omului, în general, drepturile copilului, pentru a fi efective, trebuie garantate și protejate, un rol important revenind în acest sens Comitetului pentru drepturile copilului care supraveghează, prin diferite proceduri și acțiuni, realizarea acestor drepturi în statele semnatare ale Convenției.

România, în calitatea sa de stat parte la Convenția cu privire la drepturile copilului și la protocoalele sale facultative, dar și ca stat semnatar al tratatelor regionale în materie, și-a luat angajamentul de a asigura o mai bună protecție a drepturilor copilului. În acest sens au fost create instituții care realizează o gamă variată de activități, acțiuni, programe și campanii de informare, sensibilizare și conștientizare în domeniul promovării și garantării drepturilor copilului.

Institutul Român pentru Drepturile Omului, în calitatea sa de instituție națională pentru drepturile omului, cu atribuții de cercetare, formare și informare în domeniu, acordă problematicii drepturilor copilului o atenție deosebită, stabilind, împreună cu partenerii instituționali (Ministerul Educației și Cercetării, Inspectoratele școlare, Casele Corpului Didactic, unități de învățământ, organizații neguvernamentale), ca o prioritate promovarea unei educații în spiritul principiilor și dispozițiilor Convenției.

Educația în domeniul drepturilor omului încurajează și promovează respectul pentru valori și promovează incluziunea, nediscriminarea, participarea, responsabilitatea și egalitatea. Această formă de educație nu trebuie înțeleasă exclusiv în termenii unei obligații școlare, ea include tot ceea ce experimentăm în mediul privat, în comunitățile de apartenență, în relațiile cu prietenii și colegii. Educația pentru drepturile omului are un rol esențial în procesul de responsabilizare individuală și socială, deoarece prin intermediul ei sunt cultivate responsabilitățile și îndatoririle care ne revin ca cetățeni.

Respectarea drepturilor omului fiind o caracteristică a societății democratice, includerea educației pentru drepturile omului în curricula școlară este necesară, alături de alte forme de educație: educația pentru cetățenie, educația pentru promovarea culturii toleranței și a păcii, așa cum acestea sunt prevăzute în diferite instrumente internaționale și regionale.

Sensibilizarea, conștientizarea și responsabilizarea, atât la nivel personal cât și colectiv, sunt esențiale pentru identificarea, aplicarea și promovarea unor modalități efective de abordare și rezolvare a problemelor și provocărilor majore cu care se confruntă societatea actuală.

În acest sens, eficiența procesului educațional este cu atât mai ridicată cu cât fiecare actor implicat și instituție angajată în realizarea lui își îndeplinește în mod competent și responsabil atribuțiile. În același timp, încurajarea comportamentelor și atitudinilor pozitive, exprimând respectul pentru ființa și demnitatea umană, trebuie promovată la nivelul întregii societăți, nu numai la nivelul mediului școlar. Se impune astfel, necesitatea unui efort colectiv în direcția asumării misiunii educative de către toate instituțiile, grupurile și actorii sociali, și implicarea acestora, inclusiv prin programe de colaborare și parteneriate, în realizarea efectivă a drepturilor omului.

Copiii reprezintă resursa umană esențială într-o societate, de aceea este nevoie de răbdare, atenție și perseverență pentru ca aceștia să evolueze într-o societate bazată pe principii democratice, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui fundamentale sunt respectate.

Adrian Bulgaru
Director al Institutului Român pentru Drepturile Omului

I. CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI

Convenția cu privire la drepturile copilului instituie o nouă viziune asupra copilului. Acesta este definit ca o ființă în sens deplin, în globalitatea ei și luând în considerare toate aspectele vieții sale. Consacrând copilul ca subiect de drept, titular de drepturi și obligații, Convenția reprezintă o schimbare de paradigmă cât privește situația copilului și a drepturilor sale.

Textul Convenției este redactat pe baza Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948) și a Declarației privind drepturile copilului (1959) și completează ansamblul important de instrumente internaționale de garantare și protecție a drepturilor omului. El nu este însă o simplă reluare a Declarației privind drepturile copilului, document care nu putea asigura o protecție eficace a drepturilor copilului. Convenția a actualizat Declarația din 1959 cât privește fondul, incluzând noi drepturi, redactându-l în așa fel încât să impună statelor obligații juridice.¹

Importanța Convenției este în primul rând simbolică, ea este un act de referință având menirea să sensibilizeze, să mobilizeze voința și angajamentul politic în favoarea protecției și promovării drepturilor copilului la nivel național și global.

¹ Despre importanța și semnificația Convenției a se vedea diferite articole pe site-urile Înalțului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului, pe <https://www.ohchr.org/FR/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>, site UNICEF, pe <https://www.unicef.org/child-rights-convention#Learn>, UNESCO, *La Convention relative aux droits de l'enfant. Contribution de l'UNESCO*, UNESCO, 1995, pe http://www.unesco.org/education/pdf/34_72_f.pdf, Organizația Salvați Copii România, *Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului*, pe <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/drepturile-copilului/conventia-onu-cu-privire-la-drepturile-copilului>

De asemenea, drepturile copilului au devenit un important domeniu de cercetare academică, în special după adoptarea Convenției cu privire la drepturile copilului. Recomandăm, pentru o revista a literaturii academice centrată pe Convenție, Reynaert, et al, „A Review of Children's Rights Literature since the Adoption of the United Nations Convention on the Rights of Child”, *Sage Journals*, 2009, republicat 2014, pe <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.847.9687&rep=rep1&type=pdf>

1. Conținut, principii

Convenția este compusă din 54 articole și două Protocoale facultative (adoptate la 2 mai 2002). Primul Protocol interzice implicarea copiilor în conflicte armate², iar cel de-al doilea Protocol facultativ interzice vânzarea acestora, prostituția și pornografia infantilă³. Un al treilea Protocol facultativ, adoptat în decembrie 2011 (și intrat în vigoare în 2014), se referă la procedura comunicărilor, și care permite copiilor sau reprezentanților acestora să depună plângeri pentru încălcarea drepturilor copilului⁴.

Convenția cu privire la drepturile copilului se axează pe 4 principii fundamentale: nediscriminarea (art. 2), interesul superior al copilului (art. 3), viața, supraviețuirea și dezvoltarea copilului (art. 6), respectarea opiniilor copilului (art. 12).⁵

- a) **Principiul nediscriminării** – afirmă că statele părți trebuie să garanteze protecția completă contra discriminării de orice natură (etnică, națională, pe bază de sex etc.) și să creeze un climat de progres social, de justiție și de egalitate.
- b) Prioritatea acordată **interesului superior al copilului** – conform acestui principiu, interesul superior al copilului trebuie să ghideze toate deciziile și acțiunile guvernelor, toate dispozițiile legale, toate deciziile judiciare și administrative, toate proiectele, programele și serviciile care au impact asupra copiilor, toate acțiunile și deciziile ONG-urilor.
- c) **Principiul supraviețuirii și dezvoltării** – conform acestui principiu, statele trebuie să utilizeze toate resursele necesare pentru a proteja dreptul copilului la viață, dezvoltarea copiilor fiind decisivă pentru prosperitatea viitoare a societății.
- d) **Principiul respectării opiniilor copilului** care permite participarea lui efectivă la deciziile care îl afectează.

² A se vedea *Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului referitor la implicarea copiilor în conflicte armate*, pe http://irido.ro/irido/pdf/115_ro.pdf

³ A se vedea *Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă*, pe http://irido.ro/irido/pdf/116_ro.pdf

⁴ A se vedea textul Protocolului, în versiune originală, pe site-ul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului, <https://www.ohchr.org/FR/ProfessionalInterest/Pages/OPICCRC.aspx>

⁵ Pentru prezentarea și explicarea fiecărui principiu a se vedea Hodgkin R., Newell P., *Manual pentru implementarea Convenției cu privire la Drepturile Copilului*, ediție revizuită, UNICEF, 2004, pp. 23-43 (principiul nediscriminării), pp. 47-57 (interesul superior al copilului), pp. 113-123 (dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare) și pp. 187-213 (principiul respectării opiniilor copilului).

Tratatul abordează teme variate care sunt acoperite de 5 drepturi fundamentale: drept la identitate, dreptul la sănătate, dreptul la educație, dreptul la protecție și dreptul la participare.

Conform Convenției, drepturile copilului sunt drepturi ale omului care se aplică oricărei ființe umane în vârstă de până la 18 ani (sau mai puțin dacă majoratul este atins mai devreme în virtutea legislației aplicabile). Tinerii au dreptul la identitate, la protecție, la satisfacerea nevoilor esențiale existenței și dezvoltării lor, la o educație de calitate finanțată de stat, la servicii de sănătate și la o justiție adaptată vârstei lor.

Convenția cu privire la drepturile copilului precizează în cele 54 de articole aplicarea celor patru principii fundamentale, prin formularea drepturilor și a modalităților de realizare a acestora. Convenția acordă o importanță egală tuturor drepturilor copilului.⁶ Nu există o ierarhie a acestora, aceste drepturi sunt indivizibile și interdependente și acoperă toate aspectele vieții copilului.

Aceste drepturi sunt: dreptul la identitate (afirmă necesitatea înregistrării copilului la naștere, dreptul la o naționalitate); dreptul la sănătate (dreptul la hrană, igienă, securitate socială, nivel de viață decent); dreptul la protecție (enunțat în diferite ipostaze – statut de refugiat, muncă, droguri, exploatare sexuală, trafic, privare de libertate, reinsertie socială, justiție pentru minori – și însoțit de necesitatea de programe sociale); dreptul la participare – se referă la protecția și garantarea libertății de exprimare, acces la informații, libertatea de gândire, de conștiință, de religie, libertatea de asociere și reuniune, protecția vieții private; dreptul la educație – este enunțat în art. 28, 29 (scopul educației).

2. Dreptul la educație conform Convenției

Dreptul la educație este enunțat în art. 28, 29, 30 și 31. Dacă art. 28 din Convenție vizează în principal obligația statelor părți privind crearea unor sisteme educaționale care să asigure exercitarea drepturilor copilului și

⁶ Recomandăm pentru o analiză generală a conținutului Convenției, Gouttenoire A., Gris C., Martineaz M., Murat M., „Dossier: La Convention internationale sur les droits de l'enfant vingt ans après– Commentaire article par article”, în *Droit de la famille*, no.11, 2019, pe https://lexis360.lexisnexis.fr/droit-document/article/droit-famille/11-2009/013_PS_FAM_FAM0911DO00013.htm#.XZr8km5uLIU; a se vedea Gouttenoire A., „Les droits de l'enfant”, *Revue Internationale de droit comparé*, 66-2, 2014, pp. 565-583, pe https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2014_num_66_2_20398?q=comite+pour+les+droits+de+l'enfant; a se vedea și Endes M., „La Convention sur les droits de l'enfant, texte emblematicque reconnaissant le droit de l'enfant”, *Revue des Droits de l'Homme*, no. 3, 2013, pe <https://journals.openedition.org/revdh/192>

accesul la educație, art. 29 subliniază drepturile individuale și subiective ale copilului la o educație de calitate (scopul și obiectivele educației). Deoarece educația trebuie să vizeze dezvoltarea deplină a personalității, talentelor și abilităților fizice, mentale, emoționale, ale copilului, punerea în aplicare a drepturilor prevăzute în art. 31 (dreptul copilului la odihnă, timp liber, joc, activități recreative, viața culturală și artistică) este esențială pentru realizarea prevederilor enunțate în art. 29.⁷

Pentru a sublinia importanța temei educației și pentru a aduce completări utile analizei acestor drepturi, Comitetul pentru drepturile copilului a formulat o serie de comentarii generale în atenția actorilor implicați (state părți, actori neguvernamentali, experți, alte agenții internaționale). Acestea sunt:

- Comentariul general nr. 1 (2001) privind scopurile educației (art. 29);
- Comentariul general nr. 2 (2002) privind rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului – care cuprinde referințe la educația pentru drepturile omului, pentru pace și cetățenie (art. 29 alin. 1(b) la (e));
- Comentariul general nr. 17 (2013) privind dreptul copilului la odihnă, timp liber, joc, activități recreative, viața culturală și arte (art. 31);
- Comentariul general nr. 20 (2016) privind aplicarea drepturilor copilului în perioada adolescenței;
- Referințe la dreptul la educație (diferite articole) regăsim și în Comentariul general nr. 8 (2006) privind dreptul copilului la protecție contra pedepselor corporale și alte forme violente sau degradante de pedeapsă (art. 28, paragraf 2).

Furnizând explicații și orientări de referință în interpretarea dispozițiilor Convenției, aceste comentarii generale constituie materialul suport de prezentare a concepției, a viziunii asupra tematicii educației și a dreptului la educație.

2.1. Articolul 28

Articolul 28 enunță obligația statelor de a asigura exercitarea acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, de a asigura învățământul primar obligatoriu, gratuit și de calitate pentru toți copiii, să facă eforturi de a

⁷ A se vedea Hodgkin R., Newell P., *Manual pentru implementarea Convenției cu privire la Drepturile Copilului*, Dreptul copilului la educație, ediție revizuită, UNICEF, 2004, pp. 487-567.

asigura accesul în mod egal, la învățământul secundar, inclusiv profesional, și la învățământul superior (în funcție de posibilități).⁸

Cu alte cuvinte, statele își asumă obligații graduale în funcție de nivelul învățământului. Aceste obligații evoluează de la o dispoziție pozitivă și concretă prin care ele se „*obligă să asigure învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți*” (art. 28 lit. a)), la o încurajare cât privește învățământul secundar, atât general, cât și profesional (art. 28 lit. b)) și de o deschidere a învățământului superior în funcție de capacitățile fiecărui stat (art. 28 lit. c)). Din acest articol se desprinde ideea că învățământul primar este considerat un drept fundamental al persoanei umane, singurul care permite copilului să se bucure și să exercite alte libertăți și drepturi.

Statele își vor îndeplini obligațiile prin măsuri care trebuie să fie în acord cu o valoare fundamentală proclamată de Convenție – demnitatea copilului ca ființă umană (alin. 2).

2.2. Articolul 29

Data fiind importanța și semnificația deosebită a articolului 29 referitor la dreptul la educație, Comitetul pentru drepturile copilului a formulat și adoptat Comentariul general nr. 1 (2001) privind scopurile educației. Documentul pune în evidență două aspecte: pe de o parte importanța educației în toate dimensiunile ei, și, pe de altă parte, obiectivele concrete pe care trebuie să le vizeze pentru asigurarea realizării dreptului la educație.⁹

a) Semnificația educației și a dreptului la educație

Art. 29 alin. 1 din Convenția cu privire la drepturile copilului are o semnificație deosebită, calitativă și extinsă. El subliniază importanța educației și a dreptului la educație, a obiectivelor acesteia care nu se limitează la procesul educativ formal. Nelimitându-se la o inventariere a obiectivelor educației, acest comentariu, analizat în contextul general al Convenției, pune în evidență o serie de dimensiuni ale educației (raportate la principiile Convenției, la

⁸ A se vedea Bennoua M., „Convention des Nations Unies relative aux droits de l'enfant”, în *Annuaire Francais de Droit International*, XXXV, Editions du CNRS, Paris, 1989, pp.440-441, pe https://www.persee.fr/doc/afdi_0066-3085_1989_num_35_1_2911 și Hodgkin R., Newell P., op. cit., pp. 495, 500, 502-506.

⁹ A se vedea Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 1(2000) art. 29 (1): scopurile educației (CRC/GC/2001/1) disponibil, în versiunile oficiale, în baza de date ale organismelor ONU, pe https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2001%2f1&Lang=fr

caracterul interconectat al prevederilor acesteia) și interdependența dintre dreptul la educație și celelalte drepturi enunțate.

În același timp, art. 29 alin. 1 ilustrează abordarea holistică a educației: aceasta trebuie să permită dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, emotivă, a copilului și cuprinde diferitele etape ale vieții copilului. În conformitate cu această viziune, obiectivul general al educației este de a maximiza capacitățile copilului și a oportunităților de a participa deplin și responsabil la viața unei societăți democratice. În acest sens, articolul subliniază necesitatea ca educația să fie astfel concepută încât să promoveze și să consolideze valorile etice specifice consacrate în Convenție, inclusiv educația pentru pace, toleranță, respect pentru mediul natural.

De reținut, de asemenea, abordarea multidisciplinară propusă: educația trebuie să implice o varietate de actori – familia, școala, comunitatea; ea trebuie să abordeze atât problemele locale, cât și cele naționale și globale.

b) Obiectivele specifice ale educației

În mod concret, obiectivele educației enunțate în acest articol vizează promovarea și protejarea valorilor fundamentale ale Convenției – demnitatea umană a fiecărui copil și drepturile lui egale și inalienabile. Toate obiectivele educației sunt direct legate de respectarea demnității umane a copilului și a drepturilor sale, ținând cont de nevoile speciale de dezvoltare a copilului și capacitățile diferite în evoluția acestuia.

Plecând de la această valoare de bază, obiectivele specifice ale educației sunt: dezvoltarea deplină a întregului potențial al copilului (art. 29 alin.1 lit. a)), inclusiv cultivarea respectării drepturilor omului (art. 29 alin.1 lit.b)), dezvoltarea respectului pentru propria identitate (art. 29 alin. 1, lit. c)), dezvoltarea respectului pentru ceilalți (art. 29 alin. 1 lit. d)) și pentru mediu (art. 29 alin. 1 lit. e)).

În același timp, art. 29 alin. 1 – și aceasta constituie o altă semnificație importantă – subliniază necesitatea ca educația să fie centrată pe copil. Educația la care orice copil are dreptul este concepută ca având ca scop dezvoltarea abilităților de viață ale copilului, dezvoltarea diferitelor lui capacități și promovarea unei culturi bazate pe valorile drepturilor omului. Astfel, educația nu înseamnă numai educația formală (furnizată de școală), ci ea vizează toate procesele de învățare care permit copilului (individual și colectiv) dezvoltarea personalității sale, a abilităților și talentelor lui.

În același timp, drepturile copilului la educație nu se reduc la aspectul accesului la educație (art. 28), ci și la conținutul acesteia:

1) o educație care are la bază valorile art. 29 alin. 1 este un instrument indispensabil pentru realizarea copilului în viață, pentru ca acesta să poată face față provocărilor epocii actuale (globalizarea și fenomenele ei specifice – dezvoltarea de noi tehnologii, migrație, schimbări climatice, conflicte) din perspectiva drepturilor omului;

2) educația trebuie axată pe o gamă largă de valori care depășesc limitele religiei, a națiunii sau culturii naționale. Astfel, conform acestui articol, educația are un rol central în promovarea înțelegerii, toleranței, respectării diversității, scopul ei fiind de a îmbina respectarea propriei identități și a valorilor naționale cu respectarea identității și valorilor celuilalt, prin dialog și înțelegere.

În virtutea interconectării dispozițiilor Convenției, art. 29 alin. 1 pune accent pe importanța procesului prin care se promovează educația. Procesul educațional se referă nu numai la conținutul curriculei, dar și la metodele pedagogice, la mediul educativ (școală, familie, comunitate). Procesul de învățare trebuie să se desfășoare într-un context de non-violență, dar și de respect al limitelor stricte ale disciplinei școlare, având în centru respectarea demnității copilului.

În același timp, art. 29 alin. 1 subliniază, în conformitate cu principiul „interesului superior al copilului”, importanța educației centrată pe copil. Cu alte cuvinte, scopul principal al educației este dezvoltarea personalității, talentelor și abilităților fiecărui copil, pe baza recunoașterii faptului că fiecare copil are caracteristici, interese, nevoi și abilități unice de învățare. Astfel, metodele de predare trebuie să fie adaptate nevoilor diferite pe care le au copiii, iar educația trebuie să vizeze nu numai dobândirea abilităților de bază (citit, scris, numărat), dar și a abilităților de viață (luarea deciziilor, rezolvare de conflicte în mod non-violent, stil de viață sănătos, gândire critică).

Întrucât discriminarea afectează demnitatea copilului, sistemele, practicile educative trebuie să fie nediscriminatorii, în acord cu principiul nediscriminării proclamat de Convenție.

De asemenea, Comitetul evidențiază legătura dintre art. 29 alin. 1 și lupta împotriva rasismului, a xenofobiei și intoleranței. Educația trebuie să

cultive încrederea, să promoveze înțelegerea și respectarea diferențelor, să contribuie la combaterea prejudecăților și mentalităților discriminatorii.

c) Educația pentru drepturile omului

Art. 29 alin. 1 al Convenției poate fi considerat esențial pentru diferite programe de educație pentru drepturile omului, care, până la acest instrument internațional, nu au acordat suficientă atenție drepturilor copilului.

Conform acestui articol, educația pentru drepturile omului este un proces cuprinzător și continuu (începe cu reflectarea drepturilor omului încă din copilărie), iar valorile promovate sunt universale, ele fiind importante pentru toți copiii, și, în special, pentru cei care trăiesc în medii și condiții deosebite (zone defavorizate, zone calamitate, regiuni instabile politic sau de conflict).

d) Implementarea și monitorizarea realizării obiectivelor educației

Întrucât obiectivele și valorile reflectate în acest articol sunt menționate în termeni generali (și având implicații foarte variate, în funcție de contextul aplicării), Comitetul invită statele părți să ia măsurile concrete necesare pentru a include formal principiile Convenției în politicile lor educaționale și în legislație la toate nivelurile.

Comitetul accentuează că promovarea efectivă a art. 29 alin. 1 necesită reelaborarea (în sensul de schimbare profundă) programelor de învățământ pentru a include diferitele scopuri ale educației și revizuirea sistematică a manualelor și a altor materiale didactice, a politicilor școlare (pct. 18). De asemenea, modelele de formare pedagogică și de formare continuă care promovează principiile și valorile art. 29 alin. 1 sunt esențiale pentru toți actorii din sistemul de educație (profesori, administratori).

Punerea în aplicare a prevederilor Convenției se referă nu numai la politici, programe, măsuri educaționale sau la formarea cadrelor, ci și la crearea unui mediu școlar care să reflecte spiritul de înțelegere, de respect reciproc, de toleranță, de egalitate între sexe și de prietenie între grupurile naționale, etnice, religioase, prevăzut de art. 29 alin. 1 lit. b) și d).

Alte linii de acțiune în eforturile statelor privind îndeplinirea obligațiilor asumate vizează: difuzarea largă a textului Convenției în scopul facilitării cunoașterii drepturilor copiilor, dar și a promovării rolului acestora în calitate de promotori și aparători ai drepturilor lor (pct. 20); implicarea mass-mediei în promovarea valorilor și obiectivelor reflectate în art. 29 alin. 1 prin difuzarea de informații și materiale cu impact social și cultural pozitiv asupra vieții copilului (pct. 21).

Întrucât statelor semnatare le revine un rol central în monitorizarea la nivel național, este importantă și necesară o mai bună coordonare a politicilor educaționale și a proiectelor de educație pentru drepturile omului, prin elaborarea unui plan național de acțiune de promovare și urmărire a realizării obiectivelor enunțate în acest articol din perspectiva drepturilor copilului (pct. 22 și 23). Pentru aplicarea efectivă a prevederilor enunțate în Convenție, statele părți trebuie să indice în rapoartele periodice informații despre acțiunile prioritare întreprinse, despre obstacolele cu care se confruntă în atingerea obiectivelor și valorilor educației.

2.3 Articolul 30

În acord cu principiul nediscriminării și al valorilor fundamentale consacrate de Convenție, acest articol stipulează dreptul la o educație completă a unui copil care aparține unei minorități etnice, religioase sau culturale, dreptul acestuia de a nu fi privat de participare la viața culturală proprie, de dreptul de a-și afirma apartenența religioasă și de a-și practica propria religie, de a-și utiliza propria limbă.¹⁰

2.4. Articolul 31

Ca și alte drepturi ale copilului, și cele enunțate în acest articol sunt interdependente și se susțin reciproc, fiind în același timp interconectate cu celelalte drepturi consacrate de Convenție.

Astfel, având în vedere prevederile art. 28 și 29, conform cărora educația trebuie să vizeze dezvoltarea deplină a personalității copilului, a talentelor, a abilităților lui mentale, fizice, emoționale, punerea în aplicare a drepturilor prevăzute prin art. 31 este esențială pentru realizarea efectivă a acestor drepturi. Altfel spus, optimizarea potențialului copilului necesită ca acesta să beneficieze de oportunități de dezvoltare culturală, artistică, să participe la sport și jocuri. Aceste activități permit dezvoltarea creativității și imaginației, a motivației, dobândirea de competențe (fizice, sociale, relaționale, cognitive, emoționale), facilitează învățarea prin practică, permit îmbogățirea experienței și cunoașterea lumii.

Realizarea acestor drepturi recunoscute implică din partea statelor: respectarea și promovarea drepturilor copilului de a participa deplin la viața culturală și artistică; încurajarea organizării acestor activități și asigurarea mijloacelor adecvate necesare; garantarea condițiilor de egalitate (art. 31 alin. 2).

¹⁰ A se vedea Hodgkin R., Newell P., op. cit., interpretarea art. 30, pp. 545-556.

Comitetul pentru drepturile copilului evidențiază în Comentariul general nr. 17 (2013)¹¹ relațiile acestui articol cu celelalte articole ale Convenției: pe de o parte, cu principiile Convenției (principiul nediscriminării, al respectării interesului superior al copilului, principiul respectării vieții, supraviețuirii și dezvoltării copilului și cel al dreptului copilului de a participa), și pe de altă parte, cu drepturile fundamentale recunoscute (civile și politice, economice, sociale și culturale).

Astfel, din perspectiva art. 28 și 29, realizarea drepturilor prevăzute la art. 31 este o condiție esențială pentru a da efect dispozițiilor consacrate la art. 29, referitor la scopul principal al educației (dezvoltarea deplină a personalității copilului). Comitetul subliniază, de asemenea, că drepturile enunțate în art. 31 sunt benefice pentru dezvoltarea educativă, pentru pedagogie și joc, în special în perioada copilăriei (învățământul preșcolar) și în perioada educației primare și secundare. Dacă jocul este necesar copiilor la orice vârstă, el este deosebit de important în primii ani de școală, studiile arătând că el este un mijloc important de învățare și relaționare.

Raportând dispozițiile art. 31 la drepturile enunțate în art. 30, Comitetul subliniază că drepturile copiilor aparținând minorităților etnice, religioase, lingvistice, sau indigene, ar trebui să fie susținute prin activități care să permită acestora o mai bună cunoaștere și participare la viața culturală a comunității. În acest sens, statele au obligația să respecte particularitățile culturale ale acestor copii, să vegheze ca aceștia să se bucure drepturi egale cu cele ale copiilor aparținând comunității majoritare și să faciliteze participarea lor la activități recreative și artistice specifice culturii lor.

Drepturile enunțate în art. 31 sunt universale, de ele trebuie să se bucure toți copii. Cu toate acestea, Comitetul subliniază atenția specială care trebuie acordată exercitării acestor drepturi de către anumite categorii de copii¹²:

¹¹ Examinând aplicarea drepturilor copilului enunțate în art. 31 și constatând că acestora li se acordă puțină importanță de către statele părți la Convenție, că legislația în materie este lacunară sau inexistentă, că resursele necesare exercitării lor sunt în general insuficiente, Comitetul a adoptat Comentariul general nr. 17 (2013) privind dreptul copilului la odihnă, timp liber, joc, activități recreative, viața culturală și arte (CRC/C/GC/17). Obiectivul acestui comentariu este de a răspunde preocupărilor privind realizarea drepturilor prevăzute în art. 31 din Convenție, de a sublinia importanța rolului acestor drepturi (atât în raport cu celelalte drepturi din art. 28, 29, 30, cât și în ansamblul Convenției), de a sprijini statele în luarea de măsuri adecvate protecției și promovării drepturilor enunțate de articol. Aceste comentarii au fost formulate atât în atenția autorităților, cât și a sectorului privat (implicat în activități recreative, culturale și artistice), organizații ale societății civile, a profesioniștilor care lucrează cu și pentru copii, a grupurilor de copii și părinți. Documentul este disponibil pe (https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/CRC_Observation%20Generale_17_2013_FR.pdf)

¹² A se vedea Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 17 (2013) privind dreptul copilului la odihnă, timp liber, joc, activități recreative, viața culturală și arte (CRC/C/GC/17), Secțiunea VII.

a) fetele (în special în perioada adolescenței, sau cele trăind în zone defavorizate sau în țări puțin dezvoltate) care, din cauza anumitor factori (responsabilități în familie, prejudecăți), se bucură mai puțin de aceste drepturi. În acest sens, statele trebuie să ia măsuri pentru a combate și elimina prejudecățile și mentalitățile sexiste, practicile discriminatorii și inegalitățile de gen;

b) copiii care trăiesc în sărăcie și care nu au acces la activități recreative și de divertisment;

c) copiii fără părinți sau copiii ai străzii;

d) copiii cu dizabilități care se confruntă cu o varietate de obstacole în exercitarea drepturilor art. 31 (excludere din școală sau din spații de activități colective – parcuri, săli de sport, terenuri de joacă etc) din cauza unor atitudini culturale ostile sau prejudecăți negative, statele având obligația de a asigura acestor copii participarea, în condiții de egalitate, la activități de divertisment, recreative, culturale, artistice, inclusiv în sistemul școlar;

e) copiii plasați în instituții (cămin sau instituții școlare, spital, penitenciar sau detenție preventivă pentru minori, centre pentru refugiați etc.) unde posibilitățile de a participa la activități recreative culturale, artistice, sunt inexistente sau reduse. Statele trebuie să ia măsuri pentru a asigura acestor copii acces la mijloace de informare, la spații de joacă și echipamente adecvate;

f) copiii aparținând comunităților minoritare sau indigene, discriminarea pe bază de limbă, cultură, religie, putând împiedica, în anumite situații, exercitarea drepturilor prevăzute în art. 31;

g) copiii în situații de conflict armat, de catastrofe naturale sau criză umanitară.

Pentru remedierea acestor obstacole și realizarea efectivă a drepturilor din art. 31, Comitetul enunță obligațiile statelor părți de a respecta aceste drepturi, de a le proteja și de a facilita deplina lor exercitare prin măsuri legislative, administrative, judiciare și bugetare.¹³

Concret, obligația statelor de a respecta aceste drepturi vizează adoptarea de măsuri specifice:

- sprijin pentru persoanele care se ocupă de copii;
- măsuri de sensibilizare (informare și conștientizare a publicului privind aceste drepturi);
- măsuri de combatere a atitudinilor negative care restrâng exercitarea acestor drepturi, măsuri de combatere a discriminării;

¹³ *Ibidem*, Secțiunea VIII

- măsuri de protecție (contra discriminării, reglementarea activității actorilor privați, securizare internet etc.).

Școlilor și sistemului de educație le revine un rol major în realizarea obligațiilor ce decurg din art. 31. În acest sens, Comitetul menționează câteva din direcțiile de acțiune: crearea unor spații destinate activităților recreative, culturale, sportive, artistice (spații pentru joacă, săli de sport etc., accesibile atât în timpul orelor de studiu, cât și în timpul liber); stabilirea unor programe școlare care, în conformitate cu art. 29, să prevadă suficient timp pentru participarea copiilor la activități recreative, culturale, artistice (muzică, teatru, literatură, sport); aplicarea unei pedagogii educative care să permită crearea unui climat creativ și participativ); realizarea de programe de formare continuă referitoare la drepturile copilului, inclusiv la drepturile garantate de art. 31, pentru toți profesioniștii care lucrează cu și pentru copii (responsabili politici, educatori, cadre medicale, lucrători sociali etc.); dezvoltarea cooperării internaționale în acest domeniu (cu diferite instituții și organisme ale ONU – UNICEF, UNESCO, PNUD, OMS etc.).¹⁴

3. Drepturile copilului în perioada adolescenței

Adolescența este o etapă deosebită de viață, de dezvoltare, caracterizată prin capacități, aspirații și oportunități specifice, dar și o etapă de viață vulnerabilă. Adolescenții sunt agenți ai schimbării, sunt o resursă importantă nu numai pentru familie, dar și pentru comunitate și societate în general.

Cu toate acestea, Comitetul pentru drepturile copilului, prin adoptarea Comentariului general nr. 20 (2016) privind punerea în aplicare a drepturilor copilului în perioada adolescenței¹⁵, consideră că vizibilitatea acestora este limitată, că potențialul uman și social al adolescenților nu este suficient luat în considerație de autorități, că drepturile lor nu sunt exercitate deplin, în

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ Comitetul pentru drepturile copilului a adoptat Comentariul general nr. 20 (2016) privind punerea în aplicare a drepturilor copilului în perioada adolescenței care, datorită specificului ei, implică o atenție deosebită din partea autorităților (legi, politici și servicii) cât privește asigurarea dezvoltării globale a adolescenților, sau promovarea și garantarea drepturilor lor. Scopul acestui document este de sublinia importanța problematicii adolescenței, de a atrage atenția asupra obstacolelor cu care se confruntă tinerii, și de a furniza statelor semnatare ale Convenției orientări pentru realizarea efectivă a drepturilor acestora. A se vedea Comentariul general nr. 20 (2016), (CRC/C/GC/20), disponibil pe https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/20&Lang=fr

conformitate cu prevederile Convenției, dar și cu Obiectivele Dezvoltării Durabile din Agenda 2030.

Promovarea și protejarea drepturilor lor este cu atât mai necesară și urgentă cu cât, fiind o perioadă vulnerabilă, mulți adolescenți, în anumite contexte, se confruntă cu o serie de fenomene negative și riscuri: toxicomanie, violență, rele tratamente, exploatare economică sau sexuală, migrație, sărăcie, conflicte militare.

Dacă toți adolescenții au nevoie de educație și un suport adaptat pentru a surmonta dificultățile și pentru a face față provocărilor la nivel local sau mondial, o atenție deosebită se acordă unor grupuri speciale de adolescenți ale căror drepturi sunt încălcate: fetele (victime ale discriminării pe bază de sex, ale exploatarei și traficului), băieții (victime ale unor stereotipuri și prejudecăți negative), adolescenții cu dizabilități (adesea victime ale prejudecăților, ale izolării sociale și excluderii, a lipsei de acces la educație sau formare profesională, privați de acces la informație, la servicii de sănătate, victime ale violenței fizice sau sexuale), adolescenții homosexuali, bisexuali, transgen și intersexuali (victime ale persecuției, ale violențelor și relexor tratamentelor, ale stigmatizării și discriminării, ale hărțuirii sau excluderii din educație, și, în cazuri extreme, victime ale agresiunii sexuale, violului sau sinuciderii) și adolescenții aparținând minorităților (victime ale discriminării, excluderii sociale, marginalizării, ale vulnerabilității economice, sociale, ai eșecului școlar etc.).

Comitetul solicită statelor părți adoptarea unor măsuri generale în domeniul promovării și garantării drepturilor adolescenților: strategii naționale globale și multisectoriale, bazate pe prevederile Convenției și adaptate la particularitățile și nevoile adolescenților, și care să vizeze remedierea cauzelor structurale social-economice ale încălcării drepturilor lor; măsuri legislative, politici și servicii; programe de formare a profesioniștilor care lucrează cu și pentru adolescenți; difuzarea de informații referitoare la drepturile copilului și la modul de exercitare a acestor drepturi de către adolescenți; măsuri și politici în favoarea grupurilor de adolescenți vulnerabili; acțiuni de combatere a factorilor de excludere și marginalizare socială, de respectare a dreptului adolescenților la libertate de exprimare a propriei identități, inclusiv culturale sau de gen, de combatere a discriminării, pe criterii etnice, religioase, de gen.

În materie de educație, cele mai importante observații făcute de Comitet se referă la măsuri în următoarele direcții: generalizarea educației secundare și accesibilitatea învățământului superior în funcție de capacitatea fiecăruia;

asigurarea egalității în materie de școlarizare a fetelor și băieților, combaterea abandonului școlar după educația primară; combaterea violenței bazată pe sex, inclusiv în școală; promovarea educației inclusive și eliminarea barierelor juridice, politice, culturale, economice și sociale care îngreșesc integrarea.

În acest sens, educației (formale și informale) îi revine un rol central, Comitetul subliniind obligația statelor de a iniția politici care să garanteze tuturor dreptul la educație și la o formare incluzivă de calitate care să asigure dezvoltarea în prezent și pe termen lung a adolescenților.

Adolescenții au un cuvânt important de spus în mediul digital și al rețelelor sociale, fiind direct implicați în dezvoltarea acestuia. În prezent, mediul digital reprezintă pentru adolescenți un spațiu de informare, comunicare și socializare, de aceea este important ca statele semnatare ale Convenției să adopte măsuri care să permită accesul tuturor adolescenților la diferitele mijloace de comunicare în masă. Dezvoltarea abilităților digitale, de informare și alfabetizare socială trebuie să facă parte din curricula învățământului de bază. În acest sens, se reamintește faptul că mediul digital reprezintă și un pericol pentru adolescenți, ei putând deveni victimele fraudelor online, se pot confrunta cu discurs instigator la ură sau violență, dar și cu exploatare sexuală, pornografie infantilă și trafic de persoane. Pentru a evita pericolele din mediul digital este necesar să se pună accent pe alfabetizare digitală și pe prezentarea riscurilor din mediul online.

O atenție specială este acordată adoptării de măsuri pro-active pentru combaterea discriminării în sistemele de educație a căror victimă sunt grupurile marginalizate în materie de acces la educație, de respectare a culturii minorităților, a adolescenților cu dizabilități, a adolescenților migranți ș.a.

O altă categorie de măsuri trebuie să vizeze eliminarea obstacolelor care împiedică continuarea școlarizării, ca de exemplu cheltuielile ridicate de școlarizare, situația financiară dificilă a familiilor, absența unor programe sociale adaptate, fenomenul de excludere din școală a fetelor însărcinate și a mamelor adolescente, utilizarea pedepselor inumane sau degradante în școală, fenomenul de exploatare sexuală a fetelor, în special a celor aparținând unor medii sociale defavorizate.

Toate aceste măsuri trebuie să fie concepute în conformitate cu scopurile educației – formulate în art. 29 alin. 1 – și în special în conformitate cu principiul adecvării educației la nevoile copilului. În acest sens, măsurile vor viza: o pedagogie și programe de învățământ care să permită adolescenților o participare activă la actul de educație, să le stimuleze angajamentul civic și respectarea drepturilor omului; crearea unui mediu școlar care să

stimuleze, pe lângă dobândirea de cunoștințe, motivarea elevilor, și punerea accentului pe învățarea prin experiență; aplicarea de programe de informare și orientare școlară și profesională (conform art. 28 alin. 1 lit. d)), în special pentru adolescenții deșcolarizați pentru a le facilita tranziția către o muncă decentă și integrarea lor viitoare în viața activă; realizarea de programe care să includă achiziția de competențe polivalente (specifice secolului 21 și care sunt cerute pe piața muncii), organizarea de stagii etc.

Pe lângă activitățile educative formale, activitățile recreative, culturale, sportive și artistice, permit adolescenților explorarea culturii lor, dezvoltarea creativității, dar și exercitarea dreptului la libera exprimare și a dreptului de a participa. De aceea, realizarea de programe axate pe acest tip de activități care contribuie la dezvoltarea deplină și armonioasă a tinerilor sunt recomandate de Comitet, cu mențiuni speciale referitoare la anumite grupuri ale căror drepturi sunt, în anumite țări, neglijate sau descurajate (cazul adolescenților, victime ale unor manifestări ostile în spațiul public, a tinerilor cu dizabilități, care, din cauza lipsei infrastructurii destinate activităților de timp liber adaptate nevoilor lor, nu pot beneficia de aceste drepturi, cazul tinerilor din mediul rural etc.).

4. Rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului

Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului (INDO) sunt organisme independente, stabilite prin legislația națională având mandatul de a proteja și promova drepturile omului în statul respectiv.¹⁶ Prin înființarea lor, aceste instituții sunt „elemente cheie ale unui sistem eficient de protecție a drepturilor omului, care creează o punte între decalajele dintre normele internaționale privind drepturile omului și implementarea acestora la nivel național.” Prin cooperarea cu alți actori implicați la nivel național, european și internațional, instituțiile naționale pentru drepturile omului au menirea de a sprijini persoanele fizice să își exercite drepturile fundamentale și de a semnală încălcări ale acestora.¹⁷

¹⁶ A se vedea *Principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru drepturile omului, formulate la prima conferință consacrată instituțiilor naționale de drepturile omului (Principiile de la Paris)*, adoptate la Conferința instituțiilor naționale pentru drepturile omului, din 7-9 octombrie 1991, de la Paris, devenite document oficial al Adunării Generale ONU prin Rezoluția 48/134, în 1993.

¹⁷ A se vedea *Raportul de activitate al Institutului Român pentru Drepturile Omului pe anul 2018*, IRDO, pp. 1-3, pe http://irdo.ro/irdo/pdf/RAPORT%20IRDO%202018_document%20final.pdf

INDO au atribuții ce privesc monitorizarea, cercetarea, consilierea guvernului și parlamentului, raportarea către organismele internaționale, soluționarea plângerilor, asigurarea de asistență, educația în domeniul drepturilor omului, informarea privind noutățile în materie de drepturile omului, identificarea unor exemple de bune practici.

Instituțiile naționale de drepturile omului au o poziție unică ce le permite să promoveze drepturile omului și să acționeze în baza mandatului pentru protecția acestora. În calitate de instituții create și finanțate de stat, acestea se bucură de legitimitate și de acces la factorii de decizie politică. În același timp, ele sunt mandatate să coopereze îndeaproape cu societatea civilă. În felul acesta pot să acționeze ca o punte între societatea civilă și autorități, fiind independente (de ambele).¹⁸

Create și funcționând și în virtutea articolului 4 din Convenția cu privire la drepturile copilului, conform căruia statele părți trebuie să ia „*toate măsurile legislative, administrative și de orice natura în vederea punerii în aplicare a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție*”, instituțiile naționale pentru drepturile omului reprezintă un mecanism important în acțiunile de promovare și garantare a realizării prevederilor Convenției.

Acestor instituții le revine un rol important în realizarea de proiecte în domeniul educației și a educației pentru drepturile omului. În acest sens, Comitetul pentru drepturile copilului, în Comentariul general nr. 2(2002)¹⁹, menționează o serie de direcții de implicare în acest domeniu, printre care: promovarea importanței drepturilor copilului și sensibilizarea opiniei publice, realizarea sau susținerea cercetării și activităților educaționale în domeniu; sensibilizarea autorităților, instituțiilor publice și publicului general cu privire la prevederile Convenției, dar și monitorizarea modului în care statul își îndeplinește obligațiile în acest sens; acordarea de asistență în formularea programelor pentru predarea, cercetarea și integrarea drepturilor copilului în curricula școlară și universitară și a corpurilor profesionale; angajarea în educația privind drepturile omului care acordă o atenție specială copiilor.

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ A se vedea Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 2(2002) privind rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului, (CRC/GC/2002/2), document disponibil pe <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsiQql8gX5Zxh0cQqSRzx6ZcNR3YdFwaRoLFkDFvNR1VoE9r590QoHaQTQRwonqARWV9Blutv2Nz3ITQ%2bFebW%2bIOKrOPw9z5qNBNjUDapSbL>

II. EDUCAȚIA PENTRU DREPTURILE OMULUI

Educația în domeniul drepturilor omului este un proces care se desfășoară pe tot parcursul vieții, construind cunoștințe și abilități, precum și atitudini și comportamente convergente promovării și apărării drepturilor omului.

Adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului²⁰ a constituit o etapă importantă în promovarea unei culturi a drepturilor omului, simbolizând totodată începutul mișcării internaționale pentru drepturile omului. Declarația cuprinde un set de principii care permit individului o existență demnă, precum și deplina dezvoltare și utilizare a calităților umane. Educația în domeniul drepturilor omului a fost inclusă în dreptul internațional al drepturilor omului din momentul adoptării Declarației.

Potrivit art. 26 alin. (2) din document:

„Educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. Acesta trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii”.

Toate tratatele adoptate ulterior la nivel internațional pun accent pe importanța educației în scopul consolidării respectului pentru drepturile omului, toleranță și pace.

Analizând expresia *educația pentru drepturile omului* și având în vedere semnificația complexă care îi este atașată din punct de vedere conceptual se remarcă trei dimensiuni fundamentale ale educației pentru drepturile omului²¹:

²⁰ Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU la data de 10 decembrie 1948 prin Rezoluția 217 A, document disponibil în limba română pe www.irdo.ro

²¹ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu (coord.), Anca Moț, Adrian Bulgaru, *Educație, Dreptul la educație și Educația pentru Drepturile Omului*, IRDO, București, 2016, p.15.

- **educația *privind* drepturile omului**, ceea ce presupune cunoașterea acestora, ce reprezintă și cum sunt garantate și puse în practică;
- **educația *prin* drepturile omului**, conform căreia contextul și felul în care educația pentru drepturile omului este organizată și difuzată trebuie să reflecte valorile drepturilor omului (de exemplu, libertatea de gândire și exprimare, participarea etc.);
- **educația *pentru* drepturile omului**, aspect referitor la dezvoltarea de capacități, atitudini și valori care să permită aplicarea valorilor drepturilor omului în viața cotidiană și acțiuni pentru promovarea acestora. Cu alte cuvinte, educația pentru drepturile omului este nu numai o activitate de dobândire de cunoștințe și achiziționare de competențe, ci și o educație prin exercitare efectivă, adică ea se dobândește prin experiența personală concretă. Aceasta înseamnă că activitățile (mijloacele) și cadrul (contextul) educației pentru drepturile omului trebuie să reflecte valorile drepturilor omului. Altfel spus, libertatea, demnitatea și egalitatea trebuie să facă parte integrantă din practică.

Educația pentru drepturile omului constituie instrumentul prin care individul este conștientizat în raport cu propriile drepturi și modul de exercitare a acestora la nivel social, cu privire la drepturile și libertățile individuale și, totodată, la obligațiile care îi revin, în acord cu binele comun.

Educația pentru drepturile omului constituie un concept cuprinzând perspective bivalente:

(1) perspectiva teoretico-analitică – al cărei specific rezidă în familiarizarea și însușirea informațiilor privitoare la instrumentele juridice și mecanismele teoretice aplicabile în materia drepturilor omului;

(2) perspectiva praxiologică – referitoare la modificarea tiparelor mentale și comportamentale ale indivizilor ca urmare a internalizării valorilor și principiilor de acțiune specifice drepturilor omului. *Educația pentru drepturile* nu comportă o dimensiune abstractă, opacă, ermetică, în semnificația pe care o transmite; dimpotrivă, aceasta concretizează o formă specifică de cunoaștere, în temeiul căreia sunt transpuse în realitate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și responsabilitățile care ne revin în exercitarea acestora.

Sintetizând, putem defini educația pentru drepturile omului²² prin eforturile de formare, diseminare și informare, urmărindu-se în mod direct construirea unei culturi universale a drepturilor omului prin oferirea de cunoștințe și încurajarea atitudinilor pozitive, dar și prin schimbarea de atitudini nepotrivite, vătămătoare. Prin educația pentru drepturile omului se urmărește: îmbunătățirea cunoașterii și înțelegerii drepturilor omului; susținerea atitudinilor de toleranță, respect, solidaritate și responsabilitate; conștientizarea modului în care drepturile omului pot fi traduse în realitatea socială și politică; dezvoltarea abilităților pentru respectarea drepturilor omului.

1. La nivelul ONU

Educația pentru drepturile omului, ca proces continuu, a fost pentru prima dată promovată la nivelul ONU prin intermediul Deceniului Națiunilor Unite pentru Educația pentru Drepturile Omului (1995-2004) și Planului de Acțiune²³ – document prin care sunt prezentate elementele specifice, precum: baza normativă și definițională a conceptului, cadrul principiilor generale, obiectivele urmărite. Temeiul juridic al procesului *educației pentru drepturile omului* este precizat în partea introductivă a documentului avansat de ONU. În logica documentului, cadrul juridic relevant la nivel internațional determină principalele coordonate ale definirii termenului.

Potrivit punctului I.2 al Planului de Acțiune al ONU referitor la Deceniul Națiunilor Unite pentru Educația pentru Drepturile Omului:

Educația în domeniul drepturilor omului este definită ca ansamblul demersurilor de formare, diseminare și informare care vizează realizarea unei culturi universale a drepturilor omului prin transmiterea de cunoștințe și abilități și modelarea atitudinilor și direcționată către:

- (a) *Consolidarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale;*
- (b) *Dezvoltarea deplină a personalității umane și a simțului demnității sale;*

²² Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena, din 1993, declară esențială educația, instruirea și informarea în domeniul drepturilor omului în scopul promovării și realizării relațiilor stabile și armonioase între comunități și pentru încurajarea înțelegerii și toleranței reciproce.

²³ Planul de Acțiune al Deceniului Națiunilor Unite pentru Educația pentru Drepturile Omului (1995-2004) adoptat prin Rezoluția Adunării Generale ONU A/51/506/Add.1, din 12 decembrie 1996, document disponibil pe <https://undocs.org/A/51/506/Add.1>.

- (c) *Promovarea înțelegerii, toleranței, egalității de gen și prieteniei între toate națiunile, popoarele indigene și grupurile rasiale, naționale, etnice, religioase și lingvistice;*
- (d) *Participarea efectivă a tuturor persoanelor într-o societate liberă;*
- (e) *Continuarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.*

Principiile care călăuzesc realizarea procesului *educației pentru drepturile omului* sunt extrase din cadrul principal care caracterizează drepturile omului: egalitate și nediscriminare, unitate, indivizibilitate, interdependență. Cunoașterea particularităților drepturilor omului și susținerea educației în materia drepturilor omului, presupune:

(a) *Evaluarea nevoilor și formularea de strategii eficiente pentru promovarea educației în domeniul drepturilor omului la toate nivelurile de învățământ, în formarea profesională și educație formală, precum și nonformală;*

(b) *Crearea și consolidarea programelor și capacităților pentru educația în domeniul drepturilor omului la nivel internațional, regional, național și local;*

(c) *Dezvoltarea coordonată a materialelor de educație pentru drepturile omului;*

(d) *Consolidarea rolului și a capacității mijloacelor de comunicare în masă în promovarea educației în domeniul drepturilor omului;*

(e) *Diseminarea globală a Declarației Universale a Drepturilor Omului în numărul maxim posibil de limbi și în alte forme adecvate pentru diverse niveluri de alfabetizare și pentru persoanele cu dizabilități.²⁴*

Luând în considerare direcțiile de acțiune lansate prin Planul de Acțiune al ONU referitor la Educația pentru Drepturile Omului, Adunarea Generală a proclamat, prin Rezoluția 59/113 A din 10 decembrie 2004, Programul ONU privind implementarea Educației pentru Drepturile Omului în toate sectoarele de activitate²⁵. Din punct de vedere organizatoric, programul este structurat în 4 etape:

²⁴ *Ibidem*, pct. 10.

²⁵ Rezoluția Adunării Generale ONU 59/113 A, din 10 decembrie 2004, document disponibil pe <https://undocs.org/en/A/RES/59/113>

- (1) prima etapă (2005-2009)²⁶ – are ca obiectiv promovarea educației pentru drepturile omului în cadrul sistemelor școlare primare și secundare;
- (2) etapa a doua (2010-2014)²⁷ are ca specific implementarea educației pentru drepturile omului la nivelul învățământului superior, precum și în cadrul programelor de pregătire profesională adresate profesorilor, educatorilor, funcționarilor publici, oficialilor și personalului militar; în cadrul etapei a doua a fost proiectat un plan de acțiune autonom care, printre altele, are meritul de a identifica elementele componente ale conceptului *educației pentru drepturile omului*:
 - (a) *Cunoștințe și abilități referitoare la învățarea despre drepturile omului și mecanismele particulare ale acestora, precum și dobândirea de competențe pentru aplicarea lor într-un mod practic în viața de zi cu zi;*
 - (b) *Valori, atitudini și comportament – dezvoltarea valorilor și consolidarea atitudinilor și comportamentului care mențin drepturile omului;*
 - (c) *Acțiune – luarea de măsuri pentru apărarea și promovarea drepturilor omului.*
- (3) etapa a treia concentrează inițiativele din domeniul educației pentru drepturile omului în jurul activităților de formare a profesioniștilor din mass-media și a jurnaliștilor; în mod similar cu etapa a doua, distingem existența unui plan de acțiune orientat către atingerea obiectivelor enunțate anterior; din punct de vedere normativ, bazele planului sunt organizate în temeiul Rezoluției Adunării Generale 24/15 din 8 octombrie 2013;
- (4) etapa a patra – de perspectivă – este extinsă pentru perioada 2020-2024 și vizează formularea de propuneri de cooptare a unor actori relevanți/strategici precum state, instituții naționale competente în domeniul drepturilor omului, organizații active ale societății civile.²⁸

²⁶ A fost lansată inițial până în anul 2007 și extinsă până în anul 2009 prin Rezoluția Consiliului pentru Drepturile Omului 6/24 A, din 28 septembrie 2007, document disponibil pe https://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_6_24.pdf

²⁷ Dezvoltată în temeiul Rezoluției Adunării Generale 12/4 A, din 1 octombrie 2009, document disponibil pe <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G09/174/42/PDF/G0917442.pdf?OpenElement>

²⁸ A se vedea Rezoluția 36/12 a Consiliului pentru Drepturile Omului, document disponibil pe <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G17/278/67/PDF/G1727867.pdf?OpenElement>

2. La nivelul Consiliului Europei

La nivel regional, educația pentru drepturile omului este reflectată cu mai multă claritate în documentele formulate în cadrul Consiliului Europei, având o viziune extensivă și incluzivă.

În activitatea sa, Consiliul Europei a subliniat rolul educației pentru drepturile omului în procesul de construcție a unei societăți democratice, mai ales prin accentuarea importanței conștientizării, de către fiecare individ, a drepturilor și libertăților fundamentale, precum și a obligațiilor care îi revin. Recomandările adresate guvernelor statelor membre au vizat, în special, trei direcții de acțiune: (1) promovarea drepturilor omului la nivelurile inițiale educaționale; (2) promovarea drepturilor omului la nivelul educației universitare; (3) implementarea componentei drepturilor omului în cadrul programelor de formare destinate personalului serviciilor civile și militare.²⁹

De asemenea, Consiliul Europei a reiterat rolul educației pentru în procesul de diseminare a ocrotirii juridice a individului³⁰. Astfel, în instituțiile de învățământ trebuie să se cultive un climat bazat pe deschidere și toleranță – propriu promovării și respectării drepturilor omului.

Prin Recomandarea Comitetului de Miniștri (83)13³¹, problematica educării indivizilor în spiritul drepturilor omului este identificată în raport cu nivelul învățământului secundar. Obiectivul central avansat prin intermediul acestui document vizează conștientizarea necesității modelării personalității individuale în scopul formării de adulți responsabili, implicați în mod activ în procesul decizional. În documentul-anexă la recomandare³² distingem un cadru principial alcătuit din idei-programatice care au menirea de a concilia particularitățile vieții tinerilor din învățământul secundar cu cerințele reale ale societății democratice:

²⁹ A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri (78)41 privind predarea drepturilor omului, adoptată la 25 octombrie 1978, text disponibil pe [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/Resolution\(78\)41ontheTeachingofHumanRights\(1978\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/Resolution(78)41ontheTeachingofHumanRights(1978).aspx)

³⁰ A se vedea *Declarația privind intoleranța – o amenințare la adresa democrației*, adoptată de Comitetul de Miniștri la 14 mai 1981, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680534192>

³¹ A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri (83)13 privind rolul învățământului secundar în pregătirea tinerilor pentru viață, adoptată la 23 septembrie 1983, text disponibil pe [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/RecommendationNoR\(83\)13toMemberStatesontheRoleoftheSecondarySchoolinPreparingYoungPeopleforLife\(1983\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/RecommendationNoR(83)13toMemberStatesontheRoleoftheSecondarySchoolinPreparingYoungPeopleforLife(1983).aspx)

³² A se vedea *Principii pentru îndrumarea celor responsabili de programele care se ocupă de pregătirea tinerilor pentru viață*, Anexă la Recomandarea (83)13.

(1) acordarea unei atenții speciale nevoilor tinerilor în perioada pre- și post- învățământ obligatoriu; (2) sistemele de învățământ ar trebui să ofere tuturor tinerilor oportunitatea de a dobândi cunoștințe, abilități și atitudini esențiale în domenii cheie, care sunt interdependente; (3) pregătirea tinerilor pentru viață va fi facilitată de un parteneriat activ între școală și alte instituții sociale; (4) etosul, programele și managementul școlilor ar trebui să permită tinerilor oportunități de experiență practică a exercitării valorilor democratice; (5) personalul școlii ar trebui să fie ajutat, printr-o instruire corespunzătoare inițială și în timpul serviciului, să dobândească cunoștințele, atitudinile și abilitățile necesare pentru consiliere și îndrumare; (6) autoritățile din domeniul învățământului ar trebui să permită școlilor atât flexibilitatea, cât și timpul necesar pentru a stabili un parteneriat cu alte instituții sociale și să creeze elevilor oportunități de participare.

Conștientizând provocările existente în societatea modernă – apariția violenței, în special a terorismului, dar și a delincvenței, a vandalismului, ca efect al presiunii exercitate de factorii externi cu caracter social, economic și cultural asupra naturii umane – Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Recomandarea 963 (1983)³³ cu privire la combaterea violenței prin instrumente culturale sau educaționale. Cel mai potrivit mijloc de contracarare a fenomenului violenței constă în modelarea tiparelor mentale și comportamentelor umane prin educație. În acest sens sunt apreciate două moduri de acțiune: (1) Comitetul de Miniștri trebuie să asocieze Consiliul pentru cooperare culturală cu studiul modelelor de educație pentru comportament și cooperare non-violentă; (2) Comitetul de Miniștri trebuie să invite membrii guvernelor sau, prin intermediul membrilor guvernelor, autoritățile locale sau regionale responsabile în domeniul educației, să efectueze: (a) revizuirea conținutului programelor școlare și universitare existente, pentru a evita evita glorificarea conflictelor și violenței și pentru a introduce în școli predarea sistematică a comportamentului non-violent; (b) susținerea introducerii în anumite universități europene a studiului terorismului; (c) să pună la dispoziție pentru utilizare în școli, de exemplu în contextul lecțiilor de istorie, materiale care evidențiază natura odioasă și regresivă a violenței politice și denunțarea ideologiei care provoacă

³³ A se vedea Recomandarea 963(1983) privind mijloacele culturale și educaționale de reducere a violenței, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 28 ianuarie 1983, text disponibil pe <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14997&lang=en>

și manipulează o astfel de violență; (d) să permită tinerilor renunțarea la experimente care implică violență asupra animalelor vii, în cazul în care ei se opun la acestea din motive de conștiință, fără a aduce atingere carierelor lor ulterioare; (e) să se asigure că școlile respectă abordările non-violente cu privire la soluționarea propriilor probleme interne și că acestea evită orice recurs la pedepse violente; (f) să încurajeze participarea reală la viața școlară permițând dezvoltarea treptată a responsabilității elevilor și implicarea continuă a părinților, și subliniind rolul educațional indispensabil al școlii și comunității; (g) să introducă în programa școlară înțelegerea critică a mass-media și să ofere apoi profesorilor instruire necesară în timpul serviciului și programe de formare; (h) să asigure spații corespunzătoare destinate practicării sportului (atât individual, cât și de echipă) în școli, respectând principiile jocului corect.

Anexa Recomandării (85)7 adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei³⁴ corelează premisele necesare aplicării concrete a educației pentru drepturile omului. Primul punct al Anexei indică soluții cu scopul ca educația pentru drepturile omului să fie inserată în curricula școlară. Caracterul complex al disciplinei drepturilor omului implică sensibilizarea elevilor/studentilor la materii de studiu secundare/complementare acesteia precum religia, filosofia, istoria, geografia. Educația pentru drepturile omului urmărește diseminarea valorilor caracteristice societății democratice, cu atât mai mult cu cât democrația și drepturile omului sunt realități politice interdependente și reciproc-catalizatoare.

De asemenea, în Anexă putem identifica, printre mijloacele de susținere și implementare a drepturilor omului: abilitățile intelectuale – dezvoltate prin gândirea critic și creativă și abilitățile sociale – fundamentate pe recunoașterea, acceptarea și adresarea în spiritul non-opresiunii a diferențelor inter-individuale.

Componenta emoțională este introdusă în studierea drepturilor omului, fiind subliniat faptul că în expunerea indivizilor la preceptele drepturilor omului, climatul emoțional creat trebuie să fie pozitiv și încurajator, astfel încât respectul pentru drepturile omului să fie asociat *de plano* cu un obiectiv moral. Ca element final, documentul-anexă la Recomandarea (85)7 aduce în discuție *calitatea profesională* a cadrelor didactice – care trebuie

³⁴ A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri (85)7 privind predarea și învățarea despre drepturile omului în școli, adoptată la 14 mai 1985, document disponibil pe https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804c2d48; A se vedea și anexa la Recomandarea (85)7 – *Sugestii pentru predarea și învățarea drepturilor omului în școli*.

să fie inițiate din punct de vedere teoretic și social în domeniul protecției drepturilor omului, cât și *calitatea cadrului instituțional-școlar* – care trebuie să asigure condițiile manifestărilor democratice, deschise și bazate pe toleranță în acord cu preceptele drepturilor omului.

Având în vedere aspectele complexe ce decurg din aplicarea drepturilor omului în contextul societăților democratice: dificultățile generate de pluralismul cultural; adaptarea cerințelor pluralismului cultural la particularitățile unei societăți democratice; ocrotirea neutralității și secularismului și compatibilizarea acestora cu diversitatea culturală și cu dreptul minorităților la identitate, – la nivelul Consiliului Europei a fost adoptată Recomandarea Comitetului de Miniștri (2010)³⁵ care asigură cadrul normativ pentru adoptarea Cartei Consiliului Europei privind educația pentru cetățenia democratică și educația pentru drepturile omului. Relația dintre educație și integrarea diferențelor dintre indivizi este descrisă pe larg în punctul 13 al documentului.

În toate domeniile educației, statele membre ar trebui să promoveze abordările educaționale și metodele de predare care au ca scop învățarea de a trăi împreună într-o societate democratică și multiculturală și care să permită elevilor să dobândească cunoștințe și abilități pentru a promova coeziunea socială, a valorilor diversității și a egalității, să aprecieze diferențele – în special între diferitele credințe și grupuri(le) etnice și să soluționeze dezacorduri și conflicte în mod non-violent cu respectarea drepturilor celuilalt, precum și să combată toate formele de discriminare și violență, în special intimidarea și hărțuirea.

Este important de reținut că dificultățile conceptuale care decurg din natura *drepturilor omului* sunt depășite prin clarificările introduse de *punctul 2 – Definiții din Cartă*. În contextul prevederilor Cartei, este operată o separație efectivă între *educație pentru drepturile omului*, *educație pentru cetățenie democratică*, *educație formală*, *educație non-formală* și *educație informală*. Dintre explicațiile asociate conceptelor enumerate, cea corespunzătoare educației pentru drepturile omului comportă cel mai înalt

³⁵ A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri (2010)7 referitor la Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenia democratică și educația pentru drepturile omului, adoptată la 11 mai 2010, document disponibil pe https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf01f

grad de tehnicitate și relevanță, făcând trimiteri la obligația corelativă de construire a unei culturi a drepturilor omului după cum urmează:

Educație pentru drepturile omului înseamnă formare profesională, sensibilizare, informații, practici și activități care au ca scop dotarea elevilor cu cunoștințe, abilități și înțelegere și dezvoltarea atitudinilor și comportamentului lor, pentru a le permite acestora să contribuie la construirea și apărarea unei culturi universale a drepturilor omului în societate, în vederea promovării și protecției drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Proiectarea unei culturi sustenabile (cu aplicabilitate reală, socială) a drepturilor omului cuprinde, prin raportare la sfera conceptuală a diferitelor tipare educaționale enumerate anterior, un conținut amplu, circumscriind la particularitățile educației informale (dobândirea de cunoștințe prin interacțiunea cu mediul imediat al individului precum familia, anturajul), specificitățile educației formale (desfășurată prin intermediul structurilor și autorităților specializate), elementele educației pentru cetățenie democratică (acceptarea și promovarea diversității individuale și acomodarea cerințelor diversității la cerințele statului de drept).

Este de înțeles faptul că diversitatea culturală și, implicit, educația pentru drepturile omului în dimensiunea acceptării și tolerării diferențelor dintre indivizi, nu este dezvoltată în conținutul Cartei Consiliului Europei privind educația pentru cetățenia democratică și educația pentru drepturile omului deoarece în perioada premergătoare adoptării Cartei (10 decembrie 2008) Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat o recomandare al cărei obiect se referă la *educația interculturală*.³⁶

O inițiativă recentă care comportă conotații explicative, prin referire la *educația pentru drepturile omului*, este reflectată în documentul final al Conferinței privind viitorul cetățeniei democratice și a educației pentru drepturile omului în Europa, organizată la Strasbourg în 2017, adoptat sub titulatura *Declarație, acțiuni cheie și rezultate scontate privind educația*

³⁶ A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri (2008)12 privind dimensiunea convingerilor religioase și non-religioase în cadrul educației interculturale, adoptată la 10 decembrie 2008, text disponibil pe https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d20e8

*pentru cetățenia democratică și drepturile omului.*³⁷ În preambul, documentul citat indică factorii care converg către crearea unui climat nefavorabil promovării educației pentru drepturile omului precum discriminarea, excluderea, polarizarea societală, utilizarea tot mai frecventă a discursului populist și naționalist, ascensiunea terorismului și a extremismului violent; precum și progresele lente înregistrate în depășirea barierelor pentru integrarea cu succes a migranților și a refugiaților în societățile noastre. În relație cu procesul conștientizării importanței educației pentru drepturile omului și a consolidării conținutului acestui proces, statele membre ale Consiliului Europei statuează, prin intermediul documentului final al Conferinței, domeniile specifice de acțiune care reclamă intervenția oficialilor, precum și principalele rezultate scontate. Din studierea dispozițiilor privitoare la aceste aspecte rezultă una dintre caracteristicile fundamentale ale educației pentru drepturile omului: aplicabilitatea dezideratelor sale unui număr extins de persoane, vizând în special tinerii și persoanele supuse discriminării/marginalizării dar nerezumându-se la aceste două categorii³⁸.

3. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă

Idealul *transformării societății mondiale în spiritul progresului, bunăstării și respectării drepturilor omului* este ideea de bază a Rezoluției adoptate de Adunarea Generală a ONU privitoare la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă³⁹.

Obiectivul educațional, corespunzând obiectivului 4 din Agenda 2030, este promovat pe temeiul nediscriminării, acesta fiind în sarcina tuturor statelor care trebuie să se preocupe de *asigurarea educației de calitate inclusivă și echitabilă și promovarea oportunităților de învățare continuă pentru toți*.

Accesul nediscriminatoriu la resursele educaționale este, în opinia noastră, una dintre cele mai elocvente forme de exprimare a educației pentru drepturile omului. Construindu-ne discursul asupra educației pentru drepturile omului în funcție de ideea de bază conform căreia *educația*

³⁷ A se vedea textul Declarației pe <https://rm.coe.int/declaration-key-actions-and-expected-outcomes-on-education-for-democra/1680734485>

³⁸ Secțiunea din document referitoare la *acces, vizibilitate și relevanță* menționează în mod particular grupurile marginalizate și tinerii care nu sunt incluși în programe de formare sau de educație (pct. 5 și 6).

³⁹ A se vedea Rezoluția – *Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 25 septembrie 2015.

pentru drepturile omului – ca demers instructiv– constă în sensibilizarea individului/comunității la standardele drepturilor omului și transformarea mentalului și a comportamentului individual și colectiv în conformitate cu valorile fundamentale ale drepturilor omului, elementele componente ale obiectivului nr. 4, înscrise pe Agenda 2030, care sunt subsumate asigurării egalității în privința accesului la sistemul educațional și în desfășurarea actului educațional per se, sintetizează chintesența educației pentru drepturile omului. Subscriind la acest cadru de lucru teoretic, educația egală și nediscriminatorie, aptă să acopere nevoile celor care fac obiectul procesului de învățare care se află în situații dificile (femei, persoane cu dizabilități, minorități, etc.), este instrumentul care permite dezvoltarea de comportamente, atitudini și acțiuni umane în acord cu standardele și garanțiile drepturilor omului.

Printre altele, obiectivele derivate din macro-obiectivul educațional enunțat în punctul 4 al Agendei 2030 promovează: (1) *garantarea, în favoarea tuturor fetelor și băieților, posibilitatea de completare a educației primare și secundare gratuite, echitabile și de calitate, conducând la rezultate relevante și eficiente ale învățării;* (2) *asigurarea accesului fetelor și băieților la dezvoltare timpurie, la îngrijire și educație preșcolară de calitate – care să asigure inserarea în sistemul de educație primară;* (3) *accesul egal al femeilor și bărbaților la educație tehnică, profesională și terțiară de calitate, inclusiv (de) la nivel universitar;* (4) *eliminarea disparităților de gen în educație și garantarea accesului egal la toate nivelurile de educație și formarea profesională pentru toate persoanele vulnerabile, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități, popoarele indigene și copiii aflați în situații vulnerabile.*

Interesul pentru promovarea *educației pentru drepturile omului* în cadrul macro-obiectivului educațional din Agenda 2030 este evidențiat de dispoziția cuprinsă în punctul 4.7 conform căreia *este dezirabil ca elevii să dobândească cunoștințele și abilitățile necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv, printre altele, prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, pentru drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi de pace și non-violență, la nivel mondial cetățenia și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă.* Interpretarea sistematică a obiectivului enunțat (prin luarea în considerare a celorlaltor obiective și, implicit, a elementelor componente ale acestora) conduce la concluzia potrivit căreia promovarea *dezvoltării durabile* la nivel social este ansamblul de acțiuni colective,

printre care educația pentru drepturile omului. Aceasta din urmă devine, în contextul dat, convergentă cu educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, cu educația pentru egalitate de gen sau cu educația pentru promovarea culturii păcii, a non-violenței și aprecierea diversității culturale.

4. Educația pentru drepturile omului și cultura drepturilor omului

Educația pentru drepturile omului instituie premisa creării *culturii drepturilor omului*. Subliniind faptul că educația pentru drepturile omului este un demers complex, realizat prin instrumente apte să asigure transmiterea de cunoștințe și, în consecință, să modeleze spiritul și comportamentul uman în sensul toleranței și respectului față de demnitatea umană, remarcăm faptul că noțiunea *cultura drepturilor omului* se constituie într-un set de trăsături distinctive strâns legate de evoluția umanității. Se cuvine să clarificăm ideile enunțate anterior: la nivelul înțelegerii comune, termenul „cultură” evocă ansamblul activităților, acțiunilor, manifestărilor și comportamentelor umane generate de evoluțiile sociale specifice unei anumite perioade; plasând termenul în contextul studiului drepturilor omului, rezultă *cultura drepturilor omului* – respectiv un nou tipar colectiv mental și comportamental – promovată în societățile construite pe baza democrației și a statului de drept și determinată de asimilarea ideilor promovate prin instrumente specifice formulate la nivel internațional (în principal de către Organizația Națiunilor Unite), sau pe palier regional (fie că avem în vedere activitatea de diseminare a standardelor drepturilor omului demarată la nivel european, african, asiatic, etc.).

La prima vedere, educația pentru drepturile omului se adresează copiilor sau persoanelor aflate în instituții/procese de învățare. Deși corectă, o atare perspectivă este reducionista. Prin asocierea educației pentru drepturile omului cu necesitatea creșterii calității interacțiunii umane precum și a calității relaționării dintre individ și comunitate, devine mai ușor de înțeles că educația pentru drepturile omului are ca finalitate instituirea și promovarea culturii drepturilor omului. În acest context, preocupările de studiu și de acțiune sunt extinse de la problematica drepturilor copilului la chestiuni privitoare la drepturile femeii, violență, discriminare, tortură, trafic de ființe umane, protecția mediului, combaterea corupției, drepturile minorităților, etc. În consecință, *transformarea modelelor de personalitate și interacțiune a indivizilor prin instrumentele și mecanismele adoptate/create în materia drepturilor omului* reprezintă scopul educației pentru drepturile omului prin

intermediul căruia se obține *cultura drepturilor omului* și se validează în toate domeniile de interes adiacente protecției individului.

Educația pentru drepturile omului și, implicit, *cultura drepturilor omului*, converg către aplicabilitatea principiilor *universalității, interdependenței și indivizibilității drepturilor omului*. Din cercetarea întreprinsă asupra instrumentelor juridice adoptate în materia drepturilor omului, observăm ca *marcă a universalității culturii drepturilor omului* dispoziții al căror scop constă în sublinierea preeminenței protecției drepturilor omului în relația dintre acestea și practicile culturale dăunătoare. Educația – ca drept al copilului – este prevăzută în articolul 29 din Convenția cu privire la drepturile copilului, fiind dezvoltată pe multiple paliere (sunt luate în considerare în special personalitatea, aptitudinile fizice și mentale, respectul față de părinți, față de identitatea culturală și națională ș.a.). Educația pentru drepturile omului este evidențiată ca element primordial conținut în dreptul la educație al copilului prin următoarele dispoziții: *Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:(...) b) cultivarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite; d) pregătirea copilului să își asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă, într-un spirit de înțelegere, de pace, de toleranță, de egalitate între sexe și prietenie între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase, precum și cu persoanele de origine autohtonă.*

De asemenea, Convenția ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei⁴⁰ atrage atenția în articolul 5 asupra obligației Statelor Părți de a adopta măsuri pentru contracararea mentalităților/conduitelor prin intermediul cărora este menținut climatul discriminatoriu, contrar protecției drepturilor omului. Acest instrument juridic are ca scop educarea cetățenilor statelor părți în spiritul drepturilor omului prin transformarea tiparelor mentale și comportamentale. Cu alte cuvinte, reglementarea internațională are obiect sfera mentalului individual și colectiv, impunând Statelor Părți să ia măsuri corespunzătoare pentru: *a) modificarea schemelor și metodelor de comportament social și cultural al bărbatului și femeii, pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și practicilor cutumiare sau de altă natură care sunt bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unui sex, sau pe imaginea șablon privind*

⁴⁰ Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979; Convenția a intrat în vigoare la 3 septembrie 1981. România a ratificat Convenția la 26 noiembrie 1981 prin Decretul nr. 342, publicat în „Buletinul Oficial al României“, partea I, nr. 94 din 28 noiembrie 1981.

rolul bărbatului sau al femeii; b) asigurarea unei educații în familie care să contribuie la o înțelegere clară a faptului că maternitatea este o funcție socială și recunoașterea responsabilității comune a bărbatului și femeii în creșterea și educarea copiilor și în asigurarea dezvoltării lor, ținând seama că interesul copilului este condiția primordială în toate cazurile.

Un alt exemplu pertinent referitor la realizarea educației pentru drepturile omului prin intermediul instrumentelor juridice internaționale este Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități⁴¹. În secțiunea din Convenție privitoare la *Principiile Generale* sunt promovate idei esențiale apte să modifice comportamentele/atitudinile/mentalul membrilor societății în acord cu respectarea drepturilor omului și în particular a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Reținem ca fiind reprezentative următoarele: *Respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri, și a independenței persoanelor* (art. 3, lit. a)); *Respectul pentru diversitate și acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității* (art. 3, lit. d)).

Efectele educației pentru drepturile omului produse în raporturile dintre stat și individ nu pot fi neglijate. În scopul depășirii relației rigide stat-individ, în cadrul căreia individului îi este repartizată o poziție subordonată, educația pentru drepturile omului oferă punctul de plecare în dezvoltarea cetățeniei active, participative. Acțiunea publică în spiritul drepturilor omului are ca platformă de susținere și manifestare educația pentru drepturile omului, prin intermediul căreia sunt promovate valori precum responsabilizarea individuală, consolidarea moralității, a toleranței, a solidarității devine posibilă și corectă participarea efectivă a individului la acțiunile publice.

Educația este o precondiție pentru o societate democratică, fapt care face absolut necesar ca educația pentru drepturile omului să fie parte a curriculei școlare pentru elevi. De asemenea, este important ca educația să includă printre obiectele de studiu: cultura toleranței și a păcii, drepturile omului și pregătirea pentru a activa în cadrul unei societăți democratice, așa cum acestea sunt prevăzute în instrumentele internaționale și regionale pentru drepturile omului. Scopul vizat: o mai bună înțelegere și o conștientizare superioară a necesității consolidării angajamentului universal pentru drepturile omului, esențiale pentru dezvoltarea societății. Necesitatea de a vorbi despre educația pentru drepturile omului nu apare numai în cazul

⁴¹ Elaborată la data de 13 decembrie 2006, semnată la 30 martie 2007 și intrată în vigoare la 3 mai 2008. Convenția a fost ratificată de România prin Legea nr. 221/2010. Legea de ratificare a fost publicată în M. Of., nr. 792 din 26 noiembrie 2010.

unor încălcări ale drepturilor omului la orice nivel, ci permanent, ca mod de cultivare a respectului față de valori, lucru care poate fi și trebuie realizat încă de la o vârstă fragedă, în cadrul tuturor ciclurilor școlare și în mod particular atunci când discutăm despre cadrele didactice.

Programele mondiale pentru educație promovate în cadrul ONU au dus la încorporarea educației pentru drepturile omului în programele școlare formale la nivel național/regional, determinând, pe cale de consecință, dezvoltarea și diversificarea formelor de educație derulate cu ajutorul instituțiilor publice și al organizațiilor nonguvernamentale. Prin natura lor, aceste programe pot include încurajarea atitudinilor tolerante, cu accent pe respectul și cunoașterea drepturilor omului în contextul dimensiunilor naționale și internaționale, precum și a implementării acestora; în cele din urmă, se urmărește creșterea gradului de conștientizare a drepturilor omului, precum și transpunerea lor în realitate, indiferent dacă la nivel național și internațional.

Educația pentru drepturile omului trebuie să își exercite influența începând cu educația timpurie a copilului și continuând apoi printr-o gamă largă de discipline pentru a construi o cultură a drepturilor omului. Educația pentru drepturile omului trebuie avută în vedere în dezvoltarea curriculei pentru toate etapele școlare; în acest sens, în conținutul acesteia pot fi încorporate elemente esențiale din Declarația adoptată ca urmare a Conferinței de la Viena precum: respectarea drepturilor omului, a dreptului umanitar, consolidarea democrației, a statului de drept, promovarea păcii, a dezvoltării și a justiției sociale.

Cunoașterea și înțelegerea unor aspecte importante ce privesc respectul pentru valori, pentru demnitatea și ființa umană pot fi realizate numai dacă procesul de educație include metode de învățare participativă.

Creșterea gradului de conștientizare a conceptelor subsumate drepturilor omului reprezintă primul pas în combaterea și prevenirea abuzurilor și a încălcărilor drepturilor omului. Educația în domeniul drepturilor omului încurajează respectul pentru valori și promovează incluziunea, nediscriminarea, participarea, responsabilitatea și egalitatea. Educația în domeniul drepturilor omului nu trebuie înțeleasă exclusiv în termenii unei obligații școlare, aceasta include tot ceea ce experimentăm în mediul privat, în comunitățile de apartenență, în relațiile cu prietenii și colegii.

Școala trebuie să se constituie într-un model de societate, să reprezinte un etalon al relaționărilor comunitare, la baza căreia trebuie să se regăsească dreptatea socială și respectarea drepturilor omului. Prin intermediul instituțiilor de învățământ, elevul își creează o bază intelectuală privind evoluția istorică a drepturilor omului și semnificația contemporană a acestora. La un nivel mai

profund, într-o societate democratică, școala înseamnă un loc în care elevii sunt tratați în mod egal, indiferent de mediul lor de proveniență sau de activitate. Educația este cel mai important instrument pentru cunoașterea drepturilor, cu atât mai mult cu cât acestea sunt și trebuie prezentate în contextul tradițiilor morale și sociale ale unei societăți, un motiv în plus ca educația în domeniul drepturilor omului să fie inclusă în programele școlare. Mediul școlar oferă, pe lângă educația de bază, și cele mai bune circumstanțe pentru ca un copil să exploreze lumea și să dobândească abilități precum capacitatea de a formula și exprima opinii, de a-și argumenta părerile proprii, de a dialoga și a accepta viziunile diferite ale celorlalți.

Este esențial ca educația în domeniul drepturilor omului să primească o atenție sporită și să fie încorporată în mod complex și la cel mai înalt nivel în programele școlare. Cercetările privind educația în domeniul drepturilor omului demonstrează capacitatea acesteia de a produce efecte pozitive în planuri multiple, atât pentru copii, cât și pentru adolescenți, inclusiv în privința stimei de sine, a creșterii nivelului de empatie în relaționarea cu ceilalți și a diminuării comportamentelor agresive.

Considerăm că valorile drepturilor omului și ale libertăților fundamentale trebuie învățate prin practică, școlii revenindu-i misiunea de a încuraja comportamentul etic și responsabilitatea personală. Pentru a atinge aceste obiective, este necesar ca instituțiile de învățământ să cultive respectul pentru drepturile omului, permițând elevilor exercitarea celor trei libertăți esențiale – libertatea de alegere, libertatea de acțiune și libertatea de a gestiona rezultatele – care constituie o responsabilitate personală.

Valoarea și varietatea lucrărilor didactice dedicate educației pentru drepturile omului se reflectă în impactul din ce în ce mai mare pe care această formă de educație îl are asupra indivizilor, deoarece indivizii percep lucrurile în mod diferit cadrele didactice lucrează în situații diferite, iar organizațiile și instituțiile publice au preocupări diferite; astfel, în timp ce principiile călăuzitoare ale educației pentru drepturile omului rămân constante, practica poate varia. Pentru a obține o imagine de ansamblu asupra diversității activităților de predare, este util să analizăm rolurile și interesele diferiților actori cu atribuții și preocupări în domeniu, astfel încât să se evidențieze scopul și importanța educației drepturilor omului.

Educația pentru drepturile omului contribuie la identificarea problemelor din domeniu și la căutarea de soluții în conformitate cu principiile drepturilor omului, și subliniază conștientizarea propriei îndatoriri de a transpune drepturile în realitate, în comunitatea în care trăim și la nivelul general al societății.

III. OFERTA EDUCAȚIONALĂ LA NIVEL CURRICULAR ȘI EXTRACURRICULAR

În cadrul sistemului de învățământ preuniversitar românesc, în prezent, educația pentru drepturi se regăsește sub formele specifice educației pentru cetățenie democratică, educației pentru drepturile omului și drepturile copilului, după cum urmează:

1. Educația formală de tip curricular

Din perspectivă curriculară, *problematika educației pentru cetățenie democratică, precum și cea a educației pentru drepturile omului și drepturile copilului* este prezentă fie ca tematică separată, fie într-o formă integrată, în principal, în cadrul programelor de trunchi comun (obligatorii) pentru disciplinele *Educație civică (ciclul primar), Cultură civică și Educație socială (ciclul gimnazial), Sociologie, Filosofie, Studii sociale (ciclul liceal)*, sau al *programelor din oferta națională pentru discipline opționale din sfera științelor socio-umane (toate ciclurile de învățământ)*.

De asemenea, elemente ale *educației pentru cetățenie democratică, precum și elemente ale educației pentru drepturile omului și drepturile copilului* se regăsesc, într-o anumită perspectivă, integrate și la nivelul unor alte discipline din cadrul curriculumului național, cu precădere, în cadrul unor discipline precum, *Istoria, Limba și literatura română, limbile străine*.

Ministerul Educației și Cercetării a avut în vedere, în raport cu noul calendar al dezvoltării curriculare, menținerea și amplificarea elementelor deja existente referitoare la *educația pentru cetățenie democratică/drepturile omului și copilului*.

În acest sens, precizăm faptul că noul plan-cadru pentru gimnaziu, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, include, la nivelul claselor V-VIII, pachetul disciplinelor intitulate generic *Educație socială*, după cum urmează:

- la clasa a V-a – *Educație socială – Gândire critică și drepturile copilului (Critical thinking and the Rights of the Child)*;
- la clasa a VI-a – *Educație socială – Educație interculturală (Intercultural Education)*;

- la clasa a VII-a – *Educație socială – Educație pentru cetățenie democratică (Education for Democratic Citizenship)*;
- la clasa a VIII-a – *Educație socială – Educație economico-financiară (Economic and Financial Education)*.

Prin OMEN nr. 3393/28.02.2017 au fost aprobate noile programe școlare pentru ciclul gimnazial, incluzând și programa școlară pentru disciplinele, mai-sus menționate.

Precizăm faptul că, demersurile propuse prin această programă școlară sunt concordante cu spiritul și cu recomandările cuprinse în documente naționale, europene și internaționale, între care:

- **Documente naționale**

- HG nr. 1113/2014 privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului pentru perioada 2014-2020;
- OMECT nr. 1529/18.0.2007 privind dezvoltarea problematicii diversității în curriculumul național;

- **Documente europene și internaționale**

- Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948);
- Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (1989);
- Strategia Consiliului Europei privind Drepturile Copilului: 2012-2015 (Council of Europe Strategy for the Rights of the Child: 2012-2015);
- Cartea albă privind dialogul intercultural, *Trăind împreună egali în demnitate*, adoptată de Consiliul Europei (Strasbourg, 2008);
- Educație pentru democrație (Education for democracy), Rezoluția Națiunilor Unite A/67/L.25 (2012);
- Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului (2010);
- Declarația privind promovarea cetățeniei și a valorilor comune ale libertății, toleranței și nediscriminării prin educație (Declarația de la Paris, 2015).

De asemenea, această nouă ofertă educațională valorifică atât experiența curriculară anterioară dobândită de sistemul educațional românesc, în domeniul *educației pentru cetățenie democratică/drepturile omului și copilului*, cât și noile dezvoltări și propuneri de la nivel european, între care, în mod special, *Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultură*

Democratică al Consiliului Europei un document de referință întemeiat pe valorile Consiliului Europei: drepturile omului, democrația și statul de drept.

Cadrul de referință oferă un model conceptual al competențelor de care persoanele au nevoie pentru a funcționa ca cetățeni competenți și eficienți din punct de vedere democratic și intercultural. Modelul conține 20 de competențe în total, acestea fiind împărțite în valori, atitudini, abilități, cunoștințe și înțelegere critică.

Valori	Atitudini	Abilități	Cunoștințe și înțelegere critică
Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului Valorizarea diversității culturale Valorizarea democrației, justiției, dreptății, egalității și statului de drept	Deschidere spre alteritate culturală și alte credințe, viziuni asupra lumii și practici Respect Spirit civic Responsabilitate Auto-eficacitate Toleranța la ambiguitate	Abilități de învățare autonomă Abilități de gândire critică și analitică Abilități de ascultare și observare Empatie Flexibilitate și adaptabilitate Abilități lingvistice, de comunicare și multilingve Abilități de cooperare Abilități de gestionare a conflictelor	Cunoștințe și înțelegere critică referitoare la sine Cunoștințe și înțelegere critică referitoare la limbă și comunicare Cunoștințe și înțelegere critică referitoare la lume: politică, legislație, drepturile omului, cultură, culturi, religii, istorie, mass-media, economii, mediul înconjurător, sustenabilitate

Sursa: <https://www.coe.int>

Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultură Democratică al Consiliului Europei, inclusiv varianta în limba română, poate fi accesat pe site-ul Consiliului Europei la adresa: <https://www.coe.int>

Prezentăm, în cele ce urmează, principalele elemente care definesc această nouă ofertă educațională:

- La clasa a V-a, disciplina *Educație socială – Gândire critică și drepturile copilului* urmărește dezvoltarea gândirii critice în raport cu/prin orientare către problematica drepturilor copilului. Abordarea gândirii critice și a drepturilor copilului se realizează, într-un mod integrat, pornind de la competențele specifice definite în cadrul programei. Activitățile de învățare propuse urmăresc să susțină elevii în efortul de a reflecta critic asupra propriilor drepturi și responsabilități; oferă astfel, contexte pentru formularea de întrebări, construirea unui punct de vedere argumentat sau pentru examinarea opiniilor, explicațiilor și argumentelor formulate de alte persoane. În egală măsură, activitățile de învățare urmăresc să stimuleze și implicarea directă a elevilor în promovarea și apărarea propriilor drepturi. Elementul de noutate îl constituie atât studiul disciplinei, ca atare, ca disciplină de trunchi comun (obligatorie), cât și dezvoltarea gândirii critice în raport cu/prin orientare către problematica drepturilor copilului, printr-o abordare integrată a celor două domenii. Disciplina se studiază începând cu anul școlar 2017-2018.
- La clasa a VI-a, disciplina *Educație socială – Educație interculturală* propune un demers didactic centrat pe valorile și principiile interculturalității. Disciplina urmărește formarea elevilor ca persoane capabile să valorizeze propria cultură și să aprecieze pozitiv diferite alte culturi ce se regăsesc într-o societate interculturală. Elementul de noutate îl constituie atât studiul disciplinei, ca atare, ca disciplină de trunchi comun, cât și demersul didactic centrat pe valorile și principiile interculturalității, în contextul societății românești contemporane. Disciplina se studiază începând cu anul școlar 2018-2019.
- La clasa a VII-a, disciplina *Educație socială – Educație pentru cetățenie democratică* este centrată pe valorile și principiile cetățeniei democratice. Prin această disciplină se continuă educația civică a elevilor, inițiată în învățământul primar, dobândindu-se noi competențe referitoare la înțelegerea funcționării statului democratic, ca stat de drept, și la practicarea cetățeniei active. Elementul de noutate îl constituie dezvoltarea elementelor referitoare la educația juridică, integrate în cadrul dimensiunii generale a educației pentru cetățenie democratică. Disciplina se studiază începând cu anul școlar 2019-2020.

Atât Planul-cadru pentru gimnaziu, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, cât și noile programele școlare aprobate prin OMEN nr. 3393/28.02.2017 pot fi accesate pe site-ul Institutului de Științe ale Educației (ISE) la adresa: <http://www.ise.ro/>

Actualele programe școlare, includ într-o tot mai mare măsură o dimensiune acțională potențată de învățarea bazată pe **proiectul educațional**. Realizarea proiectelor educaționale facilitează dezvoltarea abilităților necesare unei persoane în secolul al XXI-lea: creativitate, gândire critică și sistemică, abilități de comunicare și de colaborare, capacitate de adaptare, responsabilitate, spirit de echipă. Pornind de la tema/problema aleasă de elevi și profesor, elevii sunt puși în situația de a realiza fișa unui proiect, precum și de a derula în mod efectiv proiectul propus. Astfel, elevii pot exersa abilitățile dobândite, pot fi implicați în activități de luare a deciziei, de propunere și de aplicare a unor strategii de rezolvare a unor probleme. În același timp, acest tip de învățare asigură implicarea activă a elevilor în activitatea de învățare prin sarcini de lucru atractive și motivante, rolul profesorului fiind, în principal, de coordonator de proiect și facilitator.

Includerea **proiectului educațional** prin care se urmărește formarea competențelor specifice precizate, conferă un plus de modernitate actualelor programe școlare. Spre exemplificare, actuala programă școlară pentru disciplina **Educație socială**, aprobată prin OMEN nr. 3393/28.02.2017, de la nivelul ciclului gimnazial (clasele V-VIII), prevede, în funcție de anul de studiu, realizarea de proiecte privind drepturile copilului, interculturalitatea, probleme ale comunității educaționale/locale, problematica economico-financiară.

În acest fel se depășește nivelul de recomandare metodologică în ceea ce privește realizarea unor activități de tip proiect. Proiectul educațional este vizat explicit în cadrul disciplinei **Educație socială**, la nivelul competențelor specifice, activităților de învățare și conținuturilor, având alocat un buget de timp de 25-30% din bugetul total de timp, pe an de studiu. Activitatea fiecărui elev în cadrul echipei de proiect este evaluată și se finalizează prin notarea acestuia.

Pentru exemplificare, prezentăm mai jos, o propunere de proiect educațional pentru **clasa a V-a**, pentru disciplina *Educație socială – Gândire critică și drepturile copilului*.

ELABORAREA FIȘEI DE PROIECT

- **Titlul proiectului:** *O lume mai bună pentru toți copiii!*
- **Tema proiectului:** Campanie de promovare a drepturilor copilului
- **Varianta B – parteneriat clasele a V-a... și a V-a...**
- **Perioada de desfășurare:** S1-S9
- **Școala gimnazială nr....., clasele a V-a... și a V-a...**
- **Grupurile țintă:** elevii claselor V-VIII, reprezentanți ai comunității locale, părinți, profesori
- **Scopul și utilitatea proiectului**

Scopul proiectului: Realizarea unei campanii de promovare a drepturilor copilului prin intermediul unor evenimente artistice realizate de elevii claselor (expoziție de afișe și scenetă).

Utilitatea proiectului: prin aceste evenimente grupurile țintă ale proiectului vor fi sensibilizate cu privire la respectarea și apărarea drepturilor copilului. Dacă copiii își cunosc drepturile vor putea să beneficieze în mod conștient de acestea, să ia decizii corecte, să își asume responsabilitățile implicate de fiecare drept.

Activități/ subactivități	Produce	Resurse	Responsabili	Parteneri/ colaboratori	Termene	Indicatori/ criterii de evaluare	Observații
Constituirea echipelor de lucru		Elevii claselor a V-a... și a V-a...	Profesorul de Educație socială	Clasa a V-a...	S1	8 echipe formate din 6 elevi	
Alegerea responsabilului fiecărei echipe		Elevii clasei a V-a... și a V-a...	Profesorul de Educație socială și elevii claselor	Clasa a V-a...	S1	8 responsabili	
Identificarea resurselor materiale necesare		Foi A3 Creioane colorate Foaie Acuarele Pensule Lipici Hârtie colorată Costume pentru piesa de teatru <i>Convenția ONU cu privire la drepturile copilului</i>	Membrii echipelor	Profesorul de Educație plastică	S1		
Realizarea afișelor pentru expoziție	Afișele care ilustrează drepturile copilului	Cartoane Acuarele Creioane colorate Pensule <i>Convenția ONU cu privire la drepturile copilului</i>	Membrii echipelor constituite	Profesorul de educație plastică	S2-S7	Număr de afișe realizate (...) Calitatea graficii, relevanța și claritatea mesajului afișelor realizate	Se stabilește numărul de afișe realizate pentru fiecare echipă

Pregătirea scenetei pornind de la un caz real relatat în mass media	Sceneta de teatru	Costume	Profesorul de Educație socială	Profesorul de Limba și literatura română	S2-S7	Calitatea și relevanța mesajului transmis prin interpretarea scenetei	
Alegerea și amenajarea spațiului în care se va realiza expoziția (holul școlii)	Spațiul amenajat		Responsabilii echipelor Profesorul de Educație socială	Profesorul de Educație plastică	S6-S8	Spațiu accesibil unui număr mare de persoane	
Confecționarea invitațiilor și afișelor de prezentare a proiectului pentru reprezentanți ai comunității locale (primar, consilieri locali), părinți, conducerea școlii, profesori, elevi	Invitații Afișe de prezentare	Hârtie Lipici Foaiețe	Membrii echipelor constituite Profesorul de Educație socială	Profesorul de Limba și literatura română Profesorul de Educație plastică	S2-S7	Număr de invitații (...) și afișe (...)	
Vernisajul expoziției și prezentarea scenetei			Membrii echipelor Profesorul de Educație socială	Profesorul de Limba și literatura română Profesorul de Educație plastică	S9	Număr de elevi (...), reprezentanți ai comunității locale (...), părinți (...), profesori (...)	

• **Elemente de vizibilitate și diseminare ale proiectului:**

- Afișe cu locul, data și ora activităților finale
- Postarea informației despre derularea activităților finale pe site-ul școlii
- Invitații pentru părinți, profesori, reprezentanții comunității locale
- Postarea pe site-ul școlii a unor imagini de la activitățile finale

EVALUAREA PROIECTULUI

Evaluarea se realizează atât pe parcurs, cât și în ultima oră alocată proiectului. Fiecare elev **scrie un jurnal și completează o fișă în care notează ceea ce a învățat și ce dificultăți a întâmpinat**. La sfârșitul activității, toți membrii echipei de proiect realizează o analiză pentru a stabili cât din ceea ce și-au propus au reușit, completându-se *Fișa de evaluare a proiectului*.

Din jurnalul Mariei:

„**Alegerea temei** nu a fost dificilă după ce am înțeles că în apropierea noastră trăiesc unii copii triști, înfomețați, chinuiți, deci copii cărora li se încalcă drepturile. Am considerat că problema o reprezintă faptul că de foarte multe ori copiii ori nu știu că au drepturi ori uită că toți trebuie să le respecte. În urma unor dezbateri am fost de acord să realizăm o serie de activități prin care să le reamintim colegilor noștri cât de important este să îți cunoști drepturile iar acestea să fie respectate. De asemenea, am luat împreună decizia ca rezultatele activităților să le prezentăm într-o zi specială, Ziua Internațională a Drepturilor Copilului. Am ales împreună un logo care ni s-a părut cât mai potrivit pentru scopul proiectului nostru.

Pentru a fi mai siguri de succesul activităților noastre am cooperat cu colegii din clasa a V-a..., sarcinile fiind împărțite echitabil.

Împreună cu clasa a V-a ... am stabilit prin **fișa de proiect** activitățile comune, respectiv realizarea unor *afișe* de promovare a drepturilor copilului (picturi, colaje, grafică) pe care le-am expus dar și realizarea unei *scenete de teatru* pornind de la un caz real de încălcare a drepturilor copilului. Cu mare atenție am stabilit termenele de realizare pentru fiecare activitate precum și resursele necesare. Ne-am organizat în echipe de lucru desemnând și responsabilii pentru fiecare grup.

Derularea proiectului a fost partea cea mai plăcută deoarece fiecare elev a reușit să-și pună în valoare (în măsură mai mare sau mai mică) talentele artistice sau actoricești. Afișele le-am expus în holul școlii și tot acolo s-a jucat și sceneta, în fața colegilor dar și a profesorilor, a părinților și a reprezentanților comunității locale.

Ne-am propus ca pe baza celor mai bine realizate afișe, în perioada următoare (în săptămâna *Școala altfel*), să realizăm un calendar al școlii noastre în care să marcăm și semnificația unor zile, de exemplu, Ziua Internațională a Drepturilor Copilului, Ziua Pământului, Ziua Drepturilor Omului, Ziua Europei etc.

Tot ceea ce am realizat prin acest proiect a stârnit interesul colegilor, al reprezentanților comunității locale, părinților și profesorilor. Deoarece ne-am atins scopul, proiectul a fost evaluat cu nota 10. E drept că, deși mulți copii au primit note mari, unii dintre noi au primit note mai mici deoarece nu au reușit să-și îndeplinească toate sarcinile, nu au reușit să coopereze eficient în cadrul echipei. Fiecare elev și-a evaluat atât propria activitate, cât și pe cea a colegilor din echipă. Pentru a putea să evaluăm mai ușor proiectul, pe parcursul derulării acestuia am completat o fișă în cadrul căreia am precizat atât ceea ce am învățat/am descoperit, cât și dificultățile întâmpinate.”

<i>Am învățat/ am descoperit</i>	<i>Dificultăți întâmpinate</i>
că drepturile mele sunt și drepturile celorlalți copii	nu m-am înțeles întotdeauna foarte bine cu toți membrii echipei din clasa a V-a...
că nu toți adulții cunosc drepturile copilului	să îmi îndeplinesc la timp toate sarcinile
că orice drept se realizează numai dacă copiii și adulții își asumă responsabilități	două echipe nu au terminat afișul la termenul stabilit
că neîndeplinirea sarcinilor tale poate să afecteze activitatea întregii echipe	a fost greu să cădem de acord asupra costumelor pentru sceneta de teatru
să identific situații de încălcare a drepturilor	mi-a fost greu să învăț rolul care mi-a revenit în cadrul scenetei
care sunt urmările încălcării unor drepturi	unii colegi din echipa mea au întârziat la confecționarea invitațiilor pentru părinți
să am încredere în mine și în colegii mei	spațiul din holul școlii nu a fost atât de mare pe cât ne-am fi dorit pentru interpretarea scenetei și numărul de participanți
că pot să fac propuneri care sunt acceptate de către colegii mei	
să cooperez cu colegii mei pentru a reuși	
că opiniile mele sunt luate în considerare dacă le susțin cu argumente	
că știu să interpretez un rol	
că suntem diferiți și în ceea ce privește priceperile și talentele noastre	
să fiu tolerantă	

Fișă de evaluare a proiectului:

Indicatori/ criterii de evaluare	Gradul de realizare a indicatorilor cantitativi	Aprecieri privind realizarea indicatorilor calitativi
8 echipe formate din 6 elevi	100%	-
8 responsabili	100%	-
Număr de afișe realizate	100%	-
Calitatea graficii, relevanța și claritatea mesajului afișelor realizate	-	Calitate bună a graficii Mesajul afișelor clar, pune în evidență fiecare drept reprezentat
Spațiu accesibil unui număr mare de persoane	-	Holul școlii nu a fost suficient de mare pentru numărul persoanelor care au participat
Calitatea și relevanța mesajului transmis prin interpretarea scenetei	-	Jocul elevilor a fost apreciat, mesajul transmis a fost clar, toți participanții au identificat drepturile încălcate
Număr de invitații realizate	100%	-
Număr de și afișe realizate	100%	-
Număr de elevi participanți	90%	-
Număr de reprezentanți ai comunității locale participanți	100%	-
Număr de părinți participanți	80%	-
Număr de profesori participanți	100%	-

Anexă

Cazul dramatizat în cadrul proiectului:

Într-o mică localitate, mai mulți minori au fost vânduți de către părinții lor unor persoane pentru plata unor datorii. Copiii au fost puși să muncească ani de zile în condiții foarte grele, să curețe la animale, să le hrănească și să efectueze alte munci în gospodărie. Deși munceau de dimineața până seara în fiecare zi, aceștia erau bătuți dacă existau nemulțumiri legate de munca lor, iar actele lor de identitate au fost reținute de aceste persoane. Mai mult, de când au ajuns în gospodăria acestor persoane, copiii nu au mai mers la școală sau la grădiniță deoarece nu mai aveau timp. Cu toate că atunci când au fost găsiți de către polițiști erau murdari și înfomețați, copiii au povestit că nu au fugit de acolo deoarece aveau condiții mai bune decât acasă.⁴²

Un model de bună practică îl constituie susținerea, inclusiv din punct de vedere financiar, a organizării și desfășurării de *concursuri școlare*, consacrate *educației pentru cetățenie democratică activă/drepturile omului și copilului*, la nivel *local, județean, național*.

CONCURSURI ȘCOLARE NAȚIONALE

1. *Olimpiada de Educație civică* clasele a III-a și a IV-a (ciclul primar) – se desfășoară anual, la nivelul echipelor formate din doi elevi, incluzând etapa pe școală, locală, județeană, națională. Etapa națională este finanțată și coordonată de Ministerul Educației și Cercetării.
2. *Olimpiada de Cultură civică* clasele a VII-a și a VIII-a (ciclul gimnazial) – se desfășoară anual, la nivelul echipelor formate din doi elevi, incluzând etapa pe școală, locală, județeană, națională. Etapa națională este finanțată și coordonată de Ministerul Educației și Cercetării.
3. *Concursul național „Democrație și toleranță”* (ciclul primar și gimnazial) – se desfășoară anual, la nivelul echipelor formate din trei elevi, incluzând etapa pe școală, locală, județeană, națională. Etapa națională este finanțată și coordonată de Ministerul Educației și Cercetării.

⁴² Sursa: adev.ro/onbmnx

2. Educația non-formală–extracurriculară

Studiul disciplinelor, enumerate și prezentate anterior, reprezintă numai perspectiva curriculară a **educației pentru cetățenie democratică/educației pentru drepturile omului și copilului**, însă în calitatea sa de sistem deschis, sistemul educațional din România, propune multiple activități educative desfășurate în afara sistemului formal-curricular de învățământ de către instituțiile de învățământ sau alte instituții educative, în mod independent sau în parteneriat cu diferite organizații și instituții locale, regionale, naționale și internaționale, guvernamentale sau non-guvernamentale. Activitățile realizate în parteneriat se desfășoară fie în cadrul unor proiecte sau programe dedicate special educației civice/educației pentru cetățenie democratică/educației pentru drepturile omului și copilului, fie în cadrul unor proiecte și programe care, deși nu au drept obiectiv explicit acest tip de educație, se fundamentează pe valorile și principiile consacrate de documentele internaționale, regionale și naționale în domeniu.

FORMAREA CADRELOR DIDACTICE

A. Formarea cadrelor didactice în domeniu se realizează la nivel național în cadrul formării inițiale de către universități și, cu precădere, în cadrul formării continue. Cursurile de formare continuă sunt oferite, în principal, de Casele Corpului Didactic (CCD), instituții la nivel județean/al municipiului București, specializate în domeniul formării.

Alte oferte de formare în domeniu sunt susținute de inspectoratele școlare județene/al municipiului București (prin intermediul activităților metodice), universități, Ministerul Educației în cadrul diferitelor programe naționale proprii sau organizate în parteneriat cu organizații și instituții naționale și internaționale, alți furnizori de programe de formare, între care ONG-uri specializate în domeniu.

B. Cadrele didactice din România participă la activități de formare realizate sau susținute de instituții, organisme sau organizații internaționale (între acestea se remarcă în mod special activitățile în domeniu realizate în cadrul programelor Consiliul Europei, Uniunii Europene, UNICEF, UNESCO, UNHCR, OMPI alte activități derulate în cadrul cooperării bilaterale sau multilaterale în domeniul educației și formării profesionale ș.a.)

NOTĂ: Acreditarea programelor naționale de formare continuă propuse de diferiții furnizori (instituții publice, instituții particulare, ONG-uri) este asigurată conform reglementărilor legale în vigoare.

* * *

O categorie specială de activitate a cadrelor didactice în domeniu o reprezintă participarea la „Concursul național de creativitate didactică în domeniul materialelor educaționale pentru drepturile omului, democrație și o cultură a păcii în învățământul preuniversitar”, organizat în parteneriat de Ministerul Educației Naționale și Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO).

IV. DOCUMENTE UNIVERSALE

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI*

PREAMBUL

Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Considerând că ignorarea și disprețuirea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii și că făurirea unei lumi în care ființele umane vor beneficia de libertatea cuvântului și a convingerilor, eliberate de teroare și de mizerie, a fost proclamată drept cea mai înaltă aspirație a omului,

Considerând că este esențial ca drepturile omului să fie protejate de un sistem de drept pentru ca omul să nu fie constrâns, ca mijloc suprem, la revoltă împotriva tiraniei și a asupririi,

Considerând că este esențial să fie încurajată dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni,

Considerând că în Cartă popoarele Națiunilor Unite au proclamat din nou credința lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și în valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor și că s-au hotărât să favorizeze progresul social și să instaureze condiții mai bune de viață în cadrul unei libertăți mai mari,

* *Adoptată și proclamată de Adunarea generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.*

România a semnat Declarația la 14 decembrie 1955 când prin R 955 (X) a Adunării generale a ONU, a fost admisă în rândurile statelor membre.

Considerând că statele membre s-au angajat să promoveze, în cooperare cu Organizația Națiunilor Unite, respectul universal și efectiv al drepturilor omului și al libertăților fundamentale,

Considerând că o concepție comună despre aceste drepturi și libertăți este de cea mai mare importanță pentru realizarea deplină a acestui angajament,
Adunarea Generală,

Proclamă prezenta Declarație Universală a Drepturilor Omului ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele și toate națiunile pentru ca toate persoanele și toate organele societății, având în vedere permanent această Declarație, să se străduiască, prin învățatură și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă atât în cadrul statelor membre înseși cât și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

ARTICOLUL 1

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.

ARTICOLUL 2

1. Fiecare se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nici o deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială, de avere, de naștere sau decurgând din orice altă situație.

2. Pe lângă acesta, nu se va face nici o deosebire bazată pe statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care aparține o persoană, fie această țară sau teritoriu independente, sub tutelă, neautonome sau supuse unei limitări oarecare a suveranității.

ARTICOLUL 3

Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa.

ARTICOLUL 4

Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie; sclavia și traficul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor.

ARTICOLUL 5

Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.

ARTICOLUL 6

Fiecare are dreptul să i se recunoască personalitatea sa juridică, oriunde s-ar afla.

ARTICOLUL 7

Toți oamenii sunt egali în fața legii și au dreptul fără deosebire la o protecție egală a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar încălca prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o astfel de discriminare.

ARTICOLUL 8

Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege.

ARTICOLUL 9

Nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar.

ARTICOLUL 10

Orice persoană are dreptul, în deplină egalitate, să fie ascultată în mod echitabil și public de un tribunal independent și imparțial, care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva ei.

ARTICOLUL 11

1. Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal în cursul unui proces public în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

2. Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul în care au fost comise, nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât aceea care era aplicabilă în momentul în care a fost comis actul delictuos.

ARTICOLUL 12

Nimeni nu va fi obiectul unor imixțiuni arbitrare în viața sa particulară, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondență, nici al unor atingeri ale onoarei sau reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor astfel de imixțiuni sau atingeri.

ARTICOLUL 13

1. Orice persoană are dreptul să circule liber și să-și aleagă reședința în interiorul unui stat.

2. Orice persoană are dreptul să părăsească orice țară, inclusiv țara sa, și de a reveni în țara sa.

ARTICOLUL 14

1. În cazul persecuției, orice persoană are dreptul să caute azil și să beneficieze de azil în alte țări.

2. Acest drept nu poate fi invocat în cazul unor urmăriri penale bazate pe comiterea unei crime de drept comun sau pe acțiuni contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.

ARTICOLUL 15

1. Orice individ are dreptul la o cetățenie.

2. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa nici de dreptul de a-și schimba cetățenia.

ARTICOLUL 16

1. Cu începere de la vârsta nubilă, bărbatul și femeia fără nici o restricție în privința rasei, cetățeniei sau religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie. Ei au drepturi egale la încheierea căsătoriei, în decursul căsătoriei și la desfacerea ei.

2. Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți.

3. Familia este elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

ARTICOLUL 17

1. Orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură cât și în asociere cu alții.

2. Nimeni nu va fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.

ARTICOLUL 18

Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei; acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public cât și privat, prin învățământ, practici, cult și îndeplinirea de rituri.

ARTICOLUL 19

Orice individ are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale și acela de a căuta, de a primi și de a răspândi, fără considerații de frontieră, informații și idei prin orice mijloc de exprimare.

ARTICOLUL 20

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică.
2. Nimeni nu poate fi obligat să facă parte dintr-o asociație.

ARTICOLUL 21

1. Orice persoană are dreptul să participe la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși.
2. Orice persoană are dreptul de acces, în condiții de egalitate, la funcțiile publice ale țării sale.
3. Voința poporului este baza puterii de stat, această voință trebuie să fie exprimată prin alegeri oneste care trebuie să aibă loc periodic, prin sufragiu universal egal și prin vot secret sau după o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului.

ARTICOLUL 22

Orice persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea și libera dezvoltare a personalității sale, prin efort național și cooperare internațională, ținându-se seama de organizarea și de resursele fiecărei țări.

ARTICOLUL 23

1. Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la ocrotire împotriva șomajului.

2. Toți oamenii au dreptul, fără nici o discriminare, la salariu egal pentru muncă egală.

3. Orice om care muncește are dreptul la o remunerație echitabilă și satisfăcătoare care să-i asigure lui precum și familiei sale o existență conformă cu demnitatea umană și completată, dacă este cazul, cu alte mijloace de protecție socială.

4. Orice persoană are dreptul să întemeieze cu alte persoane sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

ARTICOLUL 24

Orice persoană are dreptul la odihnă și la timp liber și îndeosebi la o limitare rezonabilă a timpului de muncă, precum și la concedii periodice plătite.

ARTICOLUL 25

1. Orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, bunăstării proprii și a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare, are dreptul la asigurare în caz de șomaj, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa.

2. Mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire speciale. Toți copiii, indiferent dacă s-au născut în cadrul sau în afara căsătoriei, se bucură de aceeași ocrotire socială.

ARTICOLUL 26

1. Orice persoană are dreptul la educație. Educația trebuie să fie gratuită, cel puțin în ce privește învățământul elementar și de bază. Învățământul elementar este obligatoriu. Învățământul tehnic și profesional trebuie să fie accesibil tuturor; accesul la studii superioare trebuie să fie deschis tuturor pe baza deplinei egalități, în funcție de merit.

2. Educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului pentru drepturile omului și pentru libertățile fundamentale. Ea trebuie să stimuleze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate popoarele și între toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

3. Părinții au, cu prioritate, dreptul să aleagă felul educației care urmează să fie dată copiilor lor.

ARTICOLUL 27

1. Orice persoană are dreptul să ia parte în mod liber la viața culturală a colectivității, să se bucure de arte și să participe la progresul științific și la binefacerile care rezultă din acesta.

2. Fiecare are dreptul la protecția intereselor morale și materiale care decurg din orice operă științifică, literară sau artistică al cărei autor este.

ARTICOLUL 28

Fiecare persoană are dreptul să beneficieze, pe plan social și internațional, de existența unei ordini care să permită ca drepturile și libertățile enunțate în prezenta Declarație să-și poată găsi o realizare deplină.

ARTICOLUL 29

1. Individul are îndatoriri față de colectivitate, numai în cadrul acesteia fiind posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale.

2. În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică.

3. Aceste drepturi și libertăți nu vor putea, în nici un caz, să fie exercitate contrar scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite.

ARTICOLUL 30

Nici o prevedere a prezentei Declarații nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, un grup sau persoană dreptul de a se deda la vreo activitate sau de a săvârși vreun act care să conducă la desființarea drepturilor și libertăților enunțate în prezenta Declarație.

PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE*

(extras)

ARTICOLUL 10

Statele părți la prezentul Pact recunosc că:

1. O ocrotire și o asistență cât mai largă cu putință trebuie acordată familiei, elementul natural și fundamental al societății, în special pentru întemeierea sa și în răstimpul cât are responsabilitatea întreținerii și educării copiilor care sunt în sarcina sa. Căsătoria trebuie să fie liber consimțită de viitori soți.

2. O ocrotire specială trebuie acordată mamelor, într-o perioadă de timp rezonabilă, înainte și după nașterea copiilor. Mamele salariate trebuie să beneficieze, în decursul acestei perioade, de un concediu plătit sau de un concediu beneficiind de alocații de securitate socială adecvate.

3. Măsuri speciale de ocrotire și de asistență trebuie luate în favoarea tuturor copiilor și adolescenților, fără nici o discriminare din motive de filiațiune sau din alte motive. Copiii și adolescenții trebuie ocrotiți împotriva exploatării economice și sociale. Folosirea lor la lucrări de natură a le dăuna moralității sau sănătății, de a le pune viața în primejdie sau de a dăuna dezvoltării lor normale trebuie sancționată prin lege. Statele trebuie, de asemenea, să stabilească limite de vârstă sub care folosirea muncii salariate a copiilor va fi interzisă și sancționată prin lege.

ARTICOLUL 13

1. Statele părți la prezentul pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la educație. Ele sunt de acord că educația trebuie să urmărească

* *Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976, cf. dispozițiilor art. 27.*

România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212, publicat în „Buletinul Oficial al României”, Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

deplina dezvoltare a personalității umane și a simțului demnității sale și să întărească respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Pe lângă aceasta, ele sunt de acord că prin educație orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă, că educația trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase și să încurajeze dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

2. Statele părți la prezentul Pact recunosc că în vederea asigurării deplinei exercitări a acestui drept:

a) învățământul primar trebuie să fie obligatoriu și accesibil tuturor în mod gratuit;

b) învățământul secundar, sub diferitele sale forme, inclusiv învățământul secundar tehnic și profesional, trebuie să fie generalizat și să devină accesibil tuturor prin toate mijloacele potrivite și în special prin instaurarea în mod progresiv a gratuității lui;

c) învățământul superior trebuie să devină accesibil tuturor în deplină egalitate, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele potrivite și în special prin introducerea treptată a gratuității;

d) educația de bază trebuie încurajată sau intensificată cât mai mult posibil, pentru persoanele care au primit instrucție primară sau care n-au primit-o până la capăt;

e) trebuie să se urmărească activ dezvoltarea unei rețele școlare la toate nivelurile, să se stabilească un sistem adecvat de burse și să se amelioreze în mod continuu condițiile materiale ale personalului didactic.

3. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituții de învățământ altele decât cele ale autorităților publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educație și de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri.

4. Nici o dispoziție din prezentul articol nu trebuie interpretată ca aducând atingere libertății indivizilor și persoanelor juridice de a înființa și de a conduce instituții de învățământ cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 al prezentului articol să fie respectate, iar educația dată în aceste instituții să fie conformă cu normele minimale pe care le poate prescrie statul.

ARTICOLUL 14

Orice stat parte la prezentul Pact care în momentul în care devine parte nu a putut încă asigura în teritoriul său metropolitan sau în teritoriile aflate sub jurisdicția sa obligativitatea și gratuitatea învățământului primar, se angajează să stabilească și să adopte, într-un termen de doi ani, un plan detaliat de măsuri necesare pentru a realiza treptat, într-un număr rezonabil de ani, fixat prin acest plan, deplina aplicare a principiului învățământului primar obligatoriu și gratuit pentru toți.

**PACTUL INTERNAȚIONAL CU PRIVIRE LA
DREPTURILE CIVILE ȘI POLITICE*****(extras)**

ARTICOLUL 24

1. Orice copil, fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, origine națională sau socială, avere sau naștere, are dreptul din partea familiei sale, a societății și a statului la măsurile de ocrotire pe care le cere condiția de minor.
2. Orice copil trebuie să fie înregistrat imediat după naștere și să aibă un nume.
3. Orice copil are dreptul de a dobândi o cetățenie.

** Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1976, cf. art. 49, pentru toate dispozițiile cu excepția celor de la art. 41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art. 41.*

România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212, publicat în „Buletinul Oficial al României”, Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI*

PREAMBUL

Statele părți la prezenta Convenție,

Având în vedere că, în conformitate cu principiile proclamate de Carta Națiunilor Unite, recunoașterea demnității și a drepturilor egale și inalienabile ale tuturor membrilor familiei umane constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume,

Având în vedere că în Cartă popoarele Națiunilor Unite au proclamat din nou încrederea lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane și au hotărât să promoveze progresul social și condiții mai bune de trai în contextul unei libertăți sporite,

Recunoscând faptul că Națiunile Unite, în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în pactele internaționale privind drepturile omului, au proclamat și au convenit că fiecare poate să se prevaleze de drepturile și de libertățile enunțate de acestea, fără nici o deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, naționalitate și origine socială, situație materială, statut la naștere sau alt statut,

Amintind faptul că în Declarația Universală a Drepturilor Omului Națiunile Unite au proclamat dreptul copiilor la îngrijire și asistență speciale,

Având convingerea că familia, ca unitate de bază a societății și ca mediu natural destinat creșterii și bunăstării tuturor membrilor săi și, în special, a copiilor, trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care are nevoie pentru a-și putea asuma pe deplin responsabilitățile în cadrul societății,

Recunoscând că pentru dezvoltarea plină și armonioasă a personalității sale copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere,

* *Adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la 29 noiembrie 1989. Intrată în vigoare la 2 septembrie 1990.*

România a ratificat Convenția prin Legea nr. 18/1990, publicată în M.Of., I, nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în M. Of., I, nr. 314 din 13 iunie 2001.

Ținând seama de faptul că un copil trebuie să fie pe deplin pregătit să trăiască independent în societate și să fie educat în spiritul idealurilor proclamate în Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, toleranței, egalității și solidarității,

Având în vedere că necesitatea de a extinde protecția specială acordată copilului a fost enunțată în Declarația de la Geneva din 1924 privind drepturile copilului și în Declarația drepturilor copilului, adoptată de Adunarea Generală la 20 noiembrie 1959, și a fost recunoscută în Declarația Universală a Drepturilor Omului, în Pactul internațional privind drepturile civile și politice (în special art. 23 și 24), în Pactul internațional privind drepturi economice, sociale și culturale (în special art. 10) și în statutele și instrumentele aplicabile ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale preocupate de bunăstarea copilului,

Având în vedere că, așa cum s-a arătat în Declarația drepturilor copilului, „dată fiind lipsa sa de maturitate fizică și intelectuală, copilul are nevoie de protecție și îngrijire speciale, inclusiv de o protecție juridică adecvată, atât înainte cât și după nașterea sa,

Reamintind dispozițiile Declarației cu privire la principiile sociale și juridice aplicabile protecției și bunăstării copiilor, cu referire specială la practicile în materie de plasament familial și de adopție pe plan național și internațional, precum și Regulile minimale standard ale Națiunilor Unite privind administrarea justiției în cazul minorilor (Regulile de la Beijing), Declarația privind protecția femeilor și copiilor în caz de stare de urgență și de conflict armat,

Recunoscând că în toate țările lumii există copii care trăiesc în condiții extrem de dificile și care au nevoie de o atenție deosebită,

Ținând seama de importanța tradițiilor și a valorilor culturale ale fiecărui popor în protejarea și dezvoltarea armonioasă a copilului,

Recunoscând importanța cooperării internaționale destinate îmbunătățirii condițiilor de trai ale copiilor din toate țările și, în special, din țările în curs de dezvoltare,

Convin după cum urmează:

PARTEA I

ARTICOLUL 1

În sensul prezentei Convenții, prin *copil* se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă.

ARTICOLUL 2

1. Statele părți se angajează să respecte și să garanteze drepturile stabilite în prezenta Convenție tuturor copiilor din jurisdicția lor, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau originea socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul la naștere sau de statutul dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia.

2. Statele părți vor lua toate măsurile de protejare a copilului împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancționare pe considerente ținând de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.

ARTICOLUL 3

1. În toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala.

2. Statele părți se obligă să asigure copilului protecția și îngrijirea necesare în vederea asigurării bunăstării sale, ținând seama de drepturile și obligațiile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale altor persoane cărora acesta le-a fost încredințat în mod legal, și în acest scop vor lua toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare.

3. Statele părți vor veghea ca instituțiile, serviciile și așezămintele care răspund de protecția și îngrijirea copiilor să respecte standardele stabilite de autoritățile competente, în special cele referitoare la securitate și sănătate, la numărul și calificarea personalului din aceste instituții, precum și la asigurarea unei supravegheri competente.

ARTICOLUL 4

Statele părți se angajează să ia toate măsurile legislative, administrative și de orice altă natură necesare în vederea punerii în aplicare a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție. În cazul drepturilor economice, sociale și culturale statele părți se obligă să adopte aceste măsuri, fără a precupeți resursele de care dispun și, dacă este cazul, în cadrul cooperării internaționale.

ARTICOLUL 5

Statele părți vor respecta responsabilitățile, drepturile și îndatoririle ce revin părinților naturali ai copilului sau, după caz și conform tradiției locale,

membrilor familiei lărgite sau comunității, tutorilor sau altor persoane care au, prin lege, copii în îngrijire, de a asigura, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, îndrumarea și orientarea necesare în exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție.

ARTICOLUL 6

1. Statele părți recunosc dreptul la viață al fiecărui copil.
2. Statele părți vor face tot ce le stă în putință pentru a asigura supraviețuirea și dezvoltarea copilului.

ARTICOLUL 7

1. Copilul se înregistrează imediat după nașterea sa și are, prin naștere, dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit de aceștia.
2. Statele părți vor veghea ca aplicarea acestor drepturi să respecte legislația lor națională și obligațiile pe care acestea și le-au asumat în temeiul instrumentelor internaționale aplicabile în materie, în special în cazul în care nerespectarea acestora ar avea ca efect declararea copilului ca apatrid.

ARTICOLUL 8

1. Statele părți se obligă să respecte dreptul copilului de a-și păstra identitatea, inclusiv cetățenia, numele și relațiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fără nici o imixtiune ilegală.
2. În cazul în care un copil este lipsit în mod ilegal de toate sau de o parte din elementele constitutive ale identității sale, statele părți vor asigura asistența și protecția corespunzătoare pentru ca identitatea acestuia să fie restabilită cât mai repede posibil.

ARTICOLUL 9

1. Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței acestora, exceptând situația în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și cu respectarea legilor și a procedurilor aplicabile, că această separare este în interesul suprem al copilului. O astfel de decizie poate deveni necesară în cazuri particulare cum ar fi, de exemplu, în cazul copiilor maltratați sau neglijați de părinți sau în cazul în care părinții trăiesc separat și se impune luarea unei hotărâri cu privire la locul de reședință a copilului.

2. În toate cazurile prevăzute la paragraful 1 din prezentul articol toate părțile interesate trebuie să aibă posibilitatea de a participa la dezbateri și de a-și face cunoscute punctele de vedere.

3. Statele părți vor respecta dreptul copilului care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre ei de a întreține relații personale și contacte directe cu cei doi părinții ai săi, în mod regulat, exceptând cazul în care acest lucru contravine interesului suprem al copilului.

4. Când separarea rezultă din măsuri luate de către un stat parte, precum detenția, închisoarea, exilul, expulzarea sau moartea (inclusiv moartea, indiferent de cauză, survenită în timpul detenției) ambilor părinți sau a unuia dintre ei ori a copilului, statul parte va furniza, la cerere, părinților, copilului sau, după caz, unui alt membru al familiei informațiile esențiale despre locul unde se găsesc membrul sau membrii familiei, exceptând cazul în care divulgarea acestor informații ar aduce prejudicii bunăstării copilului. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca prezentarea unei astfel de cereri să nu antreneze prin ea însăși consecințe dăunătoare pentru persoana sau persoanele interesate.

ARTICOLUL 10

1. În conformitate cu obligația ce revine statelor părți potrivit art. 9 paragraful 1, orice cerere depusă de un copil sau de părinții acestuia, în vederea intrării într-un stat parte sau a părăsirii acestuia în scopul reîntregirii familiei, va fi examinată de statele părți cu bunăvoință, umanism și cu operativitate. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca depunerea unei astfel de cereri să nu antreneze consecințe nefaste asupra solicitanților și membrilor familiei acestora.

2. Copilul ai cărui părinți își au reședința în state diferite va avea dreptul de a întreține, în afara unor situații excepționale, relații personale și contacte directe, în mod regulat, cu ambii săi părinți. În acest scop și în conformitate cu obligația care revine statelor părți în temeiul art. 9 paragraful 1, statele părți vor respecta dreptul copilului și al părinților săi de a părăsi orice țară, inclusiv propria lor țară, și de a reveni în propria lor țară. Dreptul de a părăsi orice țară nu poate fi îngrădit decât de restricțiile prevăzute în mod expres de lege și care sunt necesare pentru protejarea siguranței naționale, a ordinii publice, a sănătății publice sau a bunelor moravuri ori a drepturilor și libertăților altora și care sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezenta Convenție.

ARTICOLUL 11

1. Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de transferare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în, respectiv din, străinătate.

2. În acest scop statele părți vor promova încheierea de acorduri bilaterale și multilaterale sau aderarea la acordurile existente.

ARTICOLUL 12

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate.

2. În acest scop copilului i se va da, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau un organism competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

ARTICOLUL 13

1. Copilul are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului.

2. Exercițarea acestui drept poate face subiectul restricțiilor, dar numai al acelor restricții expres prevăzute de lege și absolut necesare pentru:

- a) respectarea drepturilor sau a reputației altora; sau
- b) protejarea securității naționale, a ordinii publice, a sănătății publice și a bunelor moravuri.

ARTICOLUL 14

1. Statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie.

2. Statele părți vor respecta drepturile și obligațiile părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l îndruma în exercitarea dreptului susmenționat, de o manieră care să corespundă capacităților în formare ale acestuia.

3. Libertatea de a-și manifesta propriile convingeri religioase sau alte convingeri nu poate fi îngădită decât de restricțiile prevăzute în mod expres de lege și care sunt necesare pentru protecția securității publice, a

ordinii publice, a sănătății publice și a bunelor moravuri sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora.

ARTICOLUL 15

1. Statele părți recunosc drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de întrunire pașnică.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate fi îngădită decât de restricțiile prevăzute în mod expres de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței sau ordinii publice ori pentru a proteja sănătatea publică sau bunele moravuri ori pentru a proteja drepturile și libertățile altora.

ARTICOLUL 16

1. Nici un copil nu va fi supus unei imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața sa privată, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondența sa, precum și nici unui fel de atac ilegal la onoarea și reputația sa.

2. Copilul are dreptul la protecția garantată de lege împotriva unor astfel de imixțiuni sau atacuri.

ARTICOLUL 17

Statele părți vor recunoaște importanța funcției îndeplinite de mijloacele de informare în masă și vor asigura accesul copilului la informație și materiale provenind din surse naționale și internaționale, în special cele care urmăresc promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale și a sănătății sale fizice și morale. În acest scop statele părți:

a) vor încuraja difuzarea, prin mijloacele de informare în masă, de informații și materiale de interes social și educativ pentru copil și care sunt în conformitate cu art. 29;

b) vor încuraja cooperarea internațională în producerea, schimbul și difuzarea de astfel de informații și materiale provenind din surse culturale, naționale și internaționale;

c) vor încuraja producerea și difuzarea de cărți pentru copii;

d) vor încuraja mijloacele de informare în masă să țină seama, în mod deosebit, de nevoile lingvistice ale copiilor autohtoni sau ale celor care aparțin unui grup minoritar;

e) vor favoriza elaborarea unor principii călăuzitoare adecvate, destinate protejării copilului împotriva informațiilor și materialelor care dăunează bunăstării sale, având în vedere prevederile art. 13 și 18.

ARTICOLUL 18

1. Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au responsabilități comune pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Părinții sau, după caz, reprezentanții săi legali sunt principalii responsabili de creșterea și dezvoltarea copilului. Aceștia trebuie să acționeze, în primul rând, în interesul suprem al copilului.

2. Pentru garantarea și promovarea drepturilor enunțate în prezenta Convenție statele părți vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea responsabilității care le revine în legătură cu creșterea copilului și vor asigura crearea instituțiilor, așezămintelor și serviciilor de îngrijire a copiilor.

3. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura copiii ai căror părinți muncesc dreptul de a beneficia de serviciile și așezămintele de îngrijire a copiilor, pentru care ei îndeplinesc condițiile cerute.

ARTICOLUL 19

1. Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare, în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv abuz sexual, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentantului ori reprezentanților legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat.

2. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după caz, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale care să asigure sprijinul necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru instituirea altor forme de prevenire și pentru identificarea, denunțarea, acționarea în instanță, anchetarea, tratarea și urmărirea cazurilor de rele tratamente aplicate copilului, descrise mai sus, și, dacă este necesar, a procedurilor de implicare judiciară.

ARTICOLUL 20

1. Copilul care este, temporar ori permanent, lipsit de mediul său familial sau care, pentru protejarea intereselor sale, nu poate fi lăsat în acest mediu are dreptul la protecție și asistență speciale din partea statului.

2. Statele părți, în conformitate cu legislația lor națională, vor asigura protecție alternativă pentru un astfel de copil.

3. Această protecție poate include, mai ales, plasamentul familial, „kafalah“ din dreptul islamic, adopția sau, în caz de necesitate, plasarea în instituții corespunzătoare de îngrijire a copiilor. În alegerea uneia dintre aceste soluții este necesar să se țină seama în mod corespunzător de necesitatea unei anumite continuități în educarea copilului, precum și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

ARTICOLUL 21

Statele părți care recunosc și/sau autorizează adopția vor veghea ca interesele supreme ale copilului să primeze și:

a) vor veghea ca adopția unui copil să fie autorizată numai de autoritățile competente care verifică, în conformitate cu legea și cu procedurile aplicabile, precum și pe baza tuturor informațiilor pertinente și credibile, că adopția se poate realiza luând în considerare statutul copilului în raport cu părinții, cu rudele și cu reprezentanții săi legali și, dacă este cazul, că persoanele interesate și-au dat consimțământul cu privire la adopție în cunoștință de cauză în urma unei consilieri corespunzătoare;

b) recunosc că adopția în străinătate poate fi considerată ca un mijloc alternativ de asigurare a îngrijirii necesare copilului, dacă acesta, în țara de origine, nu poate fi încredințat spre plasament familial sau spre adopție ori nu poate fi îngrijit în mod corespunzător;

c) vor asigura că, în cazul adopției în străinătate, copilul beneficiază de garanțiile și standardele echivalente celor existente în cazul adopției naționale;

d) vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a se asigura că, în cazul adopției în străinătate, plasamentul copilului nu conduce la obținerea de câștiguri materiale necuvenite pentru persoanele implicate;

e) promovează obiectivele prezentului articol, încheind aranjamente sau acorduri bilaterale ori multilaterale, după caz, și se străduiesc, în acest cadru, să asigure ca plasarea copiilor în străinătate să fie efectuată de autoritățile sau organele competente.

ARTICOLUL 22

1. Statele părți vor lua măsurile necesare pentru ca un copil care caută să obțină statutul de refugiat sau care este considerat refugiat în conformitate cu reglementările și procedurile internaționale și naționale aplicabile, fie că este singur sau însoțit de mamă ori de tată sau de orice altă persoană, să beneficieze de protecția și asistența umanitară corespunzătoare, pentru a se putea bucura de drepturile recunoscute de prezenta Convenție și de celelalte

instrumente internaționale privind drepturile omului sau ajutorul umanitar la care respectivele state sunt părți.

2. În acest scop statele părți vor contribui, după cum consideră necesar, la toate eforturile întreprinse de ONU și de alte organizații guvernamentale sau neguvernamentale competente cooperând cu ONU, pentru a proteja și ajuta copiii care se găsesc într-o astfel de situație și pentru a găsi părinții sau alți membri ai familiei oricărui copil refugiat, în vederea obținerii informațiilor necesare pentru reîntregirea familiei sale. În cazul în care părinții sau alți membri ai familiei nu pot fi găsiți, copilului i se va acorda aceeași protecție ca oricărui alt copil care este temporar sau total lipsit de mediul său familial, indiferent de motiv, în conformitate cu principiile enunțate în prezenta Convenție.

ARTICOLUL 23

1. Statele părți recunosc că pentru copiii cu handicap fizic și mental trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității.

2. Statele părți recunosc dreptul copiilor cu handicap de a beneficia de îngrijiri speciale și încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor cu handicap care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în îngrijire, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor cărora le este încredințat.

3. Recunoscând nevoile speciale ale copiilor cu handicap, ajutorul acordat conform paragrafului 2 al prezentului articol va fi gratuit ori de câte ori acest lucru este posibil, ținând seama de resursele financiare ale părinților sau ale celor care îi au în îngrijire, și va fi destinat asigurării accesului efectiv al copiilor cu handicap la educație, formare profesională, servicii medicale, recuperare, pregătire în vederea ocupării unui loc de muncă, activități recreative, de o manieră care să asigure deplina integrare socială și dezvoltare individuală a copiilor, inclusiv dezvoltarea lor culturală și spirituală.

4. În spiritul cooperării internaționale, statele părți vor favoriza schimbul de informații relevante în domeniul medicinei preventive și al tratamentului medical psihologic și funcțional al copiilor cu handicap, inclusiv prin difuzarea și accesul la informații referitoare la metodele de recuperare, educare și formare profesională, în scopul de a permite statelor părți să își perfecționeze capacitățile și competențele și să își extindă experiența în

aceste domenii. În această privință se va ține seama, în mod deosebit, de nevoile țărilor în curs de dezvoltare.

ARTICOLUL 24

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare. Ele vor depune eforturi pentru a garanta că nici un copil nu este lipsit de dreptul de a avea acces la aceste servicii.

2. Statele părți vor depune eforturi pentru a asigura aplicarea efectivă a acestui drept și, în mod deosebit, vor lua măsurile corespunzătoare pentru:

- a) reducerea mortalității infantile și a celei în rândul copiilor;
- b) asigurarea asistenței medicale și a măsurilor de ocrotire a sănătății pentru toți copiii, cu accent pe dezvoltarea măsurilor primare de ocrotire a sănătății;
- c) combaterea maladiilor și a malnutriției, inclusiv în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, recurgând, printre altele, la tehnologii accesibile și la aprovizionarea cu alimente nutritive și cu apă potabilă, luând în considerare pericolele și riscurile de poluare a mediului natural;
- d) asigurarea ocrotirii sănătății mamelor în perioada pre- și postnatală;
- e) asigurarea că toate segmentele societății, în mod deosebit părinții și copiii, sunt informate, au acces la educație și sunt sprijinite în folosirea cunoștințelor de bază despre sănătatea și alimentația copilului, despre avantajele alăptării, ale igienei și salubrității mediului înconjurător și ale prevenirii accidentelor;
- f) crearea serviciilor de medicină preventivă, de îndrumare a părinților și de planificare familială, și asigurarea educației în aceste domenii.

3. Statele părți vor lua toate măsurile eficiente corespunzătoare, în vederea abolirii practicilor tradiționale dăunătoare sănătății copiilor.

4. Statele părți se angajează să favorizeze și să încurajeze cooperarea internațională în vederea asigurării, în mod progresiv, a deplinei îndepliniri a dreptului recunoscut în prezentul articol. În această privință se va ține seama, în mod deosebit, de nevoile țărilor în curs de dezvoltare.

ARTICOLUL 25

Statele părți recunosc dreptul copilului care a fost plasat de către autoritatea competentă pentru a primi îngrijiri, la protejarea sau tratarea afecțiunilor sale fizice ori mentale, dreptul la verificarea periodică a tratamentului respectiv și a oricăror alte aspecte legate de plasarea sa.

ARTICOLUL 26

1. Statele părți recunosc dreptul oricărui copil de a beneficia de asistență socială, inclusiv de asigurări sociale, și vor lua măsuri pentru asigurarea exercitării depline a acestui drept în conformitate cu legislația lor națională.

2. La acordarea indemnizațiilor prevăzute de lege se va ține seama, când este cazul, de resursele și situația copilului și ale persoanelor responsabile de întreținerea sa, precum și de orice alte împrejurări care au legătură cu cererea de acordare a indemnizațiilor, înaintată de copil sau în numele său.

ARTICOLUL 27

1. Statele părți recunosc dreptul oricărui copil de a beneficia de un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

2. Părinților și oricărei alte persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare în vederea dezvoltării copilului.

3. Statele părți vor adopta măsurile corespunzătoare, ținând seama de condițiile naționale și în limita mijloacelor lor, pentru a ajuta părinții și alte persoane care au în grijă un copil să valorifice acest drept și vor oferi în caz de nevoie asistență materială și programe de sprijin destinate, în principal, satisfacerii nevoilor de hrană, îmbrăcăminte și locuință.

4. Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru recuperarea pensiei alimentare pentru copil de la părinții săi sau de la alte persoane care răspund din punct de vedere financiar pentru acesta, atât pe teritoriul statului parte, cât și în străinătate. Astfel, în situația în care persoana care răspunde din punct de vedere financiar pentru copil nu locuiește în statul în care locuiește copilul, statele părți vor încuraja aderarea la acorduri internaționale sau încheierea de asemenea acorduri, precum și adoptarea oricăror alte înțelegeri corespunzătoare.

ARTICOLUL 28

1. Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, în special, statele membre vor avea obligația:

- a) de a asigura învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți;
- b) de a încuraja crearea diferitelor forme de învățământ secundar, atât general, cât și profesional și de a le pune la dispoziția tuturor copiilor și de a

permite accesul tuturor copiilor la acestea, de a lua măsuri corespunzătoare, cum ar fi instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie;

c) de a asigura tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele adecvate;

d) de a pune la dispoziție copiilor și de a permite accesul acestora la informarea și orientarea școlară și profesională;

e) de a lua măsuri pentru încurajarea frecventării cu regularitate a școlii și pentru reducerea ratei abandonului școlar.

2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea măsurilor de disciplină școlară într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezenta Convenție.

3. Statele părți vor promova și vor încuraja cooperarea internațională în domeniul educației, mai ales în scopul de a contribui la eliminarea ignoranței și a analfabetismului în lume și de a facilita accesul la cunoștințe științifice și tehnice și la metode de învățământ moderne. În această privință se va ține seama, în special, de nevoile țărilor în curs de dezvoltare.

ARTICOLUL 29

1. Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:

a) dezvoltarea plenară a personalității, a vocațiilor și a aptitudinilor mentale și fizice ale copilului;

b) cultivarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite;

c) educarea copilului în spiritul respectului față de părinții săi, față de limba sa, de identitatea și valorile sale culturale, față de valorile naționale ale țării în care acesta locuiește, ale țării de origine, precum și față de civilizații diferite de a sa;

d) pregătirea copilului să își asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă, într-un spirit de înțelegere, de pace, de toleranță, de egalitate între sexe și prietenie între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și cu persoanele de origine autohtonă;

e) educarea copilului în spiritul respectului față de mediul natural.

2. Nici o dispoziție din prezentul articol sau din art. 28 nu va fi interpretată de o manieră care să aducă atingere libertății persoanelor fizice sau juridice de a crea și conduce instituții de învățământ, cu condiția ca principiile

enunțate în paragraful 1 al prezentului articol să fie respectate și ca educația dată în aceste instituții să respecte normele minimale prescrise de stat.

ARTICOLUL 30

În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice ori persoane de origine autohtonă copilul aparținând unei astfel de minorități sau având origine autohtonă nu va fi privat de dreptul la viață culturală proprie, de dreptul de a-și declara apartenența religioasă și de a-și practica propria religie, precum și dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alți membri ai grupului său.

ARTICOLUL 31

1. Statele părți recunosc copilului dreptul la odihnă și la vacanță, dreptul de a practica activități recreative proprii vârstei sale, de a participa liber la viața culturală și artistică.

2. Statele părți respectă și promovează dreptul copilului de a participa pe deplin la viața culturală și artistică și încurajează punerea la dispoziție acestuia a mijloacelor adecvate de petrecere a timpului liber și de desfășurare a activităților recreative, artistice și culturale, în condiții de egalitate.

ARTICOLUL 32

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și de a nu fi constrâns la vreo muncă ce comportă vreun risc potențial sau care este susceptibil să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale.

2. Statele părți vor lua măsuri legislative, administrative, sociale și educative pentru a asigura aplicarea prezentului articol. În acest scop și ținând seama de dispozițiile aplicabile ale celorlalte instrumente internaționale, statele părți se obligă, în special:

- a) să fixeze o vârstă minimă sau vârste minime de angajare;
- b) să adopte o reglementare cu privire la orele și la condițiile de muncă;
- c) să prevadă pedepse sau alte sancțiuni corespunzătoare, pentru a asigura aplicarea întocmai a prezentului articol.

ARTICOLUL 33

Statele părți vor lua măsuri corespunzătoare, inclusiv măsuri legislative, administrative, sociale și educaționale, pentru a proteja copiii contra folosirii ilicite de stupefiante și substanțe psihotrope, așa cum sunt acestea definite

de convențiile internaționale în materie și pentru a preveni folosirea copiilor în scopul producerii și al traficului ilicit de astfel de substanțe.

ARTICOLUL 34

Statele părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de violență sexuală. În acest scop statele vor lua, în special, toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a împiedica:

- a) incitarea sau constrângerea copiilor să se dedea la activități sexuale ilegale;
- b) exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale;
- c) exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic.

ARTICOLUL 35

Statele părți vor lua toate măsurile necesare, pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a preveni răpirea, vânzarea și traficul de copii în orice scop și sub orice formă.

ARTICOLUL 36

Statele părți vor proteja copilul contra oricărei forme de exploatare dăunătoare oricărui aspect al bunăstării sale.

ARTICOLUL 37

Statele părți vor veghea ca:

- a) nici un copil să nu fie supus la tortură, la pedepse sau la tratamente crude, inumane sau degradante. Pedepsa capitală sau închisoarea pe viață fără posibilitatea de a fi eliberat nu va fi pronunțată pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani;
- b) nici un copil să nu fie privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și nu va fi decât o măsură extremă și cât mai scurtă posibil;
- c) orice copil privat de libertate să fie tratat cu omenie și cu respectul cuvenit demnității umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârsta sa. Astfel, orice copil privat de libertate va fi separat de adulți, cu excepția cazurilor în care se apreciază ca fiind în interesul major al copilului să nu se procedeze astfel, și va avea dreptul de a menține contactul cu familia sa prin corespondență și vizite, în afara unor cazuri excepționale;

d) copiii privați de libertate să aibă dreptul de a avea acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare, precum și dreptul de a contesta legalitatea privării lor de libertate, în fața unui tribunal sau a unei alte autorități competente, independente și imparțiale, și dreptul la judecarea în procedură de urgență a cazului respectiv.

ARTICOLUL 38

1. Statele părți se angajează să respecte și să asigure respectarea regulilor dreptului umanitar internațional aplicabile în caz de conflict armat și menite să garanteze protecția copilului.

2. Statele părți vor lua toate măsurile posibile pentru a garanta ca persoanele care nu au împlinit vârsta de 15 ani să nu participe direct la ostilități.

3. Statele părți se vor abține de a înrola în forțele lor armate persoane care nu au împlinit vârsta de 15 ani. Atunci când încorporează persoane mai mari de 15 ani, dar mai mici de 18 ani, statele părți se vor strădui să înroleze, cu prioritate, pe cei mai în vârstă.

4. Conform obligației care le revine în virtutea dreptului umanitar internațional de a proteja populația civilă în caz de conflict armat, statele părți vor lua toate măsurile fezabile, astfel încât copiii afectați de conflictul armat să beneficieze de protecție și de îngrijire.

ARTICOLUL 39

Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a facilita recuperarea fizică și psihologică și reintegrarea socială a copiilor, victime ale unei forme de neglijență, exploatare sau abuz, de tortură sau pedeapsă ori tratamente crude, inumane sau degradante ori victime ale unui conflict armat. Această readaptare și această reintegrare se vor desfășura în condiții care favorizează sănătatea, respectul de sine și demnitatea copilului.

ARTICOLUL 40

1. Statele părți recunosc oricărui copil bănuț, acuzat sau cu privire la care s-a dovedit că a comis o încălcare a legii penale dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul sau pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a facilita reintegrarea sa în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.

2. În acest scop și ținând seama de dispozițiile în materie ale instrumentelor internaționale, statele părți vor veghea, în special:

a) ca nici un copil să nu fie bănuit, acuzat sau declarat vinovat de o încălcare a legii penale datorită unor acțiuni sau omisiuni care nu erau interzise de dreptul național sau internațional în momentul comiterii lor;

b) ca orice copil bănuit sau acuzat de o încălcare a legii penale să aibă garantate cel puțin următoarele drepturi:

(i) de a fi prezumat nevinovat până la stabilirea vinovăției sale conform legii;

(ii) de a fi informat în cel mai scurt termen și direct despre acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau al reprezentanților legali și de a beneficia de asistență juridică sau de orice alt fel de asistență corespunzătoare, în vederea formulării și susținerii apărărilor sale;

(iii) dreptul la examinarea, fără întârziere, a cauzei sale de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, printr-o procedură de audiere echitabilă și conformă cu prevederile legii, în prezența celor care îi asigură asistență juridică sau de altă natură, iar dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului major al copilului, ținând seama mai ales de vârsta ori de situația acestuia, în prezența părinților săi sau a reprezentanților săi legali;

(iv) de a nu fi constrâns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; dreptul de a interoga sau de a cere interogarea martorilor acuzării, de a obține aducerea și interogarea martorilor apărării, în condiții de egalitate;

(v) dacă se dovedește că a încălcat legea penală, dreptul de a recurge la o cale de atac cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau a unei instanțe judiciare superioare competente, independente și imparțiale conform legii;

(vi) dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;

(vii) dreptul la respectarea deplină a vieții sale private, în toate fazele procedurii.

3. Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi și proceduri, înființarea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii bănuiți, acuzați sau găsiți vinovați de încălcarea legii penale și, în special:

a) să stabilească o vârstă minimă sub care copiii să fie prezumați ca neavând capacitatea de a încălca legea penală;

b) să ia, ori de câte ori este posibil ca recomandabil, măsuri de soluționare a cazurilor acestor copii, fără a recurge la procedura judiciară, cu condiția ca drepturile și garanțiile legale să fie respectate pe deplin.

4. Va fi prevăzută o întreagă gamă de dispoziții, precum și cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, la probațiune, la plasa-

mentul familial, la programe de educație generală și profesională și la soluții alternative celor privind îngrijirea într-un cadru instituțional, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea săvârșită.

ARTICOLUL 41

Nici o dispoziție din prezenta Convenție nu aduce atingere prevederilor mai favorabile pentru realizarea acestor drepturi ale copilului care pot figura:

- a) în legislația unui stat parte; sau
- b) în dreptul internațional în vigoare pentru statul respectiv.

PARTEA A II-A

ARTICOLUL 42

Statele părți se angajează să facă larg cunoscute atât adulților, cât și copiilor principiile și dispozițiile prezentei Convenții, prin mijloace active și adecvate.

ARTICOLUL 43

1. În vederea examinării progreselor înregistrate de statele părți în executarea obligațiilor pe care și le-au asumat în virtutea prezentei Convenții, se instituie un comitet al drepturilor copilului, ale cărui atribuții sunt descrise mai jos.

2. Comitetul se compune din 10* experți de o înaltă ținută morală și care posedă o competență recunoscută în domeniul reglementat de prezenta Convenție. Membrii Comitetului sunt aleși de statele părți din rândul cetățenilor lor și acționează în nume propriu, ținându-se seama de necesitatea asigurării unei repartiții geografice echitabile și a reprezentării principalelor sisteme juridice.

3. Membrii Comitetului sunt aleși prin vot secret de pe o listă de persoane desemnate de statele părți. Fiecare stat parte poate desemna un candidat dintre cetățenii săi.

4. Primele alegeri vor avea loc în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții, iar ulterior, la fiecare 2 ani. Cu minimum

* Rezoluția nr. 50/155 adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 21 decembrie 1995, Conferința statelor părți la Convenție a aprobat amendamentul la art. 43, paragraful 2, care constă în înlocuirea cuvântului „zece“ cu „optsprezece“. România a acceptat amendamentul prin Legea nr. 183/2002 publicată în „Monitorul Oficial al României“, Partea I nr. 273 din 23 aprilie 2002.

4 luni înainte datei fiecărei alegeri Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va invita în scris statele părți să propună candidații lor într-un termen de două luni. Secretarul general va întocmi apoi o listă alfabetică a candidaților astfel desemnați, indicând statele părți care i-au desemnat, și o va comunica statelor părți la Convenție.

5. Alegerile vor avea loc la reuniunile statelor părți, convocate de Secretarul general la sediul Organizației Națiunilor Unite. La aceste reuniuni, la care cvorumul se întrunește cu două treimi din numărul statelor părți, candidații aleși în Comitet sunt cei care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezente și votante.

6. Membrii Comitetului se aleg pentru un mandat de 4 ani. Ei pot fi realeși la o nouă prezentare a candidaturii lor. Mandatul a 5 membri desemnați la primele alegeri va înceta după 2 ani. Numele celor 5 membri vor fi trase la sorți de către președintele reuniunii, imediat după prima alegere.

7. În caz de deces sau de demisie a unui membru al Comitetului sau dacă, pentru orice alt motiv, un membru declară că nu își mai poate exercita funcțiile sale în cadrul Comitetului, statul parte care a prezentat candidatura membrului respectiv numește un alt expert dintre cetățenii săi pentru a ocupa postul vacant până la expirarea mandatului respectiv, sub rezerva aprobării de către Comitet.

8. Comitetul aprobă regulamentul său de ordine interioară.

9. Comitetul alege biroul său pentru o perioadă de 2 ani.

10. Adunările Comitetului se țin, în mod normal, la sediul Organizației Națiunilor Unite sau în orice alt loc corespunzător stabilit de Comitet. Comitetul se reunește, de regulă, în fiecare an. Durata sesiunilor sale se stabilește și, dacă este cazul, se modifică de către reuniunea statelor părți la prezenta Convenție, sub rezerva aprobării de către Adunarea generală.

11. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite pune la dispoziție Comitetului personalul și dotările necesare acestuia pentru a-și îndeplini eficient funcțiile încredințate conform prezentei Convenții.

12. Membrii Comitetului creat în virtutea prezentei Convenții primesc, cu aprobarea Adunării generale, indemnizații din resursele Organizației Națiunilor Unite, în condițiile și modalitățile fixate de Adunarea generală.

ARTICOLUL 44

1. Statele părți se angajează să supună Comitetului, prin intermediul Secretariatului general al Organizației Națiunilor Unite, rapoarte privitoare la măsurile pe care le adoptă pentru punerea în vigoare a drepturilor recu-

noscute în prezenta Convenție și la progresele realizate în exercitarea acestor drepturi:

a) în termen de 2 ani începând de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții pentru statele părți interesate;

b) în continuare, la fiecare 5 ani.

2. Rapoartele întocmite conform prezentului articol trebuie, dacă este cazul, să arate cauzele sau dificultățile care împiedică statele părți să se achite pe deplin de obligațiile prevăzute în prezenta Convenție. Ele trebuie, de asemenea, să cuprindă informații suficiente pentru a da Comitetului o idee exactă asupra aplicării Convenției în țara respectivă.

3. Statele părți care au prezentat Comitetului un raport inițial nu vor repeta în rapoartele pe care le prezintă ulterior conform prezentului articol, paragraful 1 alin. (b), informațiile de bază pe care le-au comunicat anterior.

4. Comitetul poate cere statelor părți toate informațiile complementare referitoare la aplicarea Convenției.

5. Comitetul înaintează la fiecare 2 ani Adunării generale, prin intermediul Consiliului Economic și Social, un raport de activitate.

6. Statele părți asigură difuzarea pe scară largă a propriilor rapoarte pe teritoriul lor.

ARTICOLUL 45

Pentru a promova aplicarea efectivă a Convenției și a încuraja cooperarea internațională în domeniul vizat de Convenție:

a) Instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru Copii și alte organe ale Națiunilor Unite au dreptul de a fi reprezentate la analiza modulului de aplicare a acelor dispoziții din prezenta Convenție, care țin de mandatul lor. Comitetul poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru Copii și orice alte organisme competente pe care le va considera corespunzătoare să dea avize specializate asupra aplicării Convenției în domeniile care țin de mandatele lor respective. Comitetul poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru Copii și alte organe ale Națiunilor Unite să îi prezinte rapoarte asupra aplicării Convenției în sectoarele care țin de domeniul lor de activitate.

b) Comitetul transmite, dacă consideră necesar, instituțiilor specializate, Fondului Națiunilor Unite pentru Copii și altor organisme competente orice raport al statelor părți, care conține o cerere sau care specifică necesitatea asigurării de consultanță ori asistență tehnică, însoțit, dacă este cazul, de observațiile și sugestiile Comitetului referitoare la cererea sau specificația respectivă.

c) Comitetul poate recomanda Adunării generale să ceară Secretarului general să dispună efectuarea, în numele Comitetului, a unor studii asupra problemelor specifice care afectează drepturile copilului.

d) Comitetul poate face sugestii și recomandări de ordin general, pe baza informațiilor primite în conformitate cu art. 44 și 45. Aceste sugestii și recomandări de ordin general se vor transmite tuturor statelor părți interesate și se vor supune atenției Adunării generale, însoțite, dacă este cazul, de observațiile statelor părți.

PARTEA A III-A

ARTICOLUL 46

Prezenta Convenție este deschisă spre semnare tuturor statelor.

ARTICOLUL 47

Prezenta Convenție face subiectul ratificării. Instrumentele de ratificare vor fi înaintate Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite.

ARTICOLUL 48

Prezenta Convenție va rămâne deschisă aderării oricărui stat. Instrumentele de aderare vor fi înaintate Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite.

ARTICOLUL 49

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi de la depunerea la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare.

2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau care va adera la aceasta după depunerea celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare Convenția va intra în vigoare în a treizecea zi de la depunerea de către statul respectiv a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

ARTICOLUL 50

1. Orice stat parte poate să propună un amendament și să depună textul acestuia la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va comunica propunerea de amendament statelor părți, cerându-le să îi facă cunoscut dacă sunt în favoarea convocării unei conferințe a statelor părți, în vederea examinării propunerii și a supunerii ei la vot. Dacă în termen de 4 luni de la această comunicare cel puțin o treime din numărul statelor părți se pronunță în favoarea convocării unei asemenea conferințe,

Secretarul general convoacă conferința sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor părți prezente și votante la conferință este supus spre aprobare Adunării generale.

2. Orice amendament adoptat conform dispozițiilor paragrafului 1 al prezentului articol va intra în vigoare după aprobarea sa de către Adunarea generală a Organizațiilor Națiunilor Unite și după acceptarea sa cu o majoritate de două treimi din numărul statelor părți.

3. La intrarea sa în vigoare amendamentul are forță obligatorie pentru statele părți care l-au acceptat, celelalte state rămânând legate de dispozițiile din prezenta Convenție și de toate amendamentele anterioare acceptate de ele.

ARTICOLUL 51

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va primi și va comunica tuturor statelor textul rezervelor formulate de state la data ratificării sau aderării.

2. Rezervele incompatibile cu obiecte și scopul prezentei Convenții nu sunt admise.

3. Rezervele pot fi retrase în orice moment printr-o notificare în acest sens adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, care va informa, în consecință, toate statele părți la Convenție. Notificarea va produce efecte de la data la care este primită de Secretarul general.

ARTICOLUL 52

Orice stat poate denunța prezenta Convenție printr-o notificare scrisă adresată Secretarului general al Organizației Națiunilor Unite. Denunțarea produce efecte la un an de la data la care notificarea a fost primită de Secretarul general.

ARTICOLUL 53

Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite este desemnat ca depozitar al prezentei Convenții.

ARTICOLUL 54

Originalul prezentei Convenții, ale cărei texte în limbile arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt autentice în egală măsură, va fi depus la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Drept care plenipotențiarilor subsemnați, împuterniciți în mod corespunzător de guvernele lor respective, au semnat prezenta Convenție.

REZOLUȚIA 50/155*
LA CONVENȚIA CU PRIVIRE
LA DREPTURILE COPILULUI

Adunarea Generală,

Recunoscând importanța Comitetului pentru drepturile copilului și contribuția prețioasă adusă de membrii săi la examinarea și observarea aplicării Convenției cu privire la drepturile copilului (Rezoluția 44/25 – anexă) de către statele părți,

Notând cu satisfacție că prezenta Convenție cu privire la drepturile copilului numără în prezent 182 de state părți, cifră apropiată de ratificarea universală,

Observând că amendamentul la art. 43 paragraful 2 din Convenție a fost adoptat de către Conferința statelor părți la convenție,

1. aprobă amendamentul la art. 43 paragraful 2 din Convenția cu privire la drepturile copilului, care constă în înlocuirea cuvântului „zece” cu „optsprezece”;

2. îndeamnă statele părți să ia măsurile necesare pentru acceptarea amendamentului, astfel încât să se obțină majoritatea de două treimi necesară intrării acestuia în vigoare.

* Adoptată de Adunarea Generală a ONU la a 97-a ședință plenară la 21 decembrie 1995. România a acceptat amendamentul adoptat prin Legea nr. 183 din 16 aprilie 2002, publicată în M. Of., I, nr. 237 din 23 aprilie 2002.

CONVENȚIA PRIVIND DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI*

(extras)

ARTICOLUL 7

Copii cu dizabilități

1. Statele Părți vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că minorii cu dizabilități se bucură pe deplin de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate cu ceilalți copii.

2. În toate acțiunile care privesc copiii cu dizabilități, va fi luat în considerare cu prioritate interesul superior al copilului.

3. Statele Părți vor asigura copiilor cu dizabilități dreptul de a-și exprima liber opiniile în toate aspectele care îi privesc, ținând seamă de opiniile lor în funcție de vârstă și gradul de maturitate, în condiții de egalitate cu ceilalți copii, și că, în realizarea acestui drept, li se asigură asistența adecvată dizabilității și vârstei.

ARTICOLUL 24

Educația

1. Statele Părți recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la educație. În vederea realizării acestui drept, fără discriminare și cu respectarea principiului egalității de șanse, Statele Părți vor asigura un sistem educațional incluziv la toate nivelurile, precum și formarea continuă, îndreptată spre:

(a) Dezvoltarea pe deplin a potențialului uman, a simțului demnității și a propriei valori, consolidarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului și pentru diversitatea umană;

* *Adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția A/RES/61/106, la 13 decembrie 2006. Ratificată de România prin Legea nr. 221/2010 pentru ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități.*

(b) Dezvoltarea personalității, talentelor și creativității proprii persoanelor cu dizabilități, precum și a abilităților lor mentale și fizice, la potențial maxim;

(c) A da posibilitatea persoanelor cu dizabilități să participe efectiv la o societate liberă.

2. În îndeplinirea acestui drept, Statele Părți se vor asigura că:

(a) Persoanele cu dizabilități nu sunt excluse din sistemul educațional pe criteriile de dizabilitate, iar copiii cu dizabilități nu sunt excluși din învățământul primar gratuit și obligatoriu sau din învățământul secundar din cauza dizabilității;

(b) Persoanele cu dizabilități au acces la învățământ primar incluziv, de calitate și gratuit și la învățământ secundar, în condiții de egalitate cu ceilalți, în comunitățile în care trăiesc;

(c) Se asigură adaptarea rezonabilă a condițiilor la nevoile individuale;

(d) Persoanele cu dizabilități primesc sprijinul necesar, în cadrul sistemului educațional, pentru a li se facilita o educație efectivă;

(e) Se iau măsuri eficiente de sprijin individualizat în amenajarea mediului care să maximizeze progresul școlar și socializarea în conformitate cu obiectivul de integrare deplină.

3. Statele Părți vor asigura persoanelor cu dizabilități posibilitatea de a-și dezvolta competențe care să le faciliteze participarea deplină și egală la procesul de învățământ și ca membri ai comunității. În acest scop, Statele Părți vor lua măsurile adecvate, inclusiv prin:

(a) Facilitarea învățării caracterelor Braille, a sistemelor alternative de scriere, a mijloacelor augmentative și alternative, a mijloacelor și formelor de comunicare și orientare și a aptitudinilor de mobilitate precum și facilitarea sprijinului și îndrumării între persoanele cu aceleași probleme ;

(b) Facilitarea învățării limbajului mimico-gestual și promovarea identității lingvistice a persoanelor cu deficiențe de auz;

(c) Asigurarea educației persoanelor și mai ales a copiilor, care sunt nevăzători, surzi sau cu surdo-cecitate, prin cele mai adecvate și individualizate limbaje, căi și modalități, precum și în medii care să le favorizeze o maximă dezvoltare școlară și socială.

4. Pentru a sprijini exercitarea acestui drept, Statele Părți vor lua măsurile adecvate pentru angajarea de profesori, inclusiv profesori cu dizabilități,

calificați în limbajul mimico-gestual și/sau Braille, și pentru formarea profesioniștilor și personalului care lucrează la toate nivelurile educaționale. O astfel de formare va presupune cunoașterea problematicii dizabilității și utilizarea modalităților, mijloacelor și formatelor augmentative și alternative adecvate de comunicare, a tehnicilor și materialelor educaționale potrivite pentru susținerea persoanelor cu dizabilități.

5. Statele Părți se vor asigura că persoanele cu dizabilități pot avea acces la învățământ superior, formare vocațională, educație pentru adulți și formare continuă, fără discriminare și în condiții de egalitate cu ceilalți. În acest scop, Statele Părți se vor asigura că persoanelor cu dizabilități li se oferă adaptări adecvate.

CONVENȚIA PRIVIND LUPTA ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI*

Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, întrunită la Paris, de la 14 noiembrie la 15 decembrie 1960, în cea de-a 11-a sesiune a sa,

Reamintind că Declarația universală a drepturilor omului afirmă principiul nediscriminării și proclamă dreptul oricărei persoane la educație,

Considerând că discriminarea în domeniul învățământului constituie o violare a drepturilor enunțate în această declarație,

Considerând că, în conformitate cu Actul său constitutiv, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură își propune să stabilească colaborarea între națiuni, în scopul asigurării pentru toți a respectului universal al drepturilor omului, precum și posibilitățile egale de a primi educație,

Conștientă că este, ca atare, de datoria Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, respectând diversitatea sistemelor naționale de educație, nu numai de a condamna orice discriminare în domeniul

* *Adoptată de Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură la 14 decembrie 1960. Intrată în vigoare la 22 mai 1962 cf. dispozițiilor art. 14. România a ratificat Convenția la 20 aprilie 1964.*

învățământului, ci de a promova în același timp egalitatea de posibilități și de tratament pentru orice persoană în acest domeniu,

Fiind sesizată de propuneri referitoare la diferitele aspecte ale discriminării în domeniul învățământului, chestiune care constituie punctul 17.1.4 al ordinii de zi a sesiunii,

După ce a hotărât, cu prilejul celei de-a 10-a sale sesiuni, că această chestiune va face obiectul unei Convenții internaționale precum și al unor recomandări către Statele membre,

Adoptată astăzi 14 decembrie 1960, prezenta Convenție:

ARTICOLUL 1

1. În sensul prezentei Convenții, termenul de „discriminare” cuprinde orice distincție, excludere, limitare sau preferință care, întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, situație economică sau naștere, are drept obiect sau ca rezultat suprimarea sau alterarea egalității de tratament în ceea ce privește învățământul și mai ales:

a) înlăturarea unor persoane sau a unui grup de la accesul la diverse tipuri sau grade de învățământ;

b) limitarea la un nivel inferior a educației unei persoane sau a unui grup;

c) sub rezerva celor stabilite în articolul 2 al prezentei Convenții instituirea sau menținerea unor sisteme sau instituții de învățământ separate pentru persoane sau grupuri; sau

d) plasarea unei persoane sau a unui grup într-o situație incompatibilă cu demnitatea umană.

2. În sensul prezentei Convenții, cuvântul „învățământ” se referă la diverse tipuri și diferite grade de învățământ și cuprinde accesul la învățământ, nivelul și calitatea sa, precum și condițiile în care este predat.

ARTICOLUL 2

În cazul când sunt admise de către stat, situațiile următoare nu sunt considerate că ar constitui discriminări în sensul articolului 1 al prezentei Convenții:

a) crearea sau menținerea de sisteme sau de instituții de învățământ separate pentru elevii de cele două sexe când aceste sisteme sau instituții prezintă înlesniri echivalente de acces la învățământ, dispun de cadre didactice cu aceeași calificare și permit să se urmeze aceleași programe de studii sau programe de studii echivalente;

b) crearea sau menținerea, din motive de ordin religios sau lingvistic, de sisteme sau instituții separate în care se predă un învățământ care

corespunde alegerii părinților sau tutorilor legali ai elevilor, dacă adeziunea la aceste sisteme sau frecventarea acestor instituții rămâne facultativă și dacă învățământul predat este în conformitate cu manuale care ar fi putut fi prescrise sau aprobate de către autoritățile competente, în special pentru învățământul de același grad;

c) crearea sau menținerea de instituții de învățământ particulare dacă aceste instituții au drept obiect nu asigurarea excluderii unui grup oarecare, ci sporirea posibilităților de învățământ pe care le oferă puterea publică, dacă funcționarea lor corespunde acestui țel și dacă învățământul predat este conform cu normele care ar fi putut fi prescrise sau aprobate de către autoritățile competente în special pentru învățământul de același grad.

ARTICOLUL 3

În scopul de a elimina sau preveni orice discriminare în sensul prezentei Convenții, statele participante își iau angajamentul:

a) să abroge orice dispoziții legislative și administrative și să pună capăt oricăror practici administrative care ar comporta o discriminare în domeniul învățământului;

b) să ia măsurile necesare, la nevoie pe cale legislativă, pentru a nu se face nici o discriminare la admiterea elevilor în instituțiile de învățământ;

c) să nu admită, în ceea ce privește cheltuielile de școlarizare, atribuirea de burse sau orice alte forme de ajutorare a elevilor, acordarea de autorizații sau înlesniri care pot fi necesare pentru urmarea studiilor în străinătate, nici o diferență de tratament între naționali din partea autorităților, afară de cele care se bazează pe merite sau pe nevoi;

d) să nu admită, în cazul unui ajutor eventual, dat sub orice formă de către autoritățile publice instituțiilor de învățământ, nici o preferință sau restricție bazate exclusiv pe faptul că elevii aparțin unui grup determinat;

e) să acorde resortisanților străini care locuiesc pe teritoriul lor același acces la învățatură ca și propriilor lor naționali.

ARTICOLUL 4

Statele participante la prezenta Convenție își iau în plus angajamentul să furnizeze, să dezvolte și să aplice o politică națională menită să promoveze, prin metode adaptate circumstanțelor și obiceiurilor naționale, egalitatea de posibilități și de tratament în domeniul învățământului, și mai ales:

a) să instituie învățământul primar obligatoriu și gratuit; să generalizeze și să facă accesibil pentru toți învățământul mediu sub diversele sale forme; să facă accesibil pentru toți, în funcție de capacitățile fiecăruia, în condiții de egalitate deplină, învățământul superior; să asigure executarea de către toți a obligației școlare prevăzute de lege;

b) să asigure în toate instituțiile de învățământ public de același grad, un învățământ de același nivel și condiții echivalente în ceea ce privește calitatea învățământului predat;

c) să încurajeze și să intensifice, prin mijloace adecvate, educația persoanelor care n-au urmat învățământul primar sau care nu l-au dus până la capăt, și să le permită să-și urmeze studiile în funcție de aptitudinile lor;

d) să asigure fără discriminare pregătirea pentru profesiunea didactică.

ARTICOLUL 5

1. Statele participante la prezenta Convenție convin:

a) că educația trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalității umane și întărirea respectului drepturilor omului și a libertăților fundamentale și că ea trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii;

b) că este necesar să se respecte libertatea părinților și, dacă este cazul, a tutorilor legali: 1. de a alege pentru copiii lor instituții de învățământ altele decât cele ale statului, dar corespunzătoare normelor minime care pot fi prescrise sau aprobate de către autoritățile competente; 2. de a asigura, conform modalităților de aplicare proprii legislației fiecărui stat, educația religioasă și morală a copiilor în conformitate cu propriile lor convingeri, de asemenea, nici o persoană sau nici un grup nu trebuie să fie constrânse să primească o instrucție religioasă incompatibilă cu convingerile lor;

c) că este necesar să se recunoască membrilor minorităților naționale dreptul de a exercita activități educative proprii, inclusiv de a deschide școli și, conform cu politica fiecărui stat în materie de educație, de a utiliza sau preda în propria lor limbă, însă cu condiția ca:

i) acest drept să nu fie exercitat într-un mod care să împiedice pe membrii minorităților de a înțelege limba și cultura întregii colectivități și de a lua parte la activitățile ei, sau care ar compromite suveranitatea națională;

ii) nivelul învățării predate în aceste școli să nu fie inferior nivelului general prescris sau aprobat de către autoritățile competente; și

iii) frecventarea acestor școli să fie facultativă.

2. Statele participante la prezenta Convenție se obligă să ia toate măsurile necesare pentru asigurarea aplicării principiilor enunțate în paragraful 1 al prezentului articol.

ARTICOLUL 6

În aplicarea prezentei Convenții, statele participante se angajează să acorde cea mai mare atenție recomandărilor pe care Conferința generală

a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură le-ar adopta în scopul de a defini măsurile ce trebuie luate pentru a lupta împotriva diferitelor aspecte ale discriminării în învățământ și de a asigura egalitatea de posibilități și de tratament.

ARTICOLUL 7

Statele participante la prezenta Convenție vor trebui să indice în rapoartele periodice pe care le vor prezenta Conferinței generale a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, la datele și în forma pe care ea le va determina, dispozițiile legislative și regulamentele, precum și alte măsuri adoptate de ele pentru aplicarea prezentei Convenții, inclusiv cele luate în vederea formulării și dezvoltării politicii naționale definite la articolul 4, precum și rezultatele obținute și obstacolele întâlnite la punerea ei în aplicare.

ARTICOLUL 8

Orice litigiu între două sau mai multe state participante la prezenta Convenție, cu privire la interpretarea sau aplicarea prezentei Convenții și care nu va fi fost soluționat pe calea tratativelor va fi supus, la cererea părților în litigiu, Curții Internaționale de Justiție, pentru ca ea să decidă în această chestiune în lipsa altei proceduri de soluționare a litigiului.

ARTICOLUL 9

Nu va fi admisă nici o rezervă la prezenta Convenție.

ARTICOLUL 10

Prezenta Convenție nu are ca efect atingerea drepturilor de care pot să se bucure indivizi sau grupuri în virtutea unor acorduri încheiate între două sau mai multe state, cu condiția ca aceste acorduri să nu fie contrare nici literei, nici spiritului prezentei Convenții.

ARTICOLUL 11

Prezenta Convenție este întocmită în limbile engleză, franceză, rusă și spaniolă, cele patru texte având aceeași valabilitate.

ARTICOLUL 12

Prezenta Convenție va fi supusă spre ratificare sau acceptare statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, în conformitate cu procedurile lor constituționale.

Instrumentele de ratificare sau acceptare vor fi depuse la Directorul general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

ARTICOLUL 13

Prezenta Convenție este deschisă pentru aderare oricărui stat care nu este membru al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, invitat să adere la aceasta de către Consiliul executiv al Organizației.

Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de aderare la Directorul general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

ARTICOLUL 14

Prezenta Convenție va intra în vigoare la trei luni după data depunerii celui de-al treilea instrument de ratificare, de acceptare sau de aderare, numai pentru statele care au depus instrumentele respective de ratificare, acceptare sau aderare la această dată sau anterior. Ea va intra în vigoare pentru orice alt stat după trei luni de la depunerea instrumentului său de ratificare, acceptare sau aderare.

ARTICOLUL 15

Fiecare din statele participante la prezenta Convenție recunosc că aceasta este aplicabilă nu numai teritoriului lor metropolitan, ci și tuturor teritoriilor neautonome, sub tutelă, coloniale, sau altor teritorii cărora le asigură relațiile internaționale; ele se obligă să consulte, dacă va fi necesar, guvernele sau alte autorități competente ale ziselor teritorii, în momentul ratificării, acceptării sau aderării sau în prealabil, cu scopul de a obține aplicarea Convenției la aceste teritorii, precum și să notifice Directorului general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, teritoriile cărora li se va aplica Convenția, această notificare urmând a avea efect după trei luni de la data primirii ei.

ARTICOLUL 16

1. Fiecare din statele participante la prezenta Convenție va avea facultatea de a denunța prezenta Convenție în numele său propriu sau în numele oricărui teritoriu căruia îi asigură relațiile internaționale.

2. Denunțarea va fi notificată printr-un instrument scris depus la Directorul general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

3. Denunțarea va produce efecte la 12 luni după primirea instrumentului de denunțare.

ARTICOLUL 17

Directorul general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură va informa statele membre ale Organizației, statele nemembre la care se referă articolul 13, precum și Organizația Națiunilor Unite, despre depunerea tuturor instrumentelor de ratificare, acceptare sau aderare menționată în articolele 12 și 13, precum și despre notificările și denunțările prevăzute respectiv în articolele 15 și 16.

ARTICOLUL 18

Prezenta Convenție va putea fi revizuită de către Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură. Revizuirea nu va lega totuși decât statele care vor deveni părți la Convenția de revizuire.

În cazul când Conferința generală ar adopta o nouă Convenție prin care s-ar revizui total sau parțial prezenta Convenție, și afară de cazul când noua Convenție nu va dispune altfel, prezenta Convenție va înceta de a fi deschisă ratificării, acceptării sau aderării, cu începere de la data intrării în vigoare a noii Convenții de revizuire.

ARTICOLUL 19

În conformitate cu articolul 102 al Cartei Națiunilor Unite, prezenta Convenție va fi înregistrată la Secretariatul Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură.

Făcută la Paris, la 15 decembrie 1960, în două exemplare autentice, semnate de președintele Conferinței generale, întrunită la cea de-a 11-a sesiune a sa, și de către Directorul general al Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, care vor fi depuse în arhivele Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură și ale căror copii certificate conforme vor fi remise tuturor statelor menționate în articolele 12 și 13 precum și Organizației Națiunilor Unite.

Textul care precede este textul autentic al Convenției astfel cum a fost adoptat de Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură la cea de-a unsprezecea sesiune a sa, care s-a ținut la Paris și care a fost declarată închisă la 15 decembrie 1960.

Drept pentru ca și-au pus semnătura, astăzi, 15 decembrie 1960.

DECLARAȚIA ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE PRIVIND EDUCAȚIA ȘI FORMAREA ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI (2011)*

Adunarea Generală,

Salutând adoptarea Declarației Națiunilor Unite privind Educația și Formarea în Domeniul Drepturilor Omului de către Consiliul pentru Drepturile Omului, prin Rezoluția 16/1 din 23 martie 2011¹,

1. *Adoptă* Declarația Națiunilor Unite privind Educația și Formarea în Domeniul Drepturilor Omului anexată prezentei rezoluții,

2. *Invită* guvernele, agențiile și organizațiile din sistemul Națiunilor Unite și organizațiile interguvernamentale și neguvernamentale să își intensifice eforturile în vederea diseminării Declarației și să promoveze respectul și înțelegerea acesteia și solicită Secretarului General să includă textul Declarației în următoarea ediție a volumului Drepturile omului: o compilație de instrumente internaționale.

Anexă

Declarația Organizației Națiunilor Unite privind Educația și Formarea în Domeniul Drepturilor Omului

Adunarea Generală,

Reafirmând scopul și principiile Cartei Națiunilor Unite privind promovarea și încurajarea respectului pentru toate drepturile omului și libertățile fundamentale pentru toate persoanele indiferent de rasă, gen, limbă sau religie,

Reafirmând, de asemenea, că fiecare individ și fiecare organism al societății trebuie să depună eforturi ca prin învățare și educație să promoveze respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale,

Reafirmând în continuare că orice persoană are dreptul la educație, iar educația trebuie să fie orientată spre dezvoltarea completă a personalității

* *Adoptată de Adunarea Generală, Rezoluția 66/137, A/RES/66/137, 19 decembrie 2011.*

¹ A se vedea *Registrul oficial al Adunării Generale, a 66-a sesiune, anexa nr. 53 (A/66/53), capitolul I.*

omului și a simțului demnității sale, să permită tuturor persoanelor să participe efectiv într-o societate liberă și să promoveze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice și religioase și să susțină activitățile Organizației Națiunilor Unite de menținere a păcii, siguranței și de promovare a dezvoltării drepturilor omului,

Reafirmând că statele sunt obligate, în temeiul Declarației Universale a Drepturilor Omului², a Pactului Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale³ și a altor instrumente privind drepturile omului, să asigure că educația are ca scop consolidarea respectului pentru drepturile omului și a libertăților fundamentale,

Recunoscând importanța fundamentală a educației și formării în domeniul drepturilor omului în ceea ce privește contribuția la promovarea, protejarea și realizarea efectivă a tuturor drepturilor omului,

Reafirmând apelul Conferinței Mondiale a Drepturilor Omului, de la Viena, din anul 1993, destinat tuturor statelor și instituțiilor pentru a include drepturile omului, dreptul umanitar, democrația și statul de drept în curricula tuturor instituțiilor de învățământ, și declarația că educația în domeniul drepturilor omului trebuie să includă pacea, democrația, dezvoltarea și justiția socială, așa cum este prevăzut în instrumentele internaționale și regionale privind drepturile omului, în vederea atingerii unui nivel comun de înțelegere și conștientizare cu privire la consolidarea angajamentului universal în domeniul drepturilor omului,⁴

Reamintind concluziile Reuniunii Mondiale la Nivel Înalt a ONU din 2005, în cadrul căreia șefii de stat și de guvern au susținut promovarea educației și a consolidării cunoștințelor în domeniul drepturilor omului la toate nivelurile, inclusiv prin punerea în aplicare a Programului Mondial de Educație în Domeniul Drepturilor Omului, și a încurajat toate statele să elaboreze inițiative în acest sens,⁵

Motivată de dorința de a transmite un semnal puternic comunității internaționale pentru consolidarea tuturor eforturilor pentru educație și formare în domeniul drepturilor omului printr-un angajament colectiv al tuturor factorilor interesați,

Declară următoarele:

² Rezoluția 217 A (III).

³ A se vedea anexa la 2200 A (XXI).

⁴ A se vedea A/CONF.157/24 (Partea I), cap. III, sect. II.D, paragrafele 79 și 80.

⁵ A se vedea Rezoluția 60/1, paragraful 131.

Articolul 1

1. Toate persoanele au dreptul de a cunoaște, căuta și primi informații privind toate drepturile omului și libertățile fundamentale și trebuie să aibă acces la educație și formare în domeniul drepturilor omului.

2. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului este esențială pentru promovarea respectului universal și pentru respectarea tuturor drepturilor omului și libertăților fundamentale ale tuturor persoanelor, în conformitate cu principiile universalității, indivizibilității și interdependenței drepturilor omului.

3. Exercițarea efectivă a tuturor drepturilor omului, în special dreptul la educație și dreptul privind accesul la informație, permite accesul la educația și formarea în domeniul drepturilor omului.

Articolul 2

1. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului cuprinde toate activitățile educaționale, de formare, de informare, de conștientizare și de învățare care au ca scop promovarea respectului universal pentru și respectarea tuturor drepturilor omului și libertăților fundamentale, contribuind astfel, printre altele, la prevenirea încălcărilor și abuzurilor în materie de drepturile omului prin furnizarea de cunoștințe, aptitudini și înțelegere tuturor persoanelor și dezvoltarea atitudinilor și comportamentelor acestora, pentru a le determina să contribuie la formarea și promovarea unei culturi universale a drepturilor omului.

2. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului include:

(a) Educația privind drepturile omului, care include furnizarea de informații și înțelegerea normelor și principiilor din domeniul drepturilor omului, valorile pe care se bazează acestea și mecanismele pentru protejarea lor;

(b) Educația prin intermediul drepturilor omului, care include învățarea și predarea într-o manieră care respectă atât drepturile profesorilor, cât și a celor care învață;

(c) Educația pentru drepturile omului, care include abilitarea persoanelor (n.t., en.: „empowerment”) de a se bucura și de a-și exercita drepturile și de a respecta și susține drepturile celorlalți.

Articolul 3

1. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului este un proces de învățare pe tot parcursul vieții destinat tuturor vârstelor.

2. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului privește toate părțile societății, la toate nivelurile, inclusiv în învățământul pre-școlar, primar, secundar și superior, luând în considerare libertatea academică, dacă

este cazul, și toate formele de educație, formare și învățare, fie că au loc într-un cadru public, privat, formal, informal sau non-formal. Include, printre altele, formarea vocațională, în special formarea formatorilor, profesorilor și a oficialilor de stat, continuarea educației, educația populară și activități de informare publică și conștientizare.

3. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să utilizeze limbaje și metode potrivite pentru grupurile țintă, luând în considerare nevoile și condițiile lor speciale.

Articolul 4

Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să se bazeze pe principiile Declarației Universale a Drepturilor Omului și pe tratatele și instrumentele relevante, în vederea:

(a) Creșterii conștientizării, înțelegerii și acceptării standardelor și principiilor universale de drepturile omului, precum și creării de garanții la nivel internațional, regional și național pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

(b) Dezvoltării unei culturi universale a drepturilor omului, în care fiecare persoană este conștientă de drepturile sale și de responsabilitățile care îi revin cu privire la drepturile altora, și promovării dezvoltării individului ca membru responsabil al unei societăți libere, pacifiste, pluraliste și incluzive;

(c) Urmăririi realizării efective a tuturor drepturilor omului și promovării toleranței, nediscriminării și egalității;

(d) Asigurării șanselor egale pentru toți prin asigurarea accesului la educație și formare în domeniul drepturilor omului de calitate, fără discriminare;

(e) Contribuirii la prevenirea încălcărilor și abuzurilor în materie de drepturile omului și combaterii și eradicării tuturor formelor de discriminare, rasism, stereotipuri și incitare la violență, și a atitudinilor dănoare și a prejudecăților care stau la baza acestora.

Articolul 5

1. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului furnizată fie de actori publici, fie de actori privați, trebuie să se bazeze pe principiile egalității, îndeosebi între fete și băieți și între femei și bărbați, demnității umane, incluziunii și nediscriminării.

2. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să fie accesibilă și disponibilă tuturor persoanelor și trebuie să ia în considerare provocările specifice și barierele la care sunt supuse, dar și nevoile și așteptările, persoanele din situații și grupuri vulnerabile și dezavantajate,

inclusiv persoanele cu dizabilități, pentru a promova împuternicirea și dezvoltarea umană și pentru a contribui la eliminarea tuturor cauzelor de excludere sau marginalizare, precum și să permită tuturor să își exercite drepturile.

3. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să adopte și să îmbogățească, precum și să se inspire din, diversitatea civilizațiilor, religiilor, culturilor și tradițiilor din diferite țări, așa cum se reflectă în universalitatea drepturilor omului.

4. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să ia în considerare diferitele circumstanțe economice, sociale și culturale, în promovarea inițiativelor locale pentru a încuraja asumarea obiectivului comun de a realiza toate drepturile omului pentru toți.

Articolul 6

1. Educația și formarea în domeniul drepturilor omului trebuie să se dezvolte pe și să utilizeze noile tehnologii ale informațiilor și comunicării, precum și mijloacele de informare în masă, pentru a promova toate drepturile omului și libertățile fundamentale.

2. Științele umaniste trebuie încurajate ca mijloc de formare și conștientizare în domeniul drepturilor omului.

Articolul 7

1. Statele, și unde este cazul, autoritățile guvernamentale relevante, au responsabilitatea primară de a promova și asigura educația și formarea în domeniul drepturilor omului, dezvoltată și aplicată în spiritul participării, incluziunii și responsabilității.

2. Statele trebuie să creeze un mediu sigur și favorabil pentru participarea societății civile, a sectorului privat și a altor părți interesante în educația și formarea în domeniul drepturilor omului, în care sunt deplin respectate drepturile omului și libertățile fundamentale ale tuturor, inclusiv a celor implicați în proces.

3. Statele trebuie să adopte aceste măsuri, individual sau prin asistență și cooperare internațională, pentru a asigura, utilizând toate măsurile disponibile, aplicarea progresivă a educației și formării în domeniul drepturilor omului prin mijloace adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri și politici legislative și administrative.

4. Statele, și dacă este cazul autoritățile guvernamentale relevante trebuie să asigure formarea adecvată în domeniul drepturilor omului, și, dacă este cazul, în drept umanitar internațional și în drept penal internațional, a oficialilor de stat, funcționarilor publici, judecătorilor, oficialilor responsabili cu aplicarea legii și a personalului militar, precum și să promoveze formarea

adecvată în domeniul drepturilor omului în rândul profesorilor, formatorilor și alți educatori și personalul privat care acționează în numele statului.

Statele, și acolo unde este cazul, autoritățile guvernamentale relevante trebuie să asigure formarea adecvată în domeniul drepturilor omului, și, unde este necesar, în drept umanitar internațional și în drept penal internațional, a oficialilor de stat, funcționarilor publici, judecătorilor, oficialilor responsabili cu aplicarea legii și personalului militar, precum și să promoveze formarea adecvată în domeniul drepturilor omului în rândul profesorilor, formatorilor, al altor educatori și al personalului privat contractual.

Articolul 8

1. Statele trebuie să dezvolte sau să promoveze dezvoltarea de strategii și politici, la nivel adecvat, și, dacă este cazul, de planuri de acțiune și programe pentru a pune în aplicare educația și formarea în domeniul drepturilor omului, ca de exemplu prin integrarea acestora în curricula școlilor și a instituțiilor de formare. În acest caz, trebuie să ia în considerare Programul Mondial de Educație în domeniul Drepturilor Omului și necesitățile și prioritățile locale și naționale.

2. Conceperea, aplicarea, evaluarea și supravegherea acestor strategii, planuri de acțiune, politici și programe trebuie să implice toate persoanele interesate relevante, inclusiv sectorul privat, societatea civilă și instituțiile naționale pentru drepturile omului, prin promovarea, dacă este cazul, a unor inițiative care implică actori multipli.

Articolul 9

Statele trebuie să promoveze înființarea, dezvoltarea și consolidarea unor instituții naționale pentru drepturile omului eficiente și independente, în conformitate cu principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului („Principiile de la Paris”)⁶, recunoscând faptul că instituțiile naționale pentru drepturile omului pot juca un rol important, inclusiv, dacă este cazul, un rol de coordonare, în promovarea educației și formării în domeniul drepturilor omului prin, inter alia, creșterea gradului de conștientizare și mobilizarea actorilor publici și privați relevanți.

Articolul 10

1. Diferiți actori din societate, inclusiv, inter alia, instituțiile de învățământ, media, familiile, comunitățile locale, instituțiile societății civile, inclusiv organizații neguvernamentale, apărători ai drepturilor omului și

⁶ Rezoluția 48/134, anexă.

sectorul privat, joacă un rol important în promovarea și furnizarea educației și formării în domeniul drepturilor omului.

2. Instituțiile societății civile, sectorul privat și alte părți interesate relevante sunt încurajate să asigure personalului lor educație și formare adecvată în domeniul drepturilor omului.

Articolul 11

Națiunile Unite și organizațiile regionale și internaționale trebuie să asigure educație și formare în domeniul drepturilor omului pentru personalul civil, dar și pentru personalul militar sau de poliție aflat sub mandatele lor.

Articolul 12

1. Cooperarea internațională la toate nivelurile trebuie să sprijine și să consolideze eforturile naționale, inclusiv, dacă este cazul, la nivel local, pentru a pune în aplicare educația și formarea în domeniul drepturilor omului.

2. Eforturile complementare și coordonate la nivel internațional, regional, național și local pot contribui la o aplicare mai eficientă a educației și formării în domeniul drepturilor omului.

3. Finanțarea voluntară pentru proiectele și inițiativele de educație și formare în domeniul drepturilor omului trebuie încurajată.

Articolul 13

1. Mecanismele internaționale și regionale de drepturile omului trebuie, în limita mandatelor lor, să ia în considerare educația și formarea în domeniul drepturilor omului în activitățile lor.

2. Statele sunt încurajate să includă, dacă este cazul, în rapoartele către mecanismele relevante de drepturile omului informații cu privire la măsurile adoptate în materie de educație și formare în domeniul drepturilor omului

Articolul 14

Statele trebuie să adopte măsuri adecvate pentru a asigura supravegherea și aplicarea eficientă a prezentei Declarații și să pună la dispoziție resursele necesare în acest sens.

COMITETUL PENTRU DREPTURILE COPILULUI – COMENTARIUL GENERAL NR. 1 (2001) ART. 29 (1): SCOPURILE EDUCAȚIEI*

Semnificația Art. 29 alin. 1:

1. Art. 29 alin. 1 din Convenția cu privire la drepturile copilului are o importanță extinsă. Scopurile educației pe care le stabilește, care au fost convenite de toate statele părți, promovează, susțin și protejează valoarea fundamentală a Convenției: demnitatea umană înnăscută pentru fiecare copil și drepturile sale egale și inalienabile. Aceste scopuri, stabilite în cele cinci sub-paragrafe ale articolului 29 alin. 1 sunt toate legate direct de realizarea demnității umane și a drepturilor copilului, luând în considerare nevoile speciale de dezvoltare ale copilului și capacitățile diferite de evoluție. Scopurile sunt: dezvoltarea holistică a întregului potențial al copilului (art. 29 alin. 1 lit. (a)), inclusiv cultivarea respectului pentru drepturile omului (art. 29 alin. 1 lit. (b)), creșterea simțului identității și al apartenenței (art. 29 alin. 1 lit. (c)) și socializarea și interacțiunea acestuia cu ceilalți (art. 29 alin. 1 lit. (d)) și cu mediul (art. 29 alin. 1 lit. (e)).

2. Art. 29 alin. 1 nu numai că adaugă o dimensiune calitativă dreptului la educație recunoscut în art. 28 care reflectă drepturile și demnitatea inerentă a copilului; ci insistă și asupra necesității ca educația să fie centrată pe copil, adaptată gradului său de dezvoltare (n.trad., en.: *child friendly*) și axată pe dezvoltarea potențialului său (n. trad., en.: *empowering*) și evidențiază necesitatea ca procesele educaționale să se bazeze pe însași principiile enunțate.¹ Educația la care are dreptul fiecare copil este concepută pentru a-i oferi copilului deprinderi de viață, pentru a consolida capacitatea copilului

* Adoptat de Comitetul pentru drepturile copilului în cea de-a 26-a sesiune, CRC/GC/2001/1, 17 aprilie 2001

¹ În acest sens, Comitetul ia act de Comentariul general nr. 13 (1999) al Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale cu privire la dreptul la educație, care se ocupă, printre altele, de scopurile educației în temeiul articolului 13 alineatul (1) din Pactul internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale. De asemenea, Comitetul atrage atenția asupra orientărilor generale cu privire la forma și conținutul rapoartelor

de a se bucura de întreaga gamă de drepturi ale omului și de a promova o cultură care este inspirată de valori adecvate drepturilor omului. Scopul este acela de a dezvolta potențialul copilului prin dezvoltarea deprinderilor sale, a capacității de învățare și de altă natură, a demnității umane, respectului de sine și încrederii în sine. În acest context, „educația” depășește cu mult școlarizarea formală pentru a îmbrățișa o gamă largă de experiențe de viață și procese de învățare care permit copiilor, atât individual, cât și colectiv, să-și dezvolte personalitățile, talentele și abilitățile și să trăiască o viață plină de satisfacții în societate.

3. Dreptul copilului la educație nu vizează doar probleme legate de acces (art. 28), ci și de conținut. O educație al cărei conținut are adânc înrădăcinate valorile art. 29, alin. 1 este un instrument indispensabil pentru eforturile fiecărui copil de a dobândi pe parcursul vieții sale o atitudine echilibrată, favorabilă din perspectiva drepturilor omului față de provocările care însoțesc o perioadă de schimbări fundamentale determinate de globalizare, noi tehnologii și fenomene conexe. Astfel de provocări includ tensiuni, printre altele, între global și local; individ și colectiv; tradiție și modernitate; considerente pe termen lung și pe termen scurt; concurență și egalitate de șanse; extinderea cunoștințelor și capacitatea de asimilare a acestora; spiritual și material.² Și totuși, în programele și politicile naționale și internaționale privind educația care contează cu adevărat, elementele prevăzute la art. 29 alin. 1 par să fie deseori inexistente sau sunt prezente doar ca o cosmetizare ulterioară.

4. Art. 29 alin. 1 prevede că statele părți sunt de acord cu faptul că educația trebuie să fie orientată către o gamă largă de valori. Acest acord depășește limitele religiei, națiunii și culturii din multe părți ale lumii. La prima vedere, unele dintre diversele valori exprimate în art. 29 alin. 1 pot fi considerate a fi în conflict unele cu altele, în anumite situații. Astfel, eforturile de a promova înțelegerea, toleranța și prietenia între toate popoarele, la care face referire alin. 1 litera (d), s-ar putea să nu fie întotdeauna automat compatibile cu politicile concepute, în conformitate cu alin. 1 litera (c), pentru a dezvolta

periodice care trebuie depuse de statele părți în temeiul articolului 44, alin. 1 lit. b) din Convenție, (CRC / C / 58), par. 112-116.

² Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, „*Learning: The Treasure Within*” („*Învățarea: comoara dinăuntru*”), Raportul Comisiei internaționale pentru Educație pentru secolul XXI, 1996, pp. 16-18.

respectul pentru propria identitate culturală a copilului, pentru limba și valorile sale, pentru valorile naționale ale țării în care trăiește, țara din care acesta ar putea proveni și pentru civilizațiile diferite de cea proprie. Dar, de fapt, o parte a importanței acestei dispoziții constă întocmai în recunoașterea necesității unei abordări echilibrate a educației, care reușește să reconcilieze diverse valori prin dialog și respect pentru diferențe. Mai mult, copiii sunt capabili să joace un rol unic în depășirea multora dintre diferențele care au separat istoric grupurile de oameni.

Funcțiile art. 29 alin. 1:

5. Art. 29 alin. 1 reprezintă mult mai mult decât un inventar sau o enumerare a diferitelor obiective pe care educația trebuie să urmărească să le realizeze. În contextul general al Convenției, acesta servește la evidențierea, printre altele, a următoarelor dimensiuni.

6. În primul rând, subliniază caracterul indispensabil interconectat al dispozițiilor Convenției. Acesta utilizează, consolidează, integrează și completează o varietate de alte dispoziții și nu poate fi înțeles separat de acestea. Pe lângă principiile generale ale Convenției – nediscriminarea (art. 2), interesul superior al copilului (art. 3), dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare (art. 6) și dreptul de a-și exprima opiniile și de a fi luate în considerare (art. 12) – pot fi menționate multe alte prevederi, precum, dar nu numai, drepturile și responsabilitățile părinților (art. 5 și 18), libertatea de exprimare (art. 13), libertatea de gândire (art. 14), dreptul la informare (art. 17), drepturile copiilor cu dizabilități (art. 23), dreptul la educația pentru sănătate (art. 24), dreptul la educație (art. 28) și drepturile lingvistice și culturale ale copiilor aparținând grupurilor minoritare (art. 30).

7. Drepturile copiilor nu sunt valori detașate sau izolate, lipsite de context, ci există într-un cadru etic mai larg, care este parțial descris la art. 29 alin. 1 și în preambulul Convenției. Multe dintre criticile aduse Convenției își au răspunsul în această prevedere. Astfel, de exemplu, acest articol subliniază importanța respectului față de părinți, nevoia de a privi drepturile prin prisma cadrului lor mai larg de factură etică, morală, spirituală, culturală sau socială și a faptului că majoritatea drepturilor copiilor, departe de a fi impuse din exterior, sunt încorporate în valorile comunităților locale.

8. În al doilea rând, art. 29 acordă importanță procesului prin care se promovează dreptul la educație. Astfel, nu trebuie subminat accesul la alte drepturi, ci trebuie să fie consolidat de valorile oferite în procesul educațional. Acesta include nu numai conținutul programei școlare, dar și procesele educaționale, metodele pedagogice și mediul în care are loc educația, fie că se desfășoară la școală, acasă sau în altă parte. Copiii nu își pierd drepturile odată ce părăsesc curtea școlii. Astfel, de exemplu, educația trebuie acordată într-o manieră care să respecte demnitatea inerentă a copilului și care permite acestuia să își exprime liber opiniile, în conformitate cu art. 12 alin. 1, și să participe la viața școlară. Educația trebuie, de asemenea, acordată într-o manieră care să respecte limitele stricte ale disciplinei reflectate în art. 28 alin. 2 și să promoveze non-violența în școală. Comitetul a precizat în repetate rânduri în observațiile sale finale că utilizarea pedepsei corporale nu respectă demnitatea inerentă a copilului și nici limitele stricte ale disciplinei școlare. Conformarea la valorile recunoscute la art. 29 alin. 1 solicită în mod clar școlilor să fie prietenoase cu copilul, în înțelesul deplin al termenului și să respecte în orice moment demnitatea copilului. Participarea copiilor la viața școlară, crearea comunităților școlare și a consiliilor elevilor, educația și consilierea de la egal la egal, precum și implicarea copiilor în procedurile disciplinare școlare ar trebui să fie promovate ca parte a procesului de învățare și experimentare a realizării acestor drepturi.

9. În al treilea rând, în timp ce art. 28 se concentrează asupra obligațiilor statelor părți în raport cu crearea sistemelor educaționale și asigurarea accesului la acestea, art. 29 alin. 1 subliniază dreptul individual și subiectiv la o educație de o anumită calitate specifică. În concordanță cu accentul pe care Convenția îl pune pe importanța de a acționa în interesul superior al copilului, acest articol subliniază mesajul educației centrate pe copii: și anume faptul că scopul principal al educației este dezvoltarea personalității, talentelor și abilităților fiecărui copil, recunoscându-se faptul că fiecare copil are caracteristici, interese, abilități și nevoi unice de învățare.³ Astfel, programa școlară trebuie să aibă o relevanță directă pentru mediul social, cultural și economic al copilului și pentru nevoile sale curente și viitoare, și să țină cont pe deplin de capacitățile de evoluție ale copilului; metodele de predare ar trebui să fie adaptate la nevoile diferite pe care le au diverșii

³ Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, „*The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*” („*Declarația de la Salamanca și Cadrul de acțiune privind educația pentru nevoi speciale*”), 1994, p. viii.

copii. Educația trebuie, de asemenea, să urmărească ca fiecare copil să învețe deprinderile esențiale de viață și ca niciun copil să nu părăsească școala fără a fi pregătit pentru a face față provocărilor cu care se poate confrunta în viață. Aptitudinile de bază includ nu numai alfabetizarea și cunoștințe de aritmetică, ci de asemenea, deprinderi de viață, cum ar fi capacitatea de a lua decizii echilibrate; de a rezolva conflictele într-o manieră non-violentă; și de a dezvolta un stil de viață sănătos, relații sociale bune și responsabilitate, gândire critică, talente creative și alte abilități care le oferă copiilor instrumentele necesare pentru a-și realiza scopurile în viață.

10. Discriminarea pe baza oricărui motiv enumerat la art. 2 din Convenție, indiferent dacă este fățișă sau ascunsă, aduce atingere demnității umane a copilului și poate submina sau chiar distruge capacitatea acestuia de a beneficia de oportunitățile educaționale. Deși refuzul accesului unui copil la oportunitățile educaționale reprezintă în primul rând o chestiune care se ține de art. 28 din Convenție, există multe moduri în care nerespectarea principiilor prevăzute la art. 29 alin. 1 poate avea un efect similar. Dacă se ia un exemplu extrem, discriminarea de gen poate fi consolidată prin practici precum o programă școlară în contradicție cu principiile egalității de gen, acorduri care limitează beneficiile pe care fetele le-ar putea obține din oportunitățile educaționale oferite și medii nesigure sau neprietenoase care descurajează participarea fetelor. Discriminarea împotriva copiilor cu dizabilități este răspândită în multe sisteme de educație formale, precum și într-un cadru educațional informal foarte mare, inclusiv acasă.⁴ Copiii cu HIV/SIDA sunt, de asemenea, puternic discriminați în ambele cazuri.⁵ Toate aceste practici discriminatorii sunt în contradicție directă cu prevederile art. 29 alin. 1 lit. (a) care stipulează ca educația să fie orientată spre dezvoltarea pleneră a personalității copilului, a talentelor și abilităților sale mentale și fizice.

11. De asemenea, Comitetul dorește să evidențieze legăturile dintre art. 29 alin. 1 și lupta împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței asociate acestora. Rasismul și fenomenele conexe prosperă

⁴ A se vedea Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, Comentariul general nr. 5 (1994) privind persoanele cu dizabilități.

⁵ A se vedea recomandările adoptate de Comitetul pentru Drepturile Copilului după ziua de Discuții Generale din 1998 privind copiii care trăiesc într-o lume cu HIV / SIDA (A / 55/41, punctul 1536).

acolo unde există ignoranță, temeri nefondate față de diferențele rasiale, etnice, religioase, culturale și lingvistice sau alte forme de diferență, exploatarea prejudecăților sau predarea sau răspândirea valorilor denaturate. Un „antidot” de încredere și de durată pentru toate aceste eșecuri este furnizarea educației care promovează înțelegerea și aprecierea valorilor reflectate la art. 29 alin. 1, inclusiv respectarea diferențelor și care contestă toate aspectele discriminării și prejudecăților. Astfel, educației ar trebui să îi fie acordată una dintre cele mai înalte priorități în toate campaniile împotriva implicațiilor negative ale rasismului și a fenomenelor conexe. De asemenea, trebuie pus accent pe importanța educației despre rasism așa cum a fost el practicat în istorie, și în special așa cum se manifestă sau s-a manifestat în cadrul unor anumite comunități. Comportamentul rasist nu este adoptat doar de către „alții”. Prin urmare, este important ca predarea drepturilor omului și ale copilului precum și principiul nediscriminării să se concentreze pe comunitatea în care trăiește copilul atunci. O astfel de educație poate contribui eficient la prevenirea și eliminarea rasismului, discriminării etnice, xenofobiei și a intoleranței asociate acestora.

12. În al patrulea rând, art. 29 alin. 1 insistă asupra unei abordări holistice a educației care să asigure faptul că oportunitățile educaționale puse la dispoziție reflectă un echilibru adecvat între promovarea aspectelor fizice, mentale, spirituale și emoționale ale educației, dimensiunile intelectuale, sociale și practice, precum și aspectele copilăriei și ale vieții. Obiectivul general al educației este de a maximiza capacitatea și oportunitatea copilului de a participa pe deplin și responsabil într-o societate liberă. Trebuie subliniat faptul că tipul de învățatură care este axat în principal pe acumularea de cunoștințe, care stimulează concurența și duce la o povară excesivă a muncii asupra copiilor, poate împiedica grav dezvoltarea armonioasă a copilului la potențialul maxim al abilităților și talentelor sale. Educația ar trebui să fie prietenoasă cu copiii, să inspire și să motiveze copilul în mod individual. Școlile ar trebui să încurajeze o atmosferă umană și să le permită copiilor să se dezvolte în funcție de capacitățile lor de evoluție.

13. În al cincilea rând, subliniază necesitatea ca educația să fie concepută și furnizată în așa fel încât să promoveze și să consolideze gama de valori etice specifice consacrate în Convenție, inclusiv educația pentru pace, toleranță și respect pentru natură, într-o manieră integrată și holistică. Acest lucru poate necesita o abordare multidisciplinară. Promovarea și consolidarea valorilor

articolului 29 alin. 1 nu sunt necesare numai din cauza problemelor din alte părți, ci trebuie să se concentreze și pe problemele din cadrul propriei comunități a copilului. În acest sens, educația ar trebui să aibă loc în familie, dar și școlile și comunitățile trebuie să joace un rol important. De exemplu, pentru dezvoltarea respectului pentru natură, educația trebuie să facă legătura între problemele de mediu și dezvoltarea durabilă și problemele socio-economice, socio-culturale și demografice. În mod similar, respectul pentru natură trebuie învățat de către copii acasă, la școală și în cadrul comunității, și trebuie să cuprindă atât probleme naționale, cât și internaționale și să implice activ copiii în proiecte de mediu la nivel local, regional sau global.

14. În al șaselea rând, acesta reflectă rolul vital al oportunităților educaționale adecvate în promovarea tuturor celorlalte drepturi ale omului și înțelegerea indivizibilității lor. Capacitatea unui copil de a participa pe deplin și responsabil într-o societate liberă poate fi afectată sau subminată nu prin reuzul direct la accesul la educație, dar și prin eșecul în promovarea înțelegerii valorilor recunoscute în acest articol.

Educația în domeniul drepturilor omului

15. Art. 29 alin. 1 poate fi, de asemenea, considerat o piatră de temelie pentru diferitele programe de educație în privind drepturile omului solicitate de Conferința Mondială a Drepturilor Omului, ținută la Viena în 1993 și promovate de agențiile internaționale. Cu toate acestea, drepturilor copilului nu li s-a oferit din totdeauna importanța necesară în contextul unor astfel de activități. Educația în domeniul drepturilor omului ar trebui să ofere informații referitoare la conținutul tratatelor privind drepturile omului. Dar, copiii ar trebui să afle despre drepturile omului și prin punerea în practică a standardelor care privesc drepturile omului, fie acasă, la școală sau în cadrul comunității. Educația în domeniul drepturilor omului ar trebui să fie un proces cuprinzător, care durează toată viața, și care începe cu reflectarea valorilor drepturilor omului în viața de zi cu zi și în experiențele copiilor.⁶

16. Valorile cuprinse în art. 29 alin. 1 sunt relevante pentru copiii care trăiesc în zone de pace, dar ele sunt și mai importante pentru cei care trăiesc în situații de conflict sau de urgență. După cum notează Cadrul de acțiune Dakar, în contextul sistemelor de învățământ afectate de conflict, calamități

⁶ A se vedea Rezoluția Adunării Generale 49/184 din 23 decembrie 1994 care proclamă Deceniul Națiunilor Unite pentru Educația în domeniul Drepturilor Omului.

naturale și instabilitate este important ca programele educaționale să fie realizate în moduri care să promoveze înțelegerea reciprocă, pacea și toleranța și care ajută la prevenirea violenței și a conflictelor.⁷ Educația privind dreptul umanitar internațional constituie, de asemenea, o dimensiune importantă, prea des neglijată, a eforturilor de a aplica articolului 29 alin. 1.

Implementare, monitorizare și analiză

17. Scopurile și valorile reflectate în acest articol sunt menționate în termeni destul de generali și implicațiile acestora pot fi foarte variate. Acest lucru pare să fi determinat multe state părți să presupună că este inutil, sau chiar inadecvat, să se asigure că principiile relevante sunt reflectate în legislație sau în directive administrative. Această presupunere este neîntemeiată. În absența oricărei forme de susținere formală în legislația sau politica națională, pare puțin probabil că principiile relevante sunt sau vor fi utilizate pentru a informa în mod specific în cadrul politicilor din domeniul educației. Prin urmare, Comitetul invită toate statele părți să ia măsurile necesare pentru a încorpora formal aceste principii în politicile lor de educație și legislație la toate nivelurile.

18. Promovarea eficientă a art. 29 alin. 1 necesită reformarea fundamentală a programelor de învățământ pentru a include diferitele scopuri ale educației și revizuirea sistematică a manualelor și a altor materiale didactice și tehnologii, precum și a politicilor școlii. Abordările care nu fac altceva decât să încerce suprapunerea scopurilor și valorilor articolului pe sistemul existent, fără a încuraja, însă, schimbări mai profunde, sunt în mod clar inadecvate. Valorile relevante nu pot fi integrate în mod eficient într-o – și nu pot fi considerate a fi compatibile cu – programă școlară mai vastă, decât dacă cei care sunt responsabili să transmită, să promoveze, să predea și, pe cât posibil, să exemplifice valorile, au fost ei înșiși convinși de importanța lor. Programele de formare pedagogică și de formare continuă, care promovează principiile reflectate la art. 29 paragraful 1, sunt astfel esențiale pentru profesori, administratori educaționali și alte persoane implicate în educația copilului. Este, de asemenea, important ca metodele de predare utilizate în școli să reflecte spiritul și filozofia educațională a Convenției cu privire la drepturile copilului și obiectivele educației prevăzute la art. 29 alin. 1.

⁷ Educație pentru toți: Îndeplinirea Angajamentelor noastre Colective, adoptate la World Education Forum, Dakar, 26-28 aprilie 2000.

19. În plus, însuși mediul școlar trebuie să reflecte libertatea și spiritul de înțelegere, pacea, toleranța, egalitatea între sexe și prietenie între toate popoarele, grupurile naționale, etnice și religioase și persoanele de origine indigenă prevăzute la art. 29 alin. 1 lit. (b) și (d). O școală care permite intimidarea sau alte practici violente și de excludere nu este una care îndeplinește cerințele art. 29 alin. 1. Termenul de „educație în domeniul drepturilor omului” este prea des utilizat într-un sens care simplifică foarte mult conotațiile sale. Ceea ce este necesar, pe lângă educația formală în domeniul drepturilor omului, este promovarea valorilor și politicilor care favorizează drepturile omului, nu numai în școli și universități, ci și în cadrul comunității mai largi.

20. În termeni generali, diferitele inițiative pe care statele părți trebuie să le ia, în conformitate cu obligațiile Convenției, nu vor fi fundamentate suficient în absența unei diseminări pe scară largă a textului Convenției în sine, în concordanță cu dispozițiile art. 42. Acest lucru va facilita, de asemenea, rolul copiilor în calitate de promotori și apărători ai drepturilor copiilor în viața lor de zi cu zi. Pentru a facilita o diseminare mai largă, statele părți ar trebui să raporteze măsurile luate pentru atingerea acestui obiectiv, iar Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului trebuie să elaboreze o bază de date cuprinzătoare a versiunilor lingvistice în care a fost reprodusă Convenția.

21. Mijloacele de informare în masă, definite pe larg, au de asemenea un rol central atât în promovarea valorilor și obiectivelor reflectate în art. 29 alin. 1, cât și în asigurarea faptului că activitățile lor nu subminează eforturile celorlalți de a promova acele obiective. Guvernele sunt obligate prin Convenție, în conformitate cu art. 17 lit. (a), să ia toate măsurile adecvate pentru a „încuraja difuzarea, prin mijloacele de informare în masă, de informații și materiale de interes social și educativ pentru copil”.⁸

22. Comitetul invită statele părți să acorde mai multă atenție educației ca proces dinamic, și să elaboreze mijloace prin care se pot măsura schimbările în timp, cu privire la art. 29 alin. 1. Fiecare copil are dreptul să primească o educație de bună calitate, care la rândul său necesită o concentrare asupra

⁸ Comitetul reamintește recomandările în acest sens care au apărut din ziua de Discuții Generale din 1996 cu privire la copil și mijloacele de informare în masă (a se vedea A / 53/41 punctul 1396).

calității mediului de învățare, a proceselor și materialelor de predare și învățare și a rezultatelor învățării. Comitetul remarcă importanța rapoartelor care pot oferi o oportunitate de evaluare a progreselor realizate, pe baza luării în considerare a opiniilor tuturor actorilor implicați în proces, inclusiv a copiilor aflați în prezent în școală sau care au terminat, profesori și lideri de tineret, părinți și administratori educaționali și supraveghetori. În acest sens, Comitetul subliniază rolul monitorizării la nivel național, care urmărește să asigure că copiii, părinții și profesorii pot avea o contribuție în deciziile relevante pentru educație.

23. Comitetul invită statele părți să elaboreze un plan național cuprinzător de acțiuni de promovare și monitorizare a realizării obiectivelor enumerate la art. 29 alin. 1. Dacă un astfel de plan este elaborat într-un context mai larg al unui plan național de acțiune pentru copii, a unui plan național de acțiune pentru drepturile omului sau a unei strategii naționale de educare în domeniul drepturilor omului, Guvernul trebuie să se asigure că abordează totuși toate problemele tratate la art. 29 alin. 1 și să facă acest lucru din perspectiva drepturilor copilului. Comitetul îndeamnă Organizația Națiunilor Unite și alte organisme internaționale preocupate de politica educațională și educația privind drepturile omului să urmărească o coordonare mai bună pentru a spori eficiența punerii în aplicare a art. 29 alin. 1.

24. Proiectarea și implementarea programelor pentru promovarea valorilor reflectate în acest articol trebuie să facă parte din răspunsul standard al guvernelor la aproape toate situațiile în care au loc încălcări ale drepturilor omului după un anumit tipar. Astfel, de exemplu, atunci când apar incidente majore de rasism, discriminare rasială, xenofobie și intoleranță asociată acestora, care implică persoane sub 18 ani, se poate presupune în mod rezonabil că Guvernul nu a făcut tot ceea ce ar trebui pentru a promova valorile reflectate în Convenție, în general, și în special la art. 29 alin. 1. Prin urmare, ar trebui adoptate măsuri suplimentare adecvate în temeiul articolului 29 alin. 1, care includ cercetarea și adoptarea oricărei tehnici educaționale care ar putea avea un impact pozitiv în realizarea drepturilor recunoscute în Convenție.

25. De asemenea, statele părți ar trebui să ia în considerare instituirea unei proceduri de revizuire care să răspundă plângerilor conform cărora politicile sau practicile existente nu sunt conforme cu art. 29 alin. 1. Astfel de

proceduri de revizuire nu necesită neapărat crearea de noi organisme juridice, administrative sau educaționale. Acestea ar putea fi încredințate instituțiilor naționale pentru drepturile omului sau organismelor administrative existente. Comitetul solicită fiecărui stat parte, atunci când raportează cu privire la acest articol, să identifice posibilitățile reale existente la nivel național sau local pentru a obține o revizuire a abordărilor existente despre care se pretinde că ar fi incompatibile cu Convenția. Ar trebui furnizate informații cu privire la modul în care aceste analize pot fi inițiate și câte proceduri de revizuire au fost întreprinse în perioada de raportare.

26. Pentru a îmbunătăți procesul de examinare a rapoartelor statelor părți cu privire la art. 29 alin. 1 și în conformitate cu cerințele art. 44, care menționează faptul că rapoartele vor indica factori și dificultăți, Comitetul solicită fiecărui stat parte să furnizeze în rapoartele sale periodice o indicație detaliată privind cele mai importante priorități din jurisdicția sa, care necesită un efort comun pentru promovarea valorilor reflectate în această prevedere și să contureze programul de activități pe care își propune să le adopte pentru următorii cinci ani pentru a rezolva problemele identificate.

27. Comitetul invită organismele și agențiile Națiunilor Unite și alte organisme competente al căror rol este subliniat la art. 45 din Convenție, să contribuie mai activ și în mod sistematic la activitatea Comitetului cu privire la art. 29 alin. 1.

28. Punerea în aplicare a planurilor naționale de acțiune pentru îmbunătățirea respectării art. 29 alin. 1 va necesita resurse umane și financiare care ar trebui să fie disponibile în măsura maximă posibilă, în conformitate cu art. 4. Prin urmare, Comitetul consideră că diminuarea resurselor nu poate justifica neîndeplinirea totală sau parțială de către statele părți a măsurilor care se impun. În acest context, și având în vedere obligațiile statelor părți de a promova și încuraja cooperarea internațională atât în termeni generali (art. 4 și 45 din Convenție), cât și în ceea ce privește educația (art. 28 alin. 3), Comitetul îndeamnă statele părți care asigură cooperarea pentru dezvoltare să se asigure că programele lor sunt concepute astfel încât să țină cont pe deplin de principiile cuprinse în art. 29 alin. 1.

**COMITETUL PENTRU DREPTURILE
COPILULUI – COMENTARIUL GENERAL NR. 2 (2002)
PRIVIND ROLUL INSTITUȚIILOR NAȚIONALE
INDEPENDENTE PENTRU DREPTURILE OMULUI
ÎN PROMOVAREA ȘI PROTECȚIA
DREPTURILOR COPILULUI***

1. Articolul 4 al Convenției cu privire la drepturile copilului obligă statele părți să „ia toate măsurile legislative, administrative și de orice altă natură în vederea punerii în aplicare a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție”. Instituțiile naționale pentru drepturile omului (INDO) reprezintă un mecanism important pentru promovarea și asigurarea punerii în aplicare a Convenției, iar Comitetul pentru drepturile copilului consideră că, odată cu ratificarea Convenției, înființarea acestor instituții cade în grija statelor părți pentru a asigura punerea în aplicare a Convenției și realizarea drepturilor universale a copiilor. În acest sens, Comitetul a salutat înființarea INDO-urilor și instituția Ombudsmanului pentru copii / Comisarului pentru copii și a altor organisme asemănătoare în vederea promovării și monitorizării punerii în aplicare a Convenției în unele state părți.

2. Comitetul emite acest comentariu pentru a încuraja statele părți să înființeze o instituție independentă pentru promovarea și monitorizarea punerii în aplicare a Convenției și pentru a le sprijini în acest sens, prin elaborarea elementelor esențiale ale acestor instituții și ale activităților pe care trebuie să le întreprindă. În cazul în care au fost deja înființate asemenea instituții, Comitetul solicită statelor să le revizuiască statutul și eficiența în promovarea și protejarea drepturilor copiilor, așa cum este prevăzut în Convenția cu privire la drepturile copilului și alte instrumente internaționale relevante.

3. Conferința mondială privind drepturile omului, care a avut loc în anul 1993, a reafirmat în Declarația de la Viena și în Programul de acțiune „...rolul

** Adoptat de Comitetul pentru drepturile copilului, în a 32-a sesiune, 13-31 ianuarie 2003.*

important și constructiv pe care îl au instituțiile naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului”, și a încurajat „...înființarea și consolidarea instituțiilor naționale”. Adunarea Generală și Comitetul pentru drepturile omului au solicitat în mai multe rânduri înființarea de INDO-uri, subliniind rolul important pe care acestea îl au în promovarea și protejarea drepturilor omului și în creșterea gradului de conștientizare publică a acestor drepturi. În Orientările generale pentru rapoartele periodice, Comitetul solicită ca statele membre să ofere informații cu privire la „orice organism independent înființat pentru promovarea și protejarea drepturilor copilului...”⁹, astfel abordând constant această chestiune cu statele părți.

4. INDO-urile trebuie înființate în conformitate cu Principiile privind statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului („Principiile de la Paris”) adoptate de Adunarea Generală în 1993¹⁰, transmise de Comitetul pentru drepturile omului în 1992¹¹. Aceste standarde minime oferă orientările privind înființarea, competența, responsabilitățile, compoziția, inclusiv pluralismul, independența, modul de lucru, și activitățile cvasi-judiciare ale organismelor naționale de acest fel.

5. Atât adulții, cât și copiii au nevoie de INDO-uri pentru a le fi protejate drepturile fundamentale, însă există argumente suplimentare pentru a se asigura faptul că drepturile fundamentale ale copiilor beneficiază de atenție specială. Acestea includ dovezi că stadiul de dezvoltare al copiilor îi face mai vulnerabili când vine vorba de încălcarea drepturilor omului; opiniile lor sunt, în continuare, rareori luate în considerare; majoritatea copiilor nu au drept de vot și nu pot avea un rol semnificativ în procesul politic ce determină răspunsul guvernelor în ceea ce privește drepturile omului; copiii se lovesc de probleme semnificative în procesul judiciar pentru protejarea drepturilor lor sau când solicită compensații pentru încălcarea drepturilor lor; și accesul copiilor la organizații care le-ar putea proteja drepturile este în general limitat.

6. Într-un număr din ce în ce mai mare de state părți au fost înființate instituții specializate pentru drepturile omului pentru copii, instituții ale

⁹ Orientările generale privind forma și conținutul rapoartelor periodice care trebuie depuse de statele părți, potrivit art. 44, paragraful 1, alin. b) al Convenției (CRC/C/58), par. 18

¹⁰ Principiile privind statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului („Principiile de la Paris”), Rezoluția Adunării Generale 48/134 din 20 decembrie 1993.

¹¹ Rezoluția Comitetului pentru drepturile omului 1992/54 din 3 martie 1992.

Ombudsmanului sau Comisari pentru drepturile copilului. În cazul în care resursele sunt limitate, trebuie să se ia în considerare utilizarea cât mai eficientă a resurselor disponibile în vederea promovării și protejării drepturilor omului, inclusiv ale copilului, iar în acest context cea mai bună abordare ar fi dezvoltarea unei INDO cu competențe extinse să acorde atenție specială drepturilor copilului. O INDO cu scop extins ar trebui să includă în structura sa fie un comisar responsabil special pentru drepturile copilului, fie o secție sau divizie specială responsabilă pentru drepturile copilului.

7. În acest sens, Comitetul consideră că fiecare stat trebuie să aibă o instituție independentă pentru drepturile omului responsabilă cu promovarea și protejarea drepturilor copiilor. Este esențial ca promovarea și protejarea drepturilor copilului să reprezinte „opinia generală” și ca toate instituțiile pentru drepturile omului existente într-o țară să coopereze strâns în acest sens.

Mandat și competențe

8. INDO-urile ar trebui, în măsura posibilităților, să aibă mandatul prevăzut de Constituție și, cel puțin, să fie prevăzute în lege. În acest sens, Comitetul consideră că mandatul lor trebuie să aibă un obiectiv cât mai extins posibil pentru a promova și proteja drepturile omului încorporând Convenția cu privire la drepturile copilului, Protocoalele opționale și alte instrumente internaționale privind drepturile omului – acoperind eficient drepturile copilului, în special drepturile lor civile, politice, economice, sociale și culturale. Legislația trebuie să includă prevederi de stabilire a funcțiilor, competențelor și obligațiilor specifice copiilor, legate de Convenția cu privire la drepturile copilului și protocoalele opționale. Dacă INDO a fost creată înainte de apariția Convenției, sau dacă nu o încorporează în mod expres, trebuie luate măsurile necesare, inclusiv punerea în aplicare sau amendarea legislației în vigoare, astfel încât să se asigure că mandatul instituției este conform cu principiile și prevederile Convenției.

9. INDO-urilor trebuie să li se confere competențele necesare pentru a le permite să își desfășoare mandatul eficient, inclusiv posibilitatea de a audia orice persoană și de a obține orice informații și documente necesare pentru evaluarea situațiilor care intră în sfera competențelor lor. Aceste competențe trebuie să includă promovarea și protecția drepturilor tuturor copiilor sub

jurisdicția statului parte, nu numai cu privire la stat, ci și cu privire la toate entitățile publice și private relevante.

Procesul de înființare

10. Procesul de înființare al unei INDO ar trebui să fie consultativ, incluziv și transparent, inițiat și sprijinit de la cele mai înalte niveluri ale guvernului și să includă toate elementele relevante ale statului, legislativului și societății civile. În vederea asigurării independenței și a eficienței funcționării, instituțiile naționale pentru drepturile omului trebuie să aibă infrastructură adecvată, fonduri (inclusiv fonduri speciale pentru drepturile copiilor, în instituțiile cu mandat mai extins), personal, spații, și independență față de norme de control financiar ce le-ar putea afecta independența.

Resurse

11. Comitetul recunoaște că este o chestiune sensibilă și statele părți au niveluri variate de resurse economice. Cu toate acestea, Comitetul consideră că este obligația statelor să asigure prevederi financiare rezonabile pentru funcționarea INDO-urilor, în conformitate cu articolul 4 al Convenției. Mandatul și competențele instituțiilor naționale pot fi lipsite de scop sau exercitarea competențelor poate fi limitată dacă instituția națională nu deține mijloacele pentru a funcționa eficient pentru a-și exercita competențele.

Reprezentare pluralistă

12. INDO-urile trebuie să asigure că în compoziția lor se regăsește reprezentarea pluralistă a diverselor elemente ale societății civile implicate în promovarea și protecția drepturilor omului. Ar trebui să urmărească implicarea, printre altele a: organizațiilor non-guvernamentale (ONG-uri) pentru drepturile omului, pentru anti-discriminare și pentru drepturile copiilor, inclusiv organizații conduse de copii sau tineri; sindicate; organizații sociale și profesionale (de medici, avocați, jurnaliști, oameni de știință etc.); universități și experți, inclusiv experți în materie de drepturile copiilor. Departamentele guvernamentale ar trebui să fie implicate doar la nivel consultativ. INDO-urile trebuie să aibă proceduri de ocupare a funcțiilor adecvate și transparente, inclusiv un proces de selecție deschis și competitiv.

Acordarea de remedii pentru încălcarea drepturilor copilului

13. INDO-urile trebuie să aibă competența de a lua în considerare plângerile și petițiile individuale și de a efectua cercetări, inclusiv cele

înaintate în numele copiilor sau direct de către copii. Pentru a putea efectua asemenea investigații în mod eficient, acestea trebuie să aibă competența de a cita și de a interoga martori, de a avea acces la dovezile fizice relevante și de a avea acces la locurile de detenție. De asemenea, au obligația de a depune eforturi pentru a asigura remedii efective pentru copii – consultanță independentă, proceduri de sprijin și de soluționare a plângerilor – pentru orice încălcări de drepturi. Unde este cazul, INDO-urile trebuie să se angajeze în procesul de mediere și conciliere în cazul plângerilor.

14. INDO-urile trebuie să aibă competența de a sprijini copiii în acțiunile în justiție, inclusiv competența

- (a) de a prelua cazurile privind problematicile copiilor în numele instituției și
- (b) de a interveni în acțiunile în justiție pentru a informa curtea cu privire la implicațiile în materie de drepturile omului care au legătură cu cazul.

Accesibilitate și participare

15. INDO-urile trebuie să fie accesibile tuturor copiilor din punct de vedere geografic și fizic. În spiritul articolului 2 al Convenției, trebuie să se adreseze proactiv tuturor grupurilor de copii, îndeosebi celor mai vulnerabili și dezavantajați, precum (dar fără a se limita la) copii aflați în îngrijire sau detenție, copii din grupuri minoritare sau indigene, copii cu dizabilități, copii care trăiesc în sărăcie, copii refugiați și migranți, copii ai străzii și copii cu nevoi speciale în domenii precum cultură, limbă, sănătate și educație. INDO-urile trebuie să includă dreptul instituției de a avea acces în condiții de confidențialitate la copii aflați în orice formă de îngrijire și în toate instituțiile care sunt destinate copiilor.

16. INDO-urile au un rol cheie în promovarea respectului pentru opiniile copiilor în toate chestiunile care îi privesc, conform prevederilor articolului 12 al Convenției, de către guvern și întreaga societate. Acest principiu general trebuie aplicat în ceea ce privește înființarea, organizarea și activitățile INDO-urilor. Instituțiile trebuie să se asigure că au contact direct cu copiii și că aceștia sunt implicați și consultați adecvat. De exemplu, pot fi create consilii ale copiilor ca organisme consultative, astfel încât INDO să faciliteze participarea copiilor în chestiuni care îi privesc.

17. INDO-urile trebuie să conceapă programe de consultanță specializate și strategii de comunicare ingenioase pentru a asigura respectarea articolului

12 al Convenției. Trebuie stabilită o gamă de modalități potrivite prin care copiii pot comunica cu instituția.

18. INDO-urile trebuie să aibă dreptul de a raporta direct, independent și separat cu privire la statutul drepturilor copilului în fața publicului și organismelor parlamentare. În acest sens, statele părți trebuie să se asigure că are loc o dezbatere anuală în parlament, pentru a oferi parlamentarilor posibilitatea de a discuta pe marginea activității INDO cu privire la drepturile copilului și respectarea Convenției de către stat.

Activități recomandate

19. În continuare, este prezentată o listă neexhaustivă care indică tipuri de activități pe care INDO-urile trebuie să le întreprindă cu privire la punerea în aplicare a drepturilor copilului, în lumina principiilor generale ale Convenției. Instituțiile trebuie:

(a) Să se angajeze în investigații în orice situație de încălcare a drepturilor copilului, în urma unei plângeri sau din proprie inițiativă, în limitele mandatului lor;

(b) Să deruleze anchete privind chestiuni legate de drepturile copiilor;

(c) Să elaboreze și să publice opinii, recomandări și rapoarte, fie la cererea autorităților naționale, fie din proprie inițiativă, privind orice chestiune privind promovarea și protecția drepturilor copiilor;

(d) Să monitorizeze caracterul adecvat și eficiența legislației și a practicilor legate de protecția drepturilor copiilor;

(e) Să promoveze armonizarea legislației, reglementărilor și practicilor naționale cu Convenția cu privire la drepturile copilului, protocoale sale și alte instrumente internaționale de drepturile omului relevante pentru drepturile copilului și să promoveze punerea în aplicare eficientă a acestora, inclusiv prin furnizarea de consultanță către organismele publice și private cu privire la interpretarea și aplicarea Convenției;

(f) Să se asigure că factorii decizionali în domeniul economic iau în considerare drepturile copiilor în elaborarea și evaluarea planurilor naționale economice și de dezvoltare;

(g) Să revizuiască și să raporteze cu privire la punerea în aplicare și monitorizarea făcută de guvern cu privire la starea drepturilor copiilor, cu scopul de a se asigura că statisticile sunt dezagregate adecvat și că se colectează regulat alte informații pentru a determina ce este de făcut pentru a realiza drepturile copiilor;

(h) Să încurajeze ratificarea sau aderarea la orice instrumente internaționale pentru drepturile omului relevante;

(i) Să se asigure că impactul legilor și al politicilor privind copiii este luat în atență considerare în toate stadiile de la dezvoltare, în timpul implementării și după aceasta, în conformitate cu articolul 3 al Convenției care prevede că interesul superior al copilului trebuie să fie un considerent primar în orice acțiune care îl privește;

(j) Să se asigure, în lumina articolului 12, că opiniile copiilor sunt exprimate și luate în considerare în chestiuni ce privesc drepturile omului și în definirea problemelor legate de drepturile lor;

(k) Să susțină și să faciliteze participarea semnificativă a ONG-urilor pentru drepturile copiilor, inclusiv a organizațiilor din care fac parte înșiși copii, în dezvoltarea legislației naționale și a instrumentelor internaționale în domenii care privesc copiii;

(l) Să promoveze înțelegerea și conștientizarea de către opinia publică a importanței drepturilor copilului și, în acest sens, să lucreze îndeaproape cu mijloacele de informare în masă și să se angajeze în sau să sponsorizeze cercetarea și activitățile educaționale în domeniu;

(m) În conformitate cu prevederile articolului 42 al Convenției care obligă statele părți să „facă larg cunoscute atât adulților, cât și copiilor principiile și dispozițiile Convenției, prin mijloace active și adecvate”, să sensibilizeze Guvernul, agențiile publice și publicul general cu privire la prevederile Convenției și să monitorizeze modul în care statul își îndeplinește obligațiile în acest sens;

(n) Să ofere asistență în formularea programelor pentru predarea, cercetarea și integrarea drepturilor copilului în curricula școlilor și universităților și a cercurilor profesionale;

(o) Să se angajeze în educația privind drepturile omului care acordă o atenție specială copiilor (pe lângă promovarea înțelegerii de către opinia publică a importanței drepturilor copilului);

(p) Să se ocupe de procedurile legale de apărare a drepturilor copilului sau să ofere asistență juridică copiilor;

(q) Dacă este cazul, să se angajeze în procesele de mediere sau conciliere înainte ca un caz să ajungă în fața curții;

(r) Să furnizeze expertiză cu privire la drepturile copilului în fața instanțelor, în cazurile corespunzătoare, ca amicus curiae sau intervenient;

(s) În conformitate cu articolul 3 al Convenției care obligă statele părți să „vegheze ca instituțiile, serviciile și așezămintele care răspund de

protecția și îngrijirea copiilor să respecte standardele stabilite de autoritățile competente, în special cele referitoare la securitate și sănătate, la numărul și calificarea personalului din aceste instituții, precum și la asigurarea unei supravegheri competente”, să întreprindă vizite la centrele pentru tineri (și la toate locurile în care sunt reținuți copii în vederea reformării sau ca pedeapsă) și la instituțiile pentru tineri pentru a raporta asupra situației și a face recomandări în vederea aducerii de îmbunătățiri;

(t) Să se angajeze în orice alte activități secundare celor enumerate mai sus.

Raportarea către Comitetul pentru drepturile copilului și cooperarea dintre INDO-uri și agențiile Națiunilor Unite și mecanismele pentru drepturile omului

20. INDO-urile trebuie să contribuie independent în procesul de raportare în conformitate cu Convenția și alte instrumente internaționale relevante și să monitorizeze integritatea rapoartelor guvernului către organismele internaționale instituite prin tratate cu privire la drepturile copilului, inclusiv prin dialog în cadrul grupului de lucru înaintea sesiunii și cu alte organisme relevante stabilite prin tratate.

21. Comitetul solicită statelor părți să includă informații detaliate cu privire la temeiul legal și al mandatului și a principalelor activități relevante ale INDO-urilor în raportul către Comitet. Este adecvat ca statele părți să se consulte cu instituțiile pentru drepturile omului în perioada pregătirii rapoartelor către Comitet. Cu toate acestea, statele părți trebuie să respecte independența acestor organisme și a rolului lor independent în ceea ce privește furnizarea de informații către Comitet. Nu este adecvat ca redactarea raportului să fie delegată INDO-urilor sau ca acestea din urmă să fie incluse în delegația guvernamentală când se examinează rapoartele de către Comitet.

22. De asemenea, INDO-urile trebuie să respecte procedurile speciale ale Comitetului pentru drepturile omului, ce includ mecanismele pe țară și tematice, și să coopereze în special cu Raportorul Special pe problema vânzării de copii, prostituției și pornografiei infantile și cu Reprezentantul special pentru protecția copiilor în perioadele de conflict armat.

23. Organizația Națiunilor Unite are un program cu o tradiție îndelungată de asistență pentru înființarea și consolidarea instituțiilor naționale pentru

drepturile omului. Acest program, care face parte din Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR), oferă asistență tehnică și facilitează cooperarea și schimbul regional și global între instituțiile naționale pentru drepturile omului. Statele părți trebuie să recurgă la această asistență când este necesar. Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF) oferă, de asemenea, expertiză și cooperare în acest domeniu.

24. De asemenea, potrivit articolului 45 al Convenției, în cazul în care consideră că este adecvat, Comitetul poate transmite oricărei agenții specializate a ONU, Biroului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului și oricărui alt organism competent orice raport întocmit de statele părți care conține o solicitare sau indică necesitateade sfaturi tehnice sau asistență în înființarea INDO-urilor.

INDO-urile și statele părți

25. Statul ratifică Convenția cu privire la drepturile copilului și își asumă obligația de a o pune în aplicare în totalitate. Rolul INDO-urilor este de a monitoriza independent măsura în care statul respectă Convenția și progresele înregistrate în punerea în aplicare și să ia toate măsurile pentru a asigura respectul deplin pentru drepturile copiilor. Deși acest lucru presupune ca instituția să dezvolte proiecte pentru a îmbunătăți promovarea și protecția drepturilor copiilor, nu trebuie să ducă la delegarea obligațiilor de monitorizare ale guvernului către instituția națională. Este esențial ca instituțiile să rămână independente în stabilirea programului propriu și să determine activitățile lor.

INDO-urile și ONG-urile

26. Organizațiile non-guvernamentale joacă un rol vital în promovarea drepturilor omului și ale copilului. Rolul INDO-urilor, în temeiul prevederilor legale și ale competențelor specifice, este complementar. Este esențial ca INDO-urile să coopereze strâns cu ONG-urile și ca guvernele să respecte atât independența instituțiilor naționale pentru drepturile omului, cât și a ONG-urilor.

Cooperare regională și internațională

27. Procesele și mecanismele regionale și internaționale pot întări și consolida INDO-urile prin schimbul de experiență și competențe, întrucât

instituțiile naționale pentru drepturile omului împărtășesc probleme comune în promovarea și protecția drepturilor omului în statele lor.

28. În acest sens, INDO-urile trebuie să se consulte și să coopereze în chestiuni privind drepturile copiilor cu organismele și instituțiile naționale, regionale și internaționale relevante.

29. Problematicile drepturilor copiilor nu sunt limitate de granițe și a devenit necesară conceperea de răspunsuri regionale și internaționale adecvate cu privire la o gamă largă de problematici privind drepturile copiilor (inclusiv, dar fără a se limita la, traficul de femei și de copii, pornografia infantilă, copiii-soldați, exploatarea prin muncă a copiilor, abuzul asupra copiilor, copiii refugiați și migranți, etc.). Se încurajează mecanismele și schimburile internaționale și regionale, întrucât oferă INDO-urilor oportunitatea de a învăța din experiența celorlalte, consolidându-și colectiv poziția și contribuind la rezolvarea problemelor de drepturile omului ce afectează atât țările, cât și regiunile.

**COMITETUL PENTRU DREPTURILE
COPILULUI – COMENTARIUL GENERAL NR. 20 (2016)
PRIVIND PUNEREA ÎN APLICARE A DREPTURILOR
COPILULUI ÎN PERIOADA ADOLESCENȚEI***

(extras)

Principiile generale ale Convenției

14. Principiile generale ale Convenției prezintă modul în care trebuie interpretat procesul de punere în aplicare și reprezintă un ghid pentru determinarea măsurilor necesare garantării realizării drepturilor copilului în perioada adolescenței.

A. Dreptul la dezvoltare

Abordare pozitivă și holistică

15. Comitetul pune accent pe importanța valorizării adolescenței și a caracteristicilor asociate ca stadiu de dezvoltare pozitiv al copilăriei. Regretă răspândirea caracterizării negative a perioadei de adolescență ce duce la intervenții și servicii centrate pe o problemă restrânsă, în locul unui angajament de creare de medii optime pentru garantarea drepturilor adolescenților și sprijinirea dezvoltării capacităților lor fizice, psihologice, spirituale, sociale, emoționale, cognitive, culturale și economice.

16. Prin dialog și implicarea adolescenților înșiși, statele, împreună cu actorii non-statali trebuie să promoveze medii care recunosc valoarea intrinsecă a adolescenței și să introducă măsuri care să îi ajute să prospere, să își exploreze identitățile în curs de formare, credințele, sexualitatea și oportunitățile, capacitatea de a discerne riscul și siguranța, să formeze capacitatea de a lua decizii și alegeri de viață libere, informate și pozitive, și să înainteze cu succes în tranziția către maturitate. Este necesară o abordare care formează puncte forte și recunoaște contribuția pe care adolescenții o pot aduce în viața lor și a celorlalți, acordând atenție barierelor care inhibează asemenea oportunități.

* *Adoptat de Comitetul pentru drepturile copilului la 6 decembrie 2016, CRC/C/GC/20.*

17. Printre factorii cunoscuți pentru promovarea unei dezvoltări rezistente și sănătoase a adolescenților se numără: (a) relații puternice cu și sprijin din partea adulților importanți din viața lor; (b) oportunități de participare și luare a deciziilor; (c) competențe de rezolvare a și a face față problemelor; (d) medii locale sigure și sănătoase; (e) respect pentru individualitate; și (f) oportunități pentru crearea și menținerea prietenilor. Comitetul subliniază că oportunitățile adolescenților de a se dezvolta și beneficia de asemenea avantaje sociale le va îmbunătăți capacitatea de a contribui la realizarea drepturilor lor, inclusiv prin menținerea unei bune stări de sănătate fizică și mintală, evitând comportamentele riscante, revenindu-și după dificultăți, reușind la școală, manifestând toleranță, creând prietenii și exercitând capacitatea de lideri.

Respect pentru capacitățile în continuă dezvoltare

18. Articolul 5 al Convenției prevede că îndrumarea și orientările părinților trebuie să se facă într-o manieră conformă cu capacitățile în continuă dezvoltare ale copilului. Comitetul definește capacitățile în continuă formare ca fiind principiul de declanșare care răspunde procesului de maturizare și de învățare prin care copiii deprind în mod progresiv competențe, înțelegere și niveluri de autodeterminare pentru a-și asuma responsabilități și a-și exercita drepturile. Comitetul a susținut că pe măsură ce un copil cunoaște și înțelege mai multe, părinții săi vor trebui să transforme îndrumările și orientările în aducere aminte și gradual să se ajungă la un dialog de pe picior de egalitate¹².

19. Comitetul subliniază că dreptul de a exercita niveluri în de responsabilitate din ce în ce mai ridicate nu înlătură obligațiile statului de a asigura protecție. Ieșirea din mediul de protecție oferit de familie sau alt mediu de îngrijire, împreună cu un oarecare grad de lipsă de experiență și de putere, poate face adolescenții vulnerabili la încălcările drepturilor lor. Comitetul accentuează că implicarea adolescenților în identificarea posibilelor riscuri și dezvoltarea și punerea în aplicare a programelor care îi temperează va duce la o protecție mai eficientă. Garantând dreptul de a fi ascultat, de a avea pretenții în caz de încălcare a drepturilor și de a solicita compensații, adolescenților le este permis să își exercite capacitatea de autodeterminare progresiv în vederea asigurării propriei siguranțe.

¹² A se vedea Comentariul general nr. 12(2009) privind dreptul copilului de a fi ascultat, par. 84.

20. În încercarea de a oferi un echilibru adecvat între respectul pentru capacitățile în continuă dezvoltare a adolescenților și nivelurile adecvate de protecție, trebuie să se acorde atenție unei game de factori ce afectează capacitatea de luare a deciziilor, inclusiv a riscului implicat, al potențialului de a cădea victimă exploatării, a înțelegerii dezvoltării adolescenților, a recunoașterii faptului că înțelegerea și competențele nu se dezvoltă în mod egal în toate domeniile și recunoașterea experienței și capacității individuale.

B. Nediscriminarea

21. Comitetul a identificat forme multiple de discriminare, multe dintre ele având implicații speciale în perioada adolescenței și este necesară o analiză intersectorială și măsuri holistice țintite. Însăși adolescența poate reprezenta o sursă de discriminare. În această perioadă adolescenții pot fi considerați periculoși sau ostili, pot fi încarcerați, exploatați și expuși violenței ca o consecință directă a statutului lor. Paradoxal, deseori sunt tratați ca fiind incompetenți sau incapabili de a lua decizii cu privire la viața lor. Comitetul îndeamnă statele membre să asigure că tuturor drepturilor adolescenților, băieți și fete, le sunt acordate același niveluri de respect și protecție și că se introduc măsuri de acțiune afirmative exhaustive și adecvate, pentru a diminua sau elimina condițiile ce rezultă din discriminarea directă sau indirectă a oricărui grup de adolescenți pe orice motiv¹³. Statelor li se reamintește că nu orice diferențiere sau tratament reprezintă discriminare, dacă criteriile pentru o asemenea diferențiere sunt rezonabile și obiective și dacă scopul este de a atinge un scop legitim în conformitate cu Convenția¹⁴.

C. Interesul superior

22. Dreptul copilului de a îi fi recunoscut interesul superior este un drept material, un principiu de drept interpretativ și o regulă de procedură, și se aplică copiilor atât individual, cât și ca grup¹⁵. Toate măsurile de punere în aplicare a Convenției, inclusiv legislația, politicile, planificarea economică și socială, procesul de luare a deciziilor și deciziile bugetare trebuie să urmeze proceduri care asigură că interesul superior al copiilor, inclusiv

¹³ A se vedea Comentariul general nr. 5 (2003) privind măsurile generale de punere în aplicare a Convenției, par. 12.

¹⁴ A se vedea Comentariul general al Comitetului pentru drepturile omului nr. 18 (1989) privind nediscriminarea, par. 147.

¹⁵ A se vedea Comentariul general al Comitetului pentru drepturile copilului nr. 14 (2013) privind dreptul copilului de a îi fi recunoscut interesul superior ca considerație primară, par. 6.

adolescenților, este luat în considerare în primul rând în toate acțiunile care îi privesc. În lumina Comentariului general nr. 14 (2013) privind dreptul copilului de a avea interesul superior considerat ca primordial, Comitetul subliniază că, la determinarea intereselor superioare, trebuie să fie luate în considerare părerile copiilor, în funcție de capacitățile lor în dezvoltare¹⁶ și luând în considerare caracteristicile copilului. Statele părți trebuie să asigure că se oferă importanța cuvenită părerilor adolescenților pe măsură ce capătă înțelegere și maturitate.

D. Dreptul de a fi ascultat și dreptul de participare

23. În conformitate cu articolul 12 al Convenției, statele părți trebuie să introducă măsuri pentru a garanta adolescenților dreptul de a-și exprima opinia cu privire la orice chestiune care îi privește, în funcție de vârsta și maturitatea lor, și să se asigure că beneficiază de importanța cuvenită, de exemplu, în decizii privind educația, sănătatea, sexualitatea, viața de familie și procedurile judiciare și administrative. Statele trebuie să se asigure că adolescenții sunt implicați în dezvoltarea, punerea în aplicare și monitorizarea legislației, politicilor, serviciilor și programelor relevante care le afectează viața, la nivel de școală și comunitate, pe plan local, național și internațional¹⁷. Mediul online oferă noi oportunități semnificative pentru consolidarea și extinderea implicării lor. Măsurile trebuie să fie acompaniate de introducerea unor mecanisme de plângere și remediere sigure și accesibile, cu autoritatea de a se pronunța pe pretențiile făcute de adolescenți, și prin înlesnirea accesului la servicii juridice subvenționate sau gratuite și altă asistență necesară.

24. Comitetul subliniază importanța participării ca mijloc de implicare politică și civică prin care adolescenții pot negocia și susține realizarea drepturilor lor și să tragă statele la răspundere. Statele trebuie să adopte politici pentru a crește oportunitățile pentru participare politică, ceea ce este esențial pentru dezvoltarea unui spirit civic activ. Adolescenții pot lua legătura cu cei de vârsta lor, se pot implica în procesul politic și își pot dezvolta autodeterminarea pentru a face alegeri informate, și astfel trebuie sprijiniți să creeze organizații prin care să participe într-o varietate de medii, inclusiv mijloace de comunicare în masă digitale. Dacă statele decid să scadă vârsta de drept la vot sub 18 ani, trebuie să investească în măsuri care

¹⁶ A se vedea Comentariul general nr. 12, par. 70-74 și nr. 14, par. 43-45.

¹⁷ A se vedea Comentariul general nr. 12, par. 27.

sprijină adolescenții să înțeleagă, recunoască și să își îndeplinească rolul de cetățeni activi, inclusiv prin educația privind spiritul civic și drepturile omului și prin identificarea și eliminarea barierelor în angajamentul și participarea lor.

25. Comitetul menționează că înțelegerea și conștientizarea adulților a dreptului adolescenților de participare este important pentru ca adolescenții să se bucure de acest drept, și încurajează statele să investească în formarea și creșterea conștientizării, în special pentru părinți și îngrijitori, persoane specializate care lucrează cu și pentru adolescenți, factori de decizie și factori de decizie operaționali. Este nevoie de sprijin pentru a permite adulților să devină mentori și facilitatori astfel încât adolescenții să își asume o mai mare responsabilitate cu privire la viața lor și a celor din jur.

V. Adolescenți care au nevoie de atenție specială Adolescenții cu dizabilități

31. Comitetul a subliniat în trecut faptul că mulți copii cu dizabilități se confruntă pe scară largă cu idei preconcepute, excluziune, izolare social și discriminare¹⁸. În multe state, adolescenții cu dizabilități nu au, în general, acces la oportunitățile pe care le au alți adolescenți. Le poate fi interzisă participarea în diferite ritualuri sociale, culturale și religioase. Unui număr semnificativ îi este interzis accesul la educație secundară și terțiară sau formare vocațională și dobândirea ulterioară a aptitudinilor sociale, educaționale și economice necesare pentru angajare și eliberare din sărăcie. Pe scară largă nu le este permis accesul la informații și servicii de sănătate sexuală și reproductivă și pot fi supuși sterilizării forțate sau utilizării mijloacelor de contracepție, ceea ce reprezintă o încălcare directă a drepturilor lor și poate constitui tortură sau rele tratamente¹⁹. Adolescenții cu dizabilități sunt, în mod disproporționat, vulnerabili în cazuri de violență fizică și sexuală, precum și de căsătorie între copii sau forțată, și li se interzice regulat accesul la justiție sau căi de atac²⁰.

32. Statele părți trebuie să introducă măsuri pentru a depăși asemenea bariere, pentru a garanta respectul egal pentru drepturile adolescenților

¹⁸ A se vedea Comentariul general nr. 9 (2006) privind drepturile copiilor cu dizabilități, par. 8-10.

¹⁹ A se vedea A/HRC/22/53.

²⁰ A se vedea A/66/230, par. 44-49.

cu dizabilități, a promova incluziunea lor completă și facilita o tranziție eficientă de la adolescență la maturitate, în conformitate cu articolul 23 al Convenției și recomandările Comentariului general nr. 9 (2006) privind drepturile copiilor cu dizabilități. În plus, adolescenților cu dizabilități trebuie să li se ofere oportunitatea de a fi sprijiniți în procesul de luare al deciziilor pentru a le facilita participarea activă în orice chestiune care îi privește.

XII. Educație, timp liber și activități culturale

Educație

68. Este deosebit de important ca statele să investească în politici de garantare a dreptului la educație și formare universală, de calitate și incluzivă pentru a asigura dezvoltarea imediată și pe termen lung a adolescenților; există dovezi din ce în ce mai numeroase privind impactul pozitiv pe care care îl are în special învățământul secundar.²¹ Statele sunt încurajate să facă urgent disponibil pe scară largă învățământul secundar pentru toți și să facă învățământul superior accesibil tuturor, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin orice mijloc posibil.

69. Comitetul este profund îngrijorat de provocările cu care se confruntă multe state pentru a ajunge la egalitate în ceea ce privește înscrierea la școală a fetelor și băieților și pentru a menține fetele în școală după învățământul primar. Investițiile în învățământul secundar pentru fete, angajament necesar pentru a respecta articolele 2, 6 și 28 ale Convenției, are și rolul de a proteja fetele de căsătorie juvenilă sau forțată, exploatare sexuală și sarcină precoce și contribuie semnificativ la potențialul viitor al fetelor și copiilor lor. De asemenea, trebuie făcute investiții în strategiile de promovare a relațiilor pozitive între sexe și a normelor sociale; trebuie abordată violența sexuală și bazată pe motive de gen, inclusiv în școli; și trebuie promovate modele pozitive, sprijinul familial și emanciparea economică a femeilor pentru a depăși barierele juridice, politice, culturale, economice și sociale care reprezintă obstacole pentru fete. În plus, statele trebuie să recunoască faptul că un număr din ce în ce mai mare de băieți nu se înscriu și nu rămân la școală, să identifice cauzele și să adopte măsurile adecvate pentru a sprijini participarea continuă a băieților în educație.

²¹ A se vedea www.unicef.org/adolescence/files/SOWC_2011_Main_Report_EN_02092011.pdf.

70. Comitetul ia notă cu îngrijorare de numărul adolescenților aflați în situația de marginalizare cărora nu le se oferă oportunitatea de a urma învățământul secundar, cum ar fi adolescenții care trăiesc în sărăcie, lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali și intersex, adolescenți care provin din minorități, adolescenți cu dizabilități psihosociale, senzoriale sau fizice, adolescenți migranți, adolescenți care se confruntă cu situații de conflict armat sau dezastre naturale, și adolescenți care trăiesc pe stradă sau se află în câmpul muncii. Sunt necesare măsuri proactive pentru a pune capăt discriminării grupurilor marginalizate în vederea asigurării accesului la educație, inclusiv prin stabilirea de programe de transfer de numerar, respectând culturile minoritare și indigene și copiii din toate comunitățile religioase prin promovarea educației incluzive pentru copiii cu dizabilități, combaterea atitudinilor discriminatorii și de hărțuire din sistemul de educație și furnizând servicii de educație în taberele de refugiați.

71. Trebuie să se depună eforturi pentru a consulta adolescenții cu privire la obstacolele care îi împiedică să participe în continuare la școală, luând în considerare nivelurile înalte de părăsire timpurie a școlii, nefiind încă alfabetizați sau fără a obține calificări. Comitetul a observat următorii factori care contribuie la acestea: taxele și costurile asociate, sărăcia în familie și lipsa unor scheme de protecție adecvate, inclusiv asigurare de sănătate adecvată; lipsa instalațiilor sanitare adecvate și sigure pentru fete; excluderea elevelor însărcinate și a mamelor adolescente; utilizarea constantă a pedepselor crude, inumane sau degradante; lipsa măsurilor eficiente de eliminare a hărțuirii sexuale în școli; exploatarea sexuală a fetelor; lipsa unor medii propice pentru incluziunea și siguranța fetelor, modalități de predare neadecvate; curricula nerelevantă sau învechită; eșec în implicarea elevilor în învățare; și hărțuire. De asemenea, deseori școlile nu dau dovadă de flexibilitatea necesară adolescenților pentru a putea combina munca și/sau îngrijirea familiei cu educația, fără de care nu pot continua să facă față costurilor educației. În conformitate cu articolul 28 (1) (e) al Convenției și al patrulea Obiectiv de Dezvoltare Durabilă, statele trebuie să introducă măsuri cuprinzătoare și proactive pentru a răspunde acestor factori și pentru a îmbunătăți înscrierea și prezența, a reduce părăsirea timpurie a școlii și a pune la dispoziție oportunități de finalizare a studiilor pentru cei care au părăsit sistemul de educație.

72. Comitetul atrage atenția asupra Comentariului general nr. 1 (2001) cu privire la scopurile educației, în care specifică nevoia ca educația să fie

centrată pe copil, adaptată gradului său de dezvoltare (n. trad., en.: *child friendly*) și axată pe dezvoltarea potențialului său (n. trad., en.: *empowering*) și subliniază importanța metodelor pedagogice colaborative și bazate pe participare.²² Curricula pentru învățământul secundar trebuie proiectată pentru a permite adolescenților să participe activ, să dezvolte respect pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, să promoveze angajamentul civic și să pregătească adolescenții să ducă o viață responsabilă într-o societate liberă. În vederea dezvoltării la maximum a potențialului adolescenților și pentru ca aceștia să rămână la școală, trebuie acordată importanță modului de creare a mediilor de învățare, pentru a se asigura că acestea pun accent pe capacitatea adolescenților de a învăța, de a fi motivați să lucreze cu cei de vârsta lor și pe dezvoltarea potențialului lor, și de a se axa pe învățarea prin experiență, pe explorare și pe testarea limitelor.

Tranziția de la educație la formare și/sau muncă decentă

73. Un număr semnificativ de adolescenți nu sunt în educație, formare sau în câmpul muncii, ceea ce duce la niveluri disproporționate de șomaj, subocupare și exploatare pe măsură ce se îndreaptă spre maturitate. Comitetul îndeamnă statele să sprijine adolescenții care nu sunt în educație într-o manieră adecvată vârstei lor pentru a facilita tranziția spre un loc de muncă decent, inclusiv prin asigurarea consecvenței în legislația educației și a muncii, și să adopte politici pentru a promova viitoarea angajare²³. În conformitate cu articolul 28 (1) (d), Statele trebuie să se asigure că informațiile și orientările privind educația și formarea sunt disponibile și accesibile tuturor adolescenților.

74. Educația și formarea, atât formală, cât și informală trebuie să fie dezvoltată pentru aptitudinile secolului XXI²⁴ necesare pe piața muncii moderne, inclusiv prin integrarea în curricula a aptitudinilor sociale și transferabile; extinderea oportunităților pentru învățarea prin experiență și

²² A se vedea Comentariul general nr. 1 (2001) privind scopurile educației, al Comitetului pentru drepturile copilului, par. 2.

²³ Obiectivul 8.6 al Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă se referă la „tineri” (adolescenți cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani). A se vedea Rezoluția Adunării Generale 70/1.

²⁴ Termenul „aptitudini pentru secolul XXI” se referă la o gamă largă de cunoștințe, aptitudini, obiceiuri de lucru și trăsături de caracter considerate – de educatori, reformatori educaționali, profesori universitari, angajatori și alții – a fi de importanță critic pentru asigurarea succesului în ziua de astăzi, mai ales în programele universitare și în locurile de muncă și carierele contemporane.

practică, dezvoltarea predării vocaționale pe baza cererii existente pe piața muncii, stabilirea de parteneriate publice-private pentru antreprenariat, stagii și ucenicie, și furnizarea de orientare privind oportunitățile academice și vocaționale. De asemenea, statele trebuie să disemineze informații privind drepturile privind încadrarea în muncă, inclusiv drepturi privind calitatea de membru în sindicat și asociații profesionale.

Timp liber, recreere și arte

75. Dreptul adolescenților la odihnă și la timp liber și de a se angaja și participa liber în activități de joacă, recreaționale și artistice, atât online, cât și offline, sunt fundamentale pentru a-și explora identitatea, permițându-le să își exploreze cultura, să creeze noi forme artistice, să formeze relații și să evolueze ca ființe umane. Timpul liber, recreerea și artele oferă adolescenților un sentiment de unicitate care este fundamental pentru drepturile la demnitate umană, dezvoltare optimă, libertate de exprimare, participare și confidențialitate. Comitetul constată cu regret că aceste drepturi sunt neglijate pe scară largă când vine vorba despre adolescenți, în special fete. Frica de și ostilitatea față de adolescenți în spații publice și lipsa planificării urbane, infrastructurii educaționale și de petrecere a timpului liber prietenoase cu adolescentul pot inhiba libertatea de a se implica în activități recreative și sport. Comitetul atrage atenția statelor membre cu privire la drepturile prevăzute de articolul 31 al Convenției și recomandările sale din Comentariul general nr. 17 (2013) privind dreptul copilului de a se odihni, juca și participa în activități recreaționale, viață culturală și arte.

COMITETUL PENTRU DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI – COMENTARIUL GENERAL NR. 4 (2016) PRIVIND DREPTUL LA EDUCAȚIE INCLUZIVĂ*

I. Introducere

1. Privite dea lungul istoriei ca beneficiari de ajutor social/asistență socială, persoanele cu dizabilități sunt la ora actuală recunoscute de dreptul internațional ca deținători de drepturi, inclusiv dreptul la educație fără discriminare și pe bază de șanse egale. Convenția cu privire la drepturile copilului (1989), Declarația mondială asupra educației pentru toți (1990), Regulile standard pentru egalizarea șanselor persoanelor cu dizabilități (1993) și Declarația și cadrul de acțiune de la Salamanca (1994) includ toate măsuri ce fac dovada conștientizării și înțelegerii crescânde a dreptului persoanelor cu dizabilități la educație.

2. Recunoașterea incluziunii ca factor cheie al realizării dreptului la educație a câștigat teren în ultimii 30 de ani și se află înscrisă în Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, primul instrument ce implică obligații juridice care conține o referire la conceptul educație incluzivă de calitate. Obiectivul nr. 4 al dezvoltării durabile afirmă și el valoarea educației incluzive, de calitate și echitabile. Educația incluzivă este esențială pentru realizarea unei educații de înaltă calitate pentru toți cei ce studiază, inclusiv cei cu dizabilități, precum și pentru dezvoltarea unor societăți incluzive, pașnice și echitabile. Mai mult, în favoarea sa există puternice argumente de ordin educațional, social și economic. Așa cum se arată în raportul Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului pe marginea studiului tematic privind dreptul persoanelor cu dizabilități la educație, numai o educație incluzivă poate asigura atât o educație de calitate, cât și dezvoltarea socială a persoanelor cu dizabilități, precum și garantarea universalității și nediscriminării în cadrul dreptului la educație.²⁵

* *Adoptat de Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități la 26 august 2016.*

²⁵ A se vedea A/HRC/25/29 și Corr. 1, al. 3 și 68.

3. În ciuda progreselor înregistrate, totuși, Comitetul este îngrijorat de persistența unor provocări. Mai multor milioane de persoane cu dizabilități li se refuză în continuare dreptul la educație și pentru și mai multe educația este asigurată numai întrun cadru în care persoanele cu dizabilități sunt izolate de colegi și unde educația pe care o primesc este de calitate inferioară.

4. Barierele care stau în calea accesului la educație incluzivă pentru persoanele cu dizabilități pot fi atribuite mai multor factori, printre care:

(a) Incapacitatea de a înțelege sau de a implementa modelul de drepturi ale omului care să țină cont de dizabilitate, conform căruia mai degrabă barierele din cadrul comunității și societății, și nu deficiențele personale, sunt cele care exclud persoanele cu dizabilități;

(b) Discriminarea permanentă a persoanelor cu dizabilități, constând în izolarea celor care încă trăiesc în instituții rezidențiale cu internare pe termen lung combinată cu slabele așteptări din partea celor care trăiesc în mediul social al majorității, ceea ce permite ca prejudecățile și teama să ia amploare și să nu fie combătute;

(c) Necunoașterea naturii și avantajelor educației incluzive și de calitate și ale diversității, inclusiv în privința competitivității, în cadrul învățământului pentru toți; incapacitatea de face ca aceste avantaje să fie cunoscute de către toți părinții; și incapacitatea de a răspunde în mod corespunzător cerințelor impuse de un astfel de tip de educație, ceea ce duce la temeri și stereotipuri nejustificate, în sensul că incluziunea ar avea ca rezultat scăderea calității educației sau ar avea un impact negativ asupra celorlalți;

(d) Lipsa de date și cercetări dezagregate (ambele necesare pentru responsabilizare și dezvoltarea de programe), ceea ce împiedică dezvoltarea de politici și intervenții eficiente care să promoveze o educație incluzivă și de calitate;

(e) Lipsa de voință politică, de cunoștințe tehnice și de capacitate de implementare a dreptului la educație incluzivă, inclusiv insuficiența instruire a personalului didactic;

(f) Mecanisme improprie și inadecvate de finanțare care să asigure stimulente și adaptări rezonabile pentru includerea elevilor cu dizabilități, coordonare, sprijin și durabilitate la nivel interministerial;

(g) Lipsa de compensații legale și de mecanisme de revendicare de despăgubiri pentru încălcări.

5. Statele părți la Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități trebuie să aibă în vedere principiile generale care stau la baza Convenției pentru toate măsurile pe care le iau în vederea implementării educației incluzive și trebuie să asigure conformitatea cu articolul 3 atât a procesului în sine, cât și a rezultatelor dezvoltării unui sistem de educație incluzivă.

6. Prezentul comentariu general se aplică tuturor persoanelor cu dizabilități reale sau percepute.²⁶ Comitetul recunoaște că unele grupuri sunt expuse într-o mai mare măsură decât altele riscului excluderii din cadrul procesului educațional, cum ar fi: persoanele cu dizabilități intelectuale sau cu dizabilități multiple, persoanele care sunt surdomute, persoanele cu autism sau persoanele cu dizabilități aflate în stare de urgență umanitară.

7. Conform articolului 4 (3), statele au obligația să se consulte cu și să implice activ persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, prin intermediul organizațiilor lor reprezentative, în toate aspectele ce țin de planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor privind educația incluzivă. Persoanele cu dizabilități și, acolo unde este cazul, familiile acestora trebuie recunoscute ca parteneri și nu doar ca simpli beneficiari ai educației.

II. Conținutul normativ al articolului 24

8. În conformitate cu articolul 24 (1), statele părți au obligația de a asigura realizarea dreptului la educație al persoanelor cu dizabilități

²⁶ Art. 1 (2) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități.

printrun sistem de educație incluzivă la toate nivelurile, incluzând învățământul preșcolar, primar, secundar și terțiar, pregătirea în școli profesionale și învățământul pe întreaga durată a vieții, activitățile extracuriculare și sociale, și pentru toți elevii, inclusiv persoanele cu dizabilități, fără discriminare și pe bază de egalitate cu ceilalți.

9. Asigurarea dreptului la educație incluzivă atrage după sine o transformare în privința culturii, politicii și practicii în toate mediile educaționale formale și informale pentru a putea satisface diferitele cerințe și identități ale fiecărui elev în parte, concomitent cu înlăturarea barierelor ce împiedică realizarea acesteia. Implică întărirea capacității sistemului de învățământ de a cuprinde toți elevii. Pune accent pe participarea deplin și efectivă, pe accesibilitate, pe prezența la ore și succesul tuturor elevilor, în special a celor care, din diferite motive sunt excluși sau riscă să fie marginalizați. Incluziunea implică accesul și progresul în cadrul unei educații formale și informale de înaltă calitate și fără discriminare. Incluziunea caută să permită comunităților, sistemelor și structurilor să combată discriminarea, inclusiv stereotipurile dăunătoare, să recunoască diversitatea, să promoveze participarea și să depășească barierele învățământului și participării pentru toți punând accent pe bunăstarea și succesul elevilor cu dizabilități. Ea face necesară o transformare în profunzime a sistemelor de învățământ în ceea ce privește legislația, politicile și mecanismele de finanțare, administrare, concepere, oferire și monitorizare a educației.

10. Educația incluzivă trebuie înțeleasă ca fiind:

(a) Un drept fundamental al tuturor celor care învață. Este demn de reținut că educația este dreptul personal al celui care învață și nu, în cazul copiilor, dreptul părintelui sau al celui în grija căruia se află copilul. Responsabilitățile parentale se subordonează din acest punct de vedere drepturilor copilului;

(b) Un principiu care pune valoare pe bunăstarea tuturor elevilor, le respectă demnitatea inerentă și autonomia, și recunoaște nevoile individului și capacitatea acestuia de a fi inclus în societate și de ași aduce contribuția în cadrul acesteia;

(c) Un mijloc de realizare a altor drepturi ale omului. Este principalul mijloc prin care persoanele cu dizabilități se pot ridica din sărăcie, pot obține mijloacele de a participa pe deplin în cadrul comunităților lor și prin care pot fi protejate de exploatare.²⁷ Este totodată principalul mijloc de realizare a societăților incluzive;

(d) Rezultatul unui proces de angajament continuu și anticipativ de eliminare a barierelor ce stau în calea dreptului la educație, concomitent cu schimbări la nivelul culturii, politicii și practicii din cadrul școlilor obișnuite de ai cuprinde și ai include pe toți studenții.

11. Comitetul subliniază importanța recunoașterii diferenței dintre excludere, segregare, integrare și incluziune. Excluderea are loc atunci când elevii sunt împiedicați în mod direct sau indirect să aibă acces sau li se refuză accesul la educație de orice formă. Segregarea are loc atunci când educația elevilor cu dizabilități este asigurată în medii separate, destinate sau utilizate pentru a răspunde unei sau unor deficiențe, în izolare față de elevii fără dizabilități. Integrarea este procesul de plasare a elevilor cu dizabilități în instituții educaționale existente în sistemul de învățământ obișnuit înțelegând că ei se pot adapta cerințelor standard ale unor astfel de instituții.²⁸ Incluziunea implică un proces de reforme sistemice care înseamnă schimbări și modificări ale conținutului, metodelor de predare, abordărilor, structurilor și strategiilor în domeniul educației pentru depășirea barierelor vizând punerea la dispoziția tuturor elevilor de vârstă corespunzătoare a unei experiențe de învățare echitabile și participative și a unui mediu care să corespundă în cel mai înalt grad necesităților și preferințelor lor. Plasarea elevilor cu dizabilități în clase din circuitul normal fără schimbări structurale însoțitoare, de exemplu, în organizare, curriculare precum și la nivelul strategiilor de predare și învățare, nu constituie incluziune. Mai mult, integrarea nu garantează în mod automat tranziția de la segregare la incluziune.

²⁷ Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale, comentariul general nr. 13 (1999) cu privire la dreptul la educație.

²⁸ A se vedea A/HRC/25/29 și Corr. 1, al. 4, și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), *The Right of Children with Disabilities to Education: a Rights-based Approach to Inclusive Education* (Geneva, 2012).

12. Principalele trăsături ale educației incluzive sunt:

(a) O abordare „sistem complet”: ministerele educației trebuie să asigure investirea tuturor resurselor pentru promovarea educației incluzive și pentru introducerea și înglobarea tuturor schimbărilor la nivelul instituțiilor, politicilor și practicilor din domeniul culturii;

(b) Un „mediu educațional complet”: atitudinea de angajare a conducerii instituțiilor educaționale este esențială pentru introducerea și înglobarea culturii, politicilor și practicilor necesare în vederea realizării educației incluzive la toate nivelurile și în toate privințele, inclusiv predarea și relațiile din clasă, ședințele consiliului profesoral, asistența la ore, serviciile de consiliere și asistență medicală, excursiile școlare, alocațiile bugetare, orice tip de interacțiune cu părinții elevilor cu sau fără dizabilități și, acolo unde este cazul, comunitatea locală sau publicul în general;

(c) O abordare tip „persoană completă”: recunoașterea capacității fiecărei persoane de a învăța și stabilirea unui nivel ridicat de așteptări pentru toți elevii, inclusiv elevii cu dizabilități. Educația incluzivă asigură programe școlare flexibile precum și metode de predare și învățare adaptate unor capacități, nevoi și stiluri de învățare diferite. Această abordare implică oferirea de sprijin, adaptarea rezonabilă și intervenția timpurie, astfel încât toți elevii să fie în stare săși realizeze potențialul. Accentul se pune mai curând pe capacitatea și aspirațiile elevilor decât pe conținut atunci când se face planificarea activităților didactice. Abordarea tip „persoană completă” urmărește să pună capăt segregării din mediile educaționale prin asigurarea unei activități de predare incluzivă în clase aflate întrun mediu de învățare accesibil și cu sprijin corespunzător. Mai degrabă sistemul de învățământ este cel care trebuie să ofere un răspuns educațional personalizat, decât să aștepte ca elevii să se adapteze sistemului existent;

(d) Profesori susținuți: toți profesorii și ceilalți membri ai personalului didactic primesc educația și pregătirea de care au nevoie și care să le dea valorile și competențele esențiale pentru a crea medii de învățare incluzivă, care înseamnă inclusiv profesori cu

dizabilități. O cultură incluzivă asigură un mediu accesibil care sprijină și încurajează lucrul prin colaborare, interacțiune și rezolvarea problemelor;

(e) Respectul față de valoarea diversității: toți membrii comunității elevilor sunt la fel de bineveniți și trebuie să fie respectați pentru faptul că sunt diferiți, indiferent de dizabilitate, rasă, culoare, sex, limbă, cultură lingvistică, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională, etnică, indigenă sau socială, avere, naștere, vârstă sau alt statut. Toți elevii trebuie să se simtă prețuiți, respectați, incluși și ascultați. Sunt luate măsuri eficiente pentru prevenirea abuzurilor și hărțuirii celor slabi. Incluziunea înseamnă o abordare individuală a elevilor;

(f) Un mediu de învățare prietenos: mediile de învățare prietenoase sunt medii accesibile în care fiecare se simte în siguranță, sprijinit, stimulat și capabil să se exprime și unde se pune mare accent pe implicarea elevilor în crearea unei comunități școlare pozitive. Se recunoaște efectul benefic al învățării în grup, al stabilirii de relații pozitive, al prieteniei și acceptării;

(g) Tranziții eficiente: elevii cu dizabilități primesc sprijin pentru a se asigura o tranziție eficientă de la învățarea în școală la învățământul profesional și terțiar și, în cele din urmă, la locul de muncă. Se dezvoltă capacitatea și încrederea elevilor și li se oferă adaptări rezonabile, sunt tratați în mod egal în cadrul procedurilor de evaluare și examinare, iar capacitatea și rezultatele lor sunt certificate pe bază de egalitate cu ceilalți;

(h) Recunoașterea parteneriatelor: asociațiile profesionale, asociațiile și federațiile elevilor, organizațiilor persoanelor cu dizabilități, consiliile profesionale, asociațiile părinți-elevi, precum și alte grupuri de sprijin instituite în școli, atât formale, cât și informale, sunt toate încurajate să înțeleagă și să cunoască mai bine dizabilitatea. Implicarea părinților sau a celor în grija cărora se află copiii, precum și a comunității sunt privite ca un bun prețios ce își aduce propria contribuție de resurse și forțe. Relația dintre mediul de

învățare și comunitatea mai largă trebuie recunoscută drept calea către societăți incluzive;

(i) Monitorizarea: având calitatea de proces continuu, educația incluzivă trebuie monitorizată și evaluată cu regularitate pentru a se asigura că nu există nici segregare, nici integrare, fie formal, fie informal. Conform articolului 33, monitorizarea trebuie să implice persoane cu dizabilități, inclusiv copii și persoane care necesită sprijin intensiv, precum și părinți sau persoane care au în grijă copii cu dizabilități, acolo unde este cazul. Trebuie stabiliți indicatori ai incluziunii dizabilității, iar aceștia trebuie utilizați în modul în care se precizează în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.

13. În conformitate cu Convenția împotriva discriminării în educație a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) și pentru a aplica articolul 24 (1) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, statele părți trebuie să ia măsuri pentru ca dreptul la educație să fie asigurat fără discriminare pe motiv de dizabilitate și pentru a garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție egală și efectivă împotriva discriminării din indiferent ce motiv. Persoanele cu dizabilități se pot confrunta cu discriminare multiplă din motive de dizabilitate, gen, religie, statut juridic, origine etnică, orientare sexuală sau limbă. În plus, părinții, frații și surorile precum și alte rude se pot confrunta, de asemenea, cu discriminarea din motive de dizabilitate prin asociere. Printre măsurile necesare pentru a combate toate formele de discriminare se numără identificarea și înlăturarea barierelor juridice, fizice, de comunicare și lingvistice, sociale, financiare și atitudinale din cadrul instituțiilor educaționale și comunității. Dreptul la nediscriminare include dreptul de a nu fi supus segregării și de a beneficia de adaptare rezonabilă și trebuie înțeles în contextul obligației de a asigura medii de învățare accesibile și adaptare rezonabilă.

14. Situațiile de conflict armate, urgențe umanitare și dezastre naturale au un impact disproporționat asupra dreptului la educație incluzivă. Statele părți trebuie să adopte strategii incluzive de reducere a riscului de dezastre pentru a asigura siguranța și securitatea în mod atotcuprinzător în situațiile de urgență care îi pun în pericol pe elevii cu

dizabilități. Mediile de învățare temporare în asemenea situații trebuie să asigure dreptul persoanelor cu dizabilități, în special al copiilor cu dizabilități, la educație, pe bază de egalitate cu ceilalți. Acestea trebuie să dispună inclusiv de materiale didactice accesibile, facilități școlare, consiliere și acces la pregătirea în limbajul local al semnelor pentru elevii surzi. În conformitate cu articolul 11 din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, și având în vedere riscul sporit de violență sexuală în astfel de medii, trebuie luate măsuri prin care mediile de învățare să devină sigure și accesibile pentru femeile și fetele cu dizabilități. Elevilor cu dizabilități nu trebuie să li se refuze accesul la instituțiile de învățământ pe motiv că evacuarea lor în situații de urgență ar fi imposibilă, ci trebuie să se asigure adaptări rezonabile.

15. Pentru ca articolul 24 (1) (a) să fie respectat și în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și cu Convenția cu privire la drepturile copilului, educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a potențialului uman și a sentimentului demnității și propriei valori, precum și respectul față de drepturile omului și diversitatea umană. Statele părți trebuie să se asigure ca educația să se facă în conformitate cu țelurile și obiectivele Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale interpretate în spiritul Declarației mondiale cu privire la educația pentru toți (art. 1), Convenția cu privire la drepturile copilului (art. 29 (1)), Declarația și Programul de acțiune de la Viena (Partea I, al. 33 și Partea a IIa, al. 80) precum și Planul de acțiune al Națiunilor Unite cu privire la educația pentru drepturile omului (al. 2). Aceste texte includ elemente suplimentare precum referiri la egalitatea de gen și respectul pentru mediu.²⁹ Asigurarea dreptului la educație este o chestiune legată atât de acces, cât și de conținut, incluzând înțelegerea și toleranța.³⁰ Educația incluzivă trebuie să urmărească să promoveze respectul reciproc și valoarea pentru toate persoanele precum și să creeze medii educaționale în care abordarea învățării, cultura instituției educaționale și programa școlară însăși să reflecte valoarea diversității.

²⁹ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 13.

³⁰ Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 1 (2001) privind obiectivele educației.

16. Pentru implementarea articolului 24 (1) (b), educația trebuie direcționată spre dezvoltarea personalității, talentului și creativității persoanelor cu dizabilități, precum și a abilităților lor mentale, fizice și de comunicare la nivelul deplinului lor potențial. Educația persoanelor cu dizabilități se concentrează cel mai adesea pe abordarea deficienței, pe invaliditatea lor reală sau percepută și pe limitarea oportunităților la presupuneri preconcepute și negative în legătură cu potențialul lor. Statele părți trebuie să sprijine crearea de oportunități care să pornească de la puterile și talentele fiecărui individ cu dizabilități.

17. Pentru respectarea articolului 24 (1) (c), scopurile educației trebuie direcționate spre asigurarea participării depline și efective a persoanelor cu dizabilități într-o societate liberă. Reamintind articolul 23 (3) din Convenția cu privire la drepturile copilului, Comitetul accentuează că, în privința copiilor dizabilități, acestora trebuie să li se acorde asistență pentru a li se asigura accesul efectiv la o educație care să ducă la cât mai buna lor integrare socială și dezvoltare individuală. Statele părți trebuie să recunoască faptul că sprijinul individual și adaptarea rezonabilă sunt priorități și trebuie să fie gratuite la toate nivelurile învățământului obligatoriu.

18. Pentru implementarea articolului 24 (2) (a) trebuie interzisă cu desăvârșire excluderea persoanelor cu dizabilități din sistemul general de învățământ, inclusiv prin orice fel de prevederi legislative sau reglementări care le limitează includerea pe motivul invalidității lor sau al gradului acelei invalidități, cum ar fi condiționarea includerii de potențialul persoanei respective sau invocarea unei efort financiar disproporționat și inoportun pentru a se eschiva de la obligația de a asigura adaptarea rezonabilă. Excludere directă ar fi catalogarea anumitor elevi ce „ineducabili” și prin urmare inapți pentru acces la educație. Excludere indirectă ar fi impunerea obligației de a trece un test drept condiție pentru intrarea într-o școală fără adaptări rezonabile și fără asistență.

19. Pentru implementarea articolului 4 (1) (b) din Convenție, statele părți ar trebui să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv legislative, pentru a modifica sau a abroga legile, regulamentele, obiceiurile și practicile existente care constituie discriminare împotriva persoanelor

cu dizabilități și care încalcă articolul 24. Acolo unde este cazul, legile, regulamentele, obiceiurile și practicile discriminatorii trebuie revocate sau amendate în mod sistematic și cu fixarea unui termen-limită.

20. Pentru respectarea articolului 24 (2) (b), persoanele cu dizabilități trebuie să aibă acces la educație primară și secundară incluzivă, de calitate și gratuită și trebuie să poată face o tranziție lină de la un ciclu la celălalt pe bază de egalitate cu ceilalți din comunitățile în care trăiesc. Comitetul își însușește recomandarea Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale conform căreia, în vederea îndeplinirii acestei obligații, educația trebuie să aibă patru trăsături aflate în corelație: disponibilitate, accesibilitate, acceptabilitate și adaptabilitate.³¹

Disponibilitatea

21. Instituțiile de învățământ publice sau private și programele școlare trebuie să fie disponibile în cantitate și la o calitate suficientă. Statele părți trebuie să asigure o largă disponibilitate de locuri de învățământ pentru elevii cu dizabilități la toate nivelurile comunității.

Accesibilitatea

22. Conform articolului 9 din Convenție și Comentariului general nr. 2 (2014) al Comitetului cu privire la accesibilitate, instituțiile și programele de învățământ trebuie să fie accesibile tuturor, fără discriminare. Întregul sistem de învățământ trebuie să fie accesibil, inclusiv clădirile, instrumentele de informare și comunicare (incluzând sisteme ajutătoare adaptate ambientului sau pe bază de modulație de frecvență), programa școlară, materialele educaționale, metodele de predare, evaluările și limbajul, precum și servicii de asistență. Mediul elevilor cu dizabilități trebuie să fie astfel gândit încât să promoveze incluziunea și să le garanteze egalitatea pe întreaga durată a studiilor.³² De exemplu, mijloacele de transport către școală, facilitățile de apă și sanitare (incluzând facilitățile pentru igienă și toaletele), bufetele

³¹ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 13.

³² Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2.

școlare și spațiile de recreere trebuie să fie incluzive, accesibile și sigure. Statele părți trebuie să se implice activ în introducerea designului universal. Statele părți trebuie să interzică și să sancționeze construirea oricărei viitoare infrastructuri educaționale care este inaccesibilă și să înființeze un mecanism eficient de monitorizare și un timp limită de implementare pentru a face ca toate spațiile de învățământ existente să devină accesibile. Statele părți trebuie, de asemenea, să implice activ în punerea în execuție a unor adaptări rezonabile atunci când acestea sunt necesare. Abordarea designului universal nu exclude asigurarea de dispozitive, aplicații și software ajutătoare pentru acei elevi cu dizabilități care ar putea avea nevoie de așa ceva. Accesibilitatea este un concept dinamic, iar aplicarea sa necesită reglementări și adaptări tehnice periodice. Statele părți trebuie să se asigure că dezvoltarea rapidă a inovațiilor și a noilor tehnologii destinate înlesnirii învățării sunt accesibile tuturor elevilor, inclusiv celor cu dizabilități.

23. Comitetul atrage atenția asupra lipsei răspândite de manuale și materiale didactice în formate și limbaje accesibile, inclusiv limbajul semnelor. Statele părți trebuie să investească în dezvoltarea la termen a resurselor imprimate sau în Braille și în format digital, inclusiv prin utilizarea tehnologiei inovatoare. Ele trebuie de asemenea să aibă în vedere dezvoltarea de standarde și ghiduri de trecere a materialului tipărit în formate și limbaje accesibile, astfel încât accesibilitatea să reprezinte un aspect central al dotării în domeniul învățământului. Comitetul face apel la statele părți să ratifice și să implementeze de urgență Tratatul de la Marrakesh pentru înlesnirea accesului la publicații tipărite al persoanelor oarbe, cu deficiențe de vedere, sau care, din alte motive, au dificultăți la citire.

24. Accesibilitatea implică și cerința ca educația la toate nivelurile să fie la costuri pe care să și le poată permite și elevii cu dizabilități. Adaptarea rezonabilă nu trebuie să atragă după sine costuri suplimentare pentru elevii cu dizabilități. Învățământul primar obligatoriu, de calitate, gratuit și accesibil este o obligație imediată. În acord cu Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, statele părți trebuie să adopte progresiv măsuri care să asigure ca toți copiii, inclusiv copiii cu dizabilități, să fie absolvenți ai unui învățământ secundar gratuit,

echitabil și de calitate precum și accesul egal pentru toate femeile și toți bărbații cu dizabilități la învățământ tehnic, profesional sau terțiar, inclusiv universitar și pe întreaga durată a vieții, de bună calitate și cu costuri pe care să și le poată permite. Statele părți trebuie să asigure condiții pentru ca persoanele cu dizabilități să poată avea acces la învățământul superior atât în instituții publice cât și private în condiții de egalitate cu ceilalți.

Acceptabilitatea

25. Acceptabilitatea este obligația de a proiecta și de a implementa toate facilitățile, bunurile și serviciile legate de educație ținând cont și respectând în totalitate cerințele, culturile, punctele de vedere și limbajele persoanelor cu dizabilități. Forma și conținutul învățământului oferit trebuie să fie acceptabile pentru toți. Statele părți trebuie să adopte măsuri concrete care să asigure buna calitate a educației pentru toți.³³ Incluziunea și calitatea sunt reciproce: o abordare incluzivă poate contribui semnificativ la calitatea educației.

Adaptabilitatea

26. Comitetul încurajează statele să adopte modelul universal pentru abordarea învățării, care constă dintr-un set de principii care asigură profesorilor celorlalți membri ai personalului didactic o structură prin care să creeze medii de învățare adaptabile și să dezvolte o modalitate de instruire care să satisfacă diferitele nevoi ale tuturor elevilor. Acest model recunoaște că fiecare elev învață în modul lui propriu și unic și implică: dezvoltarea unor modalități flexibile de învățare, creând în clasă a un mediu atractiv; menținerea unui nivel ridicat de așteptare din partea tuturor elevilor dând totodată posibilitatea mai multor feluri de a satisface acest nivel de așteptare; cultivarea în rândul profesorilor a unui mod diferit de a gândi despre propriul lor mod de predare; și punerea accentului pe rezultatele la învățătură ale tuturor, inclusiv ale persoanelor cu dizabilități. Programele de învățământ trebuie gândite, proiectate și implementate astfel încât să satisfacă și să se adapteze la necesitățile fiecărui elev și să asigure răspunsuri adecvate în cadrul procesului educațional. Evaluările standardizate trebuie înlocuite cu

³³ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 13.

forme flexibile și multiple de evaluare și cu recunoașterea progreselor individuale în atingerea unor obiective mai largi care să asigure căi alternative de învățare.

27. Conform articolului 24 (2) (b) din Convenție, persoanele cu dizabilități trebuie să poată frecventa cursurile școlii primare și secundare în cadrul comunităților în care trăiesc. Elevii nu trebuie trimiși la școală departe de casă. Mediul educațional trebuie să fie întrun loc sigur și ușor accesibil fizic pentru persoanele cu dizabilități și trebuie să includă mijloace de transport sigure și fără riscuri; ca variantă, el trebuie să fie accesibil prin intermediul tehnologiilor din domeniul informației și comunicațiilor. Totuși, statele părți ar trebui să evite să se bazeze exclusiv pe tehnologie ca înlocuitor al implicării directe a elevilor cu dizabilități și al interacțiunii cu profesorii și persoanele model din cadrul mediului de învățare. Participarea activă împreună cu ceilalți elevi, inclusiv cu frații și surorile elevilor cu dizabilități, este o componentă importantă a dreptului la educație incluzivă.

28. Conform articolului 24 (2) (c), statele părți trebuie să asigure efectuarea de adaptări rezonabile pentru a permite fiecărui elev accesul la educație pe bază de egalitate cu ceilalți. Prin „rezonabil” se înțelege rezultatul unui test contextual care implică o analiză a relevanței și a eficienței adaptării precum și a măsurii în care este atins obiectivul de contrabalansare a discriminării. Se recunoaște ca motiv măsura în care se dispune de resursele necesare și implicațiile financiare atunci când în urma evaluării rezultă un efort disproporționat. Obligația de a asigura efectuarea de adaptări rezonabile începe din momentul în care se solicită o astfel de adaptare.³⁴ Trebuie adoptate politici care angajează efectuarea de adaptări rezonabile atât la nivel național, local și al instituției de învățământ cât și la toate nivelurile de învățământ. Măsura în care se asigură adaptarea rezonabilă trebuie determinată pornind de la obligația generală de dezvoltare a unui sistem de învățământ incluziv, maximizând utilizarea resurselor existente și identificând resurse noi. Invocarea lipsei de resurse și a existenței crizelor financiare pentru justificarea lipsei de progrese în atingerea obiectivului de realizare a unei educații incluzive reprezintă o încălcare a articolului 24.

³⁴ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2.

29. Comitetul reiterează diferența dintre obligația accesibilității generale și obligația de a asigura adaptări rezonabile.³⁵ Accesibilitatea este în beneficiul unor grupuri din cadrul populației și se bazează pe un set de standarde care sunt implementate gradual. Disproporționalitatea sau efortul financiar inoportun nu pot fi invocate pentru justificarea neasigurării accesibilității. Adaptarea rezonabilă se referă la o singură persoană și este complementară obligației privind accesibilitatea. O persoană individuală poate solicita în mod legitim măsuri de adaptare rezonabilă chiar dacă statul parte și-a îndeplinit obligația de asigurare a accesibilității.

30. Definirea a ceea ce înseamnă proporțional va fi în mod necesar diferită în funcție de context. Posibilitatea de a efectua adaptări trebuie analizată prin raportare la potențialul mai larg al resurselor educaționale de care dispune sistemul de învățământ și nu trebuie limitată la resursele de care dispune instituția de învățământ respectivă; trebuie să existe posibilitatea transferului de resurse în cadrul sistemului. Adaptărilor rezonabile nu li se poate aplica o formulă de tipul „o singură mărime e bună pentru toți”, întrucât elevi diferiți cu aceeași deficiență pot avea nevoie de adaptări diferite. Adaptările pot include: schimbarea locației unei clase; asigurarea unor forme diferite de comunicare în cadrul clasei; mărirea literelor, a materialelor și/ sau a subiectelor tratate prin limbajul semnelor, ori asigurarea de foi volante sau de pliante întrun alt format; și punerea la dispoziția elevilor a unei persoane care să ia notițe sau care să fie un interpret în limbajul semnelor ori să le permită să folosească tehnologie ajutătoare în situațiile de învățare și de evaluare. Trebuie avute de asemenea în vedere asigurarea de adaptări nemateriale, cum ar fi acordarea unui timp mai îndelungat elevului, reducerea nivelului zgomotelor de fond (sensibilitate la suprasolicitare senzorială), utilizarea de metode de evaluare alternative precum și înlocuirea unui element din programa școlară cu un altul. Pentru a fi siguri că adaptările satisfac cerințele, voința, preferințele și opțiunile elevilor și că pot fi implementate de finanțatorul instituției, trebuie să aibă loc discuții între autoritățile educaționale și finanțatori, instituția de învățământ, elevii cu dizabilități și, în funcție de vârsta și de capacitatea elevilor, dacă este cazul, cu părinții, persoanele care îi au în grijă sau alți membri ai familiilor

³⁵ Ibid.

acestora. Asigurarea de adaptări rezonabile nu trebuie condiționată de diagnosticul medical asupra deficienței, ci trebuie, în schimb, să aibă la bază evaluarea barierelor sociale cu impact asupra educației.

31. Refuzul de a efectua adaptări rezonabile constituie discriminare, iar obligația de a asigura adaptări rezonabile are aplicabilitate imediată neputând fi realizată progresiv. Statele părți trebuie să asigure instituirea unor sisteme independente care să monitorizeze oportunitatea și eficacitatea adaptărilor și să asigure mecanisme prompte și accesibile de remediere atunci când elevii cu dizabilități și, dacă este cazul, familiile acestora consideră că adaptările nu sunt corespunzătoare sau că au fost discriminați. Este esențial să se ia măsuri de protecție a victimelor discriminării împotriva victimizării pe durata procesului de remediere.

32. Pentru ca articolul 42 (2) (d) să fie implementat, elevii cu dizabilități trebuie să se bucure de sprijinul de care au nevoie care să le înlesnească educația reală și să le permită săși folosească la maxim potențialul pe bază de egalitate cu ceilalți. Sprijinul în ceea ce privește disponibilitatea generală a serviciilor și facilităților din cadrul sistemului de învățământ trebuie să fie de asemenea natură încât toți elevii cu dizabilități să poată săși valorifice potențialul în cea mai mare măsură posibilă, inclusiv, de exemplu, asigurarea de personal didactic suficient de pregătit și sprijinit, asigurarea de consilieri școlari, psihologi și alți profesioniști din domeniul serviciilor de sănătate și sociale, precum și asigurarea accesului la burse și resurse financiare.

33. Pentru realizarea articolului 24 (2) (e), sprijinul adecvat, continuu și personalizat trebuie asigurat în mod direct. Comitetul subliniază nevoia de asigurare de planuri de învățământ individualizate care să poată identifica adaptările rezonabile și sprijinul specific de care are nevoie fiecare elev în parte, inclusiv asigurarea de dispozitive compensatorii ajutătoare, de materiale didactice specifice în formate alternative/accesibile, de moduri și mijloace de comunicare, de dispozitive destinate comunicării și de tehnologie ajutătoare și din domeniul informaticii. Sprijinul mai poate consta din punerea la dispoziția elevilor a unui asistent care săi ajute la învățătură, fie unul pentru mai mulți elevi fie câte unul pentru fiecare elev, în funcție de cerințele

fiecărui elev. Planurile de învățământ individualizate trebuie să țină cont de trecerea pe care o fac elevii de la mediul de învățare separat de ceilalți elevi la cel obișnuit precum și trecerea de la un ciclu de învățământ la altul. Eficacitatea acestor planuri trebuie monitorizată și evaluată permanent cu implicarea directă a elevului în cauză. Natura asigurării unui astfel de plan de învățământ individualizat trebuie stabilită în colaborare cu elevul, împreună, acolo unde este cazul, cu părinții, cu persoanele care îl au în grijă sau cu alte părți terțe. Elevul trebuie să aibă acces la mecanisme de recurs dacă sprijinul lipsește sau este necorespunzător.

34. Toate măsurile de sprijin trebuie să fie consecvente cu obiectivul incluziunii. Ca atare, ele trebuie concepute pentru a spori șansele elevilor cu dizabilități de a lua parte la activitățile din clasă și din afara școlii împreună cu colegii lor, și nu pentru ai marginaliza.

35. Cu privire la articolul 24 (3), numeroase state părți nu reușesc să adopte prevederi corespunzătoare pentru persoanele cu dizabilități, îndeosebi persoane cu spectrul autismului, cele cu deficiențe de comunicare și cele cu dizabilități senzoriale pentru ca aceste persoane să dobândească deprinderile esențiale de viață, de limbaj și sociale pentru participare la procesul de învățământ și în cadrul comunităților lor:

(a) Elevilor orbi sau cu afecțiuni de vedere trebuie să li se ofere șansa de a învăța limbajul Braille, un mod de scriere alternativ, mijloace și forme de comunicare augmentative și alternative, precum și deprinderi de orientare și de mobilitate. Trebuie sprijinite investițiile în vederea asigurării accesului la tehnologia corespunzătoare sau la sisteme de comunicare alternative care să înlesnească învățarea. Trebuie introduse și încurajate scheme de sprijin și de tutelare școlară din partea colegilor;

(b) Elevilor surzi și cu deficiențe de auz trebuie să li se ofere șansa de a învăța limbajul semnelor și trebuie luate măsuri pentru recunoașterea și promovarea identității lingvistice a comunității surzilor. Comitetul atrage atenția statelor părți asupra Convenției împotriva discriminării în educație, care stabilește dreptul copiilor de a li se preda cunoștințele în limba proprie, și reamintește statelor

părți că, în lumina articolului 30 (4) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, persoanele cu dizabilități au dreptul, pe bază de egalitate cu ceilalți, la recunoașterea și sprijinirea identității lor specifice culturale și lingvistice, inclusiv limbajul semnelor și cultura surzilor. În plus, elevii cu deficiențe de auz trebuie totodată să aibă acces la servicii logopedice de calitate, la tehnologia cu bucle de inducție și la subtitrare;

(c) Elevii care sunt orbi, surzi sau surdo-orbi trebuie să beneficieze de o educație făcută în cele mai adecvate limbaje și moduri și mijloace de comunicare pentru fiecare în parte, și întrun mediu care potențează la maximum dezvoltarea personală, academică și socială, atât în interiorul, cât și în exteriorul cadrului formal al școlii. Comitetul accentuează faptul că, pentru ca astfel de medii incluzive să existe, statele părți trebuie să asigure sprijinul necesar, inclusiv în privința resurselor, tehnologiei ajutătoare și a deprinderilor de orientare și mobilitate;

(d) Elevilor cu deficiențe de comunicare trebuie să li se ofere șansa de a se exprima și de a învăța să folosească comunicarea alternativă sau augmentativă. Aceasta poate include asigurarea limbajului semnelor, mijloace ajutătoare de joasă sau înaltă tehnologie, cum ar fi tabletele cu conversie text scris-text audio, dispozitive generatoare de vorbire sau cărți având drept subiect comunicarea. Statele părți trebuie să investească în domeniul expertizei, tehnologiei și serviciilor pentru promovarea accesului la tehnologia și sistemele de comunicare corespunzătoare în vederea înlesnirii învățării;

(e) Elevii cu dificultăți de comunicare socială trebuie sprijiniți prin adaptări la organizarea clasei, inclusiv lucrul în doi, tutelarea de către un coleg, așezarea mai aproape de profesor și crearea unui mediu structurat și predictibil;

(f) Elevilor cu deficiențe intelectuale trebuie să li se pună la dispoziție materiale de predare și învățare concrete, observabile/vizuale și ușor de citit întrun mediu de învățare sigur, liniștit și structurat, care să vizeze acele capacități care îi vor pregăti cel mai

bine pe elevi pentru o viață independentă și contexte vocaționale. Statele părți trebuie să investească în crearea de clase incluzive și interactive unde se folosesc strategii de instruire și metode de evaluare alternative.

36. Pentru realizarea articolului 24 (4), este necesar ca statele părți să ia măsuri adecvate de angajare de personal administrativ, didactic și non-didactic cu deprinderi de lucru efectiv în medii de educare incluzive, calificat în limbajul semnelor și/sau Braille și cu deprinderi de orientare și mobilitate. Disponibilitatea în școli de un personal corespunzător numeric calificat și dedicat este cheia introducerii educației incluzive și a durabilității acesteia. Neînțelegera și lipsa capacității necesare rămân obstacole importante în calea incluziunii. Statele părți trebuie să se asigure că toți profesorii dispun de pregătire în domeniul educației incluzive și că acea pregătire are la bază modelul dizabilității văzute prin prisma drepturilor omului.

37. Statele părți trebuie să investească în și să sprijine recrutarea și formarea continuă a profesorilor cu dizabilități. Aceasta înseamnă inclusiv înlăturarea oricăror bariere legislative ori politice care cer candidaților să îndeplinească anumite criterii medicale speciale de eligibilitate, precum și prevederea de adaptări rezonabile în vederea participării lor în calitate de profesori. Prezența lor va servi la promovarea drepturilor egale pentru persoanele cu dizabilități în vederea îmbrățișării unei cariere didactice, va aduce o expertiză și abilități unice în mediul de învățământ, va contribui la spargerea barierelor și va servi drept un important model de urmat.

38. Pentru a pune în practică articolul 24 (5), statele părți trebuie să asigure persoanelor cu dizabilități posibilitatea accesului general la educație terțiară, pregătire vocațională, învățământ pentru adulți și instruire pe întreg parcursul vieții fără discriminare și pe bază de egalitate cu ceilalți. Pentru a asigura accesul egal trebuie identificate și înlăturate barierele atitudinale, fizice, lingvistice, de comunicare, financiare, legislative și altele. Pentru ca persoanele cu dizabilități să nu fie discriminate, trebuie asigurată adaptarea rezonabilă. Statele părți trebuie să aibă în vedere luarea de măsuri pozitive concrete în învățământul terțiar în favoarea studenților cu dizabilități.

III. Obligațiile statelor părți

39. Statele părți trebuie să respecte, să protejeze și să îndeplinească fiecare trăsătură caracteristică esențială a dreptului la educație incluzivă: disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea și adaptabilitatea. Obligația de a respecta presupune evitarea măsurilor care împiedică exercitarea acestui drept, cum ar fi o legislație care exclude anumiți copii cu dizabilități din învățământ, sau refuzul asigurării accesibilității ori a adaptării rezonabile. Obligația de a proteja presupune luarea unor măsuri care împiedică amestecul unor terțe părți în exercitarea acestui drept, de exemplu, părinți care refuză săși trimită fiicele cu dizabilități la școală, sau instituții private care refuză să înscrie persoane cu dizabilități pe baza deficienței de care suferă. Obligația de a îndeplini presupune luarea unor măsuri care să permită și să ajute persoanele cu dizabilități săși exercite dreptul la educație, de exemplu, măsuri prin care instituțiile de învățământ să fie accesibile și prin care sistemul de învățământ este adaptat corespunzător în privința resurselor și a serviciilor.

40. Articolul 4 (2) cere ca statele părți să ia măsuri la nivelul maxim al resurselor de care dispun în privința drepturilor economice, sociale și culturale și, acolo unde este necesar, într-un cadru al cooperării internaționale, în vederea realizării progresive a exercițiului acestor drepturi. Realizare progresivă înseamnă că statele părți au obligația specială și continuă de a acționa cât mai repede și cât mai eficient în vederea deplinei realizări a articolului 24.³⁶ Această obligație nu este compatibilă cu susținerea a două sisteme de învățământ: un sistem de învățământ normal și un sistem de învățământ special/segregat. Realizarea progresivă trebuie privită coroborat cu obiectivul general al Convenției de a stabili obligații clare pentru statele părți în privința exercițiului deplin al drepturilor în chestiune. Tot astfel, statele părți sunt încurajate săși redefinească cotele din buget alocate educației, inclusiv prin transferarea unei părți din buget în vederea dezvoltării educației incluzive. Orice reduceri de buget deliberate nu trebuie săi afecteze în mod disproporționat pe elevii cu dizabilități de la indiferent

³⁶ Vezi Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 3 (1990) cu privire la natura obligațiilor statelor părți, alin. 9.

ce nivel de învățământ.³⁷ Acestea trebuie să fie doar temporare și limitate la perioada de criză, să fie necesare și proporționale, să nu fie discriminatoare și să includă toate măsurile posibile pentru înlăturarea inegalităților.³⁸

41. Realizarea progresivă nu aduce prejudicii acelor obligații care sunt imediat aplicabile. Așa cum a afirmat Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale în Comentariul său general nr. 3 (1990) cu privire la natura obligațiilor statelor părți, statele părți au obligația minimă de bază de a asigura realizarea, în cel mai rău caz, a nivelului de bază minim al fiecărui aspect al dreptului la educație.³⁹ Prin urmare, statele părți trebuie să implementeze următoarele drepturi esențiale cu efect imediat:

(a) Nediscriminare în toate aspectele educației și înglobarea tuturor motivelor de discriminare nepermise pe plan internațional. Statele părți trebuie să asigure neexcluderea din învățământ a persoanelor cu dizabilități și să elimine dezavantajele structurale în vederea realizării participării efective și egalității tuturor persoanelor cu dizabilități. Ele trebuie să ia măsuri urgente de înlăturare a tuturor formelor de discriminare legislative, administrative și de altă natură care obstrucționează dreptul de acces la educație incluzivă. Adoptarea de măsuri concrete pozitive nu constituie o încălcare a dreptului la nediscriminare în domeniul educației, atât timp cât astfel de măsuri nu duc la menținerea unor standarde inegale sau separate pentru diferite grupuri;

(b) Adaptări rezonabile în vederea asigurării neexcluderii din învățământ a persoanelor cu dizabilități. Neasigurarea de adaptări rezonabile constituie discriminare pe motiv de dizabilitate;

(c) Învățământ primar gratuit obligatoriu disponibil tuturor. Statele părți trebuie să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a garanta

³⁷ Ibid.

³⁸ Scrisoarea datată 16 mai 2012 din partea președintelui Comitetului pentru drepturi economice, sociale și culturale adresată statelor părți la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

³⁹ Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 3.

acest drept, pe baza incluziunii, tuturor copiilor și tinerilor cu dizabilități. Comitetul solicită statelor să asigure accesul la un învățământ de calitate și absolvirea acestuia de toți copiii și tinerii, constând din cel puțin 12 ani de învățământ primar și secundar de calitate finanțat public, incluziv și echitabil, din care cel puțin nouă ani sunt obligatorii, precum și accesul la un învățământ de calitate pentru copiii și tinerii neînmatriculați în școală printr-o varietate de modalități, așa cum se precizează în Cadrul de Acțiune Educație 2030.

42. Statele părți trebuie să adopte și să implementeze o strategie de educație națională care să includă asigurarea învățământului la toate nivelurile pentru toți elevii, pe bază de incluziune și egalitate de șanse. Obiectivele educaționale enunțate în articolul 24 (1) impun obligații echivalente în sarcina statelor părți și trebuie prin urmare privite din aceeași perspectivă a acționării imediate.

43. În privința cooperării internaționale, și în spiritul Obiectivului 4 pentru Dezvoltare Durabilă și al Cadrului de Acțiune Educație 2030, toate cooperările bilaterale și multilaterale trebuie să urmărească să avanseze o educație de calitate incluzivă și echitabilă și să promoveze oportunități de educație pe întreaga durată a vieții pentru toți, inclusiv sprijin pentru formarea abilităților, schimbul de informații și împărtășirea celor mai bune practici, cercetările, asistența în domeniul tehnic și economic și accesul la tehnologii accesibile și ajutoare. Toate datele adunate și întreaga asistență internațională acordată în domeniul educației trebuie să fie dezagregate după criteriul deficienței. Luarea în considerare a unui mecanism internațional de coordonare cu privire la educația incluzivă în vederea implementării Obiectivului 4 și pentru strângerea de date concrete va contribui la un mai bun dialog în privința politicilor și la monitorizarea progreselor înregistrate.

IV. Relația cu alte prevederi ale Convenției

44. Statele părți trebuie să recunoască indivizibilitatea și interdependența tuturor drepturilor omului. Educația trebuie să fie integrală

pentru ca toate celelalte drepturi să se poată realiza deplin și efectiv.⁴⁰ În schimb, dreptul la educație incluzivă se poate realiza numai dacă sunt implementate anumite alte drepturi. Mai mult, dreptul la educație incluzivă trebuie susținut prin crearea de medii incluzive în întreaga societate. Aceasta va face necesară adoptarea în domeniul drepturilor omului a modelului dizabilității, care recunoaște obligația de înlăturare a barierelor sociale care duc la excluderea și marginalizarea persoanelor cu dizabilități, precum și recunoașterea nevoii de adoptare a unor măsuri care să asigure implementarea drepturilor expuse mai jos.

45. Articolul 5 înscrie principiul protecției egale a tuturor persoanelor în fața și sub incidența legii. Statele părți trebuie să interzică cu desăvârșire orice discriminare pe motiv de dizabilitate și să asigure persoanelor cu dizabilități protecția efectivă și egală împotriva discriminării bazată pe orice motiv. În vederea abordării discriminării sistematice și structurale și a asigurării „exercitării egale a drepturilor conferite de lege”, statele părți trebuie să ia măsuri pozitive concrete, cum ar fi înlăturarea barierelor arhitecturale și de comunicare ori a altor bariere care împiedică accesul în sistemul de învățământ normal.

46. Articolul 6 recunoaște că fetele și femeile cu dizabilități sunt supuse discriminării multiple și că statele părți trebuie să adopte măsuri care să asigure exercițiul egal al drepturilor lor. Discriminarea intersectată și excluderea reprezintă bariere semnificative în calea realizării dreptului la educație pentru femeile și fetele cu dizabilități. Statele părți trebuie să identifice și să înlătore aceste bariere, inclusiv violența de gen și desconsiderarea educației femeilor și fetelor, și de asemenea trebuie să instituie măsuri specifice care să asigure ca exercițiul dreptului la educație să nu fie împiedicat de discriminarea pe motiv de gen și/sau dizabilitate, de stigmat sau prejudecăți. Stereotipurile dăunătoare bazate pe gen și/sau dizabilitate întâlnite în manuale și în programele de învățământ trebuie eliminate. Educația joacă un rol vital în combaterea noțiunilor tradiționale de gen care perpetuează cadrele sociale patriarhale și paternale.⁴¹ Statele părți trebuie să

⁴⁰ Ibid., Comentariul general nr. 11 (1999) asupra planurilor de acțiune pentru învățământul primar și Comentariul general nr. 13.

⁴¹ Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Notă de fundamentare a proiectului de recomandare generală privind dreptul fetelor/femeilor la educație” (2014).

asigure fetelor și femeilor cu dizabilități accesul și menținerea în cadrul serviciilor educaționale și de reabilitare, ca instrumente ale dezvoltării, progresului și emancipării lor.

47. Articolul 7 afirmă că, în toate acțiunile care îi privesc pe copiii cu dizabilități, trebuie să primeze interesul superior al copilului. Conceptul de interes superior are menirea de a asigura exercitarea deplină și efectivă de către copil a tuturor drepturilor omului precum și dezvoltarea în ansamblu a copilului.⁴² În orice situație, stabilirea interesului superior al unui copil cu dizabilități trebuie să țină cont părerile copilului, de identitatea sa ca individ, de păstrarea sa în sânul familiei, de îngrijirea, protecția și siguranța copilului, de orice vulnerabilitate specială, și de dreptul copilului la sănătate și la educație. Convenția cu privire la drepturile copilului afirmă că interesul superior al copilului trebuie să constituie baza pe care se stabilesc politicile și prevederile din domeniul educației. Articolul 7 (3) afirmă în continuare că copiii cu dizabilități au dreptul de ași exprima punctele de vedere și că opiniilor lor asupra tuturor chestiunilor carei privesc trebuie să li se acorde importanța cuvenită, conform vârstei și gradului lor de maturizare, pe bază de egalitate cu ceilalți copii, precum și că trebuie să li se asigure asistență corespunzătoare dizabilității și vârstei lor. Garantarea dreptului copiilor de a participa la propria educație trebuie aplicată în mod egal și copiilor cu dizabilități, în planurile lor proprii și individualizate de învățământ și de educație, ca parte a pedagogiei din clasă, prin consiliile școlare, în dezvoltarea politicilor și sistemelor școlare și în elaborarea unei politici educaționale mai largi.⁴³

48. Articolul 8 cere măsuri care să sporească conștientizarea și să combată stereotipurile, prejudecățile și practicile dăunătoare legate de persoanele cu dizabilități, ținând în special practicile care afectează femeile și fetele cu dizabilități, persoanele cu dizabilități intelectuale și persoanele cu nevoi de sprijin intensiv. Stereotipurile, prejudecățile și practicile dăunătoare constituie bariere ce împiedică atât accesul la sistemul de învățământ cât și învățarea efectivă. Comitetul observă obiceiul unor părinți de ași retrage copiii cu dizabilități din școlile

⁴² Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 14 (2013) cu privire la dreptul copilului de a se ține cont în primul rând de interesul său superior.

⁴³ Ibid., Comentariul general nr. 12 (2009) asupra dreptului copilului de a fi ascultat.

incluzive, din cauza lipsei de conștientizare și de înțelegere a naturii dizabilității. Statele părți trebuie să adopte măsuri prin care să creeze o cultură a diversității, participarea și implicarea în viața comunității și care să indice educația incluzivă drept mijloc de realizare a unei educații de calitate pentru toți elevii, cu și fără dizabilități, toți părinții, profesorii și administratorii de școli, precum și întreaga comunitate și societate. Statele părți trebuie să asigure instituirea de mecanisme care să cultive, la toate nivelurile sistemului de învățământ, precum și în rândul părinților și al publicului larg, o atitudine de respect pentru drepturile persoanelor cu dizabilități. Societatea civilă, în special organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, trebuie implicate în toate activitățile de sporire a gradului de conștientizare.

49. Articolele 9 și 24 sunt strâns legate între ele. Accesibilitatea este o condiție pentru participarea deplină și egală în cadrul societății a persoanelor cu dizabilități. Persoanele cu dizabilități nu se pot bucura efectiv de dreptul la educație incluzivă fără un mediu astfel creat încât să fie accesibil, inclusiv școlile și toate celelalte locuri de învățământ, și fără accesibilitatea transportului public, serviciilor, tehnologiilor informației și de comunicare. Modalitățile și mijloacele de predare trebuie să fie accesibile, iar predarea trebuie să se facă în medii accesibile. Întregul mediu în care învață elevii cu dizabilități trebuie conceput în așa fel încât să promoveze incluziunea. Educația incluzivă este totodată un puternic instrument de promovare a accesibilității și a proiectării universale.

50. Comitetul atrage statelor părți atenția asupra Comentariului său general nr. 1 (2014) cu privire la recunoașterea egală în fața legii și accentuează faptul că educația incluzivă oferă elevilor cu dizabilități, în special celor cu deficiențe intelectuale, oportunitatea de ași exprima voința și preferințele. Statele părți trebuie să asigure ca educația incluzivă săi sprijine pe elevii cu dizabilități săși câștige încrederea în exercitarea capacității lor juridice, oferind suportul necesar la toate nivelurile de învățământ, inclusiv care să diminueze pe viitor solicitările dacă aceasta este și dorința lor.

51. Persoanele cu dizabilități, în special femeile și fetele cu dizabilități, pot fi afectate în mod disproporțional de violență și abuzuri, inclusiv

pedepse fizice și umilitoare din partea personalului didactic, de exemplu prin constrângeri corporale și izolare și prin hărțuirea de către ceilalți în drumul către și dinspre școală. Pentru aplicarea articolului 16 (2), se cere statelor părți să ia toate măsurile de protecție corespunzătoare împotriva tuturor formelor de exploatare, violență și abuz, inclusiv violența sexuală, ce au ca țintă persoanele cu dizabilități. Aceste măsuri trebuie să ia în calcul vârsta, genul și dizabilitatea. Comitetul susține cu fermitate recomandările Comitetului pentru drepturile copilului, ale Comitetului drepturilor omului și ale Comitetului pentru drepturi economice, sociale și culturale ca statele să interzică cu desăvârșire toate formele de pedepse corporale și de tratamente crude, inumane și degradante în toate mediile, inclusiv în școli, și să instituie pedepse efective împotriva celor care încalcă această interdicție.⁴⁴ Comitetul încurajează școlile și alte centre educaționale să implice pe elevi, inclusiv pe elevii cu dizabilități, în dezvoltarea politicilor, inclusiv a mecanismelor de protecție accesibile, care abordează măsurile disciplinare și hărțuirea, inclusiv hărțuirea prin intermediul comunicațiilor IT, care este din ce în ce mai mult recunoscută ca un fenomen în creștere în viața elevilor, în special a copiilor.

52. Educația incluzivă impune recunoașterea dreptului persoanelor cu dizabilități de a trăi în mijlocul comunității și de a se bucura de includere și participare în cadrul acesteia (art. 19). Ea impune de asemenea recunoașterea dreptului egal al persoanelor cu dizabilități de a trăi în cadrul unei familii sau, în lipsa acesteia, de a se bucura de îngrijire întrun mediu din cadrul comunității (art. 23). Copiii aflați în grija unui stat parte, care trăiesc de exemplu în cadrul unei familii sau întrun cămin, trebuie să li se asigure dreptul la educație incluzivă și dreptul de a face recurs împotriva deciziilor statului parte care nu le recunoaște dreptul la educație incluzivă. Prea multe persoane cu dizabilități trăiesc în instituții de îngrijire pe termen lung, fără acces la servicii în cadrul comunității, inclusiv educația, care li se cuvin în baza dreptului lor la, între altele, viață în cadrul unei familii, în cadrul comunității, libertatea de asociere, protecție împotriva violenței și acces la justiție. Introducerea educației incluzive în comunitatea locală trebuie să se facă paralel cu angajamentul strategic de a pune

⁴⁴ Ibid., Comentariul general nr. 8 (2006) privind dreptul copilului la protecție împotriva pedepsei corporale și a altor forme de pedeapsă crude sau degradante.

capăt practicii plasării persoanelor cu dizabilități în instituții (vezi alin. 66 de mai jos). Statele părți trebuie să aibă în vedere rolul pe care îl va juca exercitarea dreptului la educație incluzivă în formarea abilităților, deprinderilor și competențelor necesare tuturor persoanelor cu dizabilități pentru a se bucura, a beneficia de pe urma și așa aduce contribuția în cadrul comunităților lor locale.

53. Pentru realizarea efectivă a educației incluzive, persoanelor cu dizabilități trebuie să li se garanteze mobilitatea personală în condiții de independență (art. 20). Acolo unde transportul nu poate fi asigurat imediat și unde nu există asistenți personali care să sprijine accesul la instituțiile de învățământ, persoanelor cu dizabilități, în special celor oarbe sau cu deficiențe de vedere, trebuie să li se asigure pregătirea adecvată în formarea unor deprinderi de mobilitate care să le asigure o mai mare independență. Statele părți trebuie de asemenea să ofere persoanelor cu dizabilități șansa de a achiziționa mijloace și dispozitive de asistare a mobilității la prețuri accesibile.

54. Realizarea dreptului persoanelor cu dizabilități de a beneficia de cel mai înalt standard de sănătate posibil fără discriminare (art. 25) face parte integrantă din șansa de a beneficia deplin de educație. Posibilitatea de a frecventa medii de învățământ și de a învăța efectiv este grav afectată dacă nu există acces la sănătate sau la tratament și îngrijire corespunzătoare. Statele părți trebuie să instituie programe de sănătate, igienă și nutriție orientate pe gen, care să fie integrate în serviciile din domeniul educației și să permită monitorizarea continuă a tuturor nevoilor legate de sănătate. Astfel de programe trebuie dezvoltate pe baza principiilor proiectului universal și accesibilității, trebuie să prevadă vizite regulate la cabinetele medicale școlare și evaluări ale stării de sănătate, precum și să creeze parteneriate cu comunitatea. Persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, trebuie să li se asigure o educație sexuală adecvată vârstei, cuprinzătoare și incluzivă, bazată pe dovezi științifice și pe standardele drepturilor omului, precum și într-un format accesibil.

55. Statele părți trebuie să ia măsuri efective pentru asigurarea abilitării și reabilitării serviciilor din cadrul sistemului de învățământ, inclusiv cele de îngrijire a sănătății, de orientare școlară, fizice, sociale,

servicii de consiliere și alte servicii (art. 26). Astfel de servicii trebuie să înceapă cât mai de timpuriu, trebuie să aibă la bază o evaluare multidisciplinară a abilităților elevului și să susțină maximum de independență, autonomie, respect al demnității, deplina capacitate fizică, mentală, socială și vocațională precum și includerea și participarea în toate aspectele vieții. Comitetul subliniază importanța sprijinirii reabilitării în cadrul comunității care în vedere identificarea timpurie și încurajează sprijinul acordat de ceilalți elevi.

56. Educația incluzivă de calitate trebuie să pregătească persoanele cu dizabilități pentru viața din câmpul muncii prin dobândirea de cunoștințe, deprinderi și a încrederii necesare pentru participarea la piața deschisă a muncii și întrun mediu de muncă deschis, incluziv și accesibil (art. 27).

57. Participarea deplină la viața politică și publică este amplificată de realizarea dreptului la educație incluzivă. Programele de școlare pentru toți elevii trebuie să includă tema cetățeniei și formarea de deprinderi de autopromovare și autoreprezentare ca fundament al participării la procesele politice și sociale. Afacerile publice includ formarea și participarea la organizații ale elevilor și studenților cum ar fi organizațiile studentești, iar statele părți trebuie să promoveze crearea unui mediu în care persoanele cu dizabilități pot forma, face parte și participa efectiv și deplin în cadrul unor astfel de organizații prin forme de comunicare și un limbaj la propria lor alegere (art. 29).

58. Statele părți trebuie să înlăture barierele și să promoveze accesibilitatea și disponibilitatea șanselor incluzive pentru persoanele cu dizabilități de a participa în condiții de egalitate cu ceilalți la joacă, activități recreative și sportive în cadrul sistemului de învățământ precum și activităților extrașcolare, inclusiv în alte medii educaționale (art. 30).⁴⁵ Trebuie instituite măsuri corespunzătoare în cadrul mediului educațional care să asigure șansele persoanelor cu dizabilități de acces la viața culturală și să le dezvolte și utilizeze potențialul creativ, artistic și intelectual, nu numai în folosul propriu ci și pentru îmbogățirea patrimoniului societății. Astfel de măsuri trebuie să asigure ca

⁴⁵ Ibid., Comentariul general nr. 17 (2013) cu privire la dreptul copilului la odihnă, pauză, joacă, activități recreative, viață culturală și activități artistice.

persoanelor cu dizabilități să li se recunoască identitatea culturală și lingvistică specifică, inclusiv limbajele semnelor și cultura celor surzi.

V. Implementarea la nivel național

59. Comitetul a identificat un număr de provocări cărora statele părți trebuie să le facă față în implementarea articolului 24. În vederea implementării și susținerii sistemului de învățământ incluziv, trebuie avute în vedere la nivel național măsurile de mai jos.

60. Răspunderea pentru educația la toate nivelurile a persoanelor cu dizabilități, ca și pentru educația celorlalți, trebuie să revină ministerului educației. În multe țări, educația persoanelor cu dizabilități este în prezent marginalizată în cadrul ministerelor pentru asistență socială sau ale sănătății, ceea ce a condus, între altele, la excluderea din legislația, politicile, planificarea și alocarea resurselor pentru învățământul normal, la niveluri mai scăzute per persoană ale investițiilor în educația persoanelor cu dizabilități, la lipsa de structuri globale și coerente care să susțină educația incluzivă, lipsa de date integrate privind înmatricularea în școli, menținere și promovare, precum și eșecul în formarea de profesori pregătiți pentru educația incluzivă. Statele părți trebuie să ia urgent măsuri prin care să treacă educarea elevilor cu dizabilități în competența ministerului educației.

61. Statele părți trebuie să asigure la nivelul tuturor departamentelor guvernamentale o angajare curpinzătoare și intersectorială în domeniul educației incluzive. Educația incluzivă nu poate fi realizată exclusiv de ministerele educației. Toate ministerele și comisiile cu responsabilități relevante care acoperă articole substanțiale din Convenție trebuie să se angajeze și săși armonizeze modul de înțelegere a implicațiilor unui sistem de învățământ incluziv pentru a adopta o abordare integrată și pentru a lucra în colaborare după o agendă comună. Pentru toate ministerele implicate trebuie instituite măsuri de responsabilizare pentru ca aceste angajamente să fie respectate. De asemenea trebuie încheiate parteneriate cu furnizorii de servicii, cu organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, cu mass-media, cu organizații ale societății civile, cu autoritățile locale, cu asociațiile și federațiile studentești, cu universități și cu facultățile de pregătire a profesorilor.

62. Statele părți, la fiecare nivel, trebuie să implementeze sau să introducă legi bazate pe modelul de abordare a dizabilității din perspectiva drepturilor omului care respectă deplin cu articolul 24. Comitetul reamintește că articolul 4 (5) cere statelor federale să asigure implementarea articolului 24, fără limitări sau excepții, pe întreg cuprinsul statului parte.

63. Trebuie instituit un cadru legislativ și politic cuprinzător și coordonat, împreună cu un calendar clar și adecvat de implementare și de sancționare a încălcărilor. Un astfel de cadru trebuie să se caracterizeze prin flexibilitate, diversitate și egalitate în toate instituțiile de învățământ pentru toți elevii și trebuie să identifice responsabilități la toate nivelurile guvernului. Printre elementele cheie se numără:

(a) Respectarea standardelor internaționale de drepturile omului;

(b) Definirea clară și includerea obiectivelor specifice pe care urmărește să le realizeze la toate nivelurile de învățământ. Principiile și practicile incluziunii trebuie considerate parte integrantă a reformei, și nu pur și simplu un program suplimentar;

(c) Dreptul la educație incluzivă ca fiind elementul cheie al cadrului legislativ. Prevederile care definesc anumite categorii de elevi ca „needucabili”, de exemplu, trebuie eliminate;

(d) Garantarea pentru elevii cu și fără dizabilități a aceluiași drept de acces la oportunitățile de învățare incluzive în cadrul sistemului de învățământ general și, pentru anumiți elevi considerați individual, accesul la serviciile de sprijin necesare la toate nivelurile;

(e) Obligația ca toate școlile noi să fie proiectate și construite după principiul proiectului universal bazat pe standardele de accesibilitate, paralel cu un calendar pentru adaptarea școlilor existente în spiritul Comentariului general nr. 2 al Comitetului. Se încurajează utilizarea de achiziții publice din mediul privat;

(f) Introducerea de standarde de calitate cuprinzătoare pentru educația incluzivă și de mecanisme de monitorizare dizabilitate-incluziune în vederea urmăririi progreselor în implementarea la toate

nivelurile și pentru a se asigura implementarea politicilor și programelor și asigurarea acestora prin investițiile necesare;

(g) Introducerea de mecanisme de monitorizare accesibile pentru a se asigura implementarea politicilor și includerea prevederii de investiție necesară;

(h) Recunoașterea nevoii de adaptări rezonabile pentru susținerea incluziunii, având la bază mai degrabă standardele de drepturile omului decât utilizarea eficientă a resurselor, paralel cu sancțiuni pentru neintroducerea de adaptări rezonabile;

(i) Afirmarea clară, în toate legile care ar putea avea impact asupra educației incluzive, a faptului că incluziunea este un obiectiv concret;

(j) Un cadru solid pentru identificarea timpurie, evaluarea și acordarea sprijinului necesar pentru ca persoanele cu dizabilități să se dezvolte plenar în medii incluzive de învățare;

(k) Obligația pentru autoritățile locale de a planifica materiale și a le pune la dispoziția tuturor elevilor, inclusiv a persoanelor cu dizabilități, din medii și clase incluzive, inclusiv în cele mai adecvate limbaje, cele mai accesibile formate și cele mai accesibile modalități și mijloace de comunicare;

(l) Legislație care să garanteze tuturor persoanelor cu dizabilități, inclusiv copiilor cu dizabilități, dreptul de a fi ascultați și de a se da opiniei lor importanța cuvenită în cadrul sistemului de învățământ, inclusiv de către consiliile școlilor, organele de conducere, guvernele locale și naționale, precum și mecanisme prin care să conteste și să facă recurs la deciziile care privesc educația;

(m) Încheierea de parteneriate și coordonare între toți factorii implicați, inclusiv persoanele cu dizabilități prin organizațiile lor reprezentative, diferitele agenții, organizații de dezvoltare, organizații ne-guvernamentale și părinți sau persoane care îi au în îngrijire.

64. Legislația trebuie susținută printrun plan sectorial de învățământ, elaborat prin consultarea organizațiilor persoanelor cu dizabilități, inclusiv copii cu dizabilități, și care detaliază procesul de implementare a unui sistem de învățământ incluziv. Acesta trebuie să includă un calendar și obiective măsurabile, inclusiv măsuri care să asigure consecvența. Planul trebuie să aibă la bază o analiză amplă a contextului actual legat de educația incluzivă pentru a stabili nivelul de bază de la care să fie urmărit progresul, să includă, de exemplu, date despre actualele alocații bugetare, calitatea metodelor de colectare a datelor, numărul de copii cu dizabilități necuprinși în școli, provocările și barierele, legile și politicile existente, principalele îngrijorări ale persoanelor cu dizabilități, ale familiilor și ale statului parte.

65. Statele părți trebuie să introducă mecanisme independente, accesibile, transparente, sigure și impuse prin lege de depunere a plângerilor precum și remedii juridice în cazurile de încălcare a dreptului la educație. Persoanele cu dizabilități trebuie să aibă acces la sisteme de justiție care înțeleg cum să trateze persoanele cu dizabilități și cum să abordeze reclamațiile pe bază de dizabilitate. Statele părți trebuie de asemenea să asigure ca informațiile despre dreptul la educație și despre modalitatea în care să conteste negarea sau încălcarea acestui drept trebuie larg difuzate și popularizate în rândul persoanelor cu dizabilități, cu implicarea organizațiilor lor reprezentative.

66. Educația incluzivă este incompatibilă cu instituționalizarea. Statele părți trebuie să se angajeze întrun proces bine planificat și structurat de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități. Un astfel de proces trebuie să aibă în vedere: o tranziție dirijată care să fixeze un calendar definit pentru tranziție; introducerea în legislație a obligației de asigurare de resurse în cadrul comunității; redirecționarea fondurilor și introducerea unor cadre multidisciplinare care să sprijine și să întărească serviciile asigurate de comunitate; prevederea de sprijin acordat familiilor; și colaborarea și consultarea cu organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, precum și părinții și persoanele care le au în îngrijire. În timpul derulării procesului de dezinstituționalizare, persoanelor din mediile de îngrijire instituționale trebuie să li se permită accesul la educația

inclusivă cu efect imediat prin punerea în legătură cu instituții de învățământ incluzive din cadrul comunității.

67. Intervențiile timpurii din copilărie pot fi deosebit de valoroase pentru copiii cu dizabilități, servind la întărirea capacității lor de a beneficia de educație și promovând înscrierea la școală și frecventarea acesteia. Toate aceste intervenții trebuie să garanteze respectul pentru demnitatea și autonomia copilului. În conformitate cu Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, inclusiv cu Obiectivul 4 pentru Dezvoltare Durabilă, se solicită statelor părți să asigure accesul la o dezvoltare, îngrijire și educație preșcolară de calitate încă din primii ani ai copilăriei, în paralel cu includerea unei prevederi care să asigure sprijinirea și pregătirea părinților și a persoanelor care au în îngrijire copii mici cu dizabilități. Dacă sunt identificați și sprijiniți din timp, copiii mici cu dizabilități au șanse mai mari să facă tranziția mai lin către mediile educaționale preșcolare și primare. Statele părți trebuie să asigure coordonarea dintre ministerele, autoritățile și organismele relevante precum și cu organizațiile persoanelor cu dizabilități și cu alți parteneri neguvernamentali.

68. În conformitate cu articolul 31, statele părți trebuie să colecteze date dezagregate corespunzătoare în vederea formulării de politici, planuri și programe pentru a se achita de obligațiile ce le revin în baza articolului 24. Ele trebuie să introducă măsuri care să vizeze lipsa de date clare asupra prevalenței persoanelor cu diferite deficiențe, precum și lipsa de cercetări de calitate și date suficiente care se referă la accesul la educație, permanența în cadrul sistemului și progresul înregistrat, asigurarea de adaptări rezonabile și rezultatele obținute. Recensămintele, studiile și datele administrative, inclusiv datele provenite de la Sistemul de informații asupra managementului educației, trebuie să includă informații despre elevii cu dizabilități, inclusiv cei care încă trăiesc în medii instituționalizate. Statele părți trebuie de asemenea să colecteze date dezagregate și dovezi legate de barierele care împiedică persoanele cu dizabilități să aibă acces la educația incluzivă de calitate, să rămână în sistem și să progreseze în cadrul lui, pentru a permite adoptarea de măsuri eficiente de demontare a unor astfel de bariere. Trebuie adoptate strategii de înlăturare a excluderii persoanelor cu dizabilități din cadrul mecanismelor

standard de colectare de date cantitative și calitative, inclusiv când acestea rezultă din reținerea părinților de a admite existența unui copil cu o dizabilitate, lipsa înregistrării nașterii și inexistența în evidențele instituțiilor.

69. Statele părți trebuie să aloce suficiente resurse financiare și umane pe întreg parcursul elaborării unui plan sectorial în domeniul educației și a planurilor sectoriale intersectate pentru a veni în sprijinul implementării educației incluzive, conform principiului realizării progresive. Statele părți trebuie să reformeze sistemele de guvernare și mecanismele de finanțare în vederea asigurării dreptului la educație a tuturor persoanelor cu dizabilități. Ele trebuie de asemenea să aloce bugete folosind mecanismele de care dispun în cadrul proceselor de achiziții publice și parteneriatele cu sectorul privat. Aceste bugete alocate trebuie să dea prioritate, între altele, asigurării de resurse adecvate pentru a face ca mediile de învățământ existente să devină accesibile cu respectarea unui termen limită, investiției în formarea incluzivă a profesorilor, asigurării de adaptări rezonabile, asigurării unui transport accesibil către școală, asigurării de manuale adecvate și accesibile, asigurării de materiale pentru predare și învățare, asigurării de tehnologii ajutătoare și a limbajului semnelor, precum și implementării unor inițiative de conștientizare care să vizeze problema stigmatului și a discriminării, în mod deosebit a hărțuirii în mediile educaționale.

70. Comitetul solicită statelor părți să transfere resursele din mediile segregate în cele incluzive. Statele părți trebuie să dezvolte un model de finanțare care aloce resurse și stimulente pentru ca mediile educaționale incluzive să asigure sprijinul necesar persoanelor cu dizabilități. Stabilirea celui mai potrivit mod de abordare a problemei finanțării se poate face în mare măsură pe baza informațiilor legate de mediul educațional existent și de nevoile potențialilor elevi cu dizabilități care sunt afectați de acesta.

71. Trebuie inițiat procesul de formare a tuturor profesorilor de la nivelurile învățământului preșcolar, primar, secundar, terțiar și vocațional pentru a le crea competențele și valorile esențiale pentru munca în medii educaționale incluzive. Acest proces necesită adaptări atât în

timpul pregătirii anterioare angajării, cât și în timpul exercitării profesiei de educator pentru a se ajunge la nivelul de calificare corespunzător în cel mai scurt timp, în vederea înlesnirii tranziției către un sistem de învățământ incluziv. Toți profesorii trebuie să dispună de unități/module dedicate care să-i pregătească să lucreze în medii incluzive, precum și de medii de învățare de experimentare practică, unde își pot forma deprinderile și încrederea de a rezolva probleme prin diferite provocări incluzive. Conținutul de bază al formării profesorilor trebuie să includă înțelegerea elementară a diversității, creșterii și dezvoltării umane, modelul drepturilor omului ce ține cont de dizabilitate și pedagogia incluzivă care permite profesorilor să identifice abilitățile funcționale ale elevilor (punctele tari, abilitățile și stilul de învățare) pentru a asigura participarea lor în medii educaționale incluzive. Formarea profesorilor trebuie să includă învățarea utilizării unor metode, mijloace și formate de comunicare adecvate augmentative și alternative, precum Braille, tipărituri în format mai mare, multimedia accesibile, limbajul simplu, ușor de citit, limbajul semnelor și cultura surzilor, tehnici și materiale educaționale care să vină în sprijinul persoanelor cu dizabilități. În plus, profesorii au nevoie de îndrumări practice și sprijin, printre altele, în: asigurarea unei instruiți individualizate; predarea aceluiași conținut folosind metode de predare diferite pentru a răspunde stilului de învățare și abilităților unice ale fiecărei persoane; conceperea și utilizarea de planuri de învățământ individuale care să sprijine nevoile de învățare specifice; și introducerea unei pedagogii centrate pe obiectivele educaționale ale elevilor.

72. Educația incluzivă necesită un sistem de asistență și asigurare a resurselor pentru profesorii din instituții educaționale la toate nivelurile. Un astfel de sistem ar putea include parteneriate între instituții educaționale aflate în apropiere, inclusiv universități, promovarea practicilor de colaborare, inclusiv predarea în echipă, grupuri de studiu, activități comune de evaluare a elevilor, sprijin din partea unui coleg și schimb de asistență la ore, precum și parteneriate cu societatea civilă. Părinții și persoanele care au în îngrijire elevi cu dizabilități pot fi, acolo unde este cazul, parteneri în dezvoltarea și implementarea programelor de învățare, inclusiv a planurilor de învățământ individualizate. Ei pot juca un rol important în sfătuirea și asistarea profesorilor în acordarea de asistență unor elevi individuali,

dar nu trebuie să fie niciodată o condiție pentru admiterea în sistemul de învățământ. Statele părți trebuie să folosească toate resursele posibile pentru asistarea profesorilor, inclusiv organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, elevi cu dizabilități și membri ai comunității locale care pot contribui semnificativ sub forma consilierii, încheierii de parteneriate și rezolvării problemelor. Implicarea acestora asigură o resursă suplimentară în clasă și contribuie la crearea legăturii cu comunitățile locale, spargerea barierelor și responsabilizarea și sensibilizarea profesorilor față de puterile și cerințele elevilor cu dizabilități.

73. Autoritățile de la toate nivelurile trebuie să aibă capacitatea, dorința și resursele de a implementa legi, politici și programe care să susțină educația incluzivă. Statele părți trebuie să conceapă și să pună la dispoziție programe de pregătire care să informeze toate autoritățile relevante cu privire la responsabilitățile ce le revin conform legii și să sporească gradul de înțelegere a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Deprinderile, cunoștințele și înțelegerea necesare pentru implementarea politicilor și practicilor în domeniul educației incluzive includ: înțelegerea conceptului de drept la o educație incluzivă și a obiectivelor acesteia, cunoașterea legislației și politicilor internaționale și naționale, elaborarea de planuri locale de învățământ incluziv, colaborare și parteneriate, asistență, îndrumarea și supravegherea instituțiilor educaționale locale, monitorizare și evaluare.

74. Educația incluzivă de calitate necesită metode de evaluare și monitorizare a progreselor elevilor care să țină cont de barierele cu care se confruntă elevii cu dizabilități. Sistemele tradiționale de evaluare, care folosesc scorurile obținute la teste standardizate ca unic indicator al succesului atât pentru elevi cât și pentru școli, îi pot dezavantaja pe elevii cu dizabilități. Accentul ar trebui pus pe progresul individual în drumul parcurs pentru atingerea unor obiective mai largi. Cu metodologii de predare corespunzătoare, cu asistență și adaptări, toate programele de învățământ pot fi adaptate astfel încât să satisfacă nevoile tuturor elevilor, inclusiv ale celor cu dizabilități. Sistemele incluzive de evaluare a elevilor pot fi consolidate printr-un sistem de suport individualizat.

75. În conformitate cu articolul 33, și pentru a măsura progresele în realizarea dreptului la educație prin instituirea unui sistem de învățământ incluziv, statele părți trebuie să dezvolte cadre de monitorizare

cu indicatori structurali, ai procesului în sine și ai rezultatelor, care să respecte Obiectivul 4 pentru Dezvoltare Durabilă.⁴⁶ Persoanele cu dizabilități, prin organizațiile lor reprezentative, trebuie implicate atât în stabilirea indicatorilor, cât și în colectarea datelor și statistici. Indicatorii structurali trebuie să măsoare barierele existente în calea educației incluzive și se pot limita doar la simpla colectare de date dezagregate după criteriul deficienței. Indicatorii procesului în sine, cum ar fi cei privind accesibilitatea mediilor fizice, adaptările făcute programelor de învățământ sau formarea profesorilor, vor da posibilitatea monitorizării modului în care avansează transformarea. De asemenea, trebuie stabiliți indicatorii de rezultat, cum ar fi procentul de elevi cu dizabilități din medii incluzive de învățare care obțin certificate sau diplome de absolvire oficiale sau procentul de elevi cu dizabilități admiși în învățământul secundar. Statele părți trebuie totodată să aibă în vedere măsurarea calității educației, de exemplu, prin cele cinci dimensiuni recomandate de UNESCO: respect pentru drepturi, echitate, relevanță, pertinentță, eficiență și eficacitate. Pot fi avute în vedere și măsuri ale acțiunilor pozitive cum ar fi cotele-părți sau stimulentele.

76. Comitetul constată dezvoltarea în multe țări a sectorului privat în educație. Statele părți trebuie să recunoască faptul că dreptul la educație incluzivă se extinde asupra tuturor modurilor în care este asigurată educația, și nu doar la aceea asigurată de autoritățile publice. Statele părți trebuie să adopte măsuri care să protejeze împotriva încălcării drepturilor de către părți terțe, inclusiv sectorul afacerilor. În legătură cu dreptul la educație, astfel de măsuri trebuie să vizeze obligația de a garanta asigurarea educației incluzive și să implice, la nevoie, legislația și reglementările, monitorizarea, supervizarea, punerea în aplicare și adoptarea de politici care să contureze modul în care întreprinderile din lumea afacerilor pot avea impact asupra recunoașterii și exercitării efective a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Instituțiile educaționale, inclusiv instituțiile educaționale private și întreprinderile, nu trebuie să perceapă taxe suplimentare pentru integrarea accesibilității și/sau a adaptărilor rezonabile.

⁴⁶ Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, *Human Rights Indicators: a Guide to Measurement and Implementation* (Indicatori ai drepturilor omului: ghid pentru măsurare și implementare) (New York and Geneva, 2012).

V. DOCUMENTE REGIONALE

CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE*

(extras)

ARTICOLUL 5

1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este reținut legal pe baza condamnării pronunțate de un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, sau când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sau supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

* *Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Convenția a fost amendată prin Protocolul nr. 11, intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998. România a ratificat Convenția și Protocoalele sale adiționale prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, publicată în M. Of., I, nr. 135 din 31 mai 1994, Protocolul nr. 11 a fost ratificat prin Legea nr. 79 din 6 iulie 1995, publicată în M. Of., I, nr. 147 din 13 iulie 1995; protocolul nr. 14 a fost ratificat prin Legea nr. 39 din 17 martie 2005, publicată în M. Of., I, nr. 238 din 22 martie 2005.*

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acestea să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

ARTICOLUL 6

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice, ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minore sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

- a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
- d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

PRIMUL PROTOCOL ADITIONAL LA CONVENTIA PENTRU APARAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTATILOR FUNDAMENTALE*

(extras)

ARTICOLUL 2

Nimănui nu i se poate refuza dreptul de instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura aceasta educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.

** Adoptată la Paris la 20 martie 1952. România a ratificat protocolul prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție, publicată în M. Of., I, nr. 135 din 31 mai 1994*

CARTA SOCIALĂ EUROPEANĂ REVIZUITĂ*

(extras)

ARTICOLUL 7

Dreptul copiilor și al tinerilor la protecție

În vederea asigurării exercitării efective a dreptului copiilor și al tinerilor la protecție, părțile se angajează:

1. să fixeze la 15 ani vârsta minimă de angajare, fiind totuși admise derogări pentru copiii angajați în munci ușoare, determinate, care nu riscă să aducă atingere sănătății, moralității sau educației acestora;

2. să fixeze la 18 ani vârsta minimă de angajare pentru anumite ocupații determinate, considerate periculoase sau insalubre;

3. să interzică angajarea copiilor, care sunt încă supuși instrucției obligatorii, în munci care îi privează de beneficiul deplin al acestei instrucții;

4. să limiteze durata muncii lucrătorilor sub 18 ani, pentru ca aceasta să corespundă exigențelor dezvoltării lor și, mai ales, nevoilor lor de formare profesională;

5. să recunoască dreptul tinerilor lucrători și ucenici la o salarizare echitabilă sau la o alocație corespunzătoare;

6. să prevadă ca orele pe care tinerii le consacră formării profesionale pe durata timpului normal de muncă, cu consimțământul patronului, să fie considerate ca fiind incluse în ziua de muncă;

7. să fixeze la cel puțin 4 săptămâni durata concediilor anuale plătite ale lucrătorilor sub 18 ani;

8. să interzică angajarea lucrătorilor sub 18 ani în munci de noapte, cu excepția anumitor locuri de muncă determinate prin legislația sau prin reglementarea națională;

9. să prevadă ca lucrătorii sub 18 ani, angajați în locuri de muncă determinate prin legislația sau prin reglementarea națională, să fie supuși unui control medical periodic;

* Adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. România a ratificat Carta prin Legea nr. 74 din 3 mai 1999, publicată în *M. Of.*, Partea I, nr. 193 din 4 mai 1999.

10. să asigure o protecție specială împotriva riscurilor fizice și morale la care copiii și tinerii sunt expuși și, în special, împotriva riscurilor care rezultă, într-o manieră directă sau indirectă, din munca lor.

ARTICOLUL 10

Dreptul la formare profesională

În vederea exercitării efective a dreptului la formare profesională, părțile se angajează:

1. să asigure sau să favorizeze, în funcție de necesități, formarea tehnică și profesională a tuturor persoanelor, inclusiv a celor handicapate, în consultare cu organizațiile profesionale ale lucrătorilor și patronilor, și să acorde mijloacele care să permită accesul la învățământul tehnic superior și la învățământul universitar numai în conformitate cu criteriul aptitudinii individuale;

2. să asigure sau să favorizeze un sistem de ucenicie și alte sisteme de formare a tinerilor la locurile de muncă;

3. să asigure sau să favorizeze, în funcție de necesități:

a) măsuri corespunzătoare și ușor accesibile, în vederea formării lucrătorilor adulți;

b) măsuri speciale în vederea recalificării profesionale a lucrătorilor adulți, necesare ca urmare a evoluției tehnice sau a unei noi orientări a pieței muncii;

4. să asigure sau să favorizeze, în funcție de necesități, măsuri speciale de recalificare și de reintegrare a șomerilor de lungă durată;

5. să încurajeze deplina utilizare a mijloacelor prevăzute prin măsuri corespunzătoare, cum ar fi:

a) reducerea sau desființarea tuturor taxelor și cheltuielilor;

b) acordarea unei asistențe financiare în cazurile adecvate;

c) includerea în programul normal de lucru a timpului consacrat cursurilor suplimentare de formare, urmate de un lucrător pe durata angajării, la cererea patronului său;

d) garantarea, printr-un control corespunzător, în consultare cu organizațiile profesionale ale lucrătorilor și patronilor, a eficienței sistemului de ucenicie și a oricărui alt sistem de formare pentru tinerii lucrători și, la modul general, a unei protecții adecvate a tinerilor lucrători.

ARTICOLUL 17

Dreptul copiilor și al adolescenților la protecție socială, juridică și economică

În vederea asigurării exercitării efective a dreptului copiilor și al adolescenților de a crește într-un mediu favorabil dezvoltării personalității lor

și a aptitudinilor lor fizice și mentale, părțile se angajează să ia fie direct, fie în cooperare cu organizațiile publice sau private toate măsurile necesare și corespunzătoare, care:

1. a) să asigure copiilor și adolescenților, ținând seama de drepturile și de obligațiile părinților, îngrijirile, asistența, educația și pregătirea de care au nevoie, în special prin crearea sau menținerea unor instituții ori servicii adecvate și suficiente în acest scop;

b) să protejeze copiii și adolescenții împotriva neglijenței, violenței sau exploatării;

c) să asigure o protecție și un ajutor special din partea statului pentru copilul sau adolescentul privat temporar ori definitiv de sprijinul familiei;

2. să asigure copiilor și adolescenților învățământ primar și secundar gratuit, precum și să favorizeze regularitatea frecvenței școlare.

CARTA CONSILIULUI EUROPEI PRIVIND EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI EDUCAȚIA PENTRU DREPTURILE OMULUI*

Secțiunea I – Recomandări generale

1. Domeniul de aplicare

Această Cartă vizează educația pentru cetățenie și educația pentru drepturile omului, așa cum sunt definite în paragraful al 2-lea. Nu vizează explicit domenii conexe precum educația interculturală, educația pentru egalitate, educația pentru dezvoltare durabilă și educația pentru pace, excepție făcând zonele în care acestea se suprapun și interacționează cu educația pentru cetățenie și pentru drepturile omului.

2. Definiții

În cadrul acestei Carte:

a. „Educația pentru cetățenie democratică” se referă la educație, formare, sensibilizare, informare, practici și activități care urmăresc să îi pregătească

* Adoptată în cadrul Recomandării CM/Rec (2010)7 al Comitetului de Miniștri. A se vedea Departamentul Educației Consiliul Europei.

și să îi încurajeze pe cursanți, prin dobândirea de cunoștințe, capacități și înțelegere și prin formarea de atitudini și comportamente, să își exercite și să apere drepturile lor democratice și responsabilități în societate, să aprecieze diversitatea și să joace un rol activ în viața democratică, în vederea promovării și apărării democrației și a statului de drept.

b. „Educația pentru drepturile omului” se referă la educație, formare, creșterea gradului de conștientizare, informare, practici și activități care au ca scop, prin formarea la elevi/studenti a cunoștințelor, capacităților, atitudinilor și comportamentelor, să îi pregătească și să îi încurajeze să contribuie la construirea și apărarea unei culturi universale a drepturilor omului în societate, în vederea promovării și protejării drepturilor omului și libertăților fundamentale.

c. „Educația formală” se referă la sistemul de educație și formare, de la nivelul pre-primar la cel secundar și universitar. De regulă, se desfășoară în instituții de educație sau de formare profesională și se finalizează cu certificare.

d. „Educația non-formală” se referă la orice program de educație creat pentru a îmbunătăți o gamă de aptitudini și de competențe în afara sistemului de educație formală.

e. „Educația informală” se referă la procesul de învățare pe tot parcursul vieții, prin care fiecare individ își formează atitudini, valori, își dezvoltă aptitudini și dobândește cunoștințe prin intermediul influențelor educative și resurselor din mediul său și din experiența zilnică (familie, grup de egali, vecini, întâlniri, bibliotecă, mass-media, muncă, joacă etc).

3. Relația dintre educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului

Educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului sunt strâns inter-corelate și se sprijină reciproc. Acestea diferă mai degrabă din punct de vedere al focus-ului și al ariei de cuprindere, decât din punct de vedere al scopurilor și practicilor.

Educația pentru cetățenie democratică se concentrează în primul rând asupra drepturilor, responsabilităților și participării active, în relație cu dimensiunea civică, politică, socială, economică, juridică și culturală a societății, în timp ce educația pentru drepturile omului are în vedere spectrul mai larg al drepturilor și libertăților fundamentale în fiecare aspect al vieții oamenilor.

4. Structurile constituționale și prioritățile statelor membre

Obiectivele, principiile și politicile prezentate mai jos se aplică: a. manifestând respectul convenit pentru structurile constituționale ale fiecărui stat membru, folosind mijloacele adecvate pentru aceste structuri; b. având în vedere prioritățile și nevoile fiecărui stat membru.

Secțiunea II – Obiective și principii

5. Obiective și principii

Următoarele obiective și principii ar trebui să ghideze statele membre în elaborarea politicilor lor, a legislației și practicii.

a. Scopul de a oferi fiecărei persoane, pe teritoriul lor, oportunități de educație pentru cetățenie democratică și de educație pentru drepturile omului.

b. În domeniul educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului, învățarea este un proces pe tot parcursul vieții. Învățarea eficientă în acest domeniu implică o gamă largă de factori interesați, inclusiv factori de decizie, personal didactic, elevi/ studenți/ cursanți, părinți, instituții de învățământ, autorități din domeniul educației, funcționari publici, organizații nonguvernamentale, organizații de tineret, mass-media și publicul larg.

c. Toate mijloacele de educație și formare profesională – în contexte formale, non-formale sau informale – au rolul lor în acest proces de învățare și contribuie la promovarea principiilor și la realizarea obiectivelor sale.

d. Organizațiile non-guvernamentale și organizațiile de tineret au o contribuție importantă în educația pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului, în special prin educația nonformală și informală și, prin urmare, au nevoie de oportunități și de sprijin în acest sens.

e. Practicile și activitățile de predare-învățare ar trebui să urmeze și să promoveze valorile și principiile democrației și drepturile omului; în special, conducerea instituțiilor de educație, inclusiv a școlilor, ar trebui să reflecte și să promoveze valorile drepturilor omului și să încurajeze participarea activă a elevilor, cadrelor didactice și a părților interesate, inclusiv a părinților.

f. Un element esențial al educației pentru cetățenie democratică și drepturile omului îl constituie promovarea coeziunii sociale și a dialogului intercultural, precum și valorizarea diversității și egalității, inclusiv a egalității de gen; în acest scop, este esențial să se dezvolte cunoștințe, înțelegere, abilități personale și sociale, astfel încât să se reducă conflictele,

să crească aprecierea și înțelegerea diferențelor de credință și dintre grupuri etnice, să se dezvolte respectul reciproc pentru demnitatea umană și pentru valorile comune, să se încurajeze dialogul și să se promoveze rezolvarea pașnică a problemelor și litigiilor.

g. Unul dintre obiectivele fundamentale ale educației pentru cetățenie democratică și drepturile omului nu se rezumă doar la dobândirea de cunoștințe, capacități și atitudini de către elevi, ci se referă la abilitarea acestora (n.t., en.: „empowerment”) să întreprindă acțiuni în societate pentru apărarea și promovarea drepturilor omului, a democrației și a statului de drept.

h. Formarea continuă și dezvoltarea profesională a personalului din domeniul educației și a liderilor de tineret, precum și a formatorilor, în ceea ce privește principiile și practicile educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului constituie o componentă vitală a furnizării și asigurării durabilității acestui domeniu de educație, fiind prin urmare nevoie să fie adecvat planificate și să li se asigure resurse.

i. Parteneriatele și colaborarea trebuie încurajate la nivelul unei game extinse de factori interesați, implicați în educația pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului, la nivel de stat, regional și local, astfel încât să le fie cât mai bine valorificate contribuțiile, inclusiv factori de decizie politică, personal din sistemul de educație, elevi/ studenți / cursanți, părinți, instituții de educație, organizații nonguvernamentale, organizații de tineret, media și publicul larg.

j. Având în vedere caracterul internațional al valorilor drepturilor și responsabilităților omului, precum și principiile comune care stau la baza democrației și statului de drept, este important ca statele membre să continue și să încurajeze cooperarea internațională și regională în activitățile reglementate de prezenta Cartă, precum și să identifice și să împărtășească bune practici.

Secțiunea III – Politici

6. Învățământul general și profesional

Statele membre sunt rugate să includă educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului în curriculum-ul pentru educația preșcolară și pentru învățământul primar, și secundar, în învățământul general și profesional. De asemenea, statele membre ar trebui să continue să sprijine, să revizuiască și să actualizeze educația pentru cetățenie

democratică și pentru drepturile omului în curriculum, pentru a-i asigura relevanța și durabilitatea.

7. Învățământul superior

Statele membre sunt rugate să promoveze, respectând principiul libertății academice, includerea educației pentru cetățenie democratică și a educației pentru drepturile omului în învățământul superior, în special pentru viitorii profesioniști din învățământ.

8. Conducerea democratică

Statele membre ar trebui să promoveze conducerea democratică în toate instituțiile de educație, atât ca modalitate dezirabilă și benefică de management, cât și ca modalitate practică de învățare și de experimentare a democrației și de respectare a drepturilor omului. Acestea sunt rugate să încurajeze și să faciliteze, prin mijloace adecvate, participarea activă a celor care învață, a personalului din învățământ și a factorilor interesați, inclusiv a părinților, la conducerea instituțiilor de învățământ.

9. Formarea

Statele membre trebuie să ofere profesorilor și altor categorii de personal din educație, liderilor de tineret și formatorilor pregătirea necesară, inițială și continuă, și oportunități de dezvoltare profesională în domeniul educației pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului. În acest mod, se asigură că aceștia cunosc bine și înțeleg obiectivele și principiile domeniului, utilizează metode didactice adecvate și dețin și alte calități adecvate acestui domeniu de educație.

10. Rolul organizațiilor non-guvernamentale, al organizațiilor de tineret și al altor factori interesați

Se recomandă statelor membre să consolideze rolul organizațiilor non-guvernamentale și al organizațiilor de tineret în domeniul educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului, în special în educația non-formală. Este de dorit să recunoască aceste organizații și activitățile lor drept un segment valoros al sistemului de educație, să le ofere –

dacă este posibil – sprijinul necesar și să valorifice cât mai mult expertiza pe care o pot oferi la toate formele de învățământ.

De asemenea, statele membre ar trebui să promoveze și să popularizeze educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului în rândul altor factori interesați, în special mass-media și publicul larg, pentru a le spori contribuția pe care ar putea să o aducă în acest domeniu.

11. Criterii de evaluare

Statele membre ar trebui să elaboreze criterii de evaluare a eficacității programelor de educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului. Feedback-ul din partea celor care învață ar trebui să constituie parte integrantă a tuturor acestor evaluări.

12. Cercetare

Statele membre ar trebui să inițieze și să promoveze cercetarea în domeniul educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului, să facă un bilanț al situației actuale și să ofere celor interesați – inclusiv factorilor de decizie politică, instituțiilor de educație, directorilor de școli, profesorilor și elevilor/studentilor, organizațiilor non-guvernamentale și organizațiilor de tineret – date comparative pentru a-i ajuta să se evalueze și să-și sporească eficacitatea și eficiența, precum și să-și îmbunătățească activitatea. Cercetările ar putea include, printre altele, studii privind curriculum-ul, practicile inovatoare, metodele de predare și dezvoltarea sistemelor de evaluare, inclusiv criteriile și indicatorii de evaluare. Statele membre ar trebui să împărtășească rezultatele cercetărilor desfășurate altor state membre și altor factori interesați, după caz.

13. Abilități pentru promovarea coeziunii sociale, pentru valorizarea diversității și pentru gestionarea diferențelor și a conflictelor

În toate aspectele educației, statele membre ar trebui să promoveze abordări educaționale și metode didactice care urmăresc să îi învețe pe cursanți să trăiască împreună într-o societate democratică și multiculturală și să le permită să dobândească cunoștințe și abilități de promovare a coeziunii sociale, să valorizeze diversitate și egalitatea, să aprecieze diferențele – în special de credință și etnice – și să rezolve pașnic dezacordurile sau

conflictele, respectând drepturile fiecăruia, precum și să combată orice formă de discriminare și de violență, în special intimidarea și hărțuirea.

Secțiunea IV: Evaluare și cooperare

14. Evaluare și revizuire

Statele membre ar trebui să evalueze în mod regulat strategiile și politicile pe care și le-au asumat cu privire la prezenta Cartă și să le adapteze după caz. Aceasta se poate realiza în colaborare cu alte state membre – de exemplu, la nivel regional. De asemenea, orice stat membru poate solicita asistență din partea Consiliului Europei.

15. Cooperare în activitățile următoare

Statele membre ar trebui, acolo unde este cazul, să coopereze între ele și prin intermediul Consiliului Europei pentru îndeplinirea obiectivelor și principiilor prezentei Carte, prin:

- a. urmărirea temelor de interes comun și a priorităților identificate;
- b. încurajarea activităților multilaterale și transfrontaliere, inclusiv rețeaua existentă a coordonatorilor naționali pentru educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului;
- c. schimbul, dezvoltarea, codificarea și asigurarea diseminării bunelor practici;
- d. informarea tuturor părților interesate, inclusiv a publicului larg, cu privire la obiectivele Cartei și la punerea sa în aplicare;
- e. sprijinirea rețelelor europene de organizații non- guvernamentale, de tineret și de profesioniști din domeniul educației și a cooperării dintre acestea.

16. Cooperare internațională

Statele membre ar trebui să împărtășească rezultatele efortului lor în domeniul educației pentru cetățenie democratică și educației pentru drepturile omului, în cadrul Consiliului Europei, cu alte organizații internaționale.

CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

(extras)

ARTICOLUL 14 Dreptul la educație

(1) Orice persoană are dreptul la educație, precum și la accesul la formare profesională și formare continuă

(2) Acest drept include posibilitatea de a urma gratuit învățământul obligatoriu.

(3) Libertatea de a înființa instituții de învățământ cu respectarea principiilor democratice, precum și dreptul părinților de a asigura educarea și instruirea copiilor lor, potrivit propriilor convingeri religioase, filozofice și pedagogice, sunt respectate în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestora.

ARTICOLUL 24 Drepturile copilului

(1) Copiii au dreptul la protecția și îngrijirile necesare pentru asigurarea bunăstării lor. Ei își pot exprima în mod liber opinia. Aceasta se ia în considerare în problemele care îi privesc, în funcție de vârsta și gradul lor de maturitate.

(2) În toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial.

(3) Orice copil are dreptul de a întreține cu regularitate relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția cazului în care acestea sunt contrare interesului său.

VI. DOCUMENTE INTERNE

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI*

(extras)

ARTICOLUL 5

Cetățenia

1. Cetățenia română se dobândește, se păstrează sau se pierde în condițiile prevăzute de legea organică.
2. Cetățenia română nu poate fi retrasă aceluia care a dobândit-o prin naștere.

CAPITOLUL II

Drepturile și libertățile fundamentale

ARTICOLUL 22

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică

- (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.
- (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.
- (3) Pedeapsa cu moartea este interzisă.

ARTICOLUL 23

Libertatea individuală

- (1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

* Modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în M. Of., I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(4) Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal.

(5) În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile.

(6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

(7) Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

(8) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege.

(10) Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

(11) Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

(12) Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii.

(13) Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

ARTICOLUL 24

Dreptul la apărare

(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

ARTICOLUL 25

Libera circulație

(1) Dreptul la liberă circulație, în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept.

(2) Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară.

ARTICOLUL 26

Viața intimă, familială și privată

(1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

(2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

ARTICOLUL 27

Inviolabilitatea domiciliului

(1) Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără învoirea acesteia.

(2) De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege pentru următoarele situații:

a) executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;

b) înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice;

d) prevenirea răspândirii unei epidemii.

(3) Percheziția se dispune de judecător și se efectuează în condițiile și în formele prevăzute de lege.

(4) Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, în afară de cazul infracțiunilor flagrante.

ARTICOLUL 28

Secretul corespondenței

Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.

ARTICOLUL 29

Libertatea conștiinței

(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

(2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbitare religioasă.

(5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.

(6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

ARTICOLUL 30

Libertatea de exprimare

(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2) Cenzura de orice fel este interzisă.

(3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.

(4) Nici o publicație nu poate fi suprimată.

(5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.

(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului

de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.

ARTICOLUL 31

Dreptul la informație

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

(4) Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.

ARTICOLUL 32

Dreptul la învățătură

(1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.

(2) Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

(3) Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(4) Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii.

(5) Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

(6) Autonomia universitară este garantată.

(7) Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.

ARTICOLUL 33

Accesul la cultură

- (1) Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.
- (2) Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.
- (3) Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.

ARTICOLUL 34

Dreptul la ocrotirea sănătății

- (1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.
- (2) Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice.
- (3) Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.

ARTICOLUL 35

Dreptul la mediu sănătos

- (1) Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic.
- (2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.
- (3) Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.

ARTICOLUL 36

Dreptul de vot

- (1) Cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv.

(2) Nu au drept de vot debilizii sau alienații mintal, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate, prin hotărâre judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale.

ARTICOLUL 37

Dreptul de a fi ales

(1) Au dreptul de a fi aleși cetățenii cu drept de vot care îndeplinesc condițiile prevăzute în articolul 16 alineatul (3), dacă nu le este interzisă asocierea în partide politice, potrivit articolului 40 alineatul (3).

(2) Candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vârsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României.

ARTICOLUL 38

Dreptul de a fi ales în Parlamentul European

În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European.

ARTICOLUL 39

Libertatea întrunirilor

Mitingurile, demonstrațiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.

ARTICOLUL 40

Dreptul de asociere

(1) Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere.

(2) Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale.

(3) Nu pot face parte din partide politice judecătoria Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.

(4) Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.

ARTICOLUL 41

Munca și protecția socială a muncii

(1) Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă.

(2) Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege.

(3) Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore.

(4) La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații.

(5) Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.

ARTICOLUL 42

Interzicerea muncii forțate

(1) Munca forțată este interzisă.

(2) Nu constituie muncă forțată:

a) activitățile pentru îndeplinirea îndatoririlor militare, precum și cele desfășurate, potrivit legii, în locul acestora, din motive religioase sau de conștiință;

b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;

c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege.

ARTICOLUL 43

Dreptul la grevă

(1) Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor profesionale, economice și sociale.

(2) Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate.

ARTICOLUL 44

Dreptul de proprietate privată

(1) Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra statului, sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege.

(2) Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular. Cetățenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală.

(3) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.

(4) Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor.

(5) Pentru lucrări de interes general, autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și pentru alte daune imputabile autorității.

(6) Despăgubirile prevăzute în alineatele (3) și (5) se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergență, prin justiție.

(7) Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.

(8) Avera dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(9) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

ARTICOLUL 45

Libertatea economică

Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate.

ARTICOLUL 46

Dreptul la moștenire

Dreptul la moștenire este garantat.

ARTICOLUL 47

Nivelul de trai

(1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent.

(2) Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege. Cetățenii au dreptul și la măsuri de asistență socială, potrivit legii.

ARTICOLUL 48

Familia

(1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(2) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.

(3) Copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie.

ARTICOLUL 49

Protecția copiilor și a tinerilor

(1) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor.

(2) Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.

(3) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.

(4) Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați.

(5) Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării.

ARTICOLUL 50

Protecția persoanelor cu handicap

Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și de

tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.

ARTICOLUL 51

Dreptul de petiționare

(1) Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.

(2) Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

(3) Exercițarea dreptului de petiționare este scutită de taxă.

(4) Autoritățile publice au obligația să răspundă la petiții în termenele și în condițiile stabilite potrivit legii.

ARTICOLUL 52

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal al unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

ARTICOLUL 53

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2) Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.

CAPITOLUL III

Îndatoririle fundamentale

ARTICOLUL 54

Fidelitatea față de țară

- (1) Fidelitatea față de țară este sacră.
- (2) Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege.

ARTICOLUL 55

Apărarea țării

- (1) Cetățenii au dreptul și obligația să apere România.
- (2) Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică.
- (3) Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice.

ARTICOLUL 56

Contribuții financiare

- (1) Cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice.
- (2) Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale.
- (3) Orice alte prestații sunt interzise, în afara celor stabilite prin lege, în situații excepționale.

ARTICOLUL 57

Exercitarea drepturilor și a libertăților

Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți.

LEGE NR. 272/2004 (REPUBLICATĂ) PRIVIND PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA DREPTURILOR COPILULUI*

CAPITOLUL I

Dispoziții generale și definiții

ART. 1. – (1) Prezenta lege reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului.

(2) Autoritățile publice, organismele private autorizate, precum și persoanele fizice și persoanele juridice responsabile de protecția copilului sunt obligate să respecte, să promoveze și să garanteze drepturile copilului stabilite prin Constituție și lege, în concordanță cu prevederile Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată, cu modificările ulterioare, și ale celorlalte acte internaționale în materie la care România este parte.

ART. 2 – (1) Prezenta lege, orice alte reglementări adoptate în domeniul respectării și promovării drepturilor copilului, precum și orice act juridic emis sau, după caz, încheiat în acest domeniu se subordonează cu prioritate principiului interesului superior al copilului.

(2) Interesul superior al copilului se circumscrie dreptului copilului la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie.

* Republicată în temeiul art. V din Legea nr. 257/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în M. Of., Partea I, nr. 607 din 30 septembrie 2013, dându-se textelor o nouă numerotare.

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului a fost publicată în M. Of., Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004 și a mai fost modificată prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of., Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, rectificată în M. Of., Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare, prin Legea nr. 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, publicată în M. Of., Partea I, nr. 754 din 9 noiembrie 2012, cu modificările ulterioare, și prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of., Partea I, nr. 757 din 12 noiembrie 2012, rectificată în M. Of., Partea I, nr. 117 din 1 martie 2013, cu modificările ulterioare.

(3) Principiul interesului superior al copilului este impus inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, altor reprezentanți legali ai săi, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal.

(4) Principiul interesului superior al copilului va prevala în toate demersurile și deciziile care privesc copiii, întreprinse de autoritățile publice și de organismele private autorizate, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești.

(5) Persoanele prevăzute la alin. (4) sunt obligate să implice familia în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil și să sprijine îngrijirea, creșterea și formarea, dezvoltarea și educarea acestuia în cadrul familiei.

(6) În determinarea interesului superior al copilului se au în vedere cel puțin următoarele:

a) nevoile de dezvoltare fizică, psihologică, de educație și sănătate, de securitate și stabilitate și apartenență la o familie;

b) opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul de maturitate;

c) istoricul copilului, având în vedere, în mod special, situațiile de abuz, neglijare, exploatare sau orice altă formă de violență asupra copilului, precum și potențialele situații de risc care pot interveni în viitor;

d) capacitatea părinților sau a persoanelor care urmează să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului de a răspunde nevoilor concrete ale acestuia;

e) menținerea relațiilor personale cu persoanele față de care copilul a dezvoltat relații de atașament.

ART. 3. – De dispozițiile prezentei legi beneficiază:

a) copiii cetățeni români aflați pe teritoriul României;

b) copiii cetățeni români aflați în străinătate;

c) copiii fără cetățenie aflați pe teritoriul României;

d) copiii care solicită sau beneficiază de o formă de protecție în condițiile reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților în România;

e) copiii cetățeni străini aflați pe teritoriul României, în situații de urgență constatate, în condițiile prezentei legi, de către autoritățile publice române competente.

ART. 4 – În sensul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

a) copil – persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, potrivit legii;

b) familie – părinții și copiii acestora;

c) familie extinsă – rudele copilului, până la gradul IV inclusiv;

d) familie substitutivă – persoanele, altele decât cele care aparțin familiei extinse, inclusiv afinii până la gradul IV și asistenții maternali care asigură creșterea și îngrijirea copilului, în condițiile legii;

e) plan individualizat de protecție – documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și a măsurilor de protecție specială a copilului, pe baza evaluării psihosociale a acestuia și a familiei sale, în vederea integrării copilului care a fost separat de familia sa într-un mediu familial stabil permanent, în cel mai scurt timp posibil;

f) plan de servicii – documentul prin care se realizează planificarea acordării serviciilor și a prestațiilor, pe baza evaluării psihosociale a copilului și a familiei, în vederea prevenirii abuzului, neglijării, exploatării, a oricăror forme de violență asupra copilului, precum și a separării copilului de familia sa;

g) reprezentant legal al copilului – părintele sau persoana desemnată, potrivit legii, să exercite drepturile și să îndeplinească obligațiile părintești față de copil.

ART. 5 – (1) Copiii au dreptul la protecție și asistență în realizarea și exercitarea deplină a drepturilor lor, în condițiile prezentei legi.

(2) Răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului revine în primul rând părinților, aceștia având obligația de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile față de copil ținând seama cu prioritate de interesul superior al acestuia.

(3) În subsidiar, responsabilitatea revine colectivității locale din care fac parte copilul și familia sa. Autoritățile administrației publice locale au obligația de a sprijini părinții sau, după caz, alt reprezentant legal al copilului în realizarea obligațiilor ce le revin cu privire la copil, dezvoltând și asigurând în acest scop servicii diversificate, accesibile și de calitate, corespunzătoare nevoilor copilului.

(4) Intervenția statului este complementară; statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor sale prin activitatea specifică realizată de instituțiile statului și de autoritățile publice cu atribuții în acest domeniu.

ART. 6 – Respectarea și garantarea drepturilor copilului se realizează conform următoarelor principii:

a) respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului;

b) egalitatea șanselor și nediscriminarea;

c) responsabilizarea părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești;

d) primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului;

e) descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multi-sectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate;

f) asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil;

g) respectarea demnității copilului;

h) ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate;

i) asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție;

j) celeritate în luarea oricărei decizii cu privire la copil;

k) asigurarea protecției împotriva abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului;

l) interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor din această materie.

ART. 7 – Drepturile prevăzute de prezenta lege sunt garantate tuturor copiilor fără nicio discriminare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, de situația materială, de gradul și tipul unei deficiențe, de statutul la naștere sau de statutul dobândit, de dificultățile de formare și dezvoltare sau de alt gen ale copilului, ale părinților ori ale altor reprezentanți legali sau de orice altă distincție.

ART. 8 – În orice cauză care privește drepturi ale copilului, instanța verifică dacă înțelegerile dintre părinți sau ale acestora cu alte persoane respectă interesul superior al copilului.

CAPITOLUL II

Drepturile copilului

SECȚIUNEA 1

Drepturi și libertăți civile

ART. 9. – (1) Copilul are dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale.

(2) Copilul este înregistrat imediat după naștere și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, dacă este posibil, de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit, crescut și educat de aceștia.

(3) Părinții aleg numele și prenumele copilului, în condițiile legii.

(4) Copilul are dreptul de a-și păstra cetățenia, numele și relațiile de familie, în condițiile prevăzute de lege, fără nicio ingerință.

(5) Dacă se constată că un copil este lipsit, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele dintre acestea, instituțiile și autoritățile publice sunt obligate să ia de urgență toate măsurile necesare în vederea restabilirii identității copilului.

ART. 10 – (1) În scopul realizării dreptului prevăzut la art. 9 alin. (1), unitățile sanitare care au în structură secții de nou-născuți și/sau de pediatrie au obligația de a angaja un asistent social sau, după caz, de a desemna o persoană cu atribuții de asistență socială.

(2) În vederea stabilirii identității copilului părăsit în unități sanitare sau găsit ori a părinților acestuia, organele de poliție și serviciile publice comunitare de evidență a persoanelor, competente, au obligația de a desemna una sau mai multe persoane responsabile, care să realizeze, cu celeritate, demersurile ce le revin, potrivit legii, pentru înregistrarea nașterii copilului și să transmită datele de identificare direcției generale de asistență socială și protecția copilului sau, după caz, serviciului public de asistență socială.

(3) Persoanele desemnate la alin. (2) au obligația efectuării demersurilor de stabilire a identității părinților copiilor părăsiți în unitățile sanitare, în situația în care aceștia au fost identificați și nu au întocmit certificatul de naștere.

ART. 11 – (1) Certificatul medical constatator al nașterii, atât pentru copilul născut viu, cât și pentru copilul născut mort, se întocmește în termen de 24 de ore de la naștere.

(2) Răspunderea pentru îndeplinirea obligației prevăzute la alin. (1) revine medicului care a asistat sau a constatat nașterea și medicului șef de secție.

(3) Când nașterea a avut loc în afara unităților sanitare, medicul de familie având cabinetul înregistrat în raza teritorială unde a avut loc nașterea este obligat ca, la cererea oricărei persoane, în termen de 24 de ore, să constate nașterea copilului, după care să întocmească și să elibereze certificatul medical constatator al nașterii copilului, chiar dacă mama nu este înscrisă pe lista cabinetului său.

ART. 12 – (1) În situația în care copilul este părăsit de mamă în maternitate, unitatea medicală are obligația să sesizeze telefonic și în scris direcția generală de asistență socială și protecția copilului și organele de poliție, în termen de 24 de ore de la constatarea dispariției mamei.

(2) În termen de 5 zile de la sesizarea prevăzută la alin. (1), se întocmește un proces-verbal de constatare a părăsirii copilului, semnat de reprezentantul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, reprezentantul poliției și al maternității; când starea de sănătate a copilului permite externarea, în baza procesului-verbal, direcția generală de asistență socială și protecția copilului va stabili măsura plasamentului în regim de urgență pentru copil.

(3) În termen de 30 de zile de la întocmirea procesului-verbal, poliția este obligată să întreprindă verificările specifice privind identitatea mamei și să comunice rezultatul acestor verificări direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

(4) În situația în care mama este identificată, direcția generală de asistență socială și protecția copilului va asigura consilierea și sprijinirea acesteia în vederea realizării demersurilor legate de întocmirea actului de naștere.

(5) În situația în care, în urma verificărilor efectuate de poliție, nu este posibilă identificarea mamei, direcția generală de asistență socială și protecția copilului transmite serviciului public de asistență socială în a cărui rază administrativ-teritorială s-a produs nașterea dosarul cuprinzând certificatul medical constatator al nașterii, procesul-verbal prevăzut la alin. (2), dispoziția de plasament în regim de urgență și răspunsul poliției cu rezultatul verificărilor.

(6) În termen de 5 zile de la primirea documentației prevăzute la alin. (5), serviciul public de asistență socială are obligația de a obține dispoziția de stabilire a numelui și prenumelui copilului, în conformitate cu prevederile Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și de a face declarația de înregistrare a nașterii la serviciul de stare civilă competent.

(7) În termen de 24 de ore de la înregistrarea nașterii copilului, serviciul public de asistență socială are obligația de a transmite direcției generale de asistență socială și protecția copilului actul de înregistrare a nașterii copilului.

ART. 13 – În situația copilului părăsit de părinți în alte unități sanitare, a cărui naștere nu a fost înregistrată, obligația de a realiza demersurile prevăzute de lege pentru înregistrarea nașterii copilului revine serviciului

public de asistență socială în a cărui rază administrativ-teritorială a fost părăsit acesta, cu respectarea procedurii prevăzute la art. 12.

ART. 14 – (1) În situația copilului găsit în familie sau într-un loc public, precum și a celui părăsit de părinți în alte unități sanitare, a cărui naștere nu a fost înregistrată, obligația de a realiza demersurile prevăzute de lege pentru înregistrarea nașterii copilului revine serviciului public de asistență socială în a cărui rază administrativ-teritorială a fost găsit sau părăsit copilul.

(2) Expertiza medico-legală necesară pentru înregistrarea nașterii copilului este gratuită.

ART. 15. – Metodologia privind realizarea obligațiilor ce revin autorităților administrației publice locale, instituțiilor și profesioniștilor implicați în prevenirea și intervenția în cazurile de copii aflați în situație de risc sau părăsiți în unități sanitare/secții/compartimente de specialitate obstetrică-ginecologie și neonatologie/alte unități sanitare care oferă servicii medicale pentru copii se aprobă prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, în colaborare cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice și cu Ministerul Sănătății.

ART. 16. – (1) Unitățile sanitare, unitățile de protecție socială, serviciile de îngrijire de tip rezidențial, entitățile fără personalitate juridică, alte persoane juridice, precum și persoane fizice care internează sau primesc în îngrijire femei gravide ori copii care nu posedă acte pe baza cărora să li se poată stabili identitatea sunt obligate să anunțe, în termen de 24 de ore, în scris, autoritatea administrației publice locale în a cărei rază își au sediul sau, după caz, domiciliul, în vederea stabilirii identității lor, precum și direcția generală de asistență socială și protecția copilului de care aparțin, în vederea luării în evidență.

(2) Cel care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii, are obligația de a-l întreține și, în termen de 48 de ore, de a anunța autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială își are sediul sau domiciliul.

ART. 17. – (1) Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament.

(2) Copilul are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior.

(3) Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.

(4) În caz de neînțelegere între părinți cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu copilul, instanța va stabili un program în funcție de vârsta copilului, de nevoile de îngrijire și educare ale acestuia, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte.

(5) Criteriile prevăzute la alin. (4) vor fi avute în vedere și la stabilirea programului de relații personale și cu celelalte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie.

ART. 18. – (1) În sensul prezentei legi, relațiile personale se pot realiza prin:

a) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană care are, potrivit prezentei legi, dreptul la relații personale cu copilul;

b) vizitarea copilului la domiciliul acestuia;

c) găzduirea copilului, pe perioadă determinată, de către părintele sau de către altă persoană la care copilul nu locuiește în mod obișnuit;

d) corespondență ori altă formă de comunicare cu copilul;

e) transmiterea de informații copilului cu privire la părintele ori la alte persoane care au, potrivit prezentei legi, dreptul de a menține relații personale cu copilul;

f) transmiterea de către persoana la care locuiește copilul a unor informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părintele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul;

g) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană față de care copilul a dezvoltat legături de atașament într-un loc neutru în raport cu copilul, cu sau fără supravegherea modului în care relațiile personale sunt întreținute, în funcție de interesul superior al copilului.

(2) Transmiterea informațiilor prevăzute la alin. (1) lit. e) și f) se va face cu respectarea interesului superior al copilului, precum și a dispozițiilor speciale vizând confidențialitatea și transmiterea informațiilor cu caracter personal.

(3) Părintele la care copilul locuiește are obligația de a sprijini menținerea relațiilor personale ale copilului cu celălalt părinte, prevăzute la alin. (1).

(4) Pentru restabilirea și menținerea relațiilor personale ale copilului, serviciul public de asistență socială și, după caz, direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București au obligația de a oferi consiliere, acordată de specialiști atât copilului, cât și părinților săi, la solicitarea acestora.

(5) În cazul în care părintele la care copilul locuiește împiedică sau afectează în mod negativ legăturile personale ale copilului cu celălalt părinte, prin nerespectarea programului stabilit de instanță sau convenit de părinți, părintele la care nu locuiește în mod statornic poate cere serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială în circumscripția căruia se află locuința copilului să monitorizeze relațiile personale cu copilul pentru o durată de până la 6 luni.

(6) Monitorizarea permite reprezentanților serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială să asiste la preluarea copilului de către părintele la care nu locuiește în mod statornic, la înapoierea acestuia, să realizeze intervierea părinților, a copilului și a persoanelor cu care copilul locuiește, precum și a altor persoane, în vederea întocmirii raportului de monitorizare.

(7) La finalul perioadei de monitorizare, reprezentantul serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoana cu atribuții de asistență socială care a întocmit raportul prevăzut la alin. (6) poate propune prelungirea perioadei de monitorizare cu cel mult 6 luni, poate recomanda consilierea psihologică a unuia dintre părinți sau a ambilor, precum și o serie de măsuri pentru îmbunătățirea relației personale dintre copil și părintele la care nu locuiește.

(8) Raportul de monitorizare prevăzut la alin. (6) se înmânează fiecăruia dintre părinți și poate fi folosit ca probă în instanță.

ART. 19. – (1) Copilul care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre aceștia printr-o măsură dispusă în condițiile legii are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

(2) Instanța judecătorească, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, poate limita exercitarea acestui drept, dacă există motive temeinice de natură a periclita dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului.

ART. 20. – (1) În vederea asigurării menținerii relațiilor personale ale copilului cu părinții săi sau cu alte persoane alături de care s-a bucurat de viața de familie, precum și pentru asigurarea înapoierii copilului la locuința sa la terminarea perioadei de vizită, instanța poate dispune, la cererea părintelui interesat sau a altei persoane îndreptățite, una sau mai multe măsuri cu caracter asiguratoriu sau a unor garanții.

(2) Măsurile prevăzute la alin. (1) pot include:

a) amendă pe ziua de întârziere impusă persoanei care refuză punerea în aplicare sau respectarea programului de menținere a relațiilor personale ale copilului;

b) depunerea unei garanții reale sau personale de către părintele sau persoana de la care urmează să fie preluat copilul, în vederea menținerii relațiilor personale sau, după caz, la încetarea programului de vizitare;

c) depunerea pașaportului sau a unui alt act de identitate la o instituție desemnată de instanță și, atunci când este necesar, a unui document din care să rezulte că persoana care solicită relații personale a notificat depunerea acestora, pe durata vizitei, autorității consulare competente.

ART. 21. – (1) În cazul în care părinții nu se înțeleg cu privire la locuința copilului, instanța de tutelă va stabili locuința acestuia la unul dintre ei, potrivit art. 496 alin. (3) din Codul civil. La evaluarea interesului copilului instanța poate avea în vedere, în afara elementelor prevăzute la art. 2 alin. (6), și aspecte precum:

a) disponibilitatea fiecărui părinte de a-l implica pe celălalt părinte în deciziile legate de copil și de a respecta drepturile părintești ale acestuia din urmă;

b) disponibilitatea fiecăruia dintre părinți de a permite celuilalt menținerea relațiilor personale;

c) situația locativă din ultimii 3 ani a fiecărui părinte;

d) istoricul cu privire la violența părinților asupra copilului sau asupra altor persoane;

e) distanța dintre locuința fiecărui părinte și instituția care oferă educație copilului.

(2) Prevederile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și pentru cazurile în care locuința minorului se stabilește la terțe persoane sau la un serviciu de protecție specială.

ART. 22. – Copilul ai cărui părinți locuiesc în state diferite are dreptul de a întreține relații personale și contacte directe cu aceștia, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

ART. 23. – (1) Copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori care nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane au dreptul de a li se asigura, în cel mai scurt timp posibil, reîntoarcerea alături de reprezentanții lor legali.

(2) Deplasarea copiilor în străinătate se realizează cu respectarea prevederilor Legii nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, cu modificările și completările ulterioare.

(3) Părinții sau, după caz, altă persoană responsabilă de supravegherea, creșterea și îngrijirea copilului sunt obligați să anunțe la poliție dispariția acestuia de la domiciliu, în cel mult 24 de ore de la constatarea dispariției.

ART. 24.– (1) Misiunile diplomatice și consulare ale României au obligația de a sesiza Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice cu privire la copiii cetățeni români aflați în străinătate care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane din străinătate.

(2) Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice va lua măsurile necesare pentru întoarcerea copilului la părinți sau la un alt reprezentant legal, imediat după identificarea acestora. În cazul în care persoanele identificate nu pot sau refuză să preia copilul, la cererea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, tribunalul de la domiciliul copilului sau Tribunalul București, în situația în care acest domiciliu nu este cunoscut, va dispune plasamentul copilului într-un serviciu de protecție specială propus de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

(3) Procedura de întoarcere a copiilor în țară, de identificare a părinților sau a altor reprezentanți legali ai copiilor, modul de avansare a cheltuielilor ocazionate de întoarcerea în țară a acestora, precum și serviciile de protecție specială, publice sau private, competente să asigure protecția în regim de urgență a copiilor aflați în situația prevăzută la alin. (1), se stabilesc prin hotărâre a Guvernului.

ART. 25. – (1) Misiunile diplomatice și consulare străine au obligația de a sesiza Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Inspectoratul General pentru Imigrări despre toate situațiile în care au cunoștință de copii cetățeni străini aflați pe teritoriul României, care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane. În cazul în care autoritățile române se autosesează, acestea vor înștiința de urgență misiunea străină competentă cu privire la copiii în cauză.

(2) În situația copiilor prevăzuți la alin. (1), Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, până la definitivarea demersurilor legale ce cad în competența Inspectoratului General pentru Imigrări, va solicita Tribunalului București stabilirea plasamentului copilului într-un serviciu de protecție specială propus de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

(3) Măsura plasamentului durează până la returnarea copilului în țara de reședință a părinților ori în țara în care au fost identificați alți membri ai familiei dispuși să ia copilul.

(4) În cazul nereturnării copilului, acesta beneficiază de protecția specială prevăzută în prezenta lege.

ART. 26. – În vederea aplicării prevederilor art. 24 și 25 se încheie tratatele necesare cu statele sau cu autoritățile statelor vizate, pe baza propunerilor Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și ale Ministerului Afacerilor Externe, precum și a altor instituții interesate.

ART. 27. – (1) Copilul are dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, private și familiale.

(2) Este interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viață intimă, privată și familială.

(3) Participarea copilului în vârstă de până la 14 ani la dezbateri publice în cadrul unor programe audiovizuale se poate face numai cu consimțământul scris al acestuia și al părinților sau, după caz, al altui reprezentant legal.

(4) Copiii nu pot fi folosiți sau expuși de către părinți, reprezentanți legali, alte persoane responsabile de creșterea și îngrijirea lor, organisme private acreditate ca furnizori de servicii sociale, instituții publice sau private, în scopul de a obține avantaje personale/instituționale sau de a influența deciziile autorităților publice.

(5) Consiliul Național al Audiovizualului monitorizează modul de derulare a programelor audiovizuale, astfel încât să se asigure protecția și garantarea dreptului copilului prevăzut la alin. (1).

ART. 28. – (1) Copilul are dreptul la libertate de exprimare.

(2) Libertatea copilului de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, care vizează promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale, sănătatea sa fizică și mentală, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă.

(3) Părinții sau, după caz, alți reprezentanți legali ai copilului, persoanele care au în plasament copii, precum și persoanele care, prin natura funcției,

promovează și asigură respectarea drepturilor copiilor au obligația de a le asigura informații, explicații și sfaturi, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere al acestora, precum și de a le permite să își exprime punctul de vedere, ideile și opiniile.

(4) Părinții nu pot limita dreptul copilului minor la libertatea de exprimare decât în cazurile prevăzute expres de lege.

ART. 29. – (1) Copilul capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește.

(2) În orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, copilul are dreptul de a fi ascultat. Este obligatorie ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă apreciază că audierea lui este necesară pentru soluționarea cauzei.

(3) Dreptul de a fi ascultat conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește.

(4) În toate cazurile prevăzute la alin. (2), opiniile copilului ascultat vor fi luate în considerare și li se va acorda importanța cuvenită, în raport cu vârsta și cu gradul de maturitate a copilului.

(5) Orice copil poate cere să fie ascultat conform dispozițiilor alin. (2) și (3). În caz de refuz, autoritatea competentă se va pronunța printr-o decizie motivată.

(6) Dispozițiile legale speciale privind consimțământul sau prezența copilului în procedurile care îl privesc, precum și prevederile referitoare la desemnarea unui curator, în caz de conflict de interese, sunt și rămân aplicabile.

ART. 30. – (1) Copilul are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie.

(2) Părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate a acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios.

(3) Religia copilului care a împlinit 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să își aleagă singur religia.

(4) Atunci când copilul beneficiază de protecție specială, persoanelor în îngrijirea cărora se află le sunt interzise orice acțiuni menite să influențeze convingerile religioase ale copilului.

ART. 31. – (1) Copilul are dreptul la liberă asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege.

(2) Autoritățile administrației publice locale, unitățile de învățământ și alte instituții publice sau private competente iau măsurile necesare asigurării exercitării corespunzătoare a drepturilor prevăzute la alin. (1).

ART. 32. – (1) Copilul aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viață culturală proprie, la declararea apartenenței sale etnice, religioase, la practicarea propriei sale religii, precum și dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alți membri ai comunității din care face parte.

(2) Copilul aparținând minorităților naționale are dreptul să se exprime în limba maternă în procedurile care îl privesc.

(3) Modalitățile de exercitare a dreptului prevăzut la alin. (1), inclusiv prin folosirea de interpreți sau traduceri, se vor stabili astfel încât să nu împiedice buna realizare și exercitare a drepturilor tuturor copiilor.

(4) Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării asigură și urmărește exercitarea drepturilor prevăzute la alin. (1).

ART. 33. – (1) Copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante.

(2) Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub niciun motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului.

ART. 34. – (1) Copilul are dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale.

(2) Copilul este informat de către părinte/reprezentant legal asupra drepturilor și îndatoririlor ce îi revin, precum și asupra modalităților de exercitare și îndeplinire a acestora.

(3) Îndatoririle copilului se stabilesc în funcție de vârsta și gradul de maturitate, fără ca acestea să conducă la încălcări ale drepturilor sale.

SECȚIUNEA A 2-A

Mediul familial și îngrijirea alternativă

ART. 35. – (1) Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi.

(2) Părinții au obligația să asigure copilului, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor prevăzute în prezenta lege.

(3) Părinții copilului au dreptul să primească informațiile și asistența de specialitate necesare în vederea îngrijirii, creșterii și educării acestuia.

ART. 36. – (1) Ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor.

(2) Exercițarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să aibă în vedere interesul superior al copilului și să asigure bunăstarea materială și spirituală a copilului, în special prin îngrijirea acestuia, prin menținerea relațiilor personale cu el, prin asigurarea creșterii, educării și întreținerii sale, precum și prin reprezentarea sa legală și administrarea patrimoniului său.

(3) În situația în care ambii părinți exercită autoritatea părintească, dar nu locuiesc împreună, deciziile importante, precum cele referitoare la alegerea felului învățaturii sau pregătirii profesionale, tratamente medicale complexe sau intervenții chirurgicale, reședința copilului sau administrarea bunurilor, se iau numai cu acordul ambilor părinți.

(4) În situația în care, din orice motiv, un părinte nu își exprimă voința pentru luarea deciziilor prevăzute la alin. (3), acestea se iau de către părintele cu care copilul locuiește, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

(5) Ambii părinți, indiferent dacă exercită sau nu autoritatea părintească, au dreptul de a solicita și de a primi informații despre copil din partea unităților școlare, unităților sanitare sau a oricăror altor instituții ce intră în contact cu copilul.

(6) Un părinte nu poate renunța la autoritatea părintească, dar se poate înțelege cu celălalt părinte cu privire la modalitatea de exercitare a autorității părintești, în condițiile art. 506 din Codul civil.

(7) Se consideră motive întemeiate pentru ca instanța să decidă ca autoritatea părintească să se exercite de către un singur părinte alcoolismul, boala psihică, dependența de droguri a celuilalt părinte, violența față de copil sau față de celălalt părinte, condamnările pentru infracțiuni de trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni cu privire la viața sexuală, infracțiuni de violență, precum și orice alt motiv legat de riscurile pentru copil, care ar deriva din exercitarea de către acel părinte a autorității părintești.

(8) În cazul existenței unor neînțelegeri între părinți cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești, instanța judecătorească, după ascultarea ambilor părinți, hotărăște potrivit interesului superior al copilului.

ART. 37. – Copilul are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. În acest scop părinții sunt obligați:

- a) să supravegheze copilul;
- b) să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea;
- c) să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia;
- d) să întreprindă toate măsurile necesare pentru realizarea drepturilor copilului lor;
- e) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice care exercită atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului.

ART. 38. – Copilul nu poate fi separat de părinții săi sau de unul dintre ei, împotriva voinței acestora, cu excepția cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege, sub rezerva revizuirii judiciare și numai dacă acest lucru este impus de interesul superior al copilului.

ART. 39. – (1) Serviciul public de asistență socială va lua toate măsurile necesare pentru depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinții săi, precum și pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților și a violenței în familie.

(2) Orice separare a copilului de părinții săi, precum și orice limitare a exercițiului drepturilor părintești trebuie să fie precedate de acordarea sistematică a serviciilor și prestațiilor prevăzute de lege, cu accent deosebit pe informarea corespunzătoare a părinților, consilierea acestora, terapie sau mediere, acordate în baza unui plan de servicii.

ART. 40. – (1) Planul de servicii se întocmește și se pune în aplicare de către serviciul public de asistență socială, organizat la nivelul municipiilor și orașelor, precum și de persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale din unitatea administrativ-teritorială unde se află copilul, în urma evaluării situației copilului și a familiei acestuia.

(2) La nivelul municipiului București întocmirea și punerea în aplicare a planului prevăzut la alin. (1) se realizează de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector.

(3) Planul de servicii se aprobă prin dispoziția primarului.

(4) Planul de servicii are ca obiectiv prevenirea abuzului, neglijării, exploatării și a oricăror forme de violență asupra copilului sau separarea copilului de familia sa. În acest scop, serviciul public de asistență socială ori, după caz, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București are obligația de a oferi servicii și prestații destinate menținerii copilului în familie și de a sprijini accesul copilului și al familiei sale la alte servicii.

(5) Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către direcția generală de asistență socială și protecția copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului, numai dacă, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de părinții săi nu este posibilă.

ART. 41. – (1) Dacă există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții serviciului public de asistență socială ori, după caz, ai direcției generale de asistență socială și protecția copilului de la nivelul sectoarelor municipiului București au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze despre felul în care aceștia sunt îngrijiți, despre sănătatea și dezvoltarea lor fizică, educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, acordând, la nevoie, îndrumările necesare.

(2) Dacă, în urma vizitelor efectuate potrivit alin. (1), se constată că dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului este primejduită, serviciul public de asistență socială este obligat să sesizeze de îndată direcția generală de asistență socială și protecția copilului în vederea luării măsurilor prevăzute de lege.

(3) Direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze instanța judecătorească în situația în care consideră că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru decăderea, totală sau parțială, a părinților ori a unuia dintre ei din exercițiul drepturilor părintești.

ART. 42. – (1) Direcția generală de asistență socială și protecția copilului va lua toate măsurile necesare pentru ca părinții decăzuți din drepturile părintești, precum și cei cărora le-a fost limitat exercițiul anumitor drepturi să beneficieze de asistență specializată pentru creșterea capacității acestora de a se ocupa de copii, în vederea redobândirii exercițiului drepturilor părintești.

(2) Părinții care solicită redarea exercițiului drepturilor părintești beneficiază de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

ART. 43. – Instanța judecătorească este singura autoritate competentă să se pronunțe, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, cu privire la:

a) persoana care exercită drepturile și îndeplinește obligațiile părintești în situația în care copilul este lipsit, temporar sau permanent, de ocrotirea părinților săi;

b) modalitățile în care se exercită drepturile și se îndeplinesc obligațiile părintești;

c) decăderea totală sau parțială din exercițiul drepturilor părintești;

d) redarea exercițiului drepturilor părintești.

ART. 44. – (1) Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora are dreptul la protecție alternativă.

(2) Protecția prevăzută la alin. (1) include instituirea tutelei, măsurile de protecție specială prevăzute de prezenta lege, adopția. În alegerea uneia dintre aceste soluții autoritatea competentă va ține seama în mod corespunzător de necesitatea asigurării unei anumite continuități în educarea copilului, precum și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

ART. 45. – Tutela se instituie conform legii de către instanța judecătorească în a cărei circumscripție teritorială domiciliază sau a fost găsit copilul.

SECȚIUNEA A 3-A

Sănătatea și bunăstarea copilului

ART. 46. – (1) Copilul are dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept.

(2) Accesul copilului la servicii medicale și de recuperare, precum și la medicația adecvată stării sale în caz de boală este garantat de către stat, costurile aferente fiind suportate din Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate și de la bugetul de stat.

(3) Organele de specialitate ale administrației publice centrale, autoritățile administrației publice locale, precum și orice alte instituții publice sau private cu atribuții în domeniul sănătății sunt obligate să adopte, în condițiile legii, toate măsurile necesare pentru:

a) reducerea mortalității infantile;

b) asigurarea și dezvoltarea serviciilor medicale primare și comunitare;

c) prevenirea malnutriției și a îmbolnăvirilor;

d) asigurarea serviciilor medicale pentru gravide în perioada pre- și postnatală, indiferent dacă acestea au sau nu au calitatea de persoană asigurată în sistemul asigurărilor sociale de sănătate;

e) informarea părinților și a copiilor cu privire la sănătatea și alimentația copilului, inclusiv cu privire la avantajele alăptării, igienei și salubrității mediului înconjurător;

f) dezvoltarea de acțiuni și programe pentru ocrotirea sănătății și de prevenire a bolilor, de asistență a părinților și de educație, precum și de servicii în materie de planificare familială;

g) verificarea periodică a tratamentului copiilor care au fost plasați pentru a primi îngrijire, protecție sau tratament;

h) asigurarea confidențialității consultanței medicale acordate la solicitarea copilului;

i) derularea sistematică în unitățile școlare de programe de educație pentru viață, inclusiv educație sexuală pentru copii, în vederea prevenirii contactării bolilor cu transmitere sexuală și a gravidității minorelor.

(4) Părinții sunt obligați să solicite asistență medicală pentru a asigura copilului cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și pentru a preveni situațiile care pun în pericol viața, creșterea și dezvoltarea copilului.

(5) În situația excepțională în care viața copilului se află în pericol iminent ori există riscul producerii unor consecințe grave cu privire la sănătatea sau integritatea acestuia, medicul are dreptul de a efectua acele acte medicale de strictă necesitate pentru a salva viața copilului, chiar fără a avea acordul părinților sau al altui reprezentant legal al acestuia.

(6) Vizitele periodice ale personalului medical de specialitate la domiciliul gravidelor și al copiilor până la împlinirea vârstei de un an sunt obligatorii, în vederea ocrotirii sănătății mamei și copilului, educației pentru sănătate, prevenirii abandonului, abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului.

ART. 47.– (1) Copilul are dreptul de a beneficia de un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

(2) Părinților sau, după caz, reprezentanților legali, le revine responsabilitatea de a asigura cele mai bune condiții de viață necesare creșterii și dezvoltării copiilor; părinții sunt obligați să le asigure copiilor locuință, precum și condițiile necesare pentru creștere, educare, învățătură, pregătire profesională, precum și un mediu de viață sănătos.

ART. 48.– (1) Copilul are dreptul de a beneficia de asistență socială și de asigurări sociale, în funcție de resursele și de situația în care se află acesta și persoanele în întreținerea cărora se găsește.

(2) În cazul în care părinții sau persoanele care au, potrivit legii, obligația de a întreține copilul nu pot asigura, din motive independente de voința lor, satisfacerea nevoilor minime de locuință, hrană, îmbrăcăminte și educație ale copilului, statul, prin autoritățile publice competente, este obligat să asigure acestora sprijin corespunzător, sub formă de prestații financiare, prestații în natură, precum și sub formă de servicii, în condițiile legii.

(3) Părinții au obligația să solicite autorităților competente acordarea alocațiilor, indemnizațiilor, prestațiilor în bani sau în natură și a altor facilități prevăzute de lege pentru copii sau pentru familiile cu copii.

(4) Autoritățile administrației publice locale au obligația de a informa părinții și copiii în legătură cu drepturile pe care le au, precum și asupra modalității de acordare a drepturilor de asistență socială și de asigurări sociale.

ART. 49. – (1) Copilul cu handicap are dreptul la îngrijire specială, adaptată nevoilor sale.

(2) Copilul cu handicap are dreptul la educație, recuperare, compensare, reabilitare și integrare, adaptate posibilităților proprii, în vederea dezvoltării personalității sale.

(3) În vederea asigurării accesului la educație, recuperare și reabilitare, copilul cu handicap poate fi școlarizat în alt județ/sector al municipiului București decât cel de domiciliu, cu suportarea cheltuielilor din bugetul județului/sectorului în care se află unitatea de învățământ.

(4) Îngrijirea specială trebuie să asigure dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copiilor cu handicap. Îngrijirea specială constă în ajutor adecvat situației copilului și părinților săi ori, după caz, situației celor cărora le este încredințat copilul și se acordă gratuit, ori de câte ori acest lucru este posibil, pentru facilitarea accesului efectiv și fără discriminare al copiilor cu handicap la educație, formare profesională, servicii medicale, recuperare, pregătire, în vederea ocupării unui loc de muncă, la activități recreative, precum și la orice alte activități apte să le permită deplina integrare socială și dezvoltare a personalității lor.

(5) Organele de specialitate ale administrației publice centrale și autoritățile administrației publice locale sunt obligate să inițieze programe și să asigure resursele necesare dezvoltării serviciilor destinate satisfacerii nevoilor copiilor cu handicap și ale familiilor acestora în condiții care să le

garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității.

ART. 50. – (1) Copilul cu dizabilități beneficiază de asistență medicală gratuită, inclusiv de medicamente gratuite, atât pentru tratamentul ambulatoriu, cât și pe timpul spitalizării, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate, în condițiile stabilite prin contractul-cadru.

(2) Părintele sau reprezentantul legal are obligația de a respecta și/sau urma serviciile prevăzute în planul de recuperare pentru copilul cu dizabilități încadrat în grad de handicap.

SECȚIUNEA A 4-A

Educație, activități recreative și culturale

ART. 51. – (1) Copilul are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale.

(2) Părinții copilului au cu prioritate dreptul de a alege felul educației care urmează să fie dată copiilor lor și au obligația să înscrie copilul la școală și să asigure frecventarea cu regularitate de către acesta a cursurilor școlare.

(3) Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere încuviințarea instanței judecătorești de a-și schimba felul învățaturii și al pregătirii profesionale.

ART. 52. – (1) Ministerul Educației Naționale, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, precum și inspectoratele școlare și unitățile de învățământ, ca instituții ale administrației publice locale cu atribuții în domeniul educației, sunt obligate să întreprindă măsuri necesare pentru:

a) facilitarea accesului la educația preșcolară și asigurarea învățământului general obligatoriu și gratuit pentru toți copiii;

b) dezvoltarea de programe de educație pentru părinții tineri, inclusiv în vederea prevenirii violenței în familie;

c) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde la cerințele programei școlare naționale, pentru a nu intra prematur pe piața muncii;

d) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care au abandonat școala, în vederea reintegrării lor în sistemul național de învățământ;

e) respectarea dreptului copilului la timp de odihnă și timp liber, precum și a dreptului acestuia de a participa liber la viața culturală și artistică;

f) prevenirea abandonului școlar din motive economice, luând măsuri active de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrană, rechizite, transport și altele asemenea.

(2) În cadrul procesului instructiv-educativ, copilul are dreptul de a fi tratat cu respect de către cadrele didactice, personalul didactic auxiliar și cel administrativ și de a fi informat asupra drepturilor sale, precum și asupra modalităților de exercitare a acestora. Pedepsele corporale sau alte tratamente degradante în cadrul procesului instructiv-educativ sunt interzise.

(3) Copilul, personal și, după caz, reprezentat sau asistat de reprezentantul său legal, are dreptul de a contesta modalitățile și rezultatele evaluării și de a se adresa în acest sens conducerii unității de învățământ, în condițiile legii.

(4) Cadrele didactice au obligația de a referi centrelor județene de resurse și asistență educațională/Centrului Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională cazurile de abuz, neglijare, exploatare și orice altă formă de violență asupra copilului și de a semnala serviciului public de asistență socială sau, după caz, direcției generale de asistență socială și protecția copilului, aceste cazuri.

ART. 53. – (1) Copilul are dreptul la odihnă și vacanță.

(2) Copilul trebuie să beneficieze de timp suficient pentru odihnă și vacanță, să participe în mod liber la activități recreative proprii vârstei sale și la activitățile culturale, artistice și sportive ale comunității. Autoritățile publice au obligația să contribuie, potrivit atribuțiilor ce le revin, la asigurarea condițiilor exercitării în condiții de egalitate a acestui drept.

(3) Autoritățile publice au obligația să asigure, potrivit atribuțiilor care le revin, locuri de joacă suficiente și adecvate pentru copii, în mod special în situația zonelor intens populate.

CAPITOLUL III

Protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi

SECȚIUNEA 1

Dispoziții comune

ART. 54. – Protecția specială a copilului reprezintă ansamblul măsurilor, prestațiilor și serviciilor destinate îngrijirii și dezvoltării copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi sau a celui care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora.

ART. 55. – (1) Copilul beneficiază de protecția specială prevăzută de prezenta lege până la dobândirea capacității depline de exercițiu.

(2) La cererea tânărului, exprimată după dobândirea capacității depline de exercițiu, dacă își continuă studiile o singură dată în fiecare formă de învățământ de zi, protecția specială se acordă, în condițiile legii, pe toată durata continuării studiilor, dar fără a se depăși vârsta de 26 de ani.

(3) Tânărul care a dobândit capacitate deplină de exercițiu și a beneficiat de o măsură de protecție specială, dar care nu își continuă studiile și nu are posibilitatea revenirii în propria familie, fiind confruntat cu riscul excluderii sociale, beneficiază, la cerere, pe o perioadă de până la 2 ani, de protecție specială, în scopul facilitării integrării sale sociale. Acest drept se pierde în cazul în care se face dovada că tânărului i s-au oferit un loc de muncă și/sau locuință cel puțin de două ori, iar acesta le-a refuzat ori le-a pierdut din motive imputabile lui.

ART. 56. – Serviciile de protecție specială sunt cele prevăzute la art. 120-123.

ART. 57. – (1) Măsurile de protecție specială a copilului se stabilesc și se aplică în baza planului individualizat de protecție.

(2) Planul prevăzut la alin. (1) se întocmește și se revizuieste în conformitate cu normele metodologice elaborate și aprobate de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

(3) Măsurile de protecție specială a copilului care a împlinit vârsta de 14 ani se stabilesc numai cu consimțământul acestuia. În situația în care copilul refuză să își dea consimțământul, măsurile de protecție se stabilesc numai de către instanța judecătorească, care, în situații temeinic motivate, poate trece peste refuzul acestuia de a-și exprima consimțământul față de măsura propusă.

ART. 58. – (1) Direcția generală de asistență socială și protecția copilului are obligația de a întocmi planul individualizat de protecție, în termen de 30 de zile după primirea cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială sau imediat după ce directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului a dispus plasamentul în regim de urgență.

(2) În situația copilului pentru care a fost instituită tutela, dispozițiile alin. (1) nu sunt aplicabile.

(3) La stabilirea obiectivelor planului individualizat de protecție se acordă prioritate reintegrării copilului în familie, iar dacă aceasta nu este posibilă, se va proceda la deschiderea procedurii adopției interne.

(4) Reintegrarea copilului în familie ca obiectiv al planului individualizat de protecție se stabilește cu consultarea obligatorie a părinților și a membrilor familiei extinse care au putut fi găsiți.

(5) Deschiderea procedurii adopției interne se realizează în condițiile legii speciale, adopția ca obiectiv al planului individualizat de protecție stabilindu-se fără consultarea părinților și a membrilor familiei extinse.

(6) Planul individualizat de protecție poate prevedea plasamentul copilului într-un serviciu de tip rezidențial, numai în cazul în care nu a putut fi instituită tutela ori nu a putut fi dispus plasamentul la familia extinsă, la un asistent maternal sau la o altă persoană sau familie, în condițiile prezentei legi.

ART. 59. – Măsurile de protecție specială a copilului sunt:

- a) plasamentul;
- b) plasamentul în regim de urgență;
- c) supravegherea specializată.

ART. 60. – De măsurile de protecție specială, instituite de prezenta lege, beneficiază:

a) copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela;

b) copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora;

c) copilul abuzat sau neglijat;

d) copilul găsit sau copilul părăsit în unități sanitare;

e) copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal.

ART. 61. – Părinții, precum și copilul care a împlinit vârsta de 14 ani au dreptul să atace în instanță măsurile de protecție specială instituite de prezenta lege, beneficiind de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

SECȚIUNEA A 2-A

Plasamentul

ART. 62 – (1) Plasamentul copilului constituie o măsură de protecție specială, având caracter temporar, care poate fi dispusă, în condițiile prezentei legi, după caz, la:

- a) o persoană sau familie;
- b) un asistent maternal;

c) un serviciu de tip rezidențial, prevăzut la art. 123 alin. (2) și licențiat în condițiile legii.

(2) Persoana sau familia care primește un copil în plasament trebuie să aibă domiciliul în România și să fie evaluată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în plasament.

ART. 63. – Pe toată durata plasamentului, domiciliul copilului se află, după caz, la persoana, familia, asistentul maternal sau la serviciul de tip rezidențial care îl are în îngrijire.

ART. 64. – (1) Plasamentul copilului care nu a împlinit vârsta de 2 ani poate fi dispus numai la familia extinsă sau substitutivă, plasamentul acestuia într-un serviciu de tip rezidențial fiind interzis.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), se poate dispune plasamentul într-un serviciu de tip rezidențial al copilului mai mic de 2 ani, în situația în care acesta prezintă handicapuri grave, cu dependență de îngrijiri în servicii de tip rezidențial specializate.

(3) La stabilirea măsurii de plasament se va urmări:

a) plasarea copilului, cu prioritate, la familia extinsă sau la familia substitutivă;

b) menținerea fraților împreună;

c) facilitarea exercitării de către părinți a dreptului de a vizita copilul și de a menține legătura cu acesta.

ART. 65. – (1) Măsura plasamentului se stabilește de către comisia pentru protecția copilului, în situația în care există acordul părinților, pentru situațiile prevăzute la art. 60 lit. b) și e).

(2) Măsura plasamentului se stabilește de către instanța judecătorească, la cererea direcției generale de asistență socială și protecția copilului:

a) în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. a), precum și în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. c) și d), dacă se impune înlocuirea plasamentului în regim de urgență dispus de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului;

b) în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. b) și e), atunci când nu există acordul părinților sau, după caz, al unuia dintre părinți, pentru instituirea acestei măsuri.

ART. 66. – (1) Drepturile și obligațiile părintești față de copil se mențin pe toată durata măsurii plasamentului dispus de către comisia pentru protecția copilului.

(2) Drepturile și obligațiile părintești față de copil se mențin pe toată durata măsurii plasamentului dispus de către instanță în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. b) și e), atunci când nu există acordul părinților sau, după caz, al unuia dintre părinți, pentru instituirea acestei măsuri, dacă în vederea respectării interesului superior al copilului instanța nu dispune altfel, în funcție de circumstanțele cazului.

(3) Drepturile și obligațiile părintești față de copil pe toată durata măsurii plasamentului dispus de către instanță în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. a), precum și în situația copilului prevăzut la art. 60 lit. c) și d) sunt exercitate de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

(4) Dispozițiile prevăzute de legislația în vigoare referitoare la dreptul părintelui firesc de a consimți la adopția copilului se aplică în mod corespunzător.

ART. 67. – (1) Comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța care a dispus plasamentul copilului în condițiile prezentei legi va stabili, dacă este cazul, și cuantumul contribuției lunare a părinților la întreținerea acestuia, în condițiile stabilite de Codul civil. Sumele astfel încasate se constituie venit la bugetul județului, respectiv la cel al sectorului municipiului București, de unde provine copilul.

(2) Dacă plata contribuției la întreținerea copilului nu este posibilă, instanța obligă părintele apt de muncă să presteze între 20 și 40 de ore lunar pentru fiecare copil, acțiuni sau lucrări de interes local, pe durata aplicării măsurii de protecție specială, pe raza administrativ-teritorială în care are domiciliul sau reședința.

(3) Acțiunile și lucrările prevăzute la alin. (2) sunt incluse în planul de acțiuni sau lucrări de interes local, întocmit conform dispozițiilor legale în vigoare.

SECȚIUNEA A 3-A

Plasamentul în regim de urgență

ART. 68. – (1) Plasamentul în regim de urgență este o măsură de protecție specială, cu caracter temporar, care se stabilește pentru copilul aflat în următoarele situații:

- a) abuzat, neglijat sau supus oricărei forme de violență;
- b) găsit sau părăsit în unități sanitare.

(2) Plasamentul în regim de urgență se poate dispune și în cazul copilului al cărui unic ocrotitor legal sau ambii au fost reținuți, arestați, internați sau

în situația în care, din orice alt motiv, aceștia nu-și pot exercita drepturile și obligațiile părintești cu privire la copil.

(3) Autoritatea, instituția sau unitatea care a hotărât sau a dispus una dintre măsurile prevăzute la alin. (2) care a condus la rămânerea unui minor fără ocrotire părintească sau care, după caz, primește sau găzduiește o persoană despre care cunoaște că este singurul ocrotitor legal al unui copil are obligația de a informa, în cel mai scurt timp posibil, direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei circumscripție locuiește copilul, despre situația acestuia și a ocrotitorului său legal.

(4) Dispozițiile art. 62-64 se aplică în mod corespunzător.

(5) Pe toată durata plasamentului în regim de urgență se suspendă de drept exercițiul drepturilor părintești, până când instanța judecătorească va decide cu privire la menținerea sau înlocuirea acestei măsuri și cu privire la exercitarea drepturilor părintești. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau șeful serviciului de tip rezidențial care a primit copilul în plasament în regim de urgență, iar cele privitoare la bunurile copilului sunt exercitate și, respectiv, îndeplinite de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

ART. 69. – (1) Măsura plasamentului în regim de urgență se stabilește de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului din unitatea administrativ-teritorială în care se găsește copilul aflat în situațiile prevăzute la art. 68 alin. (1), dacă nu se întâmpină opoziție din partea reprezentanților persoanelor juridice, precum și a persoanelor fizice care au în îngrijire sau asigură protecția copilului respectiv. Pentru copilul aflat în situațiile prevăzute la art. 68 alin. (2), măsura plasamentului în regim de urgență se stabilește de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

(2) Măsura plasamentului în regim de urgență se stabilește de către instanța judecătorească în condițiile art. 100 alin. (3).

ART. 70. – (1) În situația plasamentului în regim de urgență dispus de către directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, aceasta este obligată să sesizeze instanța judecătorească în termen de 5 zile de la data la care a dispus această măsură.

(2) În situația în care nu se mai mențin împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurii plasamentului în regim de urgență, directorul direcției

generale de asistență socială și protecția copilului poate dispune, în termenul prevăzut la alin. (1), revocarea măsurii de plasament în regim de urgență.

(3) Instanța judecătorească va analiza motivele care au stat la baza măsurii adoptate de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului și va dispune încetarea plasamentului în regim de urgență și, după caz, reintegrarea copilului în familia sa, înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu tutela sau cu măsura plasamentului. Instanța se va pronunța, totodată, cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

(4) În situația în care plasamentul în regim de urgență este dispus de către instanța judecătorească, aceasta se va pronunța în condițiile art. 100 alin. (4).

SECȚIUNEA A 4-A

Supravegherea specializată

ART. 71. – (1) Măsura de supraveghere specializată se dispune în condițiile prezentei legi față de copilul care a săvârșit o faptă penală și care nu răspunde penal.

(2) În cazul în care există acordul părinților sau al reprezentantului legal, măsura supravegherii specializate se dispune de către comisia pentru protecția copilului, iar, în lipsa acestui acord, de către instanța judecătorească.

SECȚIUNEA A 5-A

Monitorizarea aplicării măsurilor de protecție special

ART. 72. – (1) Împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurilor de protecție specială, dispuse de comisia pentru protecția copilului sau de instanța judecătorească, trebuie verificate trimestrial de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

(2) În cazul în care împrejurările prevăzute la alin. (1) s-au modificat, direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze de îndată comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească, în vederea modificării sau, după caz, a încetării măsurii

(3) Dreptul de sesizare prevăzut la alin. (2) îl au, de asemenea, părinții sau alt reprezentant legal al copilului, precum și copilul.

ART. 73. – (1) Direcția generală de asistență socială și protecția copilului sau, după caz, organismul privat autorizat are obligația de a urmări modul în care sunt puse în aplicare măsurile de protecție specială, dezvoltarea și îngrijirea copilului pe perioada aplicării măsurii.

(2) În îndeplinirea obligației prevăzute la alin. (1) direcția generală de asistență socială și protecția copilului sau, după caz, organismul privat autorizat întocmește, trimestrial sau ori de câte ori apare o situație care impune acest lucru, rapoarte privitoare la evoluția dezvoltării fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale a copilului și a modului în care acesta este îngrijit.

(3) În situația în care se constată, pe baza raportului întocmit potrivit alin. (2), necesitatea modificării sau, după caz, a încetării măsurii, direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze de îndată comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească.

(4) Propunerea de încetare a măsurii de protecție și reintegrarea în familie este însoțită, în mod obligatoriu, de documente din care să reiasă participarea părinților la ședințe de consiliere, astfel încât reintegrarea să se realizeze în cele mai bune condiții.

ART. 74. – La încetarea măsurilor de protecție specială prin reintegrarea copilului în familia sa, serviciul public de asistență socială, organizat la nivelul municipiilor și orașelor, persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul de specialitate al primarului, precum și direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în cazul sectoarelor municipiului București, de la domiciliul sau, după caz, de la reședința părinților, au obligația de a urmări evoluția dezvoltării copilului, precum și modul în care părinții își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copil. În acest scop, acestea întocmesc rapoarte lunare pe o perioadă de minimum 6 luni.

ART. 75. – Copilul față de care a fost luată o măsură de protecție specială are dreptul de a menține relații cu alte persoane, dacă acestea nu au o influență negativă asupra dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale sau sociale.

CAPITOLUL IV

Protecția copiilor refugiați și protecția copiilor în caz de conflict armat

ART. 76. – (1) Copiii care solicită obținerea statutului de refugiat, precum și cei care au obținut acest statut beneficiază de protecție și asistență umanitară corespunzătoare pentru realizarea drepturilor lor

(2) Copiii prevăzuți la alin. (1) beneficiază de una dintre formele de protecție prevăzute de Legea nr. 122/2006 privind azilul în România, cu modificările și completările ulterioare.

ART. 77. – (1) În situația în care copilul care solicită statutul de refugiat este neînsoțit de către părinți sau de un alt reprezentant legal, susținerea intereselor acestuia pe parcursul procedurii de acordare a statutului de refugiat se asigură de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază administrativ-teritorială se află organul teritorial al Ministerului Afacerilor Interne unde urmează a fi depusă cererea.

(2) Cererea pentru acordarea statutului de refugiat al copilului aflat în situația prevăzută la alin. (1) se analizează cu prioritate.

(3) În scopul susținerii adecvate a intereselor copilului prevăzut la alin. (1), direcția generală de asistență socială și protecția copilului desemnează o persoană cu studii superioare juridice sau de asistență socială din cadrul personalului propriu sau al unui organism privat autorizat, care să susțină drepturile copilului și să participe, alături de acesta, la întreaga procedură de acordare a statutului de refugiat.

(4) În situația în care se constată că persoana desemnată de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului nu își îndeplinește corespunzător obligația de apărare a intereselor copilului sau dovedește re-credință în îndeplinirea acesteia, Inspectoratul General pentru Imigrări poate solicita direcției generale de asistență socială și protecția copilului înlocuirea acestei persoane.

ART. 78. – (1) Până la soluționarea definitivă și irevocabilă a cererii de acordare a statutului de refugiat, cazarea copiilor prevăzuți la art. 77 se realizează într-un serviciu de tip rezidențial prevăzut de prezenta lege, aparținând direcției generale de asistență socială și protecția copilului sau unui organism privat autorizat.

(2) Copiii care au împlinit vârsta de 16 ani pot fi cazați și în centrele de primire și cazare aflate în subordinea Inspectoratului General pentru Imigrări.

(3) Copiii prevăzuți la alin. (1), cărora li s-a acordat statutul de refugiat, beneficiază de protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi, prevăzută de prezenta lege.

ART. 79. – (1) În situația în care cererea copilului prevăzut la art. 76, de acordare a statutului de refugiat, este respinsă în mod definitiv și irevocabil, direcția generală de asistență socială și protecția copilului sesizează Inspectoratul General pentru Imigrări și solicită instanței judecătorești stabilirea plasamentului copilului într-un serviciu de protecție specială.

(2) Măsura plasamentului durează până la returnarea copilului în țara de reședință a părinților ori în țara în care au fost identificați alți membri ai familiei dispuși să ia copilul.

ART. 80. – (1) Copiii afectați de conflicte armate beneficiază de protecție și asistență în condițiile prezentei legi.

(2) În caz de conflicte armate, instituțiile statului iau măsurile necesare pentru dezvoltarea de mecanisme speciale menite să asigure monitorizarea măsurilor adoptate pentru protejarea drepturilor copilului.

ART. 81. – Niciun copil nu va fi folosit ca spion, călăuză sau curier în timpul conflictelor armate.

ART. 82. – (1) În situația existenței unui conflict armat, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne, cu Ministerul Apărării Naționale, precum și cu alte instituții cu atribuții specifice, are obligația de a iniția și de a implementa strategii și programe, inclusiv la nivel familial și comunitar, pentru a asigura demobilizarea copiilor soldați și, respectiv, pentru a remedia efectele fizice și psihice ale conflictelor asupra copilului și pentru a promova reintegrarea socială a acestuia.

(2) Organele administrației publice centrale menționate la alin. (1), în colaborare cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă și cu Ministerul Educației Naționale, vor promova măsurile corespunzătoare pentru:

a) educarea în spiritul înțelegerii, solidarității și păcii, ca un proces general și continuu în prevenirea conflictelor;

b) educarea și pregătirea copiilor demobilizați pentru o viață socială activă și responsabilă.

ART. 83. – (1) În orice județ sau sector al municipiului București, președintele consiliului județean ori, după caz, primarul sectorului municipiului București are obligația de a înainta direcției generale de asistență socială și protecția copilului, în termen de 24 de ore de la inițierea unui conflict armat, o listă completă a tuturor copiilor aflați pe teritoriul respectivei unități administrativ-teritoriale, în vederea monitorizării situației acestora.

(2) Infrastructura având ca destinație protecția și promovarea drepturilor copilului nu va fi folosită în scopuri militare.

(3) În cazul acțiunilor de evaluare desfășurate în urma unor conflicte armate, copiilor li se va acorda prioritate. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în colaborare cu protecția civilă, va lua măsurile necesare pentru a se asigura supravegherea copiilor care sunt evacuați de

către persoane care își pot asuma responsabilitatea ocrotirii și siguranței lor. Ori de câte ori este posibil, membrii aceleiași familii vor fi cazați împreună.

CAPITOLUL V

Protecția copilului care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal

ART. 84. – (1) Pentru copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, la propunerea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei unitate administrativ-teritorială se află copilul, se va lua una dintre măsurile prevăzute la art. 59 lit. a) și c).

(2) În dispunerea uneia dintre măsurile prevăzute la art. 59 lit. a) și c), comisia pentru protecția copilului, atunci când există acordul părinților sau al altui reprezentant legal al copilului, ori, după caz, instanța judecătorească, atunci când acest acord lipsește, va ține seama de:

- a) condițiile care au favorizat săvârșirea faptei;
- b) gradul de pericol social al faptei;
- c) mediul în care a crescut și a trăit copilul;
- d) riscul săvârșirii din nou de către copil a unei fapte prevăzute de legea penală;
- e) orice alte elemente de natură a caracteriza situația copilului.

(3) Părinții copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal au obligația de a participa la ședințele de consiliere efectuate de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în baza unui program personalizat de consiliere psihologică.

ART. 85. – (1) Măsura supravegherii specializate constă în menținerea copilului în familia sa, sub condiția respectării de către acesta a unor obligații, cum ar fi:

- a) frecventarea cursurilor școlare;
- b) utilizarea unor servicii de îngrijire de zi;
- c) urmarea unor tratamente medicale, consiliere sau psihoterapie;
- d) interzicerea de a frecventa anumite locuri sau de a avea legături cu anumite persoane.

(2) În cazul în care menținerea în familie nu este posibilă sau atunci când copilul nu își îndeplinește obligațiile stabilite prin măsura supravegherii specializate, comisia pentru protecția copilului ori, după caz, instanța judecătorească, după distincțiile prevăzute la art. 84 alin. (2), poate dispune

plasamentul acestuia în familia extinsă ori în cea substitutivă, precum și îndeplinirea de către copil a obligațiilor prevăzute la alin. (1).

ART. 86. – În cazul în care fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de copilul care nu răspunde penal, prezintă un grad ridicat de pericol social, precum și în cazul în care copilul pentru care s-au stabilit măsurile prevăzute la art. 85 săvârșește în continuare fapte penale, comisia pentru protecția copilului sau, după caz, instanța judecătorească dispune, pe perioadă determinată, plasamentul copilului într-un serviciu de tip rezidențial specializat.

ART. 87. – Este interzis să se dea publicității orice date referitoare la săvârșirea de fapte penale de către copilul care nu răspunde penal, inclusiv date privitoare la persoana acestuia.

ART. 88. – (1) Pe toată durata aplicării măsurilor destinate copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal, vor fi asigurate servicii specializate, pentru a-i asista pe copiii în procesul de reintegrare în societate.

(2) Tipurile de servicii specializate prevăzute la alin. (1), precum și standardele referitoare la modalitatea de asigurare a acestor servicii se aprobă prin hotărâre a Guvernului.

(3) Copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal va fi însoțit și asistat de către un psiholog sau asistentul social, desemnat de direcția generală de asistență socială și protecția copilului în orice etapă a cercetării penale.

CAPITOLUL VI

Protecția copilului împotriva abuzului, neglijării, exploatării și a oricărei forme de violență

ART. 89. – (1) Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva abuzului, neglijării, exploatării, traficului, migrației ilegale, răpirii, violenței, pornografiei prin internet, precum și a oricăror forme de violență, indiferent de mediul în care acesta se află: familie, instituții de învățământ, medicale, de protecție, medii de cercetare a infracțiunilor și de reabilitare/detenție, internet, mass-media, locuri de muncă, medii sportive, comunitate etc.

(2) Orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza direcția generală de asistență socială și protecția copilului din județul/sectorul de domiciliu să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violență sexuală, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de rele tratamente sau de exploatare, de abandon sau neglijență.

(3) Angajații instituțiilor publice sau private care, prin natura profesiei, intră în contact cu copilul și au suspiciuni asupra unui posibil caz de abuz, neglijare sau rele tratamente au obligația de a sesiza de urgență direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

ART. 90. – (1) Părinții copilului sau, după caz, alt reprezentant legal al acestuia, autoritățile publice și organismele private au obligația să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a facilita readaptarea fizică și psihologică și reintegrarea socială a oricărui copil care a fost victima oricărei forme de neglijență, exploatare sau abuz, de tortură sau pedeapsă ori tratamente crude, inumane sau degradante.

(2) Persoanele menționate la alin. (1) vor asigura condițiile necesare pentru ca readaptarea și reintegrarea să favorizeze sănătatea, respectul de sine și demnitatea copilului.

SECȚIUNEA 1

Protecția copilului împotriva exploatării economice

ART. 91. – (1) Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva exploatării și nu poate fi constrâns la o muncă sau activitate domestică ori în afara familiei, inclusiv în instituții de învățământ, de protecție specială, reeducare și detenție sau în domeniul cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling, ce comportă un risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale.

(2) Este interzisă orice practică prin intermediul căreia un copil este dat de unul sau de ambii părinți ori de reprezentantul lui legal, în schimbul unei recompense, unor datorii sau nu, cu scopul exploatării copilului prin muncă.

(3) În situațiile în care copiii de vârstă școlară se sustrag procesului de învățământ, desfășurând munci cu nerespectarea legii, unitățile de învățământ sunt obligate să sesizeze de îndată serviciul public de asistență socială. În cazul unor asemenea constatări, serviciul public de asistență socială împreună cu inspectoratele școlare județene și cu celelalte instituții publice competente sunt obligate să ia măsuri în vederea reintegrării școlare a copilului.

(4) Inspecția Muncii, în colaborare cu Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, are obligația de a promova campanii de conștientizare și informare:

a) pentru copii – despre măsurile de protecție de care pot beneficia și despre riscurile pe care le implică cazurile de exploatare economică;

b) pentru publicul larg – incluzând educație parentală și activități de pregătire pentru categoriile profesionale care lucrează cu și pentru copii, pentru a-i ajuta să asigure copiilor o reală protecție împotriva exploatării economice;

c) pentru angajatori sau potențiali angajatori.

ART. 92. – (1) Prestarea de către copii a activităților remunerate în domeniile cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling prevăzute la art. 91 alin. (1) este condiționată de informarea prealabilă a serviciului public de asistență socială de la domiciliul copilului.

(2) Condițiile de muncă pentru situațiile prevăzute la alin. (1) și modalitățile procedurii de informare prealabilă se stabilesc prin hotărâre a Guvernului.

SECȚIUNEA A 2-A

Protecția copilului împotriva consumului de droguri

ART. 93. – (1) Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva folosirii ilicite de stupefiante și substanțe psihotrope.

(2) Este interzisă vânzarea de solvenți copiilor, fără acordul părintelui ori al altui reprezentant legal.

(3) Agenția Națională Antidrog, în colaborare cu Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și, după caz, cu alte autorități sau organe de specialitate ale administrației publice centrale, are obligația de a lua măsurile corespunzătoare pentru:

a) prevenirea folosirii copiilor la producția și traficul ilicit al acestor substanțe;

b) conștientizarea publicului larg și, în mod particular, a copiilor cu privire la această problemă, inclusiv prin intermediul sistemului de învățământ și, după caz, prin introducerea acestui subiect în programa școlară;

c) sprijinirea copiilor și familiilor acestora, prin consiliere și îndrumare – dacă este necesar, de natură confidențială, dar și prin elaborarea de politici și strategii care să garanteze recuperarea fizică și psihică și reintegrarea socială a copiilor dependenți de droguri, inclusiv prin dezvoltarea în acest scop de metode de intervenție alternativă la instituțiile psihiatrice tradiționale;

d) dezvoltarea suplimentară a sistemelor pentru adunarea unor date reale asupra apariției consumului de droguri la copii, ca și asupra implicării acestora în producția și traficul ilicit de droguri; evaluarea permanentă a

acestor situații, a progreselor realizate, a dificultăților întâmpinate și, respectiv, a obiectivelor propuse pentru viitor;

e) dezvoltarea unui sistem de informare publică care să reducă toleranța în ceea ce privește consumul de droguri și să ajute la recunoașterea primelor simptome de consum de droguri, mai ales în rândul copiilor.

(4) Instituțiile prevăzute la alin. (3) se vor asigura că opiniile copiilor sunt luate în considerare la elaborarea strategiilor antidrog.

SECȚIUNEA A 3-A

Protecția copilului împotriva abuzului sau neglijenței

ART. 94. – (1) Prin abuz asupra copilului se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, și se clasifică drept abuz fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic.

(2) Prin neglijarea copilului se înțelege omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură pe care o presupune îndeplinirea acestei responsabilități, care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului și poate îmbrăca mai multe forme: alimentară, vestimentară, neglijarea igienei, neglijarea medicală, neglijarea educațională, neglijarea emoțională sau părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare.

ART. 95. – Sunt interzise săvârșirea oricărui act de violență, precum și privarea copilului de drepturile sale de natură să pună în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, atât în familie, cât și în instituțiile care asigură protecția, îngrijirea și educarea copiilor, în unități sanitare, unități de învățământ, precum și în orice altă instituție publică sau privată care furnizează servicii sau desfășoară activități cu copii.

ART. 96. – (1) Orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupației sale, lucrează direct cu un copil și are suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a acestuia este obligată să sesizeze serviciul public de asistență socială sau direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv.

(2) Pentru semnalarea cazurilor de abuz sau de neglijare a copilului, la nivelul fiecărei direcții generale de asistență socială și protecția copilului se înființează obligatoriu telefonul copilului, al cărui număr va fi adus la cunoștința publicului.

ART. 97. – Părinții sau reprezentanții legali au obligația de a supraveghea copilul și de a lua toate măsurile în vederea prevenirii înlesnirii sau practicării cerșetoriei de către copil.

ART. 98. – În vederea asigurării respectării dreptului prevăzut la art. 89 alin. (1), direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată:

a) să verifice și să soluționeze toate sesizările privind posibilele cazuri de abuz, neglijare, exploatare și orice formă de violență asupra copilului;

b) să asigure prestarea serviciilor prevăzute la art. 119, specializate pentru nevoile copiilor, victime ale abuzului, neglijării, exploatării și oricărei forme de violență asupra copilului.

ART. 99. – Pentru verificarea sesizărilor privind cazurile de abuz și neglijare a copilului, reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului au drept de acces, în condițiile legii, în sediile persoanelor juridice, precum și la domiciliul persoanelor fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil. Pentru efectuarea acestor verificări, organele de poliție au obligația să sprijine reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

ART. 100. – (1) Reprezentanții persoanelor juridice, precum și persoanele fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil sunt obligați să colaboreze cu reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului și să ofere toate informațiile necesare pentru soluționarea sesizărilor.

(2) În situația în care, în urma verificărilor efectuate, reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului stabilesc că există motive temeinice care să susțină existența unei situații de pericol iminent pentru copil, datorată abuzului și neglijării, și nu întâmpină opoziție din partea persoanelor prevăzute la alin. (1), directorul direcției generale de asistență socială și protecția copilului instituie măsura plasamentului în regim de urgență. Prevederile art. 62-64, art. 68 alin. (5) și ale art. 70 se aplică în mod corespunzător.

(3) În situația în care persoanele prevăzute la alin. (1) refuză sau împiedică în orice mod efectuarea verificărilor de către reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului, iar aceștia stabilesc că există

motive temeinice care să susțină existența unei situații de pericol iminent pentru copil, datorată abuzului și neglijării, direcția generală de asistență socială și protecția copilului sesizează instanța judecătorească, solicitând emiterea unei ordonanțe președințiale de plasare a copilului în regim de urgență la o persoană, la o familie, la un asistent maternal sau într-un serviciu de tip rezidențial, licențiat în condițiile legii. Prevederile art. 62-64 și ale art. 68 alin. (5) se aplică în mod corespunzător.

(4) În termen de 5 zile de la data executării ordonanței președințiale prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență, direcția generală de asistență socială și protecția copilului sesizează instanța judecătorească pentru a decide cu privire la: înlocuirea plasamentului în regim de urgență cu măsura plasamentului, decăderea din exercițiul drepturilor părintești, precum și cu privire la exercitarea drepturilor părintești. Instanța se pronunță și cu privire la obligarea părinților copilului de a se prezenta la ședințe de consiliere.

ART. 101. – (1) În cadrul procesului prevăzut la art. 100 alin. (3) și (4), se poate administra, din oficiu, ca probă, declarația scrisă a copilului referitoare la abuzul, neglijarea, exploatarea și orice formă de violență asupra copilului la care a fost supus. Declarația copilului poate fi înregistrată, potrivit legii, prin mijloace tehnice audio-video. Înregistrările se realizează în mod obligatoriu cu asistența unui psiholog.

(2) Acordul copilului este obligatoriu pentru realizarea înregistrării declarației sale.

(3) Dacă instanța judecătorească apreciază necesar, aceasta îl poate chema pe copil în fața ei, pentru a-l audia. Audierea are loc numai în camera de consiliu, în prezența unui psiholog și numai după o prealabilă pregătire a copilului în acest sens.

ART. 102. – În cazul în care abuzul, neglijarea, exploatarea și orice formă de violență asupra copilului a fost săvârșită de către persoane care, în baza unui raport juridic de muncă sau de altă natură, asigurau protecția, creșterea, îngrijirea sau educația copilului, angajatorii au obligația să sesizeze de îndată organele de urmărire penală și să dispună îndepărtarea persoanei respective de copiii aflați în grija sa.

ART. 103. – În instituțiile publice sau private, precum și în serviciile de tip rezidențial, publice sau private, care asigură protecția, creșterea, îngrijirea sau educarea copiilor, este interzisă angajarea persoanei împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă pentru săvârșirea, cu intenție, a unei infracțiuni.

SECȚIUNEA A 4-A

Protecția copilului cu părinți plecați la muncă în străinătate

ART. 104. – (1) Părintele care exercită singur autoritatea părintească sau la care locuiește copilul, care urmează să plece la muncă în străinătate, are obligația de a notifica această intenție serviciului public de asistență socială de la domiciliu, cu minimum 40 de zile înainte de a părăsi țara.

(2) Notificarea va conține, în mod obligatoriu, desemnarea persoanei care se ocupă de întreținerea copilului pe perioada absenței părinților sau tutorelui, după caz.

(3) Confirmarea persoanei în întreținerea căreia va rămâne copilul se efectuează de către instanța de tutelă, în conformitate cu prevederile prezentei legi.

(4) Dispozițiile prezentului articol sunt aplicabile și tutorelui, precum și în cazul în care ambii părinți urmează să plece la muncă într-un alt stat.

ART. 105. – (1) Persoana desemnată conform art. 104 alin. (2) trebuie să facă parte din familia extinsă, să aibă minimum 18 ani și să îndeplinească condițiile materiale și garanțiile morale necesare creșterii și îngrijirii unui copil.

(2) Serviciile publice de asistență socială organizate la nivelul municipiilor, orașelor, comunelor asigură persoanelor desemnate consiliere și informare cu privire la răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului pe o perioadă de 6 luni.

(3) Instanța va dispune delegarea temporară a autorității părintești cu privire la persoana copilului, pe durata lipsei părinților, dar nu mai mult de un an, către persoana desemnată potrivit art. 104 alin. (3).

(4) Acordul persoanei căreia urmează să-i fie delegată autoritatea părintească se exprimă de către aceasta personal, în fața instanței.

(5) La cerere se atașează acte din care să rezulte îndeplinirea condițiilor prevăzute la alin. (1).

(6) Cererea se soluționează în procedură necontencioasă, potrivit Codului de procedură civilă. Soluționarea cererii de delegare a drepturilor și îndatoririlor părintești se face în termen de 3 zile de la depunerea acesteia.

(7) Hotărârea va cuprinde menționarea expresă a drepturilor și îndatoririlor care se delegă și perioada pentru care are loc delegarea.

(8) Pentru situația prevăzută la alin. (2), după ce instanța hotărăște delegarea drepturilor părintești, persoana în sarcina căreia cad îngrijirea și creșterea

copilului trebuie să urmeze, obligatoriu, un program de consiliere, pentru a preveni situații de conflict, neadaptare sau neglijență în relația cu minorul.

(9) Instanța de judecată va comunica o copie a hotărârii de delegare primarului de la domiciliul părinților sau tutorelui, precum și primarului de la domiciliul persoanei căreia i se acordă delegarea autorității părintești.

ART. 106. – Autoritățile administrației publice locale, prin intermediul serviciilor de asistență socială, pot iniția, în limita prevederilor bugetului de stat sau ale bugetelor locale și în limita bugetelor de venituri și cheltuieli prevăzute cu această destinație, campanii de informare a părinților, în vederea:

a) conștientizării de către părinți a riscurilor asumate prin plecarea lor la muncă în străinătate;

b) informării părinților cu privire la obligațiile ce le revin în situația în care intenționează să plece în străinătate.

ART. 107. – Procedura de monitorizare a modului de creștere și îngrijire a copilului cu părinți plecați la muncă în străinătate, precum și serviciile de care aceștia pot beneficia se stabilesc prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, în colaborare cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice.

ART. 108.– Serviciul public de asistență socială și centrul județean de resurse și asistență educațională au obligația de a dezvolta servicii de consiliere specializată destinate copilului care a revenit în țară, după o perioadă de ședere în străinătate alături de părinți mai mare de un an.

SECȚIUNEA A 5-A

Protecția copilului împotriva răpirii sau oricăror forme de traficare

ART. 109. – (1) Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, în colaborare cu Ministerul Educației Naționale, vor efectua demersurile necesare pentru adoptarea tuturor măsurilor legislative, administrative și educative destinate asigurării protecției efective împotriva oricăror forme de trafic intern sau internațional al copiilor, în orice scop sau sub orice formă, inclusiv de către proprii părinți.

(2) În acest scop, autoritățile publice menționate la alin. (1) au responsabilitatea elaborării unei strategii la nivel național pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen, inclusiv a unui mecanism intern de coordonare și monitorizare a activităților întreprinse.

SECȚIUNEA A 6-A

Protecția copilului împotriva altor forme de exploatare

ART. 110. – (1) Copilul are dreptul la protecție împotriva oricărei forme de exploatare.

(2) Instituțiile și autoritățile publice, potrivit atribuțiilor lor, adoptă reglementări specifice și aplică măsuri corespunzătoare pentru prevenirea, între altele:

- a) transferului ilicit și a nereturnării copilului;
- b) încheierii adopțiilor, naționale ori internaționale, în alte scopuri decât interesul superior al copilului;
- c) exploatării sexuale și a violenței sexuale;
- d) răpirii și traficării de copii în orice scop și sub orice formă;
- e) implicării copiilor în conflicte armate;
- f) dezvoltării forțate a talentelor copiilor în dauna dezvoltării lor armonioase, fizice și mentale;
- g) exploatării copilului de către mass-media;
- h) exploatării copilului în cadrul unor cercetări ori experimente științifice.

CAPITOLUL VII

Instituții și servicii cu atribuții în protecția copilului

SECȚIUNEA 1

Instituții la nivel central

ART. 111. – Monitorizarea respectării principiilor și drepturilor stabilite de prezenta lege și de Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată, cu modificările ulterioare, precum și coordonarea și controlul activității de protecție și promovare a drepturilor copilului se realizează de către Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

ART. 112. – Apărarea drepturilor și libertăților copilului în raporturile acestuia cu autoritățile publice cu scopul de a promova și de a îmbunătăți condiția copilului se realizează și prin instituția Avocatul Poporului.

SECȚIUNEA A 2-A

Instituții și servicii la nivel local

ART. 113. – Autoritățile administrației publice locale au obligația să garanteze și să promoveze respectarea drepturilor copiilor din unitățile

administrativ-teritoriale, asigurând prevenirea separării copilului de părinții săi, precum și protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de îngrijirea părinților săi.

ART. 114. – (1) Autoritățile administrației publice locale au obligația de a implica colectivitatea locală în procesul de identificare a nevoilor comunității și de soluționare la nivel local a problemelor sociale care privesc copiii.

(2) În acest scop pot fi create structuri comunitare consultative cuprinzând, dar fără a se limita, oameni de afaceri locali, preoți, cadre didactice, medici, consilieri locali, polițiști. Rolul acestor structuri este atât de soluționare a unor cazuri concrete, cât și de a răspunde nevoilor globale ale respectivei colectivități.

(3) Mandatul structurilor comunitare consultative se stabilește prin acte emise de către autoritățile administrației publice locale.

(4) Pentru a-și îndeplini rolul pentru care au fost create, structurile comunitare consultative vor beneficia de programe de formare în domeniul asistenței sociale și protecției copilului.

ART. 115. – (1) În subordinea consiliului județean și, respectiv, a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București funcționează comisia pentru protecția copilului, ca organ de specialitate al acestora, fără personalitate juridică, având următoarele atribuții principale:

- a) stabilirea încadrării în grad de handicap și orientarea școlară a copilului;
- b) pronunțarea, în condițiile prezentei legi, cu privire la propunerile referitoare la stabilirea unei măsuri de protecție specială a copilului;
- c) soluționarea cererilor privind eliberarea atestatului de asistent maternal;
- d) alte atribuții prevăzute de lege.

(2) Organizarea și metodologia de funcționare a comisiei pentru protecția copilului se reglementează prin hotărâre a Guvernului⁴⁷

(3) Președintele, vicepreședintele și membrii comisiilor pentru protecția copilului, precum și secretarul acestora, constituite potrivit legii, au dreptul la o indemnizație de ședință echivalentă cu 1% din indemnizația președintelui consiliului județean, respectiv a primarului de sector.

(4) Indemnizația se suportă din bugetul județului, respectiv al sectorului municipiului București, în limita creditelor bugetare aprobate cu această destinație și cu încadrarea în limita maximă a cheltuielilor de personal, stabilită prin lege.

⁴⁷ A se vedea Hotărârea Guvernului nr. 1.437/2004 privind organizarea și metodologia de funcționare a comisiei pentru protecția copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 872 din 24 septembrie 2004.

ART. 116. – (1) Serviciul public specializat pentru protecția copilului, existent în subordinea consiliilor județene și a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, precum și serviciul public de asistență socială de la nivelul județelor și sectoarelor municipiului București se reorganizează ca direcție generală de asistență socială și protecția copilului.

(2) Direcția generală de asistență socială și protecția copilului este instituție publică cu personalitate juridică, înființată în subordinea consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, care preia, în mod corespunzător, funcțiile serviciului public de asistență socială de la nivelul județului și, respectiv, atribuțiile serviciului public de asistență socială de la nivelul sectoarelor municipiului București.

(3) Instituția prevăzută la alin. (2) exercită în domeniul protecției drepturilor copilului atribuțiile prevăzute de prezenta lege, precum și de alte acte normative în vigoare.

(4) Structura organizatorică, numărul de personal și finanțarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului se aprobă prin hotărâre a consiliului județean, respectiv a consiliului local al sectorului municipiului București, care o înființează, astfel încât să asigure îndeplinirea în mod corespunzător a atribuțiilor ce îi revin, precum și realizarea deplină și exercitarea efectivă a drepturilor copilului.

(5) Atribuțiile și regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale direcției generale de asistență socială și protecția copilului se aprobă prin hotărâre a Guvernului⁴⁸, la propunerea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

ART. 117. – Direcția generală de asistență socială și protecția copilului exercită, în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, următoarele atribuții principale:

a) coordonează activitățile de asistență socială și de protecție a familiei și a drepturilor copilului la nivelul județului, respectiv al sectorului municipiului București;

b) coordonează, la nivel județean, activitățile și măsurile de implementare a obiectivelor strategiei județene în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului;

⁴⁸ A se vedea Hotărârea Guvernului nr. 1.434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 547 din 21 iulie 2008, cu modificările și completările ulterioare.

c) asigură îndrumarea metodologică a activităților serviciilor publice de asistență socială;

d) asigură, la nivel județean, aplicarea unitară a prevederilor legislației din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului;

e) monitorizează și analizează respectarea drepturilor copilului la nivelul județului/sectorului și propune măsuri pentru situațiile în care acestea sunt încălcate;

f) monitorizează activitatea autorizată conform art. 92 prestată de copii în domeniile cultural, artistic, sportiv, publicitar și de modeling, în raza sa de competență teritorială;

g) solicită informații și documente, în condițiile legii, de la orice persoană juridică publică sau privată, ori de la persoane fizice implicate în sfera sa de competență, acestea având obligația de a le pune la dispoziție în termen de 15 zile calendaristice de la data solicitării.

ART. 118. – (1) Serviciile publice de asistență socială organizate la nivelul municipiilor și orașelor, precum și persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale îndeplinesc în domeniul protecției copilului următoarele atribuții:

a) monitorizează și analizează situația copiilor din unitatea administrativ-teritorială, precum și modul de respectare a drepturilor copiilor, asigurând centralizarea și sintetizarea datelor și informațiilor relevante, în baza unei fișe de monitorizare aprobate prin ordin al ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice;

b) realizează activitatea de prevenire a separării copilului de familia sa;

c) identifică și evaluează situațiile care impun acordarea de servicii și/sau prestații pentru prevenirea separării copilului de familia sa;

d) elaborează documentația necesară pentru acordarea serviciilor și/sau prestațiilor și acordă aceste servicii și/sau prestații, în condițiile legii;

e) asigură consilierea și informarea familiilor cu copii în întreținere asupra drepturilor și obligațiilor acestora, asupra drepturilor copilului și asupra serviciilor disponibile pe plan local;

f) asigură și urmăresc aplicarea măsurilor de prevenire și combatere a consumului de alcool și droguri, de prevenire și combatere a violenței în familie, precum și a comportamentului delinvent;

g) vizitează, periodic, la domiciliu, familiile și copiii care beneficiază de servicii și prestații și urmăresc modul de utilizare a prestațiilor, precum și familiile care au în îngrijire copii cu părinți plecați la muncă în străinătate;

h) înaintează propuneri primarului, în cazul în care este necesară luarea unei măsuri de protecție specială, în condițiile legii;

i) urmăresc evoluția dezvoltării copilului și modul în care părinții acestuia își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile cu privire la copilul care a beneficiat de o măsură de protecție specială și a fost reintegrat în familia sa;

j) colaborează cu direcția generală de asistență socială și protecția copilului în domeniul protecției copilului și transmit acesteia toate datele și informațiile solicitate din acest domeniu;

k) urmăresc punerea în aplicare a hotărârilor comisiei pentru protecția copilului/instanței de tutelă referitoare la prestarea acțiunilor sau lucrărilor de interes local, prevăzute la art. 67 alin. (2).

(2) La nivelul sectoarelor municipiului București, atribuțiile prevăzute la alin. (1) sunt exercitate de direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

(3) Metodologia de lucru privind colaborarea dintre direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului și serviciile publice de asistență socială, precum și modelul standard al documentelor elaborate de către acestea se aprobă prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, în colaborare cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice.

ART. 119. – (1) Pentru prevenirea separării copilului de părinții săi, precum și pentru realizarea protecției speciale a copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, se organizează și funcționează următoarele tipuri de servicii:

- a) servicii de zi;
- b) servicii de tip familial;
- c) servicii de tip rezidențial.

(2) Regulamentul-cadru pentru organizarea și funcționarea serviciilor prevăzute la alin. (1) se aprobă prin hotărâre a Guvernului⁴⁹.

ART. 120. – (1) Serviciile de zi sunt acele servicii prin care se asigură menținerea, refacerea și dezvoltarea capacităților copilului și ale părinților săi, pentru depășirea situațiilor care ar putea determina separarea copilului de familia sa.

⁴⁹ A se vedea Hotărârea Guvernului nr. 1.438/2004 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare a serviciilor de prevenire a separării copilului de familia sa, precum și a celor de protecție specială a copilului lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 872 din 24 septembrie 2004.

(2) Accesul la aceste servicii se realizează în baza planului de servicii sau, după caz, a planului individualizat de protecție, în condițiile prezentei legi.

ART. 121. – Serviciile de tip familial sunt acele servicii prin care se asigură, la domiciliul unei persoane fizice sau familii, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii în condițiile prezentei legi a măsurii plasamentului.

ART. 122. – (1) Pot primi copii în plasament familiile și persoanele care au vârsta de minimum 18 ani, au capacitate deplină de exercițiu, domiciliul în România și care prezintă garanții morale și condiții materiale necesare creșterii și îngrijirii copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi.

(2) La stabilirea măsurii de plasament la familii și persoane, direcția generală de asistență socială și protecția copilului realizează demersuri pentru identificarea membrilor familiei extinse alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în vederea consultării și implicării lor în stabilirea/revizuirea obiectivelor planului individualizat de protecție.

(3) Activitatea persoanei atestate ca asistent maternal, în condițiile legii, se desfășoară în baza unui contract cu caracter special, aferent protecției copilului, încheiat cu direcția sau cu un organism privat acreditat, care are următoarele elemente caracteristice:

a) activitatea de creștere, îngrijire și educare a copiilor aflați în plasament se desfășoară la domiciliu;

b) programul de lucru este impus de nevoile copiilor;

c) planificarea timpului liber se face în funcție de programul familiei și al copiilor aflați în plasament;

d) în perioada efectuării concediului legal de odihnă asigură continuitatea activității desfășurate, cu excepția cazului în care separarea, în această perioadă, de copilul aflat în plasament în familia sa este autorizată de direcție.

(4) Contractul individual de muncă se încheie la data emiterii dispoziției directorului de stabilire a măsurii plasamentului în regim de urgență sau a hotărârii comisiei pentru protecția copilului/instanței cu privire la stabilirea măsurii plasamentului.

ART. 123. – (1) Serviciile de tip rezidențial sunt acele servicii prin care se asigură protecția, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii în condițiile prezentei legi a măsurii plasamentului.

(2) Din categoria serviciilor de tip rezidențial fac parte toate serviciile care asigură găzduire pe o perioadă mai mare de 24 de ore.

(3) Sunt considerate servicii de tip rezidențial și centrele maternale.

(4) Serviciile de tip rezidențial care aparțin autorităților administrației publice se organizează numai în structura direcției generale de asistență socială și protecția copilului, în regim de componente funcționale ale acestora, fără personalitate juridică.

(5) Serviciile de tip rezidențial se organizează pe model familial și pot avea caracter specializat în funcție de nevoile copiilor plasați.

ART. 124. – (1) Pentru asigurarea prevenirii separării copilului de părinții lui, consiliile locale ale municipiilor, orașelor, comunelor și sectoarelor municipiului București au obligația să organizeze, în mod autonom sau prin asociere, servicii de zi, potrivit nevoilor identificate în comunitatea respectivă.

(2) În situația în care consiliul local nu identifică resurse financiare și umane suficiente pentru a organiza serviciile prevăzute la alin. (1), la cererea acestuia, consiliul județean va asigura finanțarea necesară înființării acestor servicii. Consiliul local asigură finanțarea cu până la 50% a cheltuielilor de funcționare a acestor servicii, cota-parte și quantumul total al acestor cheltuieli fiind stabilite anual prin hotărâre a consiliului județean.

ART. 125. – Pentru asigurarea protecției speciale a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi, consiliul județean și, respectiv, consiliul local al sectorului municipiului București au obligația să organizeze, în mod autonom sau prin asociere, servicii de tip familial și de tip rezidențial, potrivit nevoilor identificate la nivelul unității lor administrativ-teritoriale. În funcție de nevoile evaluate ale copiilor plasați, consiliul județean poate organiza și dezvolta și servicii de zi.

CAPITOLUL VIII

Organisme private

ART. 126. – (1) Organismele private care pot desfășura activități în domeniul protecției drepturilor copilului și al protecției speciale a acestuia sunt persoane juridice de drept privat, fără scop patrimonial, constituite și acreditate în condițiile legii.

(2) În desfășurarea activităților prevăzute la alin. (1), organismele private acreditate se supun regimului de drept public prevăzut de prezenta lege, precum și de reglementările prin care aceasta este pusă în executare.

(3) Organismele private care organizează și dezvoltă servicii de prevenire a separării copilului de familia sa, precum și servicii de protecție specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi au obligația

de a notifica direcției generale de asistență socială și protecția copilului data începerii funcționării efective a acestora și de a permite accesul specialiștilor direcției în spațiile în care se furnizează serviciile.

(4) Organismele private acreditate pot încheia convenții de colaborare cu direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului și/sau cu serviciile publice de asistență socială sau pot contracta servicii destinate prevenirii separării copilului de părinții săi, precum și protecției speciale a copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, în condițiile legii.

CAPITOLUL IX

Finanțarea sistemului de protecție a copilului

ART. 127. – (1) Prevenirea separării copilului de familia sa, precum și protecția specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi se finanțează din următoarele surse:

a) bugetul de stat – în limita sumelor defalcate din unele venituri ale bugetului de stat aprobate cu această destinație prin legile bugetare anuale, repartizate pe județe, potrivit propunerilor formulate de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, pe baza standardelor de cost pentru serviciile sociale, aprobate prin hotărâre a Guvernului;

b) bugetul județului, respectiv al sectorului municipiului București – în completarea cuantumului prevăzut la lit. a), pentru acoperirea cheltuielilor de organizare și funcționare a serviciilor, din venituri proprii sau din sume defalcate din unele venituri ale bugetului de stat pentru echilibrarea bugetelor locale;

c) bugetul local al comunelor, orașelor și municipiilor;

d) donații, sponsorizări și alte forme private de contribuții bănești, permise de lege.

(2) Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice poate finanța programe de interes național pentru protecția și promovarea drepturilor copilului, din fonduri alocate de la bugetul de stat cu această destinație, din fonduri externe rambursabile și nerambursabile, precum și din alte surse, în condițiile legii.

ART. 128. – (1) Pentru fiecare copil față de care s-a luat măsura plasamentului se acordă o alocație lunară de plasament, raportată la indicatorul social de referință, în cuantum de 0,194 ISR. De această alocație beneficiază și copilul pentru care a fost instituită tutela, în condițiile legii.

(2) Alocația se plătește persoanei sau reprezentantului familiei care a luat în plasament copilul sau tutorelui.

(3) Alocația de plasament se suportă de la bugetul de stat prin bugetul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

(4) Pentru copiii pentru care s-a stabilit măsura plasamentului sau s-a instituit tutela, stabilirea dreptului la alocație prevăzută la alin. (1) se face începând cu luna următoare celei în care a fost emisă dispoziția conducătorului direcției generale de asistență socială și protecția copilului sau hotărârea comisiei pentru protecția copilului sau a instanței de judecată, după caz.

(5) Procedura de stabilire și de plată a alocației prevăzute la alin. (1) se stabilește prin ordin al ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice.

ART. 129. – (1) Copiii și tinerii pentru care s-a stabilit o măsură de protecție specială, precum și mamele protejate în centre maternale au dreptul la hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale igienico-sanitare, rechizite/manuale, jucării, transport, materiale cultural-sportive, precum și sume de bani pentru nevoi personale.

(2) Necesarul de îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale igienico-sanitare, rechizite/manuale, jucării, materiale cultural-sportive se stabilește în funcție de vârsta și nevoile copilului, prin hotărâre a consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București sau, după caz, a organului de conducere al organismului privat acreditat.

(3) În cazul copiilor cu handicap, infectați cu HIV sau bolnavi de SIDA, cuantumul sumelor necesare acordării drepturilor prevăzute la alin. (1) se majorează cu 50% în raport cu sumele acordate.

(4) Copiii și tinerii pentru care s-a stabilit o măsură de protecție specială, precum și mamele protejate în centre maternale au dreptul, la ieșirea din sistemul de protecție specială, la o indemnizație care se acordă o singură dată, egală cu valoarea salariului de bază minim brut pe țară, garantat în plată, stabilit potrivit legii.

(5) Cuantumul drepturilor prevăzute la alin. (1) pentru copiii din serviciile publice destinate prevenirii separării copilului de părinții săi și protecției speciale a copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi se stabilește prin hotărâre a Guvernului și se indexează, periodic, cu rata inflației.

ART. 130. – (1) Primarii acordă prestații financiare excepționale, în situația în care familia care îngrijește copilul se confruntă temporar cu probleme financiare determinate de o situație excepțională și care pune în pericol dezvoltarea armonioasă a copilului.

(2) Prestațiile excepționale se acordă cu prioritate copiilor ale căror familii nu au posibilitatea sau capacitatea de a acorda copilului îngrijirea

corespunzătoare ori ca urmare a necesității suportării unor cheltuieli particulare destinate menținerii legăturii copilului cu familia sa.

(3) În funcție de fiecare caz în parte, primarul decide, prin dispoziție, cu privire la acordarea prestației financiare excepționale și cuantumul acesteia.

ART. 131. – Cuantumul maxim, precum și condițiile de acordare a prestațiilor financiare excepționale se stabilesc prin hotărâre a consiliului local.

ART. 132. – Prestațiile financiare excepționale pot fi acordate și sub formă de prestații în natură, pe baza dispoziției primarului, constând, în principal, în alimente, îmbrăcăminte, manuale și rechizite sau echipamente școlare, suportarea cheltuielilor legate de transport, procurarea de proteze, medicamente și alte accesorii medicale.

CAPITOLUL X

Reguli speciale de procedură

ART. 133. – (1) Cauzele prevăzute de prezenta lege privind stabilirea măsurilor de protecție specială sunt de competența tribunalului de la domiciliul copilului.

(2) Dacă domiciliul copilului nu este cunoscut, competența revine tribunalului în a cărui circumscripție teritorială a fost găsit copilul.

ART. 134. – (1) Cauzele prevăzute la art. 133 se soluționează în regim de urgență, cu citarea reprezentantului legal al copilului, a direcției generale de asistență socială și protecția copilului și cu participarea obligatorie a procurorului.

(2) Audierea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie și se face cu respectarea prevederilor art. 29, cu excepția cauzelor care privesc stabilirea unei măsuri de protecție specială pentru copilul abuzat, neglijat, exploatat și supus oricărei forme de violență asupra copilului; în acest caz, audierea copilului se face cu respectarea prevederilor art. 101 alin. (3).

(3) Termenele de judecată nu pot fi mai mari de 10 zile.

(4) Părțile sunt legal citate dacă citația le-a fost înmănată cel puțin cu o zi înaintea judecării.

(5) Ordonanța președințială de plasare a copilului în regim de urgență la o persoană, familie, la un asistent maternal sau într-un serviciu de tip rezidențial, licențiat în condițiile legii, este dată în aceeași zi, instanța pronunțându-se asupra măsurii solicitate pe baza cererii și actelor depuse, fără concluziile părților.

ART. 135. – (1) Hotărârile prin care se soluționează fondul cauzei se pronunță în ziua în care au luat sfârșit dezbaterile.

(2) În situații deosebite, pronunțarea poate fi amânată cel mult două zile.

ART. 136. – (1) Hotărârea instanței de fond este executorie și definitivă.

(2) Hotărârea se redactează și se comunică părților în termen de cel mult 10 zile de la pronunțare.

ART. 137. – Termenul de recurs este de 10 zile de la data comunicării hotărârii.

ART. 138. – Dispozițiile prezentei legi referitoare la procedura de soluționare a cauzelor privind stabilirea măsurilor de protecție specială se completează în mod corespunzător cu prevederile Codului de procedură civilă.

ART. 139. – În toate cauzele care privesc aplicarea prezentei legi, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la domiciliul copilului sau în a cărei rază administrativ-teritorială a fost găsit copilul întocmește și prezintă instanței raportul referitor la copil, care va cuprinde date privind:

- a) personalitatea, starea fizică și mentală a copilului;
- b) antecedentele sociomedicale și educaționale ale copilului;
- c) condițiile în care copilul a fost crescut și în care a trăit;
- d) propuneri privind persoana, familia sau serviciul de tip rezidențial în care ar putea fi plasat copilul;
- e) orice alte date referitoare la creșterea și educarea copilului, care pot servi soluționării cauzei.

ART. 140. – Cauzele care privesc aplicarea prezentei legi sunt scutite de taxa judiciară de timbru și de timbru judiciar.

CAPITOLUL XI

Răspunderi și sancțiuni

ART. 141. – (1) Nerespectarea obligațiilor prevăzute la art. 41 alin. (2), art. 52 alin. (4) și art. 96 constituie abatere disciplinară gravă și se sancționează potrivit legii.

(2) Nerespectarea obligației prevăzute la art. 41 alin. (3), art. 91 alin. (3) teza întâi și art. 118 alin. (1) lit. a) constituie abatere disciplinară.

ART. 142. – (1) Constituie contravenții următoarele fapte, dacă nu au fost săvârșite în astfel de condiții încât, potrivit legii, să fie considerate infracțiuni:

- a) nerespectarea obligației prevăzute la art. 10 alin. (1);
- b) nerespectarea obligației prevăzute la art. 10 alin. (2);

c) nerespectarea obligațiilor prevăzute la art. 11 alin. (1) și (3);
d) nerespectarea obligației prevăzute la art. 12 alin. (1);
e) necomunicarea de către organele de poliție a rezultatelor verificărilor specifice privind identitatea mamei, în conformitate cu prevederile art. 12 alin. (3);

f) neefectuarea de către serviciul public de asistență socială a declarației de înregistrare a nașterii, în conformitate cu prevederile art. 12 alin. (6);

g) nerespectarea obligației prevăzute la art. 12 alin. (7);

h) nerespectarea obligației prevăzute la art. 14 alin. (1);

i) nerespectarea obligațiilor prevăzute la art. 16 și la art. 23 alin. (3);

j) nerespectarea prevederilor art. 27 alin. (2)-(4) și ale art. 87;

k) nerespectarea prevederilor art. 40 alin. (1) și (4);

l) nerespectarea prevederilor art. 52 alin. (2);

m) nerespectarea prevederilor art. 74;

n) nerespectarea prevederilor art. 84 alin. (3);

o) nerespectarea prevederilor art. 91 alin. (2);

p) nerespectarea prevederilor art. 97;

r) nerespectarea obligației prevăzute la art. 98 lit. a);

s) nerespectarea obligației prevăzute la art. 102;

ș) nerespectarea obligației prevăzute la art. 104 alin. (1);

t) nerespectarea prevederilor art. 118 alin. (1) lit. c)-k);

ț) nerespectarea prevederilor art. 127 alin. (1) lit. b).

(2) Contravențiile prevăzute la alin. (1) se sancționează după cum urmează:

a) cu amendă de la 500 lei la 1.000 lei, cele prevăzute la lit. a), c), g), h), i), k), m), n), o), r), s) și ș);

b) cu amendă de la 1.000 lei la 2.500 lei, cele prevăzute la lit. f) și l);

c) cu amendă de la 2.500 lei la 5.000 lei, cele prevăzute la lit. b), d), p) și ț);

d) cu amendă de la 5.000 lei la 10.000 lei, cele prevăzute la lit. e), j) și t).

(3) Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunii se fac de către ofițerii și agenții de poliție, în cazul contravențiilor prevăzute la alin. (1) lit. i), j), o) și p), precum și de persoane anume desemnate dintre cele cu atribuții de control din:

a) Ministerul Sănătății, pentru contravențiile prevăzute la alin. (1) lit. a), c) și d);

b) Ministerul Afacerilor Interne sau structurile subordonate acestuia, după caz, pentru contravențiile prevăzute la alin. (1) lit. b) și e);

c) Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, pentru contravențiile prevăzute la alin. (1) lit. h), k), m), n), r), s), ș), t) și ț);

d) Ministerul Educației Naționale, pentru contravenția prevăzută la alin. (1) lit. l);

e) consiliul județean, respectiv consiliul local al sectorului municipiului București, pentru contravențiile prevăzute la alin. (1) lit. f) și g).

ART. 143. – Contravențiilor prevăzute la art. 142 le sunt aplicabile prevederile Ordonanței Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare.

CAPITOLUL XII

Dispoziții tranzitorii și finale

ART. 144. – În termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, direcția generală de asistență socială și protecția copilului va reevalua împrejurările care au stat la baza măsurilor de protecție dispuse de comisia pentru protecția copilului și, după caz, va solicita instituirea tutelei sau stabilirea unei măsuri de protecție specială, în condițiile prezentei legi.

ART. 145. – Centrele de plasament, centrele de primire în regim de urgență și centrele maternale organizate în structura fostelor servicii publice specializate pentru protecția copilului se reorganizează prin hotărârea consiliului județean, respectiv a consiliului local al sectoarelor municipiului București în structura direcției generale de asistență socială și protecția copilului din subordinea consiliului județean, respectiv a consiliului local al sectoarelor municipiului București, în regim de componente funcționale ale acestora, fără personalitate juridică.

ART. 146. – (1) Serviciile de zi destinate prevenirii situațiilor ce pun în pericol securitatea și dezvoltarea copilului, înființate de consiliile județene, precum și personalul care deservește aceste servicii se transferă consiliilor locale pe teritoriul cărora acestea funcționează.

(2) Fac excepție de la prevederile alin. (1) serviciile de zi specializate pentru copilul abuzat, neglijat, exploatat și supus oricărei forme de violență, care se consideră de interes județean.

(3) În situația în care serviciile prevăzute la alin. (1) fac parte dintr-un complex de servicii care are ca obiect de activitate și protecția copilului în regim rezidențial, respectiv centru de plasament, centru de primire în regim

de urgență sau centru maternal, transferul se realizează numai dacă este posibilă separarea patrimoniului și a personalului.

(4) Consiliile locale au obligația să păstreze destinația și structura de personal a serviciilor preluate.

(5) Transferul prevăzut la alin. (1) se realizează pe bază de protocol încheiat între consiliul județean și consiliul local.

ART. 147. – Personalul didactic și didactic auxiliar, transferat potrivit art. 46 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care la data intrării în vigoare a prezentei legi este încadrat cu acest statut în cadrul serviciilor publice specializate pentru protecția copilului, își păstrează statutul.

ART. 148. – În termen de 30 de zile de la intrarea în vigoare a prezentei legi, consiliile județene, respectiv consiliile locale ale sectoarelor municipiului București, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice au obligația să desemneze persoanele dintre cele cu atribuții de control, care vor constata contravențiile și vor aplica sancțiunile menționate în prezentul capitol.

ART. 149. – (1) Pe data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă:

a) art. 88 din Codul familiei;

b) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 276 din 24 iulie 1998, cu modificările și completările ulterioare, cu excepția art. 20;

c) Hotărârea Guvernului nr. 604/1997 privind criteriile și procedurile de autorizare a organismelor private care desfășoară activități în domeniul protecției copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 280 din 16 octombrie 1997;

d) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 123/2001 privind reorganizarea comisiei pentru protecția copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 643 din 15 octombrie 2001, aprobată cu modificări prin Legea nr. 71/2002;

e) lit. A a alin. (2) al art. 3 din Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a serviciului public de asistență socială, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 90/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 81 din 7 februarie 2003, cu modificările ulterioare.

(2) Se modifică în mod corespunzător dispozițiile referitoare la înregistrarea nașterii copilului abandonat de mamă în spital, cuprinse în Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 282 din 11 noiembrie 1996, cu modificările și completările ulterioare⁵⁰.

(3) Pe data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă orice alte dispoziții contrare.

ART. 150. – (1) Formarea inițială în domeniul protecției drepturilor copilului este obligatorie pentru toate categoriile profesionale din sistem și pentru cei care au atribuții decizionale privitoare la copil.

(2) Educația permanentă și formarea profesională continuă în domeniul protecției speciale a copilului se asigură pentru toate categoriile profesionale din sistem.

(3) Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice împreună cu Ministerul Educației Naționale, Ministerul Sănătății, precum și, după caz, cu celelalte instituții publice și private interesate vor asigura formarea inițială și continuă a personalului care, în exercitarea sarcinilor ce îi revin, intră în contact cu domeniul protecției și promovării drepturilor copilului.

ART. 151. – (1) La angajarea personalului de educație, protecție și îngrijire din cadrul instituțiilor publice și private, care, prin natura profesiei, intră în contact cu copilul, se va prezenta în mod obligatoriu și o expertiză neuropsihiatrică.

(2) Anual personalul prevăzut la alin. (1) este evaluat din punct de vedere psihologic.

(3) Rapoartele privind expertizele neuropsihiatrice, precum și rapoartele de evaluare psihologică se păstrează conform legii la dosarul personal al salariatului.

ART. 152. – (1) Regulamentele proprii ale persoanelor juridice care desfășoară activități de protecție a copilului vor specifica expres regulile stabilite pentru a asigura exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor pe care le au copiii, în conformitate cu vârsta, sănătatea și gradul de maturitate al acestora.

(2) Aceste regulamente vor fi expuse într-un loc vizibil, astfel încât să permită accesul copiilor și informarea lor adecvată.

⁵⁰ Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 339 din 18 mai 2012, ulterior fiind modificată și completată prin Legea nr. 213/2013.

ART. 153. – Prevederile prezentei legi se completează cu alte reglementări care se referă la drepturile copilului, inclusiv cu prevederile cuprinse în convențiile și tratatele internaționale la care România este parte.

ART. 154. – Elaborarea proiectelor de acte normative care fac referire la oricare dintre drepturile copilului prevăzute de prezenta lege se realizează obligatoriu cu avizul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

ART. 155. – (1) Prezenta lege intră în vigoare la 1 ianuarie 2005, cu excepția prevederilor art. 19 alin. (3)⁵¹, art. 84 alin. (2)⁵², art. 104 alin. (2)⁵³, art. 105 alin. (5)⁵⁴, art. 107 alin. (2)⁵⁵ care intră în vigoare la 3 zile de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) Procedura de întoarcere a copiilor în țară, de identificare a părinților sau a altor reprezentanți legali ai copiilor, modul de avansare a cheltuielilor ocazionate de întoarcerea în țară a acestora, precum și serviciile de protecție specială, publice sau private, competente să asigure protecția în regim de urgență a copiilor aflați în străinătate, care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane din străinătate, prevăzută la art. 24 alin. (3), se elaborează de către Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție⁵⁶.

(3) Organizarea și metodologia de funcționare a comisiei pentru protecția copilului, prevăzută la art. 115 alin. (2), se elaborează de către Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție⁵⁷

⁵¹ Art. 24 alin. (3), fost art. 19 alin. (3).

⁵² Art. 88 alin. (2), fost art. 84 alin. (2).

⁵³ Art. 115 alin. (2), fost art. 104 alin. (2).

⁵⁴ Art. 116 alin. (5), fost art. 105 alin. (5).

⁵⁵ Art. 119 alin. (2), fost art. 107 alin. (2).

⁵⁶ La data de 1 ianuarie 2005 sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție” s-a înlocuit cu sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului”, prin Legea nr. 275/2004 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

⁵⁷ La data de 1 ianuarie 2005 sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție” s-a înlocuit cu sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului”, prin Legea nr. 275/2004 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

(4) Regulamentul-cadru pentru organizarea și funcționarea serviciilor prevăzute la art. 119 alin. (2) se elaborează de către Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție⁵⁸.

(5) Tipurile de servicii specializate, prevăzute la art. 88 alin. (2), ce se asigură pe toată durata aplicării măsurilor destinate copilului care săvârșește fapte penale și nu răspunde penal, pentru a-i asista pe copii în procesul de reintegrare în societate, precum și standardele referitoare la modalitatea de asigurare a acestor servicii se elaborează de către Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție⁵⁹ în colaborare cu Ministerul Justiției.

(6) Atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a direcției generale de asistență socială și protecția copilului, prevăzute la art. 116 alin. (5), se elaborează de către Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

NOTĂ:

Reproducem mai jos prevederile art. II-IV din Legea nr. 257/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, care nu sunt încorporate în forma republicată a Legii nr. 272/2004 și care se aplică, în continuare, ca dispoziții proprii ale legii modificatoare:

„Art. II. – Hotărârile Guvernului prevăzute la art. 12⁶⁰, art. 87⁶¹ alin. (2)⁶¹, art. 97⁶² și art. 106 alin. (3)⁶³ din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege, se adoptă în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

⁵⁸ La data de 1 ianuarie 2005 sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție” s-a înlocuit cu sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului”, prin Legea nr. 275/2004 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004

⁵⁹ La data de 1 ianuarie 2005 sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție” s-a înlocuit cu sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului”, prin Legea nr. 275/2004 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

⁶⁰ Art. 12¹ a devenit, prin renumerotare, art. 15.

⁶¹ Art. 87¹ alin. (2) a devenit, prin renumerotare, art. 92 alin. (2).

⁶² Art. 97⁴ a devenit, prin renumerotare, art. 107.

⁶³ Art. 106 alin. (3) a devenit, prin renumerotare, art. 118 alin. (3).

Ulterior, prin art. I pct. 70 din Legea nr. 257/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 607 din 30 septembrie 2013, sintagma „Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului” s-a înlocuit cu sintagma „Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice”.

Art. III. – La data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 326/2003 privind drepturile de care beneficiază copiii și tinerii ocrotiți de serviciile publice specializate pentru protecția copilului, mamele protejate în centre maternale, precum și copiii încredințați sau dați în plasament la asistenți maternali profesioniști, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 525 din 22 iulie 2003, cu modificările și completările ulterioare, cu excepția art. 2 alin. (1).

Art. IV. – Până la aprobarea legii privind organizarea și funcționarea instanței de tutelă, atribuțiile ce-i revin potrivit prezentei legi sunt îndeplinite de către instanța judecătorească.”

Cuprins

Cuvânt înainte	3
I. Convenția cu privire la drepturile copilului	5
1. Conținut, principii	6
2. Dreptul la educație conform Convenției (art.28-31)	7
2.1. Articolul 28	8
2.2. Articolul 29	9
a). Semnificația educației și a dreptului la educație	9
b). Obiectivele specifice ale educației	10
c). Educația pentru drepturile omului	12
d). Implementarea și monitorizarea realizării obiectivelor educației	12
2.3. Articolul 30	13
2.4. Articolul 31	13
3. Drepturile copilului în perioada adolescenței	16
4. Rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului	19
II. Educația pentru drepturile omului	21
1. La nivelul ONU	23
2. La nivelul Consiliului Europei	26
3. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă	31
4. Educația pentru drepturile omului și cultura drepturilor omului	33
III. Oferta educațională la nivel curricular și extracurricular	38
IV. Documente universale	53
1. Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)	53
2. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale	60
3. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	62
4. Convenția cu privire la drepturile copilului	63

5. Rezoluția 50/155 la Convenția cu privire la drepturile copilului .	85
6. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități	86
7. Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului.....	88
8. Declarația Organizației Națiunilor Unite privind Educația și Formarea în Domeniul Drepturilor Omului (2011).....	95
9. Comitetul pentru drepturile copilului – Comentariul general nr. 1 (2000) art. 29 (1): scopurile educației.....	102
10. Comitetul pentru drepturile copilului – Comentariul general nr. 2 (2002) privind rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului.....	113
11. Comitetul pentru drepturile copilului – Comentariul general nr. 20 (2016) privind punerea în aplicare a drepturilor copilului în perioada adolescenței.....	123
12. Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități – Comentariul general nr. 4 (2016) privind dreptul la educație incluzivă	132
V. Documente regionale	169
1. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	169
2. Primul Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.....	171
3. Carta socială europeană (revizuită).....	172
4. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului.....	174
5. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.....	181
VI. Documente interne	182
1. Constituția României	182
2. Legea nr. 272/2004 (republicată) privind protecția și promovarea drepturilor copilului.....	194

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

„Acum 30 de ani ne-am reunit într-un angajament internațional pentru copiii lumii. Pentru prima oară, Convenția cu privire la drepturile copilului formula acest angajament global privind drepturile inerente ale fiecărei fete și ale fiecărui băiat. Toate țările au recunoscut vulnerabilitatea unică a copiilor și au promis să le ofere hrană, îngrijiri medicale, educație și protecție. De atunci s-au înregistrat progrese. La nivel mondial mortalitatea infantilă a scăzut cu mai mult de jumătate și s-a redus subdezvoltarea. Dar milioane de copii încă suferă de pe urma războiului, a sărăciei, a discriminării și bolilor. Copiii din întreaga lume ne arată puterea și implicarea lor militând pentru o lume mai durabilă pentru toți. La aniversarea a 30 de ani de la această Convenție care a pus bazele drepturilor copiilor la nivel internațional, lansez un apel la adresa tuturor țărilor să își onoreze promisiunile făcute acestora. Să construim pe ceea ce am realizat deja și să ne reluăm angajamentul de a pune copiii pe primul plan. Pentru fiecare copil, toate drepturile.”

António Guterres (Secretar General ONU)

Mesaj prezentat cu ocazia aniversării a

30 de ani de la adoptarea Convenției cu privire la drepturile copilului